

T.C.

**BATMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**PROFESYONEL TURİST REHBERLERİNİN
KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASINDAKİ
ROLÜ: TÜRKİYE'DEKİ TURİST
REHBERLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Hüseyin DENİZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı

**Temmuz-2019
BATMAN
Her Hakkı Saklıdır**

T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL VE ONAYI

Doç. Dr. Serhat HARMAN danışmanlığında Hüseyin DENİZ tarafından hazırlanan "Profesyonel Turist Rehberlerinin Kültürel Mirasın Korunmasındaki Rolü: Türkiye'deki Turist Rehberleri Üzerine Bir Araştırma." adlı tez çalışması 25/07/2019 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oy birliği ile Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan

Doç. Dr. Serhat HARMAN

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Gülseren ÖZALTAŞ SERÇEK

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Sonay KAYGALAK

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Doç. Dr. Ferhat KORKMAZ
Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdaki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Hüseyin DENİZ

29.07.2019

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

PROFESYONEL TURİST REHBERLERİNİN KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASINDAKİ ROLÜ: TÜRKİYE'DEKİ TURİST REHBERLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Hüseyin DENİZ

Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı

Doç. Dr. Serhat HARMAN

2019, 184 Sayfa

Jüri

Danışman Doç. Dr. Serhat HARMAN
Dr. Öğr. Üyesi Gülseren ÖZALTAŞ SERÇEK
Dr. Öğr. Üyesi Sonay KAYGALAK

Profesyonel turist rehberleri, kültürel mirasın korunmasında ve gelecek nesillere aktarılmasında önemli roller üstlenmektedir. Tez çalışmasında veriler, Mardin iline gelen turistlerden ve Mardin, Malatya, Elâzığ ve Şanlıurfa'da tur organize eden turist rehberinden anket formu aracılığı ile toplanmıştır. Ayrıca çalışma tarama tipinde tasarlanıp alan araştırması yapılmıştır. Turist katılımcılara uygulanan ankette demografik özellikler, seyahat alışkanlıkları ve turist rehberlerinin rollerini belirlemek için yöneltilen sorular yer almaktadır. Turist rehberlerine uygulanan ankette ise demografik özellikler, mesleki tecrübeler, kültürel mirasın korunması konusunda bilgi düzeyleri ve rollerini belirlemek için yöneltilen sorular bulunmaktadır. Bulgular doğrultusunda araştırmaya katılan 517 turistin büyük bir çoğunluğunun kadın, yarısından fazlasının lisans ve lisansüstü eğitim seviyesinde olduğu ve gelir düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır. Araştırmaya katılan 143 profesyonel turist rehberlerinin ise büyük bir çoğunluğunun erkek, yarısından fazlasının lisans ve lisansüstü mezunu olduğu ve yine büyük oranının sadece rehberlik yaparak geçimini sağladığı görülmüştür. Rollerini algılama durumlarına bakıldığında ise turistlerin turist rehberlerinin kültürel mirasın korunması konusunda üstlendiği rolleri; kültürel aracılık ve yorumlama, liderlik ve yönlendirme ve bilgilendirme olarak algıladığı, turist rehberlerinin ise tur sırasında üstlenmiş oldukları rollerini; liderlik ve yönlendirme, bilgilendirme, kültürel aracılık ve yorumlama şeklinde algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Profesyonel Turist Rehberliği, Profesyonel Turist Rehberlerinin Rollerini, Kültürel Miras ve Kültürel Mirasın Korunması

ABSTRACT

MS THESIS

ROLE OF PROFESSIONAL TOUR GUIDES ON PROTECTING CULTURAL HERITAGE: A RESEARCH ON TOUR GUIDES IN TURKEY

Hüseyin DENİZ

**Batman University Institute Of Social Science The Degree Of Master Of Science In
Tourism Management**

Advisor: Doç. Dr. Serhat HARMAN

2019, 184 Pages

Jury

Advisor Doç. Dr. Serhat HARMAN

Dr. Öğr. Üyesi Gülseren ÖZALTAŞ SERÇEK

Dr. Öğr. Üyesi Sonay KAYGALAK

Professional tourist guides play a major role in protecting cultural heritage and transferring it to the next generations. In this thesis study, the datas were collected by using questionnaire forms from the tourists who had visited Mardin province and from the tourist guides who had organized tours in Mardin, Malatya, Elazığ and Şanlıurfa. In addition, the study had been designed as screening type and the field research was performed. The questionnaire applied to tourist participants includes questions such as demographic characteristics, their travel habits and questions to determine the role of tourist guides. In the questionnaire applied to tourist guides, there are questions field to determine their demographic characteristics, professional experiences, knowledge levels and roles in the protection of cultural heritage. According to the findings, it is determined that the majority of the 517 tourists participating in the research were women, more than half of them were at undergraduate and postgraduate level and their income levels were high. And it is seen that the majority of 143 tourist guides who participated in the survey were male, more than half of them have bachelor's degree or postgraduate degree and yet again to a large extend of them make a living only by providing guidance. In terms of perceiving roles, the tourists perceived the roles of tourist guides on the protecting of cultural heritage; such as cultural mediation and interpretation, leadership and guidance and informing. In case, the role of tourist guides perceived their roles during the tour; such as leadership and guidance, informing, cultural mediation and interpretation.

Keywords: Professional Tourist Guidance, Role of Professional Tourist Guidance, Cultural Heritage and Protecting of Cultural Heritage

ÖNSÖZ

Profesyonel turist rehberleri kültürel mirasın korunmasında ve gelecek nesillere aktarılmasında önemli görev ve sorumluluklar üstlenmektedir. Tez çalışması kapsamında, profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasında üstlenmiş oldukları roller ve bilgi düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Öncelikle tez konusunun belirlenmesinden son noktaya gelene kadar yardımını ve desteğini hiçbir zaman eksik etmeden sabırla hep dinleyip yardımcı olan kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Serhat HARMAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tez boyunca yanımda olup yardım eden değerli arkadaşım Öğr. Gör. Ahmet Emre DERİNKÖK'e ve eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi olarak sürekli destek olan sevgili aileme teşekkürü borç bilirim.

Hüseyin DENİZ
BATMAN-2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR.....	xi
TABLolar.....	i
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TEZİN NEDENSELLİĞİ VE ÖNEMİ

1.1. PROBLEMİN TANIMI.....	3
1.2. TEZİN AMACI.....	5
1.3. TEZİN ÖNEMİ VE ÖZGÜN DEĞERİ.....	6
1.4. TEZİN KAPSAMI.....	7
1.5. TEZİN ARAŞTIRMA SORULARI VE HİPOTEZLERİ.....	7
1.5. TEZİN YÖNTEMİ.....	10

İKİNCİ BÖLÜM

TURİST REHBERLİĞİ VE KÜLTÜREL MİRAS

2.1. GENEL OLARAK TURİST REHBERLİĞİ.....	12
2.1.1. Dünya’da Turist Rehberliği.....	20
2.1.2. Türkiye’de Turist Rehberliği.....	27
2.1.3. Turist Rehberlerinin Üstlendiği Roller.....	39
2.1.3.1. Liderlik Rolü.....	40
2.1.3.2. Kültürel Aracılık Rolü.....	43
2.1.3.3. Yorumlayıcı Rolü.....	44
2.1.3.4. Bilgilendirici Rolü.....	46
2.2. KÜLTÜREL MİRAS KAVRAMI.....	47
2.3. KÜLTÜREL MİRASIN BİLEŞENLERİ.....	51
2.3.1. Somut Kültürel Miras.....	51
2.3.1.1. Kazılar ve Araştırma.....	53
2.3.1.2. Müzecilik Faaliyetleri.....	54
2.3.1.3. Dünya Miras Alanları ve Antik Kentler.....	54
2.3.1.4. Sanal Müzeler ve Diğer Mekanlar.....	56
2.3.2. Somut Olmayan Kültürel Miras.....	57
2.3.3. Kültürel Mirasın Yönetimi.....	61
2.3.3.1. Kültürel Mirasın Yönetim Planı.....	63
2.3.4. Kültürel Mirasın Korunmasında Turist Rehberleri.....	67
2.3.4.1. Kültürel Mirasın Korunması.....	67
2.3.4.2. Profesyonel Turist Rehberlerinin Kültürel Mirasın Korunmasındaki Rolü.....	71
2.3.5. Kültürel Miras ve Turist Rehberleri Arasındaki İlişkiye Dair Literatür Taraması.....	72

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MARDİN İLİNE GELEN TURİSTLER İLE GÜNEYDOĞU VE DOĞU

ANADOLU BÖLGESİNDE GÖREV YAPAN PROFESYONEL TURİST REHBERLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	80
3.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	81
3.2.1. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	81
3.2.2. Araştırmanın Veri Toplama Aracı.....	84
3.2.3. Veri Analiz Teknikleri.....	86
3.3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI.....	88
3.3.1. Turist Katılımcılara İlişkin Bulgular.....	88
3.3.1.1. Turist Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	88
3.3.1.2. Turist Katılımcıların Seyahat Alışkanlıklarına İlişkin Bulgular.....	89
3.3.1.3. Profesyonel Turist Rehberlerinin Kültürel Mirasın Korunmasındaki Rollerine İlişkin Bulgular.....	95
3.3.1.4. Profesyonel Turist Rehberlerinin Kültürel Mirasın Korunmasındaki Rollerinin Belirlenmesi İçin Oluşturulan Turist Katılımcı Ölçeğinin Güvenilirlik Analizi Sonuçları.....	97
3.3.1.5. Profesyonel Turist Rehberlerinin Kültürel Mirasın Korunmasındaki Rollerinin Belirlenmesi İçin Oluşturulan Turist Katılımcı Ölçeğinin Faktör Analizi Sonuçları.....	101
3.3.1.6. Profesyonel Turist Rehberlerinin Kültürel Mirasın Korunmasındaki Rollerinin Belirlenmesi İçin Oluşturulan Turist Katılımcı Ölçeğinin Normal Dağılım Testlerine İlişkin Bulgular.....	105
3.3.1.7. Turist Katılımcılar İçin Oluşturulan Hipotezleri Test Etmek Amacıyla Uygulanan T-Testi ve Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	107
3.3.2. Turist Rehberi Katılımcılara İlişkin Bulgular.....	114
3.3.2.1. Profesyonel Turist Rehberi Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	114
3.3.2.2. Profesyonel Turist Rehberi Katılımcıların Kültürel Miras Konusundaki Bilgi Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	116
3.3.2.3. Profesyonel Turist Rehberi Katılımcıların Kültürel Mirasın Korunmasındaki Rollerine İlişkin Bulgular.....	121
3.3.2.4. Profesyonel Turist Rehberlerinin Kültürel Mirasın Korunmasındaki Rollerinin Belirlenmesi İçin Oluşturulan Profesyonel Turist Rehberi Katılımcı Ölçeğinin Güvenilirlik Analizi Sonuçları.....	124
3.3.2.5. Profesyonel Turist Rehberlerinin Kültürel Mirasın Korunmasındaki Rollerinin Belirlenmesi İçin Oluşturulan Profesyonel Turist Rehberi Katılımcı Ölçeğinin Faktör Analizi Sonuçları.....	126
3.3.2.6. Profesyonel Turist Rehberlerinin Kültürel Mirasın Korunmasındaki Rollerinin Belirlenmesi İçin Oluşturulan Profesyonel Turist Rehberi Katılımcı Ölçeğinin Normal Dağılım Testlerine İlişkin Bulgular.....	130
3.3.2.7. Profesyonel Turist Rehberi Katılımcılar İçin Oluşturulan Hipotezleri Test Etmek Amacıyla Uygulanan T-Testi ve Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları.....	131

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	137
KAYNAKÇA.....	146
EKLER	162
ÖZGEÇMİŞ.....	166

KISALTMALAR

Kısaltmalar

Akt.	: Aktaran
COE	: Avrupa Konseyi
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
FEG	: Avrupa Turist Rehberliği Birlikleri Federasyonu
ICCROM	: Kültür Varlıklarının Korunması ve Onarım Araştırma Merkezi
ICOM	: Milletler Arası Müzeler Konseyi
ICOMOS	: Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
IUCN	: Uluslararası Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği
PRTC	: Puerto Rico Tourism Company
S.	: Sayfa
TUREB	: Turist Rehberleri Birliği
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
vd.	: Ve diğerleri
WFTGA	: Dünya Turist Rehberleri Birlikleri Federasyonu

TABLolar

Tablo 2.1 Profesyonel Turist Rehberlerinin Sahip Olması Gereken Nitelikler	15
Tablo 2.2 Dünya Çapında Turist Rehberliği Eğitimi.....	25
Tablo 2.3 Türkiye Turist Rehberliği Eğitimi Veren Önlisans Programları ve Üniversiteler.....	32
Tablo 2.4 Türkiye’de Turist Rehberliği Eğitimi Veren Lisans Programları ve Üniversiteler.....	34
Tablo 2.5 Türkiye’de Turist Rehberliği Eğitimi Veren Yüksek Lisans Programları ve Üniversiteler.....	36
Tablo 2.6 Türkiye’de bulunan Somut olmayan kültürel miras unsurları.....	59
Tablo 2.7 Kültürel Miras ve Rehberler Arasındaki İlişkiye Dair Literatür Taraması	72
Tablo 3.1 Evren Büyüklüğüne karşılık Örneklem Büyüklüğü	82
Tablo 3.2 Turist Katılımcıların Demografik özellikleri.....	88
Tablo 3.3 Katılımcıların Destinasyonu Tercih Etme Nedenlerinin Dağılımı	89
Tablo 3.4 Katılımcıların Destinasyon Hakkında Bilgi Edinmek İçin Kullandıkları Bilgi Kaynaklarının Dağılımı	89
Tablo 3.5 Turist Katılımcıların Mardin Seyahatlerine İlişkin Bulgular	90
Tablo 3.6 Turist Katılımcıların Seyahat Tecrübelerine İlişkin Bulgular	91
Tablo 3.7 Turist Katılımcıların Mardin’e Daha Önceki Ziyaret Sayıları ve Konaklama Sürelerine ilişkin Betimleyici İstatistikler	91
Tablo 3.8 Turist Katılımcıların Seyahat Tecrübelerine İlişkin Betimleyici İstatistikler	92
Tablo 3.9 Turist Katılımcılar Seyahatleri Sırasında Yaptıkları Harcamalara İlişkin Betimleyici İstatistikler.....	93

Tablo 3.10 Turist Rehberleri için Oluşturulan Ölçekte Yer Alan Maddelerin Betimleyici İstatistikleri (Turist Katılımcı Anketi)	94
Tablo 3.11 Turist Rehberleri için Oluşturulan Ölçeğin Güvenirlik Analizi Sonuçları: Turist Katılımcı Anketi (N 517)	97
Tablo 3.12 Turist Rehberleri için Oluşturulan Ölçeğin Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterlilik testi ve Bartlett küresellik testi: Turist Katılımcı (N 517).....	99
Tablo 3.13 Turist Rehberleri için Oluşturulan Ölçeğin Faktör Analizi: Turist Katılımcı Anketi (N 517)	101
Tablo 3.14 Turist Rehberleri İçin Oluşturulan Ölçekte Yer Alan Faktörlerin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, Çarpıklık ve Basıklık Katsayıları: Turist Katılımcı (N 517)	105
Tablo 3.15 Profesyonel Turist Rehberlerinin Rollerinin Algılanması ile Turistlerin Cinsiyetleri Arasında Anlamlı Bir Farklılığın Olup Olmadığının Belirlenmesi Amacıyla Uygulanan T-Testi	106
Tablo 3. 16 Profesyonel Turist Rehberlerinin Rollerinin Algılanmasında Daha Önce Seyahate Çıkan ve Çıkmayan Turistler Arasında Anlamlı Bir Farklılığın Olup Olmadığının Belirlenmesi Amacıyla Uygulanan T-Testi	107
Tablo 3.17 Profesyonel Turist Rehberlerinin Rollerinin Algılanması ile Turistlerin Yaşları Arasında Anlamlı Bir Farklılığın Olup Olmadığının Belirlenmesi Amacıyla Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	108
Tablo 3.18 Profesyonel Turist Rehberlerinin Rollerinin Algılanması ile Turistlerin Eğitim Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılığın Olup Olmadığının Belirlenmesi Amacıyla Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).....	110
Tablo 3.19 Profesyonel Turist Rehberlerinin Rollerinin Algılanması ile Turistlerin Gelir Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılığın Olup Olmadığının Belirlenmesi Amacıyla Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	111
Tablo 3. 20 Profesyonel Turist Rehberlerinin Demografik Özellikleri	113
Tablo 3. 21 Turist Rehberlerinin Takip Ettiklerin Dergilere İlişkin Bulgular.....	115
Tablo 3. 22 Turist Rehberlerinin UNESCO Dünya Kültürel Miras Listesinde, Türkiye’de Yer Alan Alanlara İlişkin Verdikleri Cevapların Dağılımı.....	116

Tablo 3. 23 Araştırmaya Katılan Turist Rehberlerinin Kültürel Mirasın Korunması İle İlgili Bildikleri Kanun ve Yönetmeliklere İlişkin Bulgular	117
Tablo 3. 24 Araştırmaya Katılan Turist Rehberlerinin Somut Olmayan Kültürel Miras Kaynakları Hakkındaki Bilgilerine İlişkin Bulgular.....	118
Tablo 3. 25 Araştırmaya Katılan Turist Rehberlerinin Somut Kültürel Miras Kaynakları Hakkındaki Bilgilerine İlişkin Bulgular	119
Tablo 3.26 Turist Rehberleri İçin Oluşturulan Ölçekte Yer Alan Maddelerin Betimleyici İstatistikleri (Turist Rehberi Katılımcı Anketi)	120
Tablo 3.27 Turist Rehberleri için Oluşturulan Ölçeğin Güvenirlik Analizi Sonuçları: Turist Rehberi Katılımcı Anketi (N 143).....	123
Tablo 3.28 Turist Rehberlerini için Oluşturulan Ölçeğin Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterlilik testi ve Bartlett küresellik testi: Turist Rehberi Katılımcı (N 143)124	
Tablo 3.29 Turist Rehberleri için Oluşturulan Ölçeğin Faktör Analizi: Turist Rehberi Katılımcı Anketi (N 143).....	125
Tablo 3.30 Turist Rehberleri için Oluşturulan Ölçekte Yer Alan Faktörlerin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, Çarpıklık ve Basıklık Katsayıları.....	129
Tablo 3.31 Profesyonel Turist Rehberlerinin Rollerinin Algılanması ile Turist Rehberlerinin Cinsiyetleri Arasında Anlamlı Bir farklılığın Olup Olmadığının Belirlenmesi Amacıyla Uygulanan T-Testi	130
Tablo 3.32 Profesyonel Turist Rehberlerinin Rollerinin Algılanması ile Turist Rehberlerinin Yaşları Arasında Anlamlı Bir Farklılığın Olup Olmadığının Belirlenmesi Amacıyla Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	132
Tablo 3.33 Profesyonel Turist Rehberlerinin Rollerinin Algılanması ile Turist Rehberlerinin Mesleki Tecrübeleri Arasında Anlamlı Bir Farklılığın Olup Olmadığının Belirlenmesi Amacıyla Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	133
Tablo 3.34 Profesyonel Turist Rehberlerinin Rollerinin Algılanması ile Turist Rehberlerinin Eğitim Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılığın Olup Olmadığının Belirlenmesi Amacıyla Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	133
Tablo 3.35 Profesyonel Turist Rehberlerinin Rollerinin Algılanması ile Turist Rehberlerinin Geçimlerini Sağlama Durumları Arasında Anlamlı Bir farklılığın Olup	

Olmadığının Belirlenmesi Amacıyla Uygulanan T-Testi.....	135
--	-----

Tablo 3.36 Profesyonel Turist rehberlerinin Rollerinin Algılanması ile Turist Rehberlerinin Mesleğe Kabul Şekilleri Arasında Anlamlı Bir Farklılığın Olup Olmadığının Belirlenmesi Amacıyla Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA).....	136
--	-----

Tablo 3.37 Profesyonel Turist rehberlerinin Rollerinin Algılanması ile Turist Rehberlerinin Bildikleri UNESCO Türkiye Kültürel Miras Alanı Sayıları Arasında Anlamlı Bir Farklılığın Olup Olmadığının Belirlenmesi Amacıyla Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA).....	137
--	-----

GİRİŞ

Profesyonel turist rehberi, birçok paydaşın aynı çatı altında toplandığı turizm endüstrisinin en önemli paydaşlarından biri olma özelliği taşımaktadır (Albuz vd. 2018: 17). Profesyonel turist rehberleri, düzenlemiş oldukları tur sırasında turistler ile devamlı iletişim halinde olan, onlarla ilgilenen, gerekli bilgileri aktaran ve turistlerin güvenliğini sağlayan kişi olarak tanımlanabilir. Profesyonel turist rehberi, sorumlu olduğu turist grubuna ülkeyi en iyi şekilde tanıtacak, tur boyunca yardımcı olacak, bölge ile ilgili bütün bilgileri eksiksiz bir biçimde verecek bilgi birikimi ve beceriye sahip olmalıdır (Yazıcıoğlu vd. 2008: 2).

Her meslek dalında olduğu gibi turist rehberliğinde olumlu ve olumsuz yönleri bulunmaktadır. Olumsuz yönlerine bakıldığında istihdam alanlarının kısıtlı olması, emek yoğun ve neredeyse tamamen insan gücüne dayalı olması ve sezonluk olması olarak sıralanmaktadır. Olumlu yönleri bakıldığında ise, rehberlerin ülkeyi temsil edebilme imkânı, sürekli gezip yeni yerler görebilme şansı ve ülke kültürünün bir tanıtıcısı pozisyonunda olmaları gibi mesleğe teşvik edici yönleri de bulunmaktadır (Güzel vd. 2017: 49). Turist rehberleri bölgenin idari birimleri, yerel halkı ve turistler arasında bir köprü görevi görmektedir (Albuz vd. 2018: 17). Ayrıca bu görevi turist rehberinin ziyaretçiler ve ev sahibi halk arasında kültürel bir arabirim görevi yaparak yerine getirmeleri gerekmektedir. Bunun yanında rehberler, destinasyonun sahip olduğu kültürel mirasın ziyaretçilere yorumlanarak aktarılmasında önemli bir rol oynamaktadırlar (Huang vd. 2010: 6).

Kültürel miras, insanlık tarihinin geçirdiği değişim ve gelişim süreleri hakkında bilgi edinmemizi sağlayarak, yaşayış ve kültürler hakkında çıkarım yapılmasına imkân vermekte ve bu çıkarımlar sayesinde de objektif bir tarih kaynağı oluşturulmasına yardımcı olması açısından son derece önem arz etmektedir (Basmacı, 2017: 79). Kültürel miras, bir toplumun geçmişi hakkındaki bütün maddi ve manevi değerlerin günümüze gelmiş hali olarak açıklanabilmektedir (Sarı ve Nazlı, 2018: 2). Kültürel

mirasın taşımış olduğu bu nitelikler turizm endüstrisi içerisinde önemli bir turistik kaynak olmasına imkân vermektedir (Albayrak, 2013: 63-64).

Tez çalışması kültürel miras kaynaklarının korunması ve gelecek nesillere aktarılmasında profesyonel turist rehberlerinin rolleri üzerine yoğunlaşmaktadır. Rollerin belirlenmesi için turist rehberlerinin kendi rollerini nasıl algıladıkları ile turistlerin bu rolleri nasıl algıladıkları araştırılmıştır. Çalışma temelde üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, araştırmanın nedenselliği, ikinci bölüm turist rehberleri ve kültürel miras ile ilgili literatür taraması ve son bölüm ise araştırmanın bulguları şeklinde tasarlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEZİN NEDENSELLİĞİ VE ÖNEMİ

Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunması konusunda üstlenmiş oldukları rollerin ve bilgi düzeylerinin ölçülmeye çalışıldığı tez çalışmasının birinci bölümünde tezin nedenselliği hakkında bilgiler verilmektedir. Devamında ise, tezin amacı, önemi ve özgün değeri, kapsamı araştırma soruları ve hipotezleri son olarak da tezin yöntemi hakkında bilgiler aktarılmaya çalışılmıştır.

1.1. PROBLEMİN TANIMI

Profesyonel turist rehberleri, Dünya Rehberler Federasyonu'nun (WFTGA) yapmış olduğu tanımlamaya göre; turistlere kendi seçtikleri dilde sunum yapan, bulunduğu bölgenin kültürel miras kaynakları hakkında bilgi veren ve sorumlu kurumlar tarafından mesleği yapmaya yeterli görülmüş kişilerdir (www.wftga.org, Ziyaret Tarihi: 18.05.2018). Profesyonel turist rehberleri, düzenlemiş oldukları tur sırasında turistler ile devamlı iletişim halinde olan, ilgilenen, onlara gerekli bilgileri aktaran ve turistlerin güvenliğini sağlayan kişi olarak tanımlanabilir (Yazıcıoğlu vd. 2008: 2).

Bir profesyonel turist rehberinin ülkesini en iyi şekilde tanıtmayı, ülkesi hakkında gelen yabancı turistlere olumlu bir imaj yaratmayı, ülkeye ilişkin önyargıları ortadan kaldırması, turistler ve bölge halkı arasında bağ kurması gerekmektedir. Ayrıca ülkenin sahip olduğu doğal ve kültürel kaynakların korunmasını kendine misyon edinmelidir. Bu açılarından çok önemli sorumluluklara sahip olan profesyonel turist rehberleri mesleki açıdan kendilerinin geliştirmiş ve kanıtlamış olan nitelikli kişiler olmalıdırlar (Eker ve Zengin, 2006: 5).

Profesyonel turist rehberlerinin, mesleklerini başarılı bir şekilde yapabilmeleri için tur sırasında üstlenmiş oldukları rollerin bilincinde olmaları gerekmektedir.

Rehberlerin tur boyunca; liderlik, yönlendirme, organizasyon, temsil, kontrol, moral verme, motive etme, bilgilendirme ve yorumlama gibi görevleri bulunmaktadır (Hu, 2007: 25). Profesyonel tur rehberlerinin, üstlendiği en önemli rollerden birisi olarak nitelendirilebilecek olan liderlik rolü, kültürel mirasın korunması konusunda da çok önemli bir yere sahiptir. Liderlik kavramının, üzerinde taşıdığı sorumluluk nedeni ile zor ve karmaşık bir yapısı vardır. Ancak bu rol bir rehberin sahip olması gereken en önemli özelliklerinden biridir (Avcıkurt, 2009: 83). Profesyonel turist rehberlerinin, kültürel miras alanındaki bilgi düzeylerinin ve duyarlılıklarının turistlerin kültürel mirasın korunmasına yönelik davranışları üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Kültürel miras kavramı, bir toplulukta yaşayan insanların ortak geçmişlerini anlatan, aralarındaki dayanışma ve birlik duygularını güçlendiren bir hazinedir (www.cekulvakfi.org.tr, Ziyaret Tarihi: 25.05.2018). Kültürel miras, geçmişten günümüze varlığını sürdürmüş ve taşıdığı değerler için varlığının sürdürülmesi gerektiği düşünülen, bir topluma ait olan eserler ve değerlerin tamamı olarak tanımlanabilmektedir. (Çiftçi vd. 2015: 91). Tekrardan oluşturulması mümkün olmayan kültürel mirasın, toplumumuz için en önemli değerlerden biri olan emanet kavramıyla aynı niteliği taşıması kültürel mirasların gelecek nesillere aktarılmasının bir sorumluluk olduğunu işaret etmektedir (Çiftçi vd. 2015: 91).

Kültürel mirasa karşı bireylerin sorumluluğunun büyük olmasının sebeplerinden biri, kültürel mirasın oluşmasının kısa bir zaman dilimi içerisinde olmaması ve insanlığın tarihsel süreci hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlamasıdır (Atasoy ve Karabaşa, 2014: 124). Bu açıklamadan yola çıkarak, kültürel mirasın geçmişi anlamamızda ve geçmişte yaşamış olan insanlar hakkında bilgi edinmemizde çok önemli bir yere sahip olduğunu söylemek olanaklıdır.

Kültürel miras, turistik açıdan da önemli bir çekicilik unsurudur. Kültürel mirasın turizme konu olan somut kaynakları kısaca; sit alanları (arkeolojik, tarihi, kentsel alanlar), mimari yapılar (anıtsal yapılar, tarihi konutlar, kaleler, dini nitelik taşıyan

yapılar), tarihi özellik taşıyan yollar, geçmişte savaşların yaşanmış olduğu yerler, kutsal sayılan yerler, müzeler ve parklar olarak sıralanmaktadır. Somut olmayan kaynaklar ise, gelenek, görenek, inanışlar, festivaller, ritüeller, geleneksel yemek kültürü vb. unsurlar şeklinde ifade edilmektedir (Doğaner, 2013: 14).

Turistik varlıklar, doğal ve kültürel olmak üzere iki başlık altında incelenebilmektedir. Doğal varlıklar, doğal bir süreç sonucu kendiliğinden oluşmuş kaynaklardır bunlar; mağaralar, obruklar, şelaleler, dağlar, şifalı su kaynakları, denizler, sahiller, akarsular ve göller olarak sıralanabilmektedir. (Hazar, 2010: 31-36). Bir başka açıklamada ise; bunlara doğal kaynaklar üzerine kurulan turizm arzları, insan elinden çıkmamış doğal peyzaj, su kaynakları, bitki örtüsü, doğal yaşamın devam ettiği alanlar vb. kaynaklar şeklinde aktarılmıştır (Köroğlu ve Karaman, 2014: 97). Kültürel varlıklar ise, toplumun yaşayış biçimi, fikir ve sanat anlayışları, tarihi eserler, gelenekler, görenekler, rekreasyonel etkinlikler, turistik etkinlikler, ülke ve yöreye özel yaşam biçimleri vb. olarak sıralanabilmektedir (Hazar, 2010: 35).

Yapılan araştırmalardan yola çıkılarak, turistler ile birebir iletişim kuran turist rehberlerinin kültürel aracılık, yorumlama, bilgi verme ve liderlik etme gibi rolleri bulunmaktadır. Profesyonel turist rehberlerinin üstlenmiş oldukları bu rolleri kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlaması konusunda kullanmaları ve insanları bu doğrultuda yönlendirmeleri oldukça önem arz etmektedir. Tez çalışmasında, profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunması konusunda üstlendiği rollerin ve kültürel miras konusundaki bilgi düzeylerinin ne olduğu sorusu çalışmanın temel problemi niteliğindedir.

1.2. TEZİN AMACI

Turizm endüstrisi, çok yönlülüğü ile öne çıkan bir endüstri olma özelliği taşımaktadır. Bu çok yönlü olma durumu turizm endüstrisinin kendi içinde birçok alt sektörlere ayrılmasına sebebiyet vermektedir. Turizm endüstrisi içindeki ayrılmış olan her bir sektör, ortak bir amaca hizmet etmektedir ve her bir sektörün kendine ait

sorumlulukları bulunmaktadır. Bu sorumlulukların yerine getirilmesi turizmin ülkeye birçok alanda fayda sağlamasına olanak vermektedir. Bu faydalardan birkaçı; turizmin bölgesel kalkınmaya faydalı olması, istihdam sağlaması, ülke ekonomisine olan getirisi, bölgesel alt ve üst yapı yatırımlarının arttırılması, ulaşım hizmetlerinin gelişmesi, sosyal imkânların artması ve sağlık hizmetlerinin gelişmesi şeklinde sıralanabilir (Kozak vd. 2014: 38). Bunlara ek olarak, turizmin daha sürdürülebilir bir hale getirilmesi, ilgili sorunların araştırılması, turizm endüstrisi için yeni yaklaşımların ortaya çıkması ve yerel topluluklar için turizm çerçevesinde çözümler üretilmesi tüm paydaşların sorumluluğundadır (Goodwin, 2011: 103).

Tezin amacı, profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunması konusundaki rollerinin ve kültürel miras konusundaki bilgi düzeylerinin belirlenmesidir. Böylelikle, turistleri yönlendirme bakımından kilit konumunda bulunan turist rehberlerinin kültürel miras konusundaki bilgi düzeyleri ve üstlenmiş oldukları rollerin ne olduğu irdelenmiş olacaktır. Bu tez çalışmasının, kültürel mirasın korunması konusunda turist rehberlerinin daha işlevsel hale getirilmesine böylece kültürel mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Tez çalışması, profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunması konusundaki bilgi düzeyleri ve tur sırasında üstlenmiş oldukları rolleri kapsamaktadır.

1.3. TEZİN ÖNEMİ VE ÖZGÜN DEĞERİ

Kültürel mirasa konu olan kaynaklar, geçmişte yaşamış insanların değer yargıları, yaşayış biçimleri, inanışları, gelenek ve görenekleri gibi insana ait bütün değerler hakkında bilgi sahibi olmamızı sağladığından geçmişin bir kanıtı niteliği taşıdığı söylenebilir. Kültürel miras, geçmiş hakkında bilgi edinilmesine vesile olduğu için kültürel mirasa konu olan kaynakların ne kadar önemli nitelikler taşıdığını da göstermektedir. Kültürel mirasın bu denli önemli olması bu kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanmasının gerekli olduğunu vurgulamaktadır (Er ve Bardakoğlu, 2016: 98-99).

Tek başına bir turizm arzı olma özelliğine sahip olan kültürel mirasın, korunmasında ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında profesyonel turist rehberlerinin sorumluluk ve görevleri kısaca: tura katılanlara sürdürülebilirlik anlayışının aşılması, tur katılımcıların çevresel kaynaklara zarar vermeden doğa ile iç içe olmaya yönlendirilmesi, tura çıkılan bölge halkına sosyal ve ekonomik açıdan fayda sağlamaları şeklinde sıralanabilir (Avcıkurt ve Demirbulat, 2015: 124).

Literatürde, turist rehberlerinin kültürel mirasa konu olan kaynakların gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir konuma sahip olduğu vurgulanmaktadır (Cohen, 1985: 11-12). Bu doğrultuda tez çalışması, turist rehberlerin kültürel mirasın korunmasında üstlenmiş oldukları rolleri ve bilgi düzeylerini irdeleyip ilgili literatüre katkıda bulunmayı hedeflenmektedir. Konuya ilişkin Türkiye’de yeterli çalışmanın olmaması tezin özgün değerini işaret etmektedir.

1.4. TEZİN KAPSAMI

Tez çalışması, profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasında üstlendikleri rolleri kapsamaktadır. Bu çerçevede öncelikle profesyonel turist rehberliği ile ilgili tanımlamalar, Dünyada ve Türkiye’de turist rehberliği, profesyonel turist rehberlerinin tur sırasında üstlendiği rollere değinilecek ve daha sonra kültürel mirasa ilişkin kavramlar, kültürel mirasa konu olan somut ve somut olmayan kültürel kaynaklar hakkında bilgi verilecektir.

Tez çalışması kapsamında, profesyonel turist rehberleri ve turistler tarafından turist rehberlerinin kültürel mirasın korunması konusunda üstlenmiş oldukları roller değerlendirilip elde edilen veriler aktarılacaktır.

1.5. TEZİN ARAŞTIRMA SORULARI VE HİPOTEZLERİ

Yapılan tez çalışmasında bir dizi araştırma sorusu yanıtlanacaktır. Bu araştırma soruları aşağıda nedenleri ile birlikte açıklanmıştır.

Araştırma sorusu 1: Profesyonel turist rehberlerinin demografik özellikleri nelerdir?

Bu araştırma sorusu ile araştırmaya katılan turist rehberlerinin yaş, cinsiyet ve eğitim düzeyi gibi özellikleri hakkında bilgi edinilecektir.

Araştırma sorusu 2: Turist rehberlerinin mesleki deneyimleri ne düzeydedir?

Bu araştırma sorusu ile katılımcı rehberlerin ne kadar süredir rehberlik mesleğini icra ettikleri, mesleğe ilişkin deneyimlerinin ne düzeyde olduğu ve ne kadar süredir bu mesleği yürüttükleri belirlenmiş olacaktır.

Araştırma sorusu 3: Araştırmaya katılan turist rehberleri hangi rolleri üstlenmektedir ve bu rollerin yoğunluk düzeyi nedir?

Bu araştırma sorusu ile literatürde yer alan roller ile pratikte üstlenilen roller arasında bir uyum olup olmadığı ortaya konulacaktır.

Araştırma sorusu 4: Turist rehberinin kültürel miras konusundaki bilgi düzeyleri ne durumdadır?

Bu araştırma sorusu ile önemli rollere sahip olan turist rehberlerinin turizm açısından hayati değere sahip kültürel miras unsurları hakkındaki bilgi düzeyleri belirlenmiş olacaktır.

H1a: Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile turistlerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H1b: Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile turist rehberlerinin cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H2: Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanmasında daha önce seyahate çıkan ve çıkmayan turistler arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H3a: Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile turistlerin yaşları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H3b: Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile turist rehberlerinin yaşları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H4: Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile turist rehberlerinin mesleki tecrübeleri (çalıştıkları yıl) arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H5a: Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile turistlerin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H5b: Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile turist rehberlerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H6: Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile turistlerin gelirleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H7: Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile turist rehberlerinin geçimlerini sağlama durumları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H8: Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile turist rehberlerinin mesleğe kabul şekilleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H9: Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile turist rehberlerinin bildikleri UNESCO Türkiye kültürel miras alanı sayıları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

1.6. TEZİN YÖNTEMİ

Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin ve kültürel mirasın korunmasındaki bilgi düzeylerinin incelendiği tez çalışmasında, öncelikle tarama modeli veri toplama yöntemi uygulanmıştır. Tarama, geçmişte veya günümüzde olan bir durumu olduğu gibi ya da betimlenerek incelenmesine olanak veren araştırma modelidir. Tarama modelinde araştırmanın konusunu oluşturan olay, durum, kişi ve araştırmayla ilgili olgular olduğu haliyle değerlendirilir (Karasar, 2013: 77). Ayrıca, çalışmada tarama modellerinden, genel tarama modeli uygulanmıştır (Karasar, 2013: 79). Genel tarama modeli, belirlenen evren hakkında genel bir kanıya varmak için örneklem grubunun tamamı ya da bir kısmı üzerinde yapılan tarama modellemesidir (Karasar, 2013: 79). Tez çalışmasında, tarama modelinin temel amaçlarından olan soru sorarak bilgiye ulaşma yolu (Karasar, 2013: 77) izlenmiş, turist rehberliği ve kültürel miras kaynakları hakkında bilgiler aktarılmaya çalışılmıştır.

Çalışma sonuçlarının genellenebilmesi amacıyla pozitivist yaklaşım benimsenmiş ve dolayısıyla nicel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Pozitivist yaklaşım; doğrunun tek olduğu evrende herhangi bir yerde var olduğu ve araştırmacının sadece o doğruya ulaşması gerektiğini söylemektedir. Böylece, doğru tek olduğu için bir kere alınan sonuç başka zaman ve mekânda da aynı olabileceği için araştırma sonuçlarının genellenebilir olduğu anlamını vermektedir. Kısacası, alanında literatür oluşmuş bir konu için daha doğru bir yaklaşım olduğu bilinmektedir (Büyüköztürk, 2012: 6). Nicel araştırma yöntemi, bir durum veya olayın sahip olduğu belli bir özelliğinin sayısal verilerle ölçülmesi, karşılaştırılması ve sıralanması olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk, 2012: 2). Bu doğrultuda anket tekniği ile veriler toplanmıştır. Anket tekniği; belirlenmiş olan bir konuda, araştırma çerçevesinde yer alıp evren ve örnekleme oluşturan kişilere sorular yöneltilerek verilerin toplandığı araştırma yöntemidir

(Altunışık vd. 2015: 80). Turist rehberlerinin kültürel mirasın korumasındaki rolleri ile bilgi düzeylerinin saptanması amacıyla turist rehberleri ile anket yapılmıştır. Ayrıca, turist rehberlerin üstlenmiş oldukları rollerin turistlerin gözünde nasıl algılandığının anlaşılması maksadıyla rehberli tura katılan turistlere de ayrı bir anket formu hazırlanarak uygulanmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

TURİST REHBERLİĞİ VE KÜLTÜREL MİRAS

Çalışmanın ikinci bölümünde, turist rehberliği ve kültürel miras konuları hakkında literatür taraması yapılarak elde edilen bilgiler aktarılmıştır. Bu bölümde, genel olarak turist rehberliği, Dünya’da ve Türkiye’de turist rehberliğinin nasıl algılandığı görev, sorumluluk ve rollerinin ne olduğu incelenmiştir. Devamında ise kültürel miras, somut ve somut olmayan kültürel miras kaynakları hakkında bilgiler verilmiştir.

2.1. GENEL OLARAK TURİST REHBERLİĞİ

Profesyonel turist rehberi, içerisinde birçok paydaşı bulunan turizm endüstrisinin, en önemli paydaşlarından biri olma özelliği taşımaktadır (Albuz vd. 2018: 17). Rehberlik başta olmak üzere turizm endüstrisindeki istihdam alanlarının, emek yoğun ve neredeyse tamamen insan gücüne dayalı olması, sezonluk olması vb. olumsuz yönlerine karşın, rehberlerin ülke imajına faydalı olması ve ülke kültürünün bir tanıtıcısı pozisyonunda olmaları gibi mesleğe teşvik edici yönleri de bulunmaktadır (Güzel vd. 2017: 49). Rehberler mesleklerini icra ederken turu yürüttükleri destinasyondaki idari birimler, yerel halk ve turistler arasında bir bağ kurmaktadır (Albuz vd. 2018: 17). Bağ kurma işlevi, bir turist rehberinin ziyaretçiler ve ev sahibi halk arasında kültürel bir arabirim görevi görerek kendini göstermektedir. Bunun yanında rehberler, destinasyonun sahip olduğu kültürel mirasın ziyaretçilere yorumlanarak aktarılmasında önemli bir rol oynamaktadırlar (Huang vd. 2010: 6). Turizm endüstrisi için, kilit konumunda bulunan profesyonel turist rehberliğinin literatürde birçok şekilde tanımlandığı görülmektedir. Rehberlik mesleğinin birçok tanıma sahip olmasının sebebi turizm endüstrisinin çok geniş bir yelpazeye sahip olmasından kaynaklanmaktadır (Akoğlan Kozak, 2017: 118).

Rehberlik, geçmişten günümüze kadar farklı niteliklere sahip olsa da temel olarak aynı amaca hizmet etmek için oluşturulmuş bir meslek dalı olarak bilinmektedir.

Günümüzde Rehberliğin kavramsal çerçevesi genişlemiş ve bu çerçevede rehberlerin sorumlulukları da artmıştır. Bu doğrultuda rehberler, turistlere önemli çevresel mesajların iletilmesi için etkili bir araç olarak algılanmaya başlanmıştır (Rabotic, 2010: 1). Bu da doğal olarak turist rehberliğini turizm alanında önemli bir meslek dalı haline getirmiştir.

Rehber kelimesine karşılık olarak birçok terim kullanılmıştır. Bu terimler; “Guide, Courier, Tour Escort, Tour Leader, Tour Manager” (İstanbul ve Kızıllırmak, 1997: 130) şeklinde sıralanabilir. Bu terimlerle birlikte ilgili literatür incelendiğinde, turist rehberliğine alternatif olarak kullanılan bazı adlandırmalara da ulaşılmıştır. Bunlar kısaca; tur lideri, grup başkanı, transfer memuru ve temsilci olarak aktarılmaktadır (Tetik, 2006: 22-23). Ap ve Wong 2001 yılında yapmış oldukları çalışmada, profesyonel tur rehberlerini destinasyon ile ziyaretçiler arasındaki temel “ara yüz” olarak nitelendirmişlerdir (Ap ve Wong, 2001: 551).

Profesyonel turist rehberi, sorumlu olduğu turist grubuna ülkeyi en iyi şekilde tanıttacak, tur boyunca yardımcı olacak, bölge ile ilgili bütün bilgileri eksiksiz bir biçimde verecek bilgi birikimi ve beceriye sahip olmalıdır. Aynı zamanda, Kültür ve Turizm Bakanlığınca gerekli belgeler ile yetkilendirilmiş olması gerekmektedir (Güzel ve Köroğlu, 2014: 940). Bir başka tanımda, daha önceden belirlenmiş olan bir tur programı doğrultusunda yerli ve yabancı turistleri yönlendiren, tur dâhinde gezilen yerler hakkında katılımcılara bilgileri ileten, ülkesini ve bölgeyi en iyi şekilde tanıtan, turistlerin gözünde bölge hakkında olumlu izlenimler bırakılmasını sağlayan kişi tur rehberi olarak tanımlanmaktadır (Ahipaşaoğlu, 2006: 4).

Profesyonel tur rehberleri, destinasyonu katılımcılara en doğru biçimde anlatacak ve tur boyunca üzerine düşen sorumlulukları eksiksiz bir biçimde yerine getirecek, kültür ve turizm bakanlığı tarafından verilen gerekli yetkilere sahip olan kişi olarak ifade edilmektedir (Köroğlu, 2013: 1). Bu tanımlardan yola çıkarak turist rehberi, bir seyahat acentesi aracılığı ile ya da münferit olarak bölgeye gelen turistlere, rehberlik hizmeti almak istedikleri dilde sunum yapan, bölgeyi, kültürü, orada yaşayan insanları,

doğal çevreyi, tarihi yapıları, sit alanlarını vb. bütün turistik ürünlerin tanıtımını en iyi şekilde yapan ve bu alanda eğitim alıp, gerekli mesleki yeterlilik şartlarını yerine getirmiş kişiler olarak tanımlanabilir. Turist rehberliğine ait çeşitli tanımlar mevcut olsa da bir turist rehberinin temel iş tanımı, destinasyon ile ilgili aktaracağı bilgileri ilham verici ve eğlenceli bir şekilde yorumlamayı, destinasyonun kültürüne ve coğrafyasına hâkim olmayı içermektedir (Huang vd. 2010: 6).

Turist rehberliğinin literatürde bulunan birkaç tanımına değindikten sonra, üzerinde durulması gereken bir diğer konu ise rehberlerin sahip olması gereken niteliklerdir. Düzenlenmiş oldukları turun sorunsuz bir biçimde tamamlanması ve tur katılımcılarının satın almış oldukları hizmetten tatmin olmaları tur rehberinin mesleki yeterliliği, bilgisi, etkin bir iletişim kurması ve iyi bir aktarıcı olması ile ilgilidir (Çolakoğlu vd. 2010: 41). Buradan hareketle, rehberin tur boyunca sergilemiş olduğu başarılı sunum neticesinde tur katılımcısının destinasyona tekrar gelmesi ve deneyimlerini sosyal çevresi ile paylaşması bölge imajını olumlu bir şekilde etkilemektedir (Huang vd. 2010: 6).

Profesyonel turist rehberleri, paket tur haline getirilmiş olan turistik ürünün hayata geçirilebilmesi için çok önemli bir görev üstlenmektedir. Seyahat acenteleri ve tur operatörleri tarafından en iyi destinasyonun seçilmesi, ücretlendirilmesi ve turun planlanması gibi oldukça emek gerektiren süreçler bittikten sonra bütün bunların sunulması ve yürütülmesini rehberler üstlenmektedir. Bu durum rehberlerin, seyahat acenteleri ve tur operatörleri için ne kadar önemli bir konuma sahip olduğunu göstermektedir (Albuz vd. 2018: 1). Profesyonel turist rehberleri, katılımcıların özellikleri, kültürleri, değer yargıları, anadilleri, dini inanışları ve grubun sosyo-ekonomik yapısı hakkında bilgiye sahip olmalı ve bu durumlar doğrultusunda turu sürdürmelidir (Yarcan, 2007: 35). Bu doğrultuda turist rehberlerinin sahip olması gereken nitelikler Tablo 2.1’de sunulmuştur.

Tablo 2.1 Profesyonel Turist Rehberlerinin Sahip Olması Gereken Nitelikler

Liderlik ve organizasyon yeteneği	Sabır
Genel kültür bilgisi	Gülyüz
Ataklık ve girişkenlik	Esprî yeteneği
Öz güven	Yaratıcılık
Önsezi	İş bitiricilik
Soğukkanlılık	Demokrat tutum
İnisiyatif kullanma yeteneği	Ahlaki davranış
Dürüstlük ve samimiyet	Prezantabl görünüm
Saygı ve anlayış	Sağlam bünye ve fiziki yapısı
Diplomasi	Yeni teknolojilere uyum

Kaynak: Çolakoğlu, vd. 2010: 41.

Tablo 2.1’de görüldüğü üzere, profesyonel tur rehberliğinin kurallarına uygun ve başarılı bir şekilde icra edilebilmesi için rehberin birçok özelliğinin bulunması gerekmektedir. Rehberlerin turistlerle birebir iletişim halinde olması, tur sırasında üstlenmiş oldukları yönlendiricilik ve aktarıcılık rolü sayesinde bölge kültürünü katılımcılara olumlu bir biçimde tanıtmalarına fırsat vermektedir. Böylece ülke, bölge ve kültür hakkında katılımcıların düşüncelerini olumlu yönde etkileyebilmektedirler (Yenipınar vd. 2014: 90).

Yönlendiricilik rolünün olumlu anlamda kullanmasının yanı sıra, bu durumun olumsuz etkiler yaratabilmesi de söz konusudur. Ülke imajı için son derece önemli bir pozisyonda olan rehberin bu konuda çok dikkatli olması ve meslek etiği çerçevesinde davranması gerekmektedir. Meslek etiği kapsamında, bir tur rehberi hukuksal kurallara, yasalara, gelenek ve göreneklere uygun davranışlar sergilemesi ve bütün tur katılımcılarına ırk, dil, din, cinsiyet ayırt etmeksizin eşit bir şekilde davranması gerekmektedir (aro.org.tr, Ziyaret Tarihi: 25.11.2018).

WFTGA’nın (Dünya Turist Rehberleri Birlikleri Federasyonu) belirlemiş olduğu ve Dünya genelindeki turist rehberleri derneklerinin de kabul ettiği profesyonel turist

rehberinin temel amaçları ve etik kuralları aşağıda yer almaktadır (WFTGA. Ziyaret Tarihi: 06.12.2018);

•Turistlere profesyonel bir hizmet sunarak turun satın alınması sırasındaki bütün taahhütleri yerine getirmek, ziyaret edilen yerleri önyargılı ya da propagandada bulunmadan objektif bir şekilde aktarmak.

•Destinasyon ile ilgili bilgilerin en doğru şekilde aktarılması, bölge kültürünün sahip olduğu gelenekleri, görenekleri, hikayeleri, efsaneleri gerçek ve kurmaca arasındaki farkı anlayabilecekleri şekilde aktarmak.

•Turizm endüstrisinin her alanında çalışan meslektaşları ile ilgili tüm konularda adil ve makul davranmak.

•Yönetmiş olduğu turist grubunun çevre, yaban hayatı, turistik yerler, yerel gelenek ve görenekler gibi bütün turistik değerlerin hassasiyetle korunması ve saygı duyulması için her türlü çabayı göstererek ülkesinin geleceğini ve imajını korumak şeklinde sıralanabilmektedir.

Ülke imajı ve dolayısıyla turizm endüstrisi için bu denli önem arz eden rehberlik mesleğinin profesyonel bir boyuta gelmesi son derece önemlidir. Turist rehberliğinin profesyonel bir meslek dalı haline gelmesi için bazı görev ve sorumluluklar şu şekilde sıralanabilmektedir (Yarcan, 2007: 35);

- Turistin tatil sürecini sorunsuz bir şekilde tamamlaması,
- Destinasyon hakkında turistin zihninde olumlu bir izlenim bırakılması,
- Tur programının eksiksiz bir biçimde uygulanması,
- Destinasyon hakkında verilen bilgilerin doğru bir biçimde iletilmesi,
- Bilgilerin katılımcıların anlayabileceği bir biçimde iletilmesi,

- Mesleğin gerektirdiği bütün niteliklere sahip olması,
- Etkili bir iletişim yeteneğine sahip olması,
- Mesleki etik ve gizlilik kurallarına uygun davranması,
- Son olarak, rehberlik mesleğini icra eden kişinin sahip olması gereken liderlik rolünü üstlenebilmesi gerekmektedir.

Ayrıca bu mesleği icra edenlerin, sahip olduğu mesleki beceri ve bilgi düzeyini etkili bir biçimde yansıtır, devamlı olarak kendini geliştirme yükümlülüğü bulunmaktadır (Değirmenci ve Ahıpaşaoğlu, 2003: 3; Yazıcıoğlu vd. 2008: 2). Bu açıklamadan yola çıkarak, rehberlik mesleğini yapan kişinin sürekli olarak kendini geliştirmesi, mesleki bilgilerine ek olarak, sosyal ve kültürel konularda da günceli takip etmesi gerekmektedir.

Profesyonel turist rehberlerinin bütün bu görev ve sorumluluklarının yanı sıra tur operatörleri ve seyahat acentelerine karşı da bazı sorumlulukları bulunmaktadır. Bunlar, yapılan sözleşmelere uygun davranması, tarihi daha önceden belirlenmiş olan bir tura rehberlik edemeyecek ise yerine görevi üstlenecek başka bir rehber bulması, tur kapsamındaki bütün hizmetleri eksiksiz bir biçimde vermesi ve tur sırasında hizmet verdiği kurumun haklarını gözetmesidir (Güzel vd. 2017: 114).

Bütün meslek dallarında olduğu gibi turist rehberliğinin de olumlu ve olumsuz yönleri bulunmaktadır. Olumlu yönleri açısından bakıldığında profesyonel turist rehberliği, kişiye yeni deneyimler yaşamasını sağlayan, sosyal ve kültürel anlamda kendini geliştirmesine imkân veren, kişiliğin ve karakterin gelişmesine yardımcı olan, yeni kültürleri ve insanları tanınmasına fırsat veren bir meslek dalıdır (Güzel, 2007: 36, Yarcın, 2007: 33, Tangüler, 2002: 44; akt. Güzel ve Köroğlu, 2015: 157). Özdemir'in (2016) yılında yapmış olduğu çalışmasında mesleğin olumlu yönlerini; rehberlerin ülkesini temsil etmesi, farklı kültürleri öğrenebilme şansına sahip olması, sürekli yeni insanlar ile tanışıp geniş bir çevreye sahip olmasına imkân vermesi ve tur sırasındaki

bütün imkânlardan faydalanabilmesi şeklinde sıralamaktadır (Özdemir, 2016: 106). Profesyonel turist rehberliği turistlerle, turizm endüstrisinin bütün paydaşlarıyla ve yerel halkla devamlı iletişim kurma imkânı veren bir meslek dalıdır. Bunun yanında turist rehberliğini eğlenceli hale getiren birçok faktör bulunmaktadır. (Akoğlan Kozak, 2017: 122). Rehberlik, sağladığı imkânlar ile ilgi çeken ve saygı duyulan bir meslek dalı olma özelliğine sahiptir. Turist rehberleri, görülmesi gereken en güzel yerlere gidip, konaklama ve yeme içme konusunda iyi imkanlara sahip olurken bütün bunlar karşılığında ücret almaktadır bu durum mesleğe teşvik etmektedir (Çolakoğlu vd. 2010: 138).

Profesyonel turist rehberi, bir seyahat acentesi veya tur operatörüne bağlı olarak sabit bir ücretle çalışabilmesinin yanı sıra serbest olarak da çalışabilme imkanına sahiptir. Ayrıca tur sırasında elde ettiği bazı ek gelirler de bulunmaktadır. Bu ek gelirlere; turistlerin verdikleri bahşişler ve tur satışından elde ettiği komisyon örnek olarak gösterilebilmektedir (Akoğlan Kozak, 2017: 123). Ahıpaşaoğlu'nun 2006 yılında yapmış olduğu çalışmada, rehberlik mesleğinin olumsuz yönlerini dört madde üzerinden değerlendirmiştir. Bunlar; rehberliğin fiziki güce dayalı olması, iş güvencesinin olmaması, dışsal faktörlere bağımlı olması ve sürekli kendini yenileme zorunluluğudur (Ahıpaşaoğlu, 2006: 145-146). Bu olumsuz yönler aşağıda sıralanmaktadır;

Rehberliğin fiziki güce dayalı olması: Uygulama alanında olan bir rehber için birçok fiziksel zorluk bulunmaktadır. Profesyonel turist rehberleri liderlik ve aktarıcılık özelliklerinden dolayı devamlı ayakta ve göz önünde olmak zorundadır. Bunun yanı sıra mesleğin icra edildiği alanlar; müzeler, ören yerleri, sit alanları, mağaralar, su altı veya yamaçlar gibi insan sağlığını fiziksel olarak zorlayıcı mekanlardır (Çolakoğlu vd. 2010: 139). Aynı zamanda profesyonel bir rehberin mesleğini en verimli şekilde yerine getirmesi için tur boyunca sağlıklı olması ve kendine dikkat etmesi gerekmektedir. Buna ek olarak, tur süresince kendine ve uykuya daha az zaman ayıracağından dinlenmek için bulduğu zamanları iyi değerlendirmelidir (Ahıpaşaoğlu, 2006:145-146).

İş güvencesinin olmaması: Rehberlik mesleğinin özellikle ülkemizde, genel olarak tüm yıl boyunca yapılamamasından dolayı seyahat acenteleri geçici personel çalıştırmakta ve rehberin hastalanması ya da kaza geçirmesi durumunda gelir elde edemedikleri bilinmektedir (Çolakoğlu vd. 2010: 141). Özellikle belli bölgelerde rehber sayısının fazla olması büyük bir rekabet ortamı oluşturmaktadır. Bu nedenlerden dolayı ülkemizde rehberlik, iş garantisi olmayan bir meslek dalıdır (Ahipaşaoğlu, 2006: 147).

Dışsal faktörlere bağımlı olması: Turizm endüstrisi dış etkenlerden direkt olarak etkilenen bir yapısının olması, rehberlik mesleğini de doğal olarak doğrudan etkilemektedir. Turist rehberi ne kadar tecrübeli olursa olsun tur sırasında çeşitli aksaklıklar yaşanabilmektedir. Rehberin kendisinden kaynaklı olmasa da bu aksaklıkların birinci muhatabı liderlik rolünden dolayı rehberlerdir (Ahipaşaoğlu, 2006:147). Bunun yanı sıra, ülkede yaşanacak olan doğal afetler ya da kriz durumları rehberlerin işsiz kalmasına sebep olabilmektedir (Çolakoğlu vd. 2010: 141).

Sürekli kendini yenileme zorunluluğu: Temelinde insan olması ve hizmet sektörü içerisinde bulunması nedeniyle turizm; tarih, arkeoloji, jeoloji, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, psikoloji, tıp gibi birçok farklı bilim dalıyla iç içedir (Kozak ve Bahar, 2010; akt. Derinkök, 2017: 34). Dolayısıyla turist rehberliği birçok alanda bilgi sahibi olmayı gerektiren bir meslek dalıdır. (Çolakoğlu vd. 2010: 141).

Profesyonel tur rehberliğinin olumsuz yönlerine ek olarak, Sandaruwani ve Gnanapala (2016) turist rehberlerinin sürdürülebilir turizmdeki rolü üzerine yapmış olduğu çalışmada rehberin turizm endüstrisi içerisinde yaşadığı problemleri üç ana kriter halinde incelemiştir. Bu kriterler şu şekilde sıralanabilmektedir: Turist rehberlerinin iş ile ilgili problemleri; düşük ücret, iş güvenliği eksikliği. Sosyal ve kültürel problemler; haksız rekabet, toplumda saygı görmemek ve kadın turist rehberleri için kısıtlama. Çalışma koşulları ile ilgili problemler; kötü konaklama yerleri, seyahat işveren ile yaşanan anlaşmazlıklar, ödemelerin geç veya eksik alınması ve son olarak da lisanssız rehberlerin çalıştırılması (Sandaruwani ve Gnanapala, 2016: 68-69).

2.1.1. Dünyada Turist Rehberliği

İnsanlar tarihin ilk dönemlerinden bu yana bir yerden başka bir yere gitme ve sürekli hareket halinde olma ihtiyacı duymuşlardır. Bu ihtiyaçları doğrultusunda seyahat etmişlerdir (Albuz vd. 2018: 2). Seyahatler ilk zamanlarda yeni yerler görmek, eğlenmek, dinlenmek veya kültürel amaçlı olmasa da turizm kavramının doğmasında öncü adımlar niteliğindedir. Bu seyahatlerin çıkış noktası ise, göçebe toplumların yaşamlarını sürdürebilmeleri için devamlı yeni kaynaklara ihtiyaç duymaları ve dönemlere göre toplu olarak yer değiştirmeleridir. Antik dönemlere bakıldığında ise, organize turların festivaller vesilesi ile başladığı görülmektedir. Bu dönemde Yunan uygarlığına ait üç farklı festival bulunmaktadır. Bu festivaller; Olympia, Isthmia, Nemeadır. En göze çarpanı ise değişik bölgelerden gelen insanları misafir eden “Olympia” festivali olarak belirtilmektedir (Güneş ve Şengül, 2017: 4; akt. Eser vd. 2018: 28). Bunlara ek olarak, seyahatlerin genellikle soylu kişiler ya da ticaret ile uğraşanlar tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir (Ahipaşaoğlu, 2006: 4). Seyahat kavramının ortaya çıkması ile birlikte güvenlik ihtiyacı ortaya çıkmış ve bilinmeyen yerlere seyahatlerde bir yol göstericiye ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaçlar doğrultusunda da rehberlerin ya da yol göstericilerin seyahat edenler için elzem olduğu söylenebilir.

Dünya üzerinde yazılı kaynaklara bakıldığında, ilk rehberlerin M.Ö 7. yüzyılda yaşayan Mısırlı rahipler olduğu bilinmektedir (Ahipaşaoğlu, 2006: 5). Rehberlik, Mısırlı rahiplerin ülkeye gelen önemli kişilere eşlik etmeleri, Mısır’ın sahip olduğu kültürel varlıklardan bahsetmeleri, mimari yenilikleri tanıtmaları ve bilimsel amaçla yapılan çalışmaları paylaşmaları vasıtası ile başlamıştır. (Albuz vd. 2018: 4).

Anadolu’ya bakıldığında M.Ö. 300’lü yıllarda sefer yapmakta olan Büyük İskender’in ordusuna Anadolu toprakları hakkında bilgiye sahip olan Likyalı rehberlerin eşlik ettiği görülmektedir (Akoğlan Kozak, 2017: 121). M. S. 600’lü yıllara gelindiğinde ise, insan hareketliliğinin oldukça yoğun olduğu bir dönem yaşanmıştır. Bu dönemdeki seyahatlerin genellikle ticaret, din ve askeri sebeplerle yapıldığı ve bu

seyahatler esnasında da Anadolu'yu çok iyi bilen deneyimli rehberlerden yararlanıldığı bilinmektedir (Çolakoğlu vd. 2010: 128). Antik Yunan dönemine baktığımızda, karşımıza rehberlik mesleğinin ilk temsilcilerinden biri olarak tarihçi Herodot çıkmaktadır (Tetik, 2006: 3). Herodot gittiği bölgelerin gelenek göreneklerini öğrenmiş, başkaları ile paylaşmış ve böylece turist rehberinin kültür aktarıcılığı rolünün öncüsü olmuştur (Yenipınar vd. 2014: 113).

Modern dönemlere gelindiğinde ise, 17. yy' da sanayi devrimi turizmin gelişimini de etkilemiştir. Endüstri devrimi, Dünya üzerinde birçok konuyu doğrudan etkilediği gibi turist rehberliği mesleğini de etkilemiştir (Akoğlan Kozak, 2017: 121). Ulaşım araçlarının II. Dünya Savaşı sonrasında büyük teknolojik ilerlemeler kaydetmesi (Hu, 2007: 15), hızlı ve güvenilir hale gelmesi, kişisel gelir ve boş zamanın artmasıyla birlikte kentleşme, çevre ve gürültü kirliliği, doğaya olan özlem gibi sorunlar kendini göstermiştir. Bu doğrultuda insanların yeni yerler görme istekleri doğmuş, farklı kültürleri öğrenmek istemeleri ile birlikte turizm daha da yaygın bir hal almıştır. Modern dönemde turizmin yaygın bir hale gelmesi, 1851 yılında Thomas Cook' un ilk tur organizasyonunu düzenlemesi ve bu tura da profesyonel anlamda rehberlik etmesi ile başlamaktadır (Ahipaşaoğlu, 2006: 14).

Profesyonel turist rehberlerinin sorumlulukları göz önünde bulundurulduğunda öncelikli olarak rehberin alanında kendini geliştirmiş, yeterli bilgi birikimi, yetenek ve yetkinliğe sahip olması beklenmektedir (Yenipınar ve Zorkirişçi, 2013: 112). Bu noktadan hareketle, ülke ve destinasyon tanıtımında kilit konumda bulunan profesyonel turist rehberinin meslek adına bütün niteliklere sahip olması zorunlu hale gelmektedir. Dolayısıyla turist rehberinin belirli bir eğitim sürecinden geçmesi temel şart olarak öne sürülmektedir (İşçeli ve Kılıç, 2018: 2). Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere alanında başarılı olmak ve ülkesini en iyi şekilde tanıtmak isteyen turist rehberlerinin, iyi bir eğitim alması turizm endüstrisinin geleceği için oldukça önemlidir.

Dünya genelinde rehberlik eğitimi incelendiğinde, eğitim sistemleri ve içeriklerinin ülkeden ülkeye farklılıklar gösterdiği anlaşılmaktadır (Yenipınar ve

Zorkirişçi, 2013: 112). Bu farklılıkların anlaşılabilmesi için Dünya genelinde turist rehberliği eğitiminde örnek model özelliği taşıyan birkaç ülkenin profesyonel turist rehberliği eğitim programlarının incelenmesi gerekmektedir. Ükelere göre rehberlik eğitimlerinin içeriği aşağıda kısaca özetlenmiştir (WFTGA. Ziyaret Tarihi: 11.12.2018);

Porto Riko: Rehberlik eğitimi faaliyetlerine 1980’li yıllarda başlayan PRTC (Puerto Rico Tourism Company) 250’yi aşkın sertifikalı rehberi bünyesinde bulundurmaktadır. PRTC’ den turist rehberliği sertifikası almak isteyen katılımcıların öncelikle arkeoloji, tarih, coğrafya, fauna, flora, kültür, sosyo-ekonomi, sanat, gastronomi, temel turizm bilgileri ve diğer konuları içeren 200 adet dersi almaları gerekmektedir. Daha sonrasında adayların yazılı ve sözlü olarak 2 bölümden oluşan sınavı geçme zorunlulukları vardır. Adayların lisanslarının devam etmesi için 4 yılda bir 4 ile 16 eğitim seminerine katılmaları gerekir. Bunlara ek olarak adayların iletişim, tur yönetimi, etik kurallar, kalite kontrol, müşteri hizmetleri ve tur organizasyonu grup yönetimi gibi konularda bilgi sahibi olmaları gibi şartları bulunmaktadır (WFTGA. Ziyaret Tarihi: 11.12.2018).

İskoçya: Adaylar, profesyonel turist rehberi olabilmek için öncelikle İskoç Turist Rehberliği Derneği’ne başvuruda bulunması gerekmektedir. Mülakat ve yabancı dil yeterlilik sınavı geçildikten sonra sözlü ve yazılı olmak üzere sınava tabii tutulurlar ve bu sınavlardan ortalama %60 oranında başarı elde etmeleri istenir. Başarılı olan adaylar Edinburgh Üniversitesi tarafından yürütülen ve 2 yıl süren eğitime katılmaya hak kazanır. 2 yıl süren bu turist rehberliği eğitimi kapsamında 120 saatlik temel bilgi, 280 saatlik rehberlik becerileri ve bölgesel çalışmalar ile ilgili eğitimler almaktadırlar. Bu eğitimler web tabanlı uzaktan eğitim, saha çalışmaları ve 7 günlük İskoçya turundan oluşmaktadır. Adayların eğitim dönemi bittikten sonra bir tur programı hazırlamaları gerekmektedir. Bütün bu süreç başarılı geçtiği takdirde sınava girme hakkına sahip olurlar. Sınav, sözlü ve yazılı olmakla birlikte hazırladıkları tur programından oluşmaktadır (WFTGA. Ziyaret Tarihi: 11.12.2018).

Yunanistan: Yunanistan'da turist rehberliği eğitimi Kalkınma Bakanlığı'na bağlı olarak yürütülmektedir. Ülkede bulunan kiliseler, müzeler, anıtlar ve sit alanları gibi turistlik önem taşıyan yerlerde rehberlerin bulunması zorunludur. Yunanistan'daki tüm rehberler ulusal rehberlerdir, yani diğer ülkelerin aksine tüm ülkede çalışma izinleri vardır. Turist rehberliği eğitimi veren daimî okullar, Atina ve Selanik'te bulunmaktadır. Rehberlik eğitimine daha fazla talep gösterilmesi durumunda ise, Rodos, Girit, Korfu ve Lesvos adalarında bulunan okullarda 2,5 yıl süren eğitim programları düzenlenmektedir. Adayların Yunancayı iyi bir şekilde konuşabilmeleri ve en az lise mezunu olmaları istenmektedir. Daha sonrasında, sözlü ve yazılı olarak yapılan yabancı dil sınavından geçerli puanı aldıklarında eğitim programına katılmaya hak kazanırlar. Eğitim programı dahilinde aldıkları zorunlu dersler bulunmaktadır. Bu dersler, 970 saat teorik ve 370 saat süren uygulama derslerinden oluşmaktadır. Ayrıca 260 saatlik arkeoloji müzeleri ziyaretine ek olarak 110 saatlik anıt ve sit alanları ziyareti yapmaları şart koşulmaktadır (WFTGA. Ziyaret Tarihi: 11.12.2018).

İzlanda: Turist rehberliği okulu ilk olarak 1976 yılında kurulmuştur. Okul, İzlanda Eğitim Bakanlığı tarafından oluşturulmuş bir müfredatı takip etmektedir. Eğitimcilerin birçoğu İrlanda, Kanada, Almanya, İsveç, Norveç ve İspanya gibi ülkelerden gelmektedir. Bu eğitimciler genel olarak profesyonel eğitimciler ve çevirmenlerden oluşmaktadır. Adayların en az 21 yaşında olması ve sözlü yapılan dil sınavından başarılı olmaları istenmektedir. Eğitim programı bir yıl sürmekte ve 444 saatlik ders programını kapsamaktadır. Eğitim süresi boyunca teorik derslere ek olarak saha çalışmaları da yapılmaktadır. Ders konuları; turist rehberliği teknikleri (sunum becerileri, grup psikolojisi, vb), jeoloji, coğrafya, tarih, endüstri, çiftçilik, turizm, toplum, kültür, sanat, botanik, ornitoloji, İzlanda'daki memeliler, ilk yardım, alan yorumu ve sunumu olarak sıralanmaktadır. Ayrıca kursun sonunda 6 günlük bir İzlanda turu bulunmaktadır (WFTGA. Ziyaret Tarihi: 11.12.2018).

Amerika: Turist Rehberleri Birliği Ulusal Federasyonu 1998 yılında Washington DC' de, ülkedeki rehberlik mesleğinin standartlarını yükseltmek amacı ile kurumuştur. Amerika'da profesyonel turist rehberliği eğitim uygulamaları bölgelere göre çeşitlilik

göstermektedir. Lisans almak için adayların eğitim programını tamamladıktan sonra 150 sorudan oluşan yazılı ve sözlü sınava girmeleri gerekmektedir (Çolakoğlu vd. 2010: 191). Rehberlik mesleğini yapmak için lisans alma zorunluluğu olmayan bölgeler bulunduğu gibi, rehberlik yapabilmek için lisans şartı olan bölgelerde bulunmaktadır. Bunlar;

- *“New Orleans, Louisiana,*
- *Washington, DC*
- *New York City, New York*
- *Savannah, Georgia*
- *Charleston, South Carolina*
- *Gettysburg Battlefield, Pennsylvania*
- *Vicksburg Battlefield, Mississippi”*

Bu yerlerin tümü ABD'nin doğu kesimindedir ve bu nedenle Mississippi Nehri'nin batısında herhangi bir yerde ruhsatlandırma gerekli değildir (WFTGA. Ziyaret Tarihi: 14.12.2018). Turist rehberliği eğitimi genel olarak incelendiğinde, ülkelerin verdikleri eğitim sistemleri, eğitim süreleri, adayların sahip olması gereken nitelikler gibi temel özelliklerde çeşitli farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir. Yukarıda verilen örneklere ek olarak Lovrentjev, (2015)'de yapmış olduğu çalışmada farklı ülkelerin turist rehberliği eğitim sistemlerine ilişkin bilgileri Tablo 2.2'de kısaca özetlemiştir.

Tablo 2.2 Dünya Çapında Turist Rehberliği Eğitimi

Ülke	Eğitim/Uygulama	Temel Yeterlilik
Avusturya	960 saat ya da 1,5 yıl, 650 saat teorik, 100 saat pratik	Turist Rehberliği Sınavı
Brezilya	11 ay, 800 saat teorik, 160 saat uygulama	Lise mezunu olmak
İspanya	1500 saat teorik, 500 saat uygulama	Üniversite mezunu olmak ve ekstra akademik
Hindistan	6 ay, 420 saat uygulama	Lise veya üniversite mezunu olmak
Sırbistan	Eğitim zorunlu değil	Lise mezunu olmak
Romanya	Yok	Lise mezunu olmak ve yabancı dil yeterliliği
Rusya	Müze yönetimlerinin vermiş olduğu eğitim programı	Devamlı eğitim programları ve üniversite mezunu olmak
Hırvatistan	89 saat teorik,	Lise mezunu olmak
Estonya	Yok	

Kaynak: Lovrentjev, 2015: 558.

Lovrentjev, (2015) hazırlamış olduğu tablo 2.2'den anlaşılacağı üzere genel olarak bu ülkelerin profesyonel turist rehberliği eğitimine önem verdiği ve bu alanda çalışmalar yaptıkları anlaşılmaktadır. Dünya üzerindeki bazı ülkelerin turist rehberliği eğitim sistemlerine değindikten sonra bir diğer önemli konu ise, Dünya üzerinde aktif olarak çalışmakta olan profesyonel turist rehberleri mesleki örgütleridir. Profesyonel turist rehberliğinin Dünya çapında en aktif olarak çalışmakta olan iki meslek örgütü bulunmaktadır. Bu örgütler;

WFTGA, World Federation Of Tourist Guides Associations (Dünya Turist Rehberleri Birlikleri Federasyonu): 1985 yılında, Dünya üzerindeki profesyonel turist rehberleri örgütlerini bir araya getirmek için Avusturya Viyana'da kurulmuş olan federasyon politik olmayan ve kâr amacı gütmeyen bir kuruluştur. Profesyonel turist rehberliği tanımı uyarınca dünya üzerinde çalışmakta olan rehberleri yeterliliğe ve

akreditasyona teşvik ederek 85'den fazla ülkede profesyonel turist rehberini temsil etmektedir. WFTGA bünyesinde her iki yılda bir kongreler düzenlenmektedir.

İngilizcenin resmi dil olarak kabul edildiği örgütün, temel amaçları kısaca şu şekilde sıralanabilir; etik kuralları belirlemek, profesyonel turist rehberlerini temsil etmek, küresel düzeyde turizm endüstrisi ile iletişimde olmak, nitelikli turist rehberlerinin yetişmesini sağlamak, tanıtım yapmak, yeni turizm faaliyetleri, eğitim ve yasal konularla ilgili güncellemeler yapmak ve turizmin sürdürülebilirliğine katkı sağlamak gibi birçok amacı bulunmaktadır (WFTGA. Ziyaret Tarihi: 13.12.2018).

FEG, European Federation Of Tourist Guide Associations (Avrupa Turist Rehberliği Birlikleri Federasyonu): 1986 yılında Paris'te temelleri atılan federasyonun amacı, Avrupa'daki profesyonel turist rehberliği mesleğini temsil etmek, sunulan hizmet kalitesini arttırmak ve Avrupa genelindeki turist rehberliği birliklerini bir araya getirip güçlendirmektir. 1986'dan bu yana Avrupa'daki profesyonel turist rehberlerinin sesi olan FEG turizmde yüksek standartların ve kalitenin savunucusu olarak bilinmektedir. Avrupa'da bulunan birçok örgütün ve grubun aktif bir üyesi olarak faaliyet göstermekte ve önemli forumlarda katılımcı veya gözlemci olarak görev yapmaktadır. Ayrıca turist rehberinin turizm endüstrisi içindeki rolünün anlaşılması ve tanıtımının yapılmasında önemli sorumluluklar üstlenmesi derneğin genel amaçlarına ek olarak gösterilmektedir. Dernek, rehberlik mesleğinin Avrupa'daki geleceği, turist rehberliği eğitiminde mesleki niteliklerin denkliği, standartlar gibi konularda çalışmalar yapmaktadır. Federasyona üye olan ülkeler, İtalya, İrlanda, Danimarka, Fransa, Avusturya, Çek Cumhuriyeti, Hollanda, Kıbrıs, Portekiz, Rusya, İspanya, İsveç, Almanya, Yunanistan ve Birleşik Krallık olarak sıralanmaktadır (FEG. Ziyaret Tarihi: 13.12.2018).

2.1.2. Türkiye'de Turist Rehberliği

Dünya üzerinde çok eski zamanlara kadar dayanan rehberliğin ülkemizde, Osmanlı döneminde uygulanmaya başladığı bilinmektedir (Eser vd. 2018: 30).

Rehberlik mesleğinin ilk örneklerinin görülmesi, 19. yüzyılda Osmanlı döneminde turizm endüstrisinin hız kazanması ve Şark Expressi'nin hizmete girmesi sayesinde olmuştur (Ahipaşaoğlu, 2006: 16). 1836 yılında Osmanlı'da yaşanan en önemli gelişmelerden biri olarak bilinen, bütün halka hukuk ve maliye alanlarında güvence sağlayan Tanzimat Fermanı'nın (Değirmencioğlu, 1998: 13), ilan edilmesi ile Osmanlı Devletinin batılı toplumlardan etkilenecek diğer ülkeler ile sanat, kültür ve ekonomi alanında çeşitli bağlantılar kurduğu bilinmektedir. Kurulan bağlantılar neticesinde, Osmanlı Devleti'nin en önemli destinasyonlarından biri olan İstanbul'a gelen yabancı sayısında artış yaşandığı görülmüş ve gelen turistlerin de rehberlere ihtiyaç duymaları mesleğin gelişmesine vesile olmuştur (Eser vd. 2018: 30).

Mesleğin ortaya çıkması ile birlikte rehberliği ilk icra edenlerin azınlıklar (Ermeniler, Süryaniler ve Rumlar) olduğu bilinmekte ve bu azınlıkların genellikle de el sanatları, konaklama tesisleri, rehberlik, tercümanlık ve ticaret alanında hizmet verdikleri görülmüştür. Bu dönemde tercümanlık ve rehberliğin Fenerli Rumlar tarafından yapıldığı bilinmektedir (Değirmencioğlu, 1998: 13). Aynı zamanda, komisyonculuk ve aracılık gibi mesleklerle uğraşan Yahudilerin, Fransızca ve diğer dilleri konuşmada yetenekli olmaları, rehberlik mesleğini icra eden bir diğer azınlık grubunu oluşturduklarını göstermektedir (Çolakoğlu vd. 2017: 135). Buradan hareketle, rehberlik mesleğinin çoğunluğu Müslüman olan Osmanlı halkının dini değer ve yargılarına ters düştüğü düşünülmüş ve belirli bir süre bu meslekten uzak durdukları görülmüştür (Güzel vd. 2017: 5-7).

Osmanlı döneminde, rehberlik mesleği üzerine resmi bir çalışmanın olmaması rehberlik yapan azınlıkların, *“eğitimsiz, kulaktan dolma bilgiler ve kendi gözlemlerine dayalı, hizmet verdiği turist grubunun dilini bilmekten öte hiçbir meziyeti olmayan bu proto rehber tipi tarihi gerçeklerle ve vatandaşı oldukları devlete fazla bir ilgileri ve ilişkileri olmadan yalnızca kazançlarını düşünerek bu mesleği uzun süre icra ettikleri bilinmektedir”* (Değirmencioğlu, 1998: 15). Bu açıklamadan yola çıkarak ülkemize gelen yabancı turistlere, ülke imajına zarar veren ve gerçeklerle örtüşmeyen bilgiler aktaran rehberler üzerinde belirli bir mesleki düzenleme yapılması gerektiği

düŖülmüŖtür. Bunun üzerine, 1890'da 190 sayılı Nizamname oluşturulmuŖ ve rehberlik mesleğine belirli standartlar getirilmeye çalıŖılmıŖtır (Albuz vd. 2018: 7). “*Seyyahine Tercümanlık Edenler Hakkında 190 Sayılı Nizamname*”, Osmanlı devletinde turist rehberliğinin yapılması ve yürütülmesi adına yapılan ilk çalıŖma olmuŖtur (Güzel vd. 2017: 6).

Çimrin'in 1995 yılında yapmıŖ olduğu çalıŖma incelendiğinde, Rehberlik mesleğini icra etmek isteyen kişilerin ilk önce nizamnamenin içinde yer alan belgeleri temin etmeleri, ağır suçlar işlememiŖ ve bunu belgeli olarak kanıtlamıŖ olmaları şartı, Türkçeyi iyi derecede konuşma, okuma ve yazmalarına ek olarak yabancı dil bilgisi ve mesleki alanlarda yeterli olmaları gibi şartları içerdiği görölmektedir. Nizamnamenin oluşturulmasından sonra, Osmanlı hükümetince gerekli denetlemelerin yapılmadığı görölmüŖtür. Geçen bu süreç içerisinde, Birinci Dünya SavaŖı'nın başlamasından Cumhuriyetin kuruluğu yıllara kadar rehberlik mesleğini icra edenlerin herhangi bir denetleme olmadan rehberlik yapmaya devam ettikleri görölmektedir (Çimrin, 1995: 11).

1923 yılında, Cumhuriyetin ilan edilmesiyle ülkeye gelen turistlere o dönemde rehberlik yapmakta olan yabancıların ülkeye ve turizm endüstrisine zarar verebilecek olumsuz davranıŖlarına engel olmak için yabancı dil bilgisine sahip olan kişilerce “*Türk Seyyahin Cemiyeti*” adını verdikleri bir dernek kurulduğu bilinmektedir. Dernek kurulduktan sonra ki geçen üç yıl boyunca Avrupa'da yürütölmekte olan organizasyonları, alanla ilgili uygulamaları takip ederek bir sistem belirlemiŖ ve bu doğrultuda çalıŖmalara başlamıŖlardır (Ŗahin, 2004: 141). İlerleyen dönemlerde derneğin adı “*Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu*” olarak deđiŖmiŖtir (AhipaŖaođlu, 2006: 20). “*Türk Seyyahin Cemiyeti*” temel amacı, Dünya genelinde turlar düzenleyip Türkiye'nin önde gelen destinasyonlarını gelen turistlere en iyi Ŗekilde tanıtırken yerli halka da yabancı ölkeleri ve insanları tanımalarına fırsatı vererek kültür aracılığı yapmaktır. Ayrıca turistik kaynakların korunması ve düzenlenmesi de temel amaç kapsamına girmektedir (Ŗahin, 2004: 142). Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte faaliyete geçen bu cemiyet daha sonra rehberlik mesleği adına yapılan çalıŖmaları sürdürmüŖ, ilk

kurs ve sınav sistemini kurarak lisanslı rehberlerin yetişmesine vesile olmuştur (Ahipaşaoğlu, 2006: 21).

Geçen bu süreç içerisinde, turist rehberliğinin ülke turizmi ve ekonomisi için ne kadar önemli olduğunun farkına varılmıştır. Rehberlik adına yapılan çalışmaların dönem dönem sekteye uğrasa da ilerlemeye devam ettiği görülmektedir. Rehberlik mesleği ile ilgili yürütülen bu çalışmaların 20.07.1963 tarihinde 265 sayılı kanun gereğince “Turizm ve Tanıtma Bakanlığı” kurulması ile turist rehberliği mesleğinin resmi bir boyuta geçtiği anlaşılmaktadır (Değirmencioğlu, 1998: 20). Bakanlığın kurulması ve rehberlikle ilgili çalışmaların devam ettiği bu süre zarfında, meslek ile ilgili birçok yönetmeliğin yayınlandığı görülmektedir. Rehberlik mesleği adına yayımlanan ilk yönetmeliğin; 1971 yılında hazırlandığı ve 2005 yılına kadar belirli aralıklarla değişiklikler yapıldığı görülmektedir (Çolakoğlu vd. 2017: 141).

Turist rehberliğinin profesyonel olarak yapılması ve bir meslek kanununa sahip olması ise Resmî Gazetede yayınlanan 07.06.2012 tarihli ve 6326 sayılı kanun ile mümkün kılınmıştır (Resmî Gazete. Ziyaret Tarihi: 16.12.2018). Resmîyete geçmiş olan bu meslek kanunu esasınca amaç: “Turist rehberliği mesleğine kabule, mesleğin icrasına ve turist rehberliği meslek kuruluşlarının kuruluş ve işleyişine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.” Turist rehberliği meslek kanununun kapsamı ise: “*Turist rehberliği mesleğine kabule, meslek içi eğitime ve mesleğin icrasına, turist rehberleri odaları ile turist rehberleri odaları birliklerinin kuruluşuna, organlarının niteliklerine ve seçimlerine, organlık niteliğini yitirme hâl ve usullerine, görev ve yetkilerine, çalışma usullerine, üyeleri ile olan karşılıklı hak ve yükümlülüklerine, gelir ve giderleri ile bütçelerine, Kültür ve Turizm Bakanlığının mesleğe ilişkin görev ve yetkilerine, meslek kuruluşlarıyla iş birliğine ve turist rehberliği meslek kuruluşlarının Bakanlıkça denetlenmesine ilişkin usul ve esasları kapsar*” şeklinde aktarılmaktadır (Resmî Gazete. Ziyaret Tarihi: 16.12.2018).

Türkiye’de turist rehberliğinin gelişim süreci incelendikten sonra üzerinde durulması gereken bir diğer önemli konu ise, ülkemizde turist rehberliği eğitiminin

geçirdiği sürecin incelenmesidir. Türkiye’de turist rehberliği eğitimi 1925 yılında “*Ecnebi Seyyahlara Tercümanlık ve Rehberlik Edecekler Hakkında Kararname*” adı ile yayınlanan resmi bir karar ile yürürlüğe girdiği bilinmektedir (Albuz vd. 2018: 84). Yürürlüğe girdiği tarihten 1995 yılına gelinceye kadar geçen sürede rehberlik eğitiminin sadece Bakanlık tarafından yürütmüş olan kısa süreli kurs programları ile verildiği bilinmektedir. 1995 yılında oluşturulan mevzuatlar ve kararlar neticesinde profesyonel turist rehberliği eğitiminin belirtilen tarihten sonra üniversiteler aracılığı ile verilmeye başlanmış olduğu görülmektedir (Değirmencioğlu, 1998: 20). Ülkemizde turizm eğitimi başlığının altında bulunan profesyonel turist rehberliği eğitimi 6326 sayılı “*Turist Rehberliği Meslek Kanunu*” kararnamesi ile örgün ve yaygın olmak üzere iki şekilde verilmektedir. Örgün eğitim, üniversitelerde önlisans, lisans ve yüksek lisans programları ile yaygın eğitim ise, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve TUREB’ in yürüttüğü turist rehberliği eğitim kursları aracılığı ile rehber yetiştirmektedir (Albuz vd. 2018: 84).

Yaygın Eğitim: Kültür ve Turizm Bakanlığı ve TÜRSAB’ın desteği ile profesyonel turist rehberlerinin yetişmesi için yapmış olan bir sertifika programıdır. Bu sertifika programı, ülke geneli ve bölge olarak iki farklı eğitim seçeneğine sahiptir. Katılımcıların ülke geneli eğitimi tercih ettiklerinde 700 saatlik, sadece rehberliğin yapılacağı bölge için verilen eğitim programını tercih ettiklerinde ise 150 saatlik bir eğitim sürecinden geçmektedirler (Hacıoğlu vd. 2018: 79). Bu kurs programları, Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın belirlemiş olduğu yerlerde ve Bakanlıkça belirlenmiş dillerde yapılmaktadır. Sertifika programına katılmak için, adayların Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliğinin 6. maddesinde bulunan şartları tamamlamış olmaları gerekmektedir. Şartlar: (Profesyonel Turist Rehberliği Yönetmeliği, 2014, Ziyaret Tarihi: 19.12.2018).

1. “*Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak,*
2. *Başvuru tarihi itibarıyla 18 yaşını doldurmuş olmak,*
3. *Üniversitelerin turist/turizm rehberliği bölümü dışındaki diğer bölümlerinden en az lisans düzeyinde mezun olmak, öğrenimini yabancı*

ülkelerde yapmış olanların ise yetkili kurumlardan alınacak denklik belgesinin onaylı örneğini sunmak,

4. *Yabancı dil yeterliliğine sahip olmak,*

5. *Kanununun 3. Maddesinin 1. Fıkrasının (e) bendinde sayılan suçların herhangi birinden mahkûm olmamak,*

6. *Daha önce meslekten çıkarılmamış olmak*” şeklinde sıralanmaktadır.

Şartları oluşturan adaylar seçme sınavına girmeye hak kazanmaktadır. Sınav programı kapsamı ise genel kültür sınavı, sözlü yabancı dil sınavı, yazılı yabancı dil sınavı ve mülakat olarak uygulanmaktadır. Bakanlık denetiminde yapılan bu sınavların sözlü ve yazılı olanların değerlendirmesi 100 üzerinden olup başarılı olmak için adayların 75 ve üzeri bir puan almaları gerekmektedir. Mülakat ise, Bakanlığın belirlemiş olduğu yetkili kişilerce değerlendirmeye alınmaktadır. (Profesyonel Turist Rehberliği Yönetmeliği, 2014, Ziyaret Tarihi: 19.12.2018). Sınavları başarılı bir şekilde geçen adaylar eğitim sürecine başlamaya hak kazanmaktadır.

Bu eğitim süreci kapsamında adayların almak zorunda olduğu bazı dersler bulunmaktadır. Bunlar; “Genel Turizm Bilgisi ve Turizm Mevzuatı, Meslek Etiği ve Meslek Dersi, Türkiye’nin Tarihi ve Turizm Coğrafyası, Genel Türk Tarihi ve Kültürü, Türk Dili ve Edebiyatı, Arkeoloji, Mitoloji, Sanat Tarihi, Dinler Tarihi, Genel Sağlık Bilgisi, İlk Yardım, Sağlık Turizmi, Turist Sağlığı, İletişim Becerileri, Anadolu Medeniyetleri Tarihi, Türk Halk Bilimi ve Geleneksel Türk El Sanatları, Türkiye'nin Flora ve Faunası, Doğa Tarihi, Turizm Sosyolojisi, Müzecilik“ olarak sıralanmaktadır (Profesyonel Turist Rehberliği Yönetmeliği, 2014, Ziyaret Tarihi: 19.12.2018).

Örgün Eğitim: Turizm endüstrisi Türkiye’de hızlı bir şekilde gelişmesi ile rehberlik mesleği de ön plana çıkmış ve turizm endüstrisi içinde ne kadar önemli bir yere sahip olduğu anlaşılmıştır. Bu duruma paralel olarak profesyonel rehber yetiştiren kurumların sayısı arttığı görülmüştür (Hacıoğlu, 2018: 79) Türkiye’de profesyonel turist

rehberliği eğitiminin Yüksek Öğretim Kurumlarınca önlisans, lisans ve yüksek lisans derecelerinde verildiği bilinmektedir (Albuz vd. 2018: 86). Ülkemizde, üniversitelerin turist rehberliği eğitim programlarına ilk olarak meslek yüksekokullarından önlisans mezunu rehberlerin yetişmesi ile başladığı bilinmektedir (Çolakoğlu vd. 2017: 194-195). Rehberlik eğitimi veren ilk üniversitenin ise, 1992 yılında Ankara Üniversitesi Başkent Meslek Yüksekokulu tarafından başlatılan turist rehberliği önlisans programı olduğu bilinmektedir (Yenipınar ve Zorkirişci, 2013: 123). Yüksek Öğretim Kurumuna bağlı olarak yürütölen günümüz eğitim ve öğretim dönemi incelendiğinde, Türkiye’de turist rehberliği eğitimi veren önlisans programları yabancı dil hazırlık dönemini alan öğrenciler için 3 yıl hazırlık dönemini almadan başlayan öğrenciler için ise 2 yıl süren bir eğitim dönemi mevcuttur (Albuz vd. 2018: 86). Türkiye’de turist rehberliği eğitimi veren üniversiteler incelendiğinde, aktif olarak öğrenci alınımına ve eğitime devam eden üniversiteler Tablo 2.3’de verilmiştir.

Tablo 2.3 Türkiye Turist Rehberliği Eğitimi Veren Önlisans Programları ve Üniversiteler

Üniversite	Bölüm	Kontenjan
Ankara Üniversitesi/ Beypazarı M.Y.O.	Turist Rehberliği	60
Iğdır Üniversitesi/ Iğdır M.Y.O.	Turist Rehberliği	40
İstanbul Arel Üniversitesi/ M.Y.O.	Turist Rehberliği	58
İstanbul Aydın Üniversitesi/ Anadolu BİL M.Y.O.	Turist Rehberliği	50
İstanbul Ayvansaray Üniversitesi/ Plato M.Y.O.	Turist Rehberliği	50
İstanbul Gelişim Üniversitesi/ İstanbul Gelişim M.Y.O.	Turist Rehberliği	50
Kapadokya Üniversitesi (Nevşehir)/ Kapadokya M.Y.O.	Turist Rehberliği	210
Kocaeli Üniversitesi/ Kartepe Turizm M.Y.O.	Turist Rehberliği	60
Marmara Üniversitesi (İstanbul)/ Sosyal Bilimler M.Y.O.	Turist Rehberliği	50
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi (Burdur)/ Yeşiova İsmail Akın M.Y.O.	Turist Rehberliği	50
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi/ Ortaca M.Y.O.	Turist Rehberliği	55

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi/ Marmaris Turizm M.Y.O.	Turist Rehberliği	110
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi/ Ürgüp Sebahat ve Erol Toksöz M.Y.O.	Turist Rehberliği	185
Selçuk Üniversitesi (Konya)/ Akşehir M.Y.O.	Turist Rehberliği	60
Selçuk Üniversitesi (Konya)/ Beyşehir Ali Akkanat M.Y.O.	Turist Rehberliği	45
Selçuk Üniversitesi (Konya)/ Silifke Taşucu M.Y.O.	Turist Rehberliği	145
Süleyman Demirel Üniversitesi (Isparta)/ Yalvaç M.Y.O.	Turist Rehberliği	40
Turgut Özal Üniversitesi (Malatya)/ Kale M.Y.O.	Turist Rehberliği	35
Uludağ Üniversitesi (Bursa)/ İznik M.Y.O.	Turist Rehberliği	55
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi/ Van M.Y.O	Turist Rehberliği	40
Toplam		1448

Kaynak: YÖK Atlas. Ziyaret Tarihi: 20.12.2018.

Tablo 2.3 incelendiğinde ülkemizde, 2017-2018 eğitim döneminde turist rehberliği eğitimi veren 20 adet meslek yüksekokulu olduğu görülmüştür. Bu okullar kontenjan bakımından birbirinden farklılık göstermekte olup 2017-2018 eğitim dönemi içerisinde toplamda 1448 öğrenciye turist rehberliği alanında eğitim vermektedir (YÖK Atlas. Ziyaret Tarihi: 20.12.2018).

Turist rehberliği eğitiminin yaygınlaşması ve mesleğin sağlam bir alt yapısı oluşması için 2 yıllık meslek yüksekokulları programlarında verilen eğitimin lisans programlarına taşınması daha geniş çaplı bir eğitim sistemi oluşturması için rehberlik eğitimi lisans seviyesinde verilmesi uygun görülmüştür (Ahipaşaoğlu, 2006: 39-42). Turist rehberliği eğitiminin ülkemizde lisans seviyesinde eğitim vermesi, ortaöğretim eğitim sistemi çerçevesinde hazırlık dönemi hariç sekiz yarıyıllık eğitim sürecini kapsamaktadır. Rehberlik eğitimi veren üniversiteler, Yüksek Öğretim Kurumlarına bağlı, fakülte ve yüksekokul olarak eğitim sürecini yürütmektedir (Güzel vd. 2017: 35). “Yüksek öğretim kurulunun yayınlamış olduğu 2547 sayılı kanun esasınca Fakülte; Yüksek düzeyde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve yayın yapan; kendisine birimler

bağlanabilen bir yükseköğretim kurumudur. Yüksekokul: Belirli bir mesleğe yönelik eğitim öğretime ağırlık veren bir yükseköğretim kurumudur” (YÖK, Ziyaret Tarihi: 21.12.2018).

Yükseköğretim programlarında önlisans eğitimi veren rehberlik bölümleri gelişen turizm endüstrisinin personel ihtiyacını karşılayamaması ve en önemlisi yabancı dil eğitimlerinin yeterli görülmemesinden dolayı lisans programlarının açıldığı ve eğitime başladığı görülmektedir (Güzel vd. 2017: 6). Ülkemizde profesyonel turist rehberliği eğitiminin lisans programlarında eğitime başlaması mesleğin turizm endüstrisi içerisinde ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir (Yenipınar ve Zorkirişçi, 2013: 123). Ülkemizde turist rehberliğinin lisans düzeyinde eğitime başlaması ilk olarak, 1997’de “Erciyes Üniversitesi Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu” tarafından açılmış ve program eğitim sistemindeki yerini almıştır (Yenipınar ve Zorkirişçi, 2013: 121). Günümüze gelindiğinde ise, aktif olarak eğitime devam eden turist rehberliği bölümlerinin lisans programları (fakülte ve yüksekokul) Tablo 2.4 yardımı ile aktarılmaktadır.

Tablo 2.4 Türkiye’de Turist Rehberliği Eğitimi Veren Lisans Programları ve Üniversiteler

Üniversite	Bölüm	Kontenjan
Adnan Menderes Ü. (Aydın)/ Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	110
Afyon Kocatepe Ü. (Afyonkarahisar)/ Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	120
Akdeniz Ü. (Antalya)/ Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	50
Akdeniz Ü. (Antalya)/ Manavgat Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	60
Anadolu Ü. (Eskişehir)/ Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	40
Balıkesir Ü./ Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	130
Batman Ü./ Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu	Turizm Rehberliği	20
Çanakkale Onsekiz Mart Ü./ Turizm Fakültesi	Seyahat İşt. ve Turizm Rehberliği	75

Ege Ü. (İzmir)/ Çeşme Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu	Turizm Rehberliği	60
Gazi Ü. (Ankara)/ Turizm Fakültesi	Seyahat İşt. ve Turizm Rehberliği	86
İstanbul Gelişim Ü./ İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi	Turizm Rehberliği	30
İzmir Katip Çelebili Ü./ Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	50
Kastamonu Ü./ Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	60
Kırklareli Ü./ Turizm Fakültesi	Seyahat İşt. ve Turizm Rehberliği	100
Mersin Ü./ Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	60
Necmettin Erbakan Ü. (Konya)/ Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	50
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Ü./ Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	52
Nişantaşı Ü. (İstanbul)/ Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu	Turizm Rehberliği	36
Ondokuz Mayıs Ü. (Samsun)/ Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	60
Pamukkale Ü. (Denizli)/ Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	60
Selçuk Ü. (Konya)/ Turizm Fakültesi	Seyahat İşt. ve Turizm Rehberliği	200
Selçuk Ü. (Konya)/ Beyşehir Ali Akkanat Turizm Fakültesi	Seyahat İşt. ve Turizm Rehberliği	40
Sinop Ü./ Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu	Turizm Rehberliği	75
Yaşar Ü. (İzmir)/ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	Turizm Rehberliği	30
Toplam		1654

Kaynak: YÖK Atlas. Ziyaret Tarihi: 20.12.2018.

Tablo 2.4 incelendiğinde, 2017- 2018 eğitim öğretim dönemi içerisinde rehberlik eğitimi veren 24 lisans programı bulunmaktadır. Ayrıca Tablo 2.4’de üniversitelerin isimleri, programları ve kontenjan sayıları bir arada verilmektedir. Elde edilen istatistikler sonucunda, dönem içerisinde bu bölümlere yerleşen toplam öğrenci sayısının 1654 olduğu görülmektedir (YÖK Atlas. Ziyaret Tarihi: 20.12.2018).

Ülkemizde profesyonel turist rehberliğinin eğitim aşamalarının geldiği son nokta ise, lisansüstü eğitim veren turist rehberliği programlarıdır. Ülkemizde turist rehberliği programlarının görmüş olduğu yoğun ilgi neticesinde yeni bölümler açıldığı ve kontenjanların arttığı görülmüştür. Turist rehberliğinin, çok tercih edilen bir bölüm haline gelmesi neticesinde alanda yetişmiş yetkin akademisyen ihtiyacını karşılamak amacı ile rehberlik eğitimi veren fakülteler lisansüstü eğitim vermeye de başlamıştır (Hacıoğlu vd. 2018: 118). Türkiye’de turist rehberliği eğitimini yüksek lisans seviyesinde veren ilk Üniversitenin “2014’de Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm Rehberliği Anabilim Dalı çatısı altında Rekreasyon ve Turist Rehberliği Tezli Yüksek Lisans programı“ olduğu bilinmektedir (Hacıoğlu vd. 2018: 118). İlerleyen dönemlerde başka üniversitelerde rehberlik alanında yüksek lisans programları açmış ve bu programları tezli-tezsiz olarak ikiye ayırmışlardır. Günümüzde Türkiye’de rehberlik eğitimini yüksek lisans seviyesinde veren okullar Tablo 2.5’ de verilmektedir;

Tablo 2.5 Türkiye’de Turist Rehberliği Eğitimi Veren Yüksek Lisans Programları ve Üniversiteler

Yüksek Lisans Programı Veren Üniversiteler	Bölüm	Kontenjan
Afyon Kocatepe Ü./ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm Rehberliği Yüksek Lisans Programı	Tezsiz	İkinci Öğretim
Akdeniz Ü. (Antalya)/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm Rehberliği Yüksek Lisans Programı	Tezsiz	İkinci Öğretim
Balıkesir Ü./ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turist Rehberliği Yüksek Lisans Programı	Tezsiz	İkinci Öğretim
Ege Ü. (İzmir)/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rekreasyon ve Turizm Rehberliği Yüksek Lisans Programı	Tezli	Normal Öğretim
Eskişehir Osman Gazi Ü./ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turist Rehberliği Yüksek Lisans Programı	Tezsiz	İkinci Öğretim
Gazi Ü. (Ankara)/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği Tezli Yüksek Lisans Programı	Tezli	Normal Öğretim
Gazi Ü. (Ankara)/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği Tezsiz Yüksek Lisans Programı	Tezsiz	Normal Öğretim
Selçuk Ü. (Konya)/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği Yüksek Lisans Tezli Programı	Tezli	Normal Öğretim

Kaynak: Albuz vd. 2018: 92 42.

Tablo 2.5 de görüldüğü gibi, günümüzde turist rehberliğinin yüksek lisans derecesinde veren 8 tane üniversite olduğu görülmektedir. Bu üniversitelerden, Ege Ü. (İzmir), Gazi Ü. (Ankara) ve Selçuk Ü. (Konya) tezli yüksek lisans programı verirken, Afyon Kocatepe Ü., Akdeniz Ü. (Antalya), Balıkesir Ü., Eskişehir Osman Gazi Ü., Selçuk Ü. (Konya) tezsiz yüksek lisans programı vermektedir. Ayrıca Gazi Ü. (Ankara) tezli ve tezsiz programları birlikte vermektedir.

Ülkemizde, turist rehberliği eğitiminin üniversiteler tarafından verilen önlisans, lisans ve yüksek programları incelendikten sonra üzerinde durulması gereken bir diğer konu ise üniversitede verilen rehberlik eğitim programına dahil olan uygulama gezileridir. Rehberlik eğitimi içerisinde yer alan ve eğitim sürecinde çok önemli bir yere sahip olan uygulama gezilenin amacı, rehber adaylarının aldığı teorik eğitimlere ek olarak mesleğin sahada nasıl icra edileceğini ve teorik eğitimle pratiği nasıl birleştirilmesi gerektiğini anlamaları amacı ile uygulanmaktadır (Hacıoğlu vd. 2018: 155). Profesyonel bir turist rehberi olabilmek için adayların yurtiçi uygulama gezisini tamamlamaları gerekmektedir. Bu uygulama turları ülkesel ve bölgesel olmak üzere iki şekilde uygulanmaktadır. Ülke içinde yapılan uygulama gezisi en az 36 gün, adayın rehberlik yapılacağı bölge içindeki uygulama gezisi ise en az 6 gün olması gerekmektedir. Bu koşulları yerine getiren adayları rehberlik mesleğini icra etmeye hak kazanırlar (Profesyonel Turist Rehberliği Yönetmeliği, 2014, Ziyaret Tarihi: 22.12.2018).

Profesyonel Turist Rehberliği Yönetmeliği, 2014, 23. madde 'ye göre, *“Üniversitelerin turist/turizm rehberliği bölümlerinin önlisans, lisans veya yüksek lisans programlarından mezun olan ve yabancı dil yeterliliğine sahip bulunanlar, mesleğe kabul başvurularını T.C. kimlik numarasının da yer aldığı dilekçe ekinde aşağıdaki belgeler ile birlikte doğrudan veya posta yoluyla Bakanlığa yapmaları gerekmektedir. Rehber adaylarından istenilen belgeler şu şekilde sıralanmaktadır: Diplomanın onaylı örneği, YDS'den alınan geçerlilik süresini yitirmemiş ve en az ilgili mevzuat gereğince belirlenen puanda belgenin veya bu puana denkliği ÖSYM tarafından belirlenen eşdeğer belgenin veya Birlik tarafından Bakanlığın gözetim ve*

denetiminde yapılan yabancı dil sınavından alınan başarılı olduğuna ilişkin belgenin aslı veya onaylı örneği, adli sicil belgesi, Uygulama gezisini tamamladığına dair belgenin aslı veya onaylı örneğini, Son altı ay içinde çekilmiş iki adet vesikalık fotoğraf, Ruhsatname için yapılan ödemenin dekontu.(2) Bakanlık başvurusunda bulunanların durumlarını 22. maddenin 2. fıkrası çerçevesinde inceler ve karara bağlar.” (Profesyonel Turist Rehberliği Yönetmeliği, 2014, Ziyaret Tarihi: 22.12.2018).

Profesyonel turist rehberliği mesleğinin Dünya üzerinde çeşitli örgütleri olduğu gibi ülkemizde de benzer yapılanmalar mevcuttur. Ülkemizde profesyonel turist rehberliği örgütlenenlerinin öncüsü olarak bilinen Turist Rehberleri Birliği (TUREB), 12.09.1998’ de 28331 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 6326 numaralı "Turist Rehberliği Meslek Kanunu" esasınca hayata geçirilmiş, çatısı altında 7 Meslek Odası ve 6 Bölgesel Meslek Odası olmak üzere tüm Türkiye’de örgütlenmiş 13 oda ile birlikte faaliyetlerini yürüten bir kuruluştur (TUREB. Ziyaret Tarihi: 24.12.2018). Rehberlik mesleğinin Türkiye’de temsil eden TUREB kuruluşunun temel amacı kısaca; rehberlik mesleğinin ülkemizdeki problemlerini belirleyip çözüm üretmek, profesyonel turist rehberlerini bir araya getirmek, diğer kurum, kuruluş, özel sektör ve meslek örgütleri ile bağlantı kurmak olarak sıralanabilir (Eser vd. 2018: 241). TUREB 2006 yılında bünyesine ulusal olarak hizmet veren başka meslek örgütlerini de katmıştır. Bu örgütler şu şekilde sıralanmaktadır (TUREB. Ziyaret Tarihi: 24.12.2018);

1. ADRO Adana Bölgesel Turist Rehberleri Odası
2. ANRO Ankara Turist Rehberleri Odası
3. ARO Antalya Turist Rehberler Derneği,
4. ATRO Aydın Turist Rehberleri Odası
5. BURO Bursa Bölgesel Turist Rehberleri Odası
6. ÇARO Çanakkale Rehberler Derneği,

7. GARO Gaziantep Bölgesel Turist Rehberleri Odası
8. İRO İstanbul Rehberler Odası
9. İZRO İzmir Turist Rehberleri Odası
10. MURO Muğla Turist Rehberleri Odası
11. NERO Nevşehir Turist Rehberleri Odası
12. ŞURO Şanlıurfa Bölgesel Turist Rehberleri Odası
13. TRO Trabzon Bölgesel Turist Rehberleri Odası

2.1.3. Turist Rehberlerinin Üstlendiği Roller

Profesyonel turist rehberliği alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde, rehberlerin tur sırasında üstlendikleri birçok rol olduğunu görülmektedir. Kişilerin sosyal davranışlarının en belirgin özelliklerinden birisi olma özelliği taşıyan rol kavramı; insanların sosyal kimlikleri, özel durumları, kişisel özellikleri, görev ve sorumlukları doğrultusunda sergilemiş oldukları davranış biçimi olarak açıklanmaktadır (Biddle, 1986: 68). Literatürde yer alan çalışmalardan anlaşılacağı üzere, rehberlerin rollerinin çok yönlü olduğu ve bu rollerin tur sırasında katılımcıların ihtiyaçları doğrultusunda yönlendirilip çeşitlendiği görülmektedir (Pond, 1993: akt. Weiler ve Black, 2014: 21). Rehberlerin tur sırasında üstlendikleri sorumluluklar, katılımcıların tur sırasında destinasyonun tarihi ve doğal kaynakları hakkında bilgi vermeye ek olarak tur sürecini en iyi şekilde geçirmesine yardımcı olmak, katılımcının tatminini sağlamak ve ülkesi hakkında olumlu imaj yaratmak gibi sorumlulukları bulunmaktadır (Yarcan, 2007: 33-34). Profesyonel bir turist rehberinin, turizm endüstrisi içerisindeki uzmanlık alanına, ülkenin ekonomik, sosyal, kültürel vb. alanlarda gelişmişlik düzeyine ve tura katılan grubun özelliklerine göre kendini yetiştirmiş olması gerekmektedir (Hacıoğlu vd. 2018: 331).

Turist rehberliği, yapılan literatür taraması sonucunda son 30 yılda birçok araştırmaya konu olduğu görölmüştür (Sandaruwani ve Gnanapala, 2016: 63). Ancak profesyonel turist rehberlerinin üstlendikleri roller hakkında yapılan çalışmaların öncülerinin; Gronoos (1978), Hugles (1991), Schmidt (1979), Holloway (1981) ve Cohen (1985) olduğu bilinmektedir (Köroğlu, 2013). İncelenen bu çalışmalar doğrultusunda, profesyonel bir turist rehberlerinin temel rollerinin; liderlik, kültürel aracılık, yorumlama ve bilgilendirme rolleri olduğu belirlenmiştir. Bu doğrultuda tez çalışmasının bu bölümünde rehberlerin üstlendiği roller bu başlıklar altında incelenecektir.

2.1.3.1. Liderlik Rolü

Bir turist rehberleri ülkesini, destinasyonu ve bağlı bulunduğu işletmeyi temsil etmektedir. Rehberler mutlaka bir grubun başında buldukları ve grubu yönetmek zorunda oldukları için liderlik rolü üstlenmeleri gerekmektedir. Buradan hareketle çeşitli sorumluluk ve görevleri bulunmaktadır (Avcıkurt, 2009: 83). Lider, grup içinde yer alan bütün paydaşların ortak ilke, düşünce ve fikirler doğrultusunda hareket etmesini sağlayan ve hedefe ulaşmak için yol gösteren kişi olarak tanımlanmaktadır (Avcı ve Topaloğlu, 2009: 3).

Profesyonel turist rehberlerinin üstlendikleri liderlik rolünün belirgin özellikleri, turu planlamak, organizasyonu yapmak ve hayata geçirmek olarak sıralanmaktadır. İyi bir tur lideri, sahip olması gereken temel özellikler ise, yol gösterici olmak, yaratıcı olmak, motive edici olmak, iyi bir şekilde yönetmek, problemleri çözebilmek, kriz yönetimini iyi bir şekilde yapabilmek, katılımcılar arasında çıkacak sorunlara engel olabilmek ve soğukkanlı olmak şeklinde sıralanmaktadır (Asmadili vd. 2018: 331).

Turist rehberlerinin tur sırasında üstlenmiş oldukları liderlik rolleri Howard vd. (2001) yapmış olduğu çalışmasında liderlik rolünü doğaya dayalı turizm faaliyetleri kapsamında incelemiş, bu rolleri işlevsel liderlik ve sosyal liderlik olarak iki ana başlık altında toplamıştır. Rehberler katılımcılara işlevsel liderlik kapsamında, tur öncesinde

destinasyon hakkında bilgi vermek, destinasyonun kültürünü ve geleneklerini tanıtmak, katılımcıların bölgeye adapte olmalarını sağlayacak bilgileri aktarmak ve destinasyonun şartlarına göre katılımcıların yanlarında bulundurmaları gereken ekipmanlar (şartlara uygun kıyafet, ayakkabı, ihtiyaç duyabilecekleri aletler ve ilk yardım malzemeleri) hakkında bilgi vermesi gerekmektedir. Sosyal liderlik kapsamında bir rehber, grubu bir araya getirmek, takım ruhunun oluşmasını sağlamak, katılımcıların birbirleri ile uyumlu bir hale gelmelerini sağlamak, tur boyunca moral ve motivasyonu yüksek tutmak ve turu eğlenceli bir hale getirmek gibi sorumlulukları bulunmaktadır (Howard vd. 2001: 34). Bu açıklamalardan yola çıkarak, turist rehberlerinin üstlendikleri liderlik rolünün turun sorunsuz bir şekilde tamamlanması için en önemli rollerden biri olduğu söylenebilir. Aynı zamanda bir turist rehberinin, turu iyi bir şekilde yönetmek için turist grubunun güvenini kazanıp onlara liderlik yapabilecek yeterliliğe sahip olduğunu göstermesi ve onları bu konuda ikna etmesi gerekmektedir (Ar, 2015: 46-47).

Cohen, 2004 yılında yapmış olduğu çalışmada, profesyonel turist rehberlerinin tur esnasında üstlenmiş olduğu liderlik rolünü derinlemesine ele almıştır. Turist rehberinin liderlik rolünün sadece “yol gösteren” olarak değil, çok bileşenli bir yapıdan meydana geldiğini öne sürmektedir. Bu doğrultuda Cohen, enstrümantal ve sosyal bileşenlerden bahsetmektedir. Enstrümantal bileşenler; yönlendirme, erişim ve denetimden oluşmaktadır (Cohen, 2004: 163).

Yönlendirme; turist rehberinin deneyim ve bilgi birikiminden hareketle, genel bir rota içerisindeki farklı seçenekleri değerlendirerek, turist grubunun deneyim esnasında ilgisini çekebilecek alternatif yollar ve duraklar oluşturarak grubu yönlendirmesini ifade etmektedir. Bu kapsamda turist rehberi, safari, doğa yürüyüşü, alışveriş turları, gastro turlar, şehir turları, kuş gözlemciliği, arkeolojik alan ve müze gezileri gibi keşifsel turlarda grubun ilgisini çekebilecek, başkasının göremediği, önemsemediği rota ve duraklara grubu yönlendirmesi gerekmektedir (Cohen, 2004: 163).

Turist rehberlerinin liderlik rolünün enstrümantal bileşenlerinden biri olan erişim ise; genel kanının aksine turist rehberinin sadece coğrafi alanlara değil sosyal bölgelere

de erişmesini ve grubunun bu alanları da keşfetmesini kapsamaktadır. Bu bağlamda turist rehberi, turist grubunun güvenliğini tehlikeye atmadan destinasyonda bulunan sosyal alt-üst yapıların gözlemlenebilmesi, eğitim, sağlık ve yönetim alanındaki farkların keşfedilebilmesi gibi nedenlerle farklı alanlara erişim sağlayarak turist grubuna liderlik etmektedir (Cohen, 2004: 164).

Denetim bileşeni ise; turist rehberinin, zaman yönetimi ile beraber tur esnasında katılımcıların güvenliğinden ve destinasyonun turistik kaynaklarının zarar görmeden deneyimlenebilmesinden sorumlu olarak liderlik etmesi anlamına gelmektedir (Cohen, 2004: 164).

Cohen (2014) liderlik rolünün alt bileşenlerinden bir diğeri olan sosyal bileşenleri ise 4 ayrı başlık altında incelemiştir. Bunlar; gerginlik yönetimi, bütünleşme, moral ve animasyon bileşenleridir. Gerginlik yönetimi; tur sırasında katılımcılar arasında meydana gelebilecek tartışmalar veya kavgalar ortaya çıkmadan önce müdahale etmek, engel olmak ve katılımcılar arasındaki gerginliği kontrol altına almak turist rehberlerinin liderlik rolünün bir gereği olarak ele alınmaktadır.

Bütünleşme bileşeni rehberin, grubu bir araya getirerek sosyal uyum ortamını oluşturmak ve katılımcıların birlikte hareket edebilmesi için iletişimin olumlu yönde ilerlemesini sağlamak gibi sorumlulukları bünyesinde bulundurmaktadır. Turist rehberlerinin liderlik rolünün sosyal bileşenlerinden biri olan moral ise; turist rehberinin espri anlayışı, hitabet kabiliyeti, bilgi birikimi ve sıcak davranışlarıyla, katılımcıların turdan beklentilerinin karşılanması ve hatta beklentilerinin üzerine çıkılması ile grubun tatmin olmasını sağlamayı ifade etmektedir. Son olarak turist rehberleri bazı durumlarda grubu canlandırmak, eğlendirmek, grup üyelerini harekete geçirmek, tanıtıma gösteri katmak ve tur dışında kalan veya turistik tesiste bulunan farklı etkinliklere katılmalarını sağlamak gibi sorumluluklar üstlenebilmektedir. Bu durum, liderliğin sosyal bileşenlerinden animasyonu tanımlamaktadır (Cohen, 2004: 164-165).

2.1.3.2. Kültürel Aracılık Rolü

Yükselsin tarafından 2014 yılında yapılan çalışmada turist rehberlerini, kültürel aracılık, çevirmenlik, arabuluculuk ve aktarıcılık özelliklerinden farklı olarak, sadece karşıt kutuplar arasında değil, birbirine yakın veya benzer gruplar arasındaki uyum ve uzlaşmanın sürdürülebilmesinde bağlayıcı olduğunu ifade etmiştir. Yükselsin (2014), kültürel aracılığın görev ve amaçlarını aktarmak/taşımak, uzlaştırmak, güçlendirmek, korumak, dönüştürmek/değiştirmek ve yeniden üretmek şeklinde belirlemiştir. Aktarmak, kültürün bireylere ve gelecek nesillere taşınmasını ifade etmektedir. Uzlaştırmak, farklı kültürler arasındaki iletişimi olumlu yönde yönlendirme anlamına gelmektedir. Güçlendirmek, uzlaştırmadan hareketle farklı kültürlerden gelen yeniliklerin dönüştürülerek veya kendi içerisinde yenilikler oluşturularak kültürün güçlendirilmesini ifade etmektedir. Koruma amacı/görevi ise, kültürün var olan değerlerinin olduğu gibi muhafaza edilerek gelecek nesillere aktarılması şeklinde kendini göstermektedir. Dönüşüm, uyarlama ve ekleme/sentezleme şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Son olarak yeniden üretme ise, dinamik bir yapıda olan kültürün devamlı olarak inşa edilmesi gereksiniminden hareketle, kültürün varlığını sürdürebilmesi için bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır (Yükselsin, 2014: 714-716).

Tüm bunlar doğrultusunda, kültürel aracılık bilgi birikimi ve yeteneklerini bir kültürden başka bir kültüre etkili bir biçimde aktarabilmek anlamına gelmektedir (Reisinger ve Steiner, 2006: 483). Literatürde farklı yazarlar, profesyonel turist rehberini bir aracı, köprü ve kültür elçisi olarak nitelendirmiştir (Cohen, 1985: 13, Leclerc, ve Martin, 2004: 182, Zhang, ve Chow, 2004: 82). Buradan yola çıkarak turist rehberlerinin, sahip olduğu yabancı dil bilgisi, kültürel ve sosyal alanlardaki bilgi birikiminin kültürel kaynaşma konusunda son derece önemli olduğu savunulabilmektedir (Weiler ve Black, 2014: 65).

Birbirinden farklı kültürlerin bir araya geldiği ortamlarda genellikle bir kültürel boşluk oluştuğu görülmektedir. Turist rehberinin kültürel aracılık yapmasındaki temel

neden de meydana gelen bu kültürel boşluğu doldurmaktır (Yu vd. 2002: 76-77). Sonuç olarak profesyonel turist rehberlerinin tur katılımcıları ve destinasyon arasında bulunan bu kültürel boşluğu doldurabilmek için bölge hakkında bilgiye sahip olmalarının yanı sıra, kültürel değerleri, dini inanışı, kuralları ve kaideleri bilip bunları turistlere iletmesi gerekmektedir (Lovrentjev, 2015: 557).

2.1.3.3. Yorumlayıcı Rolü

Yorumlama genel anlamı ile, aktarılabilecek olayın bilgi çerçevesinde değerlendirilmesi anlamına gelmektedir (Güzel, 2007: 23) Turist rehberlerinin sahip olması gereken en önemli niteliklerden biri olarak gösterilebilecek olan yorumlamanın, tur katılımcılarının destinasyon ile aralarında bağ kurmasına vesile olurken, aynı zamanda aktarılabilecek olayları zihinlerinde canlandırabilmelerine imkân vermesi gerekmektedir. Etkili bir yorumlama, birçok faktörün birbirleri ile uyumlu hale getirilip aktarılması ile mümkündür. Bu faktörler, rehberin vereceği bilgileri iyi seçmesi, konuları ilgi çekici yönleriyle ele alması, anlatılanları eğlenceli hale getirmesi gibi birçok bileşenden oluşmaktadır (Güzel, 2007: 23-24). Ap ve Wong (2001), turist rehberlerinin sahip olduğu bilgi birikimi ve yetenekleri vasıtasıyla destinasyonun kültürel değerlerini etkili bir şekilde yorumlamaları ile katılımcılara sıradan bir turdan farklı deneyimler kazandırılabilmesini savunmaktadır (Ap ve Wong, 2001: 1-2).

Yorumlayıcı rol ile ilgili çalışmaların incelenmesi sonucunda Moscardo'nun 1998 yılında yapmış olduğu araştırmada, yorumlamanın ziyaretçilerin tur deneyimlerinin kalitesine katkıda bulunabileceği öne sürülmüş ve üç ana madde halinde incelemiştir. Bunlar (Reisinger ve Steiner, 2006: 483):

- *“Ne yaptıkları ve nereye gittikleri hakkında seçim yapabilmeleri için turistlere mevcut seçenekler hakkında bilgi vermek.*

- *Turistlerin güvenliğini sağlamak için bilgi vermek; böylece turistler tur sırasında karşılaşılabilecekleri zorluklarla nasıl başa çıkacakları hakkında bilgi sahibi olurlar.*
- *Turistlerin gerçek bir deneyim yaşamalarına imkân vermek; böylece rehberli yürüyüşler, eko turlar, sanat galerileri, fauna koruma alanları veya hayvanat bahçeleri gibi alanlarda etkinliklere katılabilme imkânı sunmak” olarak sıralanmaktadır.*

Turist rehberlerinin yorumlayıcı rolü, temelde rehberi çevirmenden farklı bir konuma getiren ve birçok sorumluluğa sahip olduğunu vurgulayan en belirgin rollerden bir tanesi olarak gösterilmektedir. Burada rehberin sorumluluğu destinasyon kültürünü yorumlarken sadece tarihi bilgilerden veya kalıplaşmış anlatılardan yararlanmak değil, aynı zamanda günümüz değerleri, zamanla kültürde yaşanmış olan değişimler, gözlemler, popüler olaylar, teknolojik gelişmeler, sürdürülebilirlik ve turizmle ilişkilendirilebilecek tüm gelişmelerden yararlanmak ve bütün bunları bir potada eritip yorumlama yeteneğini devamlı geliştirmektir (Yenen, 2007: 925).

Ayrıca yorumlayıcı rolün, tur sırasında katılımcılara yeni bir bakış açısı kazandırmaya, aktif olmaya, sorgulamaya, çevre ve kültür hakkında yeni bilgiler edinmeye ve bunları tartışabilmeye yönlendirdiği düşünülmektedir. Yorumlama rolünün rehber ve turist deneyimlerine kazandırdığı faydanın birçok çalışmada ele alındığı görülmektedir. Örneğin, bazı çalışmalar yorumlarının sürdürülebilir vahşi yaşam turizmine katkıda bulunduğunu iddia ederken diğerleri, yorumlamanın yaban hayatı ve turistler arasındaki etkileşimin kurulmasına yardımcı olduğunu öne sürmektedir. Bunun yanında yorumlamanın, tur katılımcılarının çevre üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirecek şekilde davranmaya yönlendirdiği de görülmektedir (Moscardo, 2004: 238).

2.1.3.4. Bilgilendirici Rolü

Profesyonel turist rehberlerinin üstlenmiş oldukları bilgilendirici rol, turist grubuna destinasyonun tanıtımını yapıp, önemli özellikleri hakkında bilgi aktararak tur katılımcılarının destinasyon hakkındaki meraklarının giderilmesi şeklinde açıklanabilmektedir (Pond, 1993; akt. Asmadili vd. 2018: 331). Turist rehberlerinin rollerine yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde, rehberlerin temel rollerinden birinin bilgilendirici rol olduğu görülmektedir. Buradan hareketle, turist rehberinin bilgilendirici rolü, katılımcılara destinasyonun sahip olduğu kültürel, tarihi, coğrafi özellikleri, sosyal hayatı, sanat eserleri, gelenek ve görenekleri hakkında bilgi vermesi gibi sorumlulukları kapsamaktadır (Gül Yılmaz, 2017: 129).

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, turist rehberinin üstlendiği bilgilendirici rol rehberin mesleğini iyi bir şekilde yerine getirmesi, katılımcı grubun yeni bilgiler kazanması ve farklı kültürler hakkında bilgi edinmelerini sağlaması gibi faydaları bulunmaktadır. Bunların yanında, rehberlerin verdiği bu bilgiler ile ülke hakkında olumlu izlenimler bırakarak ülke imajına katkıda bulunduğu söylenebilmektedir. Hu, (2007) yapmış olduğu çalışmasında profesyonel turist rehberinin bilgilendirici rolünü üç guruba ayırmıştır. Bu roller rehberin destinasyon hakkında turist grubuna aktarması gereken yönlendirici bilgiler, turistlerin davranışları hakkında verilmesi gereken bilgiler ve son olarak da grubun alması gereken ve eğitici nitelik taşıyan bilgiler olarak sıralanabilmektedir (Hu. 2007; 33).

Rehberin destinasyon hakkında turist grubuna aktarması gereken yönlendirici bilgiler: Yer, yön bilgileri, mesafeler, yaklaşık seyahat süresi, turistik yerler, tesisler, görülmesi gereken özel yerler gibi destinasyon hakkındaki temel bilgileri içermektedir. Turistlerin davranışları hakkında verilmesi gereken bilgiler: Bu bileşen, farklı kültürlerden gelen turist grubunun destinasyonun sahip olduğu sosyo-kültürel değerler, inanış, gelenek ve göreneklere göre davranmalarını sağlamak ve turistlerin, yerel halk tarafından uyulması beklenen kurallar hakkında bilgilendirilmesini içermektedir. Eğitici nitelik taşıyan bilgiler: Bu madde turist rehberinin, katılımcıların ziyaret edilen yerler

hakkında derinlemesine bir anlayış elde etmesine yardımcı olarak, destinasyonun kültürel, coğrafi, tarihi ve insani özellikleri ile ilgili aktarılması gereken bilgileri kapsamaktadır (Hu, 2007: 33-34). Bu açıklamalardan yola çıkarak rehberin üstlenmiş olduğu bilgilendirici rolün, kültürel mirasa konu olan kaynakların korunması için turist grubuna aktarılması gereken bilgileri de kapsadığı söylenebilmektedir.

2.2. KÜLTÜREL MİRAS KAVRAMI

Kültürel miras kavramını açıklamadan önce kültür ve miras kavramlarının açıklanması gerekmektedir. *“Kültür, tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü olarak tanımlanmaktadır”* (www.tdk.gov.tr, Ziyaret Tarihi: 14.01.2019). Başka bir tanımlamaya göre kültür, bir insan topluğunu başka bir toplumdan ayıran, zaman içerisinde değişimlere uğrayarak varlığını sürdüren, kendine has, dini inançlar, gelenekler, görenekler, sanat ve davranış ile sahip olduğu değerlerin birleşimidir (www.kultur.gov.tr, Ziyaret Tarihi: 14.01.2019). Miras kavramı ise, *“bir neslin kendinden sonra gelen nesle bırakmış olduğu bütün maddi ve manevi değerlerin tamamı olarak açıklanmaktadır”* (www.tdk.gov.tr, Ziyaret Tarihi: 14.01.2019).

Bu doğrultuda kültürel miras, insan topluluğunun geçmişi hakkında bilgi edinmesini sağlayan kanıtlar, gelenek, görenekler, doğal oluşumlar, tarihi yerler, insanların yapmış olduğu eserler vb. olarak sınıflandırılabilir (www.cekulvakfi.org.tr, Ziyaret Tarihi: 16.01.2019). Kültürel miras, bir toplumun geçmişinin önemi ve kendinden sonra gelen nesillere miras bırakılması gerekli görülen maddi manevi değerlerin tamamı olarak açıklanabilmektedir (Sarı ve Nazlı, 2018: 2). ICOMOS, (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi) yapmış olduğu tanımlamaya göre kültürel miras, toplumu oluşturan bütün kavramların ve değerlerin günümüze gelmiş hali olarak açıklanmaktadır (Icomos, 2013:79). Dolayısıyla kültürel miras alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde, ülkelerin ve toplumların kültürleri, yaşam tarzları ve

sosyal yapılarının bugünü ve geçmişi hakkında bilgi edinmemizi sağlayan kaynakların tamamının kültürel miras çerçevesinde değerlendirilebileceği söylenebilir.

Kültürel miras, beşerî tarihin değişimi ve gelişimi hakkında bilgi edinmemizi sağlayarak, yaşayış ve kültürler hakkında çıkarım yapımıza imkân vermesi ve bu çıkarımlar sayesinde de objektif bir tarih kaynağı oluşturmamıza yardımcı olması açısından son derece önem arz etmektedir (Basmacı, 2017: 79). Bu doğrultuda, kültürel mirasa konu olan kaynaklardan elde edilen bilgiler ve tecrübeler geçmişten yararlanılarak geleceğin şekillenmesi konusunda da yol gösterici bir niteliğe sahip olduğu düşünülmektedir. Ayrıca kültürel mirasa konu olan kaynakların, toplumu oluşturan insanların yaşadıkları yerlere yüklemiş oldukları manevi değer ve bu yerlerle aralarında zamanla oluşan bağın anlaşılmasına olanak sağlaması kültürel mirasın önemine örnek olarak gösterilebilir (Icomos, 2013: 79).

Dünya üzerinde, insanlığın ilk zamanlarından bu yana yaşamış olan toplumların aradan birçok zaman geçmesine rağmen günümüze gelmiş kültürel miras kaynaklarının geçmişle günümüz arasında bir bağ oluşturması, bu kaynakların önemi konusunda vurgulanması gereken bir başka konu olarak gösterilebilmektedir. Kültürel mirasa konu olan kaynakların, her birinin kültürel hazine olarak değerlendirilmesinin sebebi ise, insanların hayatlarını idame etme şekilleri, din, değer yargıları, örf, adetler, sanat anlayışları, insani değerleri, ritüeller, kutlamalar gibi birçok konuda bilgi edinmemize olanak sağlamaları olarak açıklanabilmektedir (Sezer, 2017: 176).

Kültürel mirasa konu olan kaynakların, ülkeler için tarihi ve kültürel kimlik değeri taşısa da temel olarak çok büyük bir rekabet piyasası olan turizm endüstrisinde turistik ürün niteliği taşıdığı görülmektedir. Bu kültürel miras kaynakları, destinasyonun turizm pazarında yer edinmesinde büyük bir katkı sağlamaktadır (Özdoğan, 2014: 49). Kültürel miras ve turizmin ayrılmaz bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Öyle ki kültürel mirasa konu olan kaynaklar ülkenin turizm endüstrisini kalkındırırken, turizm de kültürel miras kaynaklarının gün yüzüne çıkarılmasını sağlamakta, korumakta ve ekonomik olarak desteklemektedir (Özdoğan, 2014: 50). Buradan da anlaşılacağı üzere,

kültürel mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılmasının, turizm endüstrisinin devamlılığının sağlanması ve pazarda yer edinilmesi için oldukça önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir.

Kültürel miras ve turizm arasındaki ilişki incelendiğinde, kültürel miras turizminin üzerinde durulması gereken önemli bir konu olduğu görülmektedir. Kültürel miras turizmi genel anlamı ile kültürel mirasa konu olan kaynakların, insan toplulukları, destinasyonun tarihi değeri, sanat eserleri, bilimsel çalışmalar, açık hava müzeleri, sit alanları, önemli mimari yapılar, savaşların yaşanmış olduğu alanlar gibi insanların ilgisini çekebilecek ve bir turizm ürünü olarak adlandırılacak kaynakların turizm çatısı altında toplanılıp, ekonomik bir kaynağa dönüştürülmüş hali olarak açıklanabilmektedir (Silberberg 1995; akt. Rosenfeld, 2008: 1). Açıklamadan da anlaşılacağı üzere, destinasyonda kültürel miras turizminin uygulanabilmesi için bu kaynaklara sahip olunması gerekmektedir. Kültürel miras turizminin uygulandığı bu alanlar ve turizm endüstrisi arasında karşılıklı bir fayda ortamı olduğu görülmektedir. Kültürel miras kaynakları turizm endüstrisi için ekonomik olarak sağladığı fayda ve buna karşılık turizm endüstrinin kültürel miras alanlarının korunma ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için çalışmalar yapması bu karşılıklı faydaya örnek olarak gösterilmektedir (Karapınar ve Barakazı, 2017: 10).

Turizm endüstrisi içerisinde önemli bir çekicilik unsuru olan kültürel miras kaynaklarının sahip olduğu özellikler şu şekilde sıralanabilmektedir: (Albayrak, 2013: 63-64).

- Kültürel miras geçmişten günümüze gelen ve geçmişte yaşayan insanların yaşayış biçimleri, inanışları, kültürel değerleri vb. hakkında bilgi edinmemizi sağlayan temel kaynaklar olarak bilinmektedir.

- Bu değerlerin en önemli özelliği geçmişten günümüze ulaşması ve bir daha tekrarlanması mümkün olmayan kaynaklar olmasıdır. Bu yüzden gelecek nesillere

aktarılması ve kültürel miras turizminin temel çekicilik unsurlarını oluşturan bu kaynakların iyi korunması gerekmektedir.

- Kültürel miras, toplumların geçmişini oluşturmakta ve bu geçmişle günümüz arasında bağ kurmaya olanak vermektedir. Bu yüzden kültürel miras kaynakları turistlerde merak uyandırmakta ve böylelikle bir turizm arzı oluşturmaktadır.

- Kültürel miras turizminin sezonluk olmaması, yıl boyunca uygulanabilmesi ve diğer turizm arzları ile ortak yürütülebilmesi kültürel miras turizminin çerçevesini genişletmektedir.

- En önemli özelliklerinden bir tanesi ise, kültürel miras turizminin temel turistik ürününü oluşturan kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanması için turizm endüstrisi tarafından devamlı kontrol ve koruma çalışmaları yapılmasıdır.

- Kültürel mirasın ayrıca destinasyonda yaşayan insanlara sosyal ve ekonomik olarak da faydaları bulunmaktadır. İstihdama olan katkısı, destinasyona yapılan alt ve üst yapı yatırımlarının bölge insanlarına fayda sağlaması ve ekonomik getirileri örnek olarak verilebilir.

Kültürel miras turizmi ile ilgili açıklamalardan yola çıkılarak, insanların geçmişlerini merak etmeleri bu merakın da büyük bir turizm arzına dönüştüğü sonucuna ulaşılabilir. Bu durumda, profesyonel turist rehberlerinin üzerine düşen rollerin belirlenmesinin önemini ortaya koymaktadır. Profesyonel turist rehberleri genellikle kültürel mirasa konu olan yerlerde mesleklerini icra etmektedirler. Dolayısıyla bu kaynakların korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için rehberlerin diğer turizm endüstrisi çalışanlarından daha fazla sorumluluk üstelendiği söylenebilir.

2.3. KÜLTÜREL MİRASIN BİLEŞENLERİ

Bu bölümde, kültürel miras kavramlarının temel bileşenleri olan somut ve somut olmayan miras kavramlarının açıklaması yapılacaktır. Ayrıca, somut ve somut olmayan kültürel miras kaynaklarını oluşturan unsurlar hakkında bilgi verilecektir.

2.3.1. Somut Kültürel Miras

Kültürel miras üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde, somut kültürel mirasın birçok tanımlamaya sahip olduğu görülmektedir. Genel anlamı ile somut kültürel miras; geçmişten günümüze ulaşmayı başarmış tarihi, kültürel, sanatsal, doğal, yapısal, mimari ve arkeolojik açıdan önem arz eden yerler olarak açıklanabilir (Yeşilbursa, 2013: 407). Bir başka tanımlamaya göre ise; somut kültürel miras taşınmaz, sabit, elle tutulup gözle görülebilen kaynakları ifade etmektedir. Somut kültürel miras, geçmişten günümüze gelmiş olan doğal ve insan elinden çıkmış yapıları, doğal oluşumları, önemli yerleri, arkeolojik alanları, doğal ve tarihi alanları, mezarları, yapı grupları vb. alanların tamamı için kullanılan bir terimdir (Özdoğan, 2014: 47-48). Kültürel mirasa konu olan kaynaklar doğal ve kültürel olarak iki şekilde incelenmektedir. İnsan eli değmeden kendiliğinden veya dış etmenlere bağlı olarak oluşan tarihi, turistik vb. değerler taşıyan kaynaklar doğal somut kültürel miras kapsamına girmektedir. Kültürel kaynaklar ise, geçmişte yaşayan insanların üretmiş oldukları yapılar, yaşam alanları, sit alanları gibi fiziki değerler olarak açıklanmaktadır (Kunt, 2018: 8).

Yukarıda bahsedilen somut kültürel mirasın kapsamının belirlenmesi ve günümüzdeki halini alması için UNESCO “Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü” 1972’de 17. Genel Konferans’ı düzenlemiş ve bu konferans neticesinde somut kültürel miras kaynaklarının; anıtlar, sit alanları, sanatsal, bilimsel ve tarihi değere sahip olan kültürel miras kaynakları olarak kategorize etmiştir. Sözü geçen bu kaynakların yapısı nedeni ile somut kültürel miras çerçevesi içine alındığı görülmektedir (Hocaoğlu,

2016: 220). Daha sonrasında kültürel miras üzerine yapılan çalışmaların artması, insanların bu konuda bilinçlenmesi ve somut kültürel miras kaynaklarının turistik ürün olarak ön plana çıkması ile bu çerçevenin genişlemiş olduğu söylenebilir. Somut kültürel miras üzerine yapılan çalışmaların çoğalması neticesinde yeni yaklaşımların ortaya çıktığı da görülmektedir. Bu yaklaşımlar doğrultusunda, somut kültürel mirasa konu olan kaynaklar; taşınamaz somut kültürel miras kaynakları ve taşınabilir somut kültürel miras kaynakları olarak sınıflandırılmıştır. Taşınamaz somut kültürel miras kaynakları; “*mimari eserler, anıtlar, arkeolojik sitler, tarihi merkezler, bina grupları, kültürel manzaralar, tarihi parklar, bahçeler, kanallar, köprüler ve yel değirmenleri*” olarak sıralanmaktadır. Taşınabilir somut kültürel miras kaynaklarının ise; “*resimler, heykeller, kütüphane eserleri, arşivler, takılar, süs eşyaları, eski paralar, günlük eşyalar, müzik aletleri, savaş aletleri ve fotoğraflardan*” oluştuğu görülmektedir (Dönmez ve Yeşilbursa, 2014: 247).

Somut kültürel miras kaynakları, insanlık tarihi için olduğu kadar turizm için de oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu kaynaklar, geçmişin bir kanıtı niteliği taşımasının yanında, turistik ürünü oluşturan temel bileşenlerden biri olarak da karşımıza çıkmaktadır. Somut kültürel miras kaynaklarının en önemli özelliklerinden bir tanesi bu kaynakların “insanların” geçmişe dokunabilmelerine ve görüp değerlendirmelerine imkân vermesidir. Dolayısıyla insanları turizme yönelten geçmişe ve farklı kültürlere dair merak duygusu somut kültürel mirasın turizm açısından mahiyetini göstermektedir. (www.unesco.org.tr. 2019 Ziyaret Tarihi: 22.01.2019).

UNESCO'nun somut kültürel miras kaynakları alanında yaptığı çalışmalar incelendiğinde su altı kaynakları da bu kavram çerçevesine girdiği görülmektedir. Buradan yola çıkarak, UNESCO su altı kültürel mirasını “*Dünyanın en büyük müzesi olarak*” ifade etmiştir (www.unesco.org.tr, Ziyaret Tarihi: 22.01.2019). Su altı somut kültürel mirası, su altında kalmış yerleşim yerleri, yapılar, binalar ve batıkların arkeolojik önem taşıyan değerleri olarak açıklanabilmektedir. Sualtı somut kültürel mirası evrensel bir değer taşımaktadır (ICOMOS (*Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi*), 1996: 1). UNESCO 2001 yılında düzenlemiş olduğu sözleşme ile sualtı

kültürel miras kaynaklarının kapsamını belirlemiştir. Bu sözleşme, “*Sualtı kültürel mirası*”, en az 100 yıl boyunca periyodik olarak kısmen veya tamamen su altında olan kültürel, tarihi veya arkeolojik bir değere sahip olan tüm insan varlığının izlerini ifade etmektedir. Arkeolojik ve doğal kaynaklar kapsamında yapılar, eserler ve insan kalıntıları, gemiler, uçaklar, diğer araçlar veya bunların herhangi bir kısmı ve geçmişte yaşamış insanlara ait nesnelere somut kültürel miras kaynakları kapsamına girdiği görülmektedir (www.unesco.org.tr Ziyaret Tarihi: 22.01.2019).

Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın somut kültürel miras kaynakları üzerine yapmış olduğu çalışmaların incelenmesi neticesinde; kazılar ve araştırmalar, müzecilik faaliyetleri, dünya miras alanları ve antik kentler, sanal müzeler ve diğer mekânlar başlıkları altında sınıflandırdığı görülmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yapmış olduğu somut kültürel miras kaynakları ve ilgili çalışmalar başlıklar halinde incelenmektedir.

2.3.1.1. Kazılar ve Araştırma

Ülkemiz geçmişi, sahip olduğu iklim şartları, coğrafyası, fiziki konumu sebebi ile birçok medeniyete ev sahipliği yaptığı bilinmektedir. Dolayısıyla bu kadar uzun bir geçmişe sahip olması ve farklı medeniyetlere ev sahipliği yapması bu toplumların büyük bir kültürel hazineye sahip olduğu anlamına gelmektedir. Dolayısıyla ülkemizin arkeolojik kaynaklar bakımından en zengin ülkeler arasında bulunduğu söylenebilir. Kültür ve Turizm Bakanlığı kazılar ve araştırmalar ile bu kaynakların korunması, gelecek nesillere aktarılması ve gizli kalmış kültürel miras kaynaklarını gün yüzüne çıkarması için kazı çalışmalarına devam etmektedir.

Ülkemizde yürütülen kazı çalışmaları yerli ve yabancı arkeologlar ve alanda uzman kişiler tarafından yürütülmektedir. Kültürel miras kaynaklarının bulunduğu alanlarda yapılan kazı çalışmaları incelendiğinde, 2018 dönemi içerisinde yerli bilimsel kazı heyeti tarafında Türkiye'nin çeşitli yerlerinde devam eden 122, yabancı bilimsel kazı heyetleri tarafından yürütülen 31, bakanlığa bağlı müze müdürlükleri tarafından da

50 farklı kazı çalışması yapıldığı görülmektedir. Yine aynı dönem içerisinde, yerli bilimsel kazı heyeti tarafından 122, yabancı bilimsel kazı heyetleri tarafından 7 farklı yüzey araştırması çalışması bulunmaktadır (www.kulturvarliklari.gov.tr, Ziyaret Tarihi: 22.01.2019).

2.3.1.2. Müzecilik Faaliyetleri

Müzeler, kültürel mirasa konu olan kaynakların korunması, değerlendirilmesi, tanımlanması, incelenmesi için açık ya da kapalı ortamlarda yer alan, insanların geçmiş hakkında bilgi edinmelerine imkân veren kuruluşlar olarak tanımlanmaktadır (Okan, 2015: 1). Kültürel miras kaynaklarının sergileme alanı olan müzeler, insanların merak etmeleri ve ilgi göstermeleri neticesinde her geçen gün değer kazanmaktadır (Altınbaş ve Özdemir, 2012: 2).

Müzeler, insanlık tarihinin merak edilen yönlerine ışık tutmakta, geçmişte yaşanmış olaylar hakkında bilgi edinmemizi sağlamakta, insanlığın zaman içinde yaşadığı değişimin ve gelişimin takip edilmesine imkân vermektedir. Kültürel miras kaynaklarının sergilendiği müzelerin, turistlerin gittikleri yerin kültürel kaynaklarını merak etmeleri ve gün geçtikte ziyaret edenlerin sayısında yaşanan artış neticesinde turizm endüstrisi içerisinde önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca bir turistik ürün olan müzelerin ülke ekonomisine, kültürüne ve eğitimine katkı sağladığı görülmektedir (Özgören, 2007: 246). Öyle ki Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın müze ve ören yerleri ziyaretçi sayıları istatistikleri incelendiğinde, 2016 yılında toplam 17.521.316 olan ziyaretçi sayısı, 2017 yılında toplam 20.509.746 kişiye çıktığı görülmektedir (www.dosim.gov.tr, Ziyaret Tarihi: 24.01.2019).

2.3.1.3. Dünya Miras Alanları ve Antik Kentler

ICOMOS kültürel kaynakların uluslararası önem taşıdığı ve insanlık tarihinin geçmişi hakkında tek bilgi kaynağı olması neticesinde takdire ve korunmaya değer olduğunu bildirerek bütün bu kaynakları dünyanın ortak mirası olarak nitelendirmiştir

(www.icomos.org.tr, Ziyaret Tarihi: 24.01.2019). Kültürel miras kaynağının “*Dünya Mirası*” statüsü kazanması UNESCO’ “*Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu*” tarafına yapılan başvuru ile başlamaktadır. Yapılan başvuru, ICOMOS “*Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi*” ve IUCN “*Uluslararası Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği*” tarafından değerlendirilmektedir. Kültürel miras kaynakları yapılan bu değerlendirme sonucunda “*Dünya Mirası*” sıfatı kazanmaktadır (www.icomos.org.tr, Ziyaret Tarihi: 24.01.2019). UNESCO 2018 yılı istatistiklerine göre toplamda, 1092 kültürel miras varlığı “*Dünya Mirası*” listesine girmiştir. Bu kültürel miras varlıklarının 854’ü kültürel, 209’u doğal ve 38’i de hem kültürel hem de doğal olarak sınıflandırılmıştır (whc.unesco.org, Ziyaret Tarihi: 24.01.2019). Ülkemizde ise, “*Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü*” tarafından yapılan çalışmalar sonucunda bu listeye 18 adet kültürel kaynağımız girmiştir. Bu kültürel kaynaklar; (whc.unesco.org, Ziyaret Tarihi: 24.01.2019).

- *“İstanbul’un Tarihi Alanları*
- *Safranbolu Şehri*
- *Hattuşaş (Boğazköy) Hitit Başkenti*
- *Nemrut Dağı*
- *Xanthos-Letoon*
- *Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası*
- *Truva Antik Kenti*
- *Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi*
- *Çatalhöyük Neolitik Kenti*
- *Bursa ve Cumalıkızlık: Osmanlı İmparatorluğunun Doğuşu*
- *Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı*

- *Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri*
- *Ani Arkeoloji Alanı*
- *Afrodiasias Antik Kenti*
- *Göbekli Tepe*
- *Pamukkale-Hierapolis*
- *Göreme Milli Parkı ve Kapadokya*
- *Efes*” olarak sıralanmaktadır.

2.3.1.4. Sanal Müzeler ve Diğer Mekânlar

Sanal müze, internet ve bilgisayar ortamlarının sağlamış olduğu imkanlardan faydalanarak, müzelerin fotoğraf ve video kayıtları ile sanal gerçeklik ortamına aktarılması olarak açıklanmaktadır (Schweibenz, 2004: 3). Teknolojinin ilerlemesi ile son zamanlarda gündeme gelen sanal gerçeklik ve artırılmış gerçeklik uygulamaları müzeler için de kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Sanal müzelere olan ilginin artmasının en belirgin sebebi ise erişiminin kolay olması ve fiziki olarak müzede olmaya gerek duymadan bilgisayar ortamında gezip görmeye imkân vermesidir (Walczak vd. 2006: 93). Bunun yanında günümüzde hala üzerinde yapılan geliştirme çalışmalarının devam ettiği görülmektedir. Sanal müzeler ile ilgili, Elektronik Müze, Dijital Müze, Çevrimiçi Müze, Meta Müze, Web Müzesi ve Siber Müze gibi farklı adlandırmalar bulunsa da temelde aynı amaca hizmet etmektedir (Schweibenz, 1998: 189).

Sanal müzelerin, diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de uygulandığı görülmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hayata geçirilen bu sanal müze projesi, günümüzde Anadolu Medeniyetler Müzesi, Ankara Etnografya Müzesi, Ayasofya Müzesi, Efes Müzesi, Zeugma Mozaik Müzesi, Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi’de dahil olmak üzere 30 farklı müzede uygulandığı belirlenmiştir. Ayrıca Kültür

ve Turizm Bakanlığı'nın bu uygulamanın çerçevesini genişlettiği ve farklı kültürel kaynaklara da uyguladığı görülmektedir. Ülkemizde sanal gerçekliğin somut kültürel miras kaynaklarına uygulandığı diğer alanlar ise, saraylar, camiler, kiliseler, manastırlar, kaleler ve illerin önemli turistik yerleri olarak sıralanmaktadır (www.kultur.gov.tr, Ziyaret Tarihi: 24.01.2019).

2.3.2. Somut Olmayan Kültürel Miras

Somut olmayan kültürel miras kavramı UNESCO'nun yapmış olduğu tanımlamaya göre, atalarımızın günümüze miras bıraktıkları sözlü gelenekler, sahne sanatları, sanat uygulamaları, sosyal uygulamalar, ritüeller, festivaller, doğa ve evrenle ilgili bilgiler, tecrübeler ve el sanatları olarak açıklanmaktadır. (ich.unesco.org, Ziyaret Tarihi: 25.01.2019). Başka bir açıklamaya göre ise, somut olmayan kültürel mirasın kapsadığı temel konular; geçmişten günümüze gelmiş olan gelenekler, görenekler, inanışlar, değer yargıları, kurallar, kaideler, danslar, müzikler ve yeme içme alışkanlıkları olarak sıralanabilmektedir (Okuyucu, 2011: 37). UNESCO 2003 yılında, somut kültürel miras kaynaklarının bir ülkenin tarihinin bilmesinde ve geçmişte yaşayan insanlar hakkında bilgi edinilmesinde ne kadar önemli bir yere sahip olduğunun farkına varmış ve “*Somut Olmayan Kültürel Miras Korunması Sözleşmesi*” yürürlüğe koyulmuştur. Sonrasında ise, bu alanda Dünya çapında çalışmalar yapmaya başladığı bilinmektedir. Somut olmayan kültürel mirasın korunmasına yönelik yapılan bu sözleşme Türkiye’de 2006 yılında imzalanmış ve uygulamaya koyulmuştur (Oğuz, 2013: 5).

UNESCO'nun yapmış olduğu somut kültürel mirasın korunması sözleşmesi İngilizce ve Fransızca olarak yazıldığı görülmektedir. İngilizce karşılığı; “*intangible cultural heritage*”, Fransızca karşılığı ise: “*patrimoine culturel immatériel*”, olarak verilmektedir. Dilimize çevirisinde ise anlam kargaşası yaşanmaması için, “somut olmayan kültürel miras” şeklinde aktarılmıştır (Oğuz, 2013: 11).

Sözleşmenin temel amacı, somut olmayan kültürel miras kaynaklarının evrensel bir nitelik taşıdığı ve korunup gelecek nesillere aktarılmasının elzem olduğunu vurgulamaktır (Kutlu, 2009: 13). Buna ek olarak, sözleşmede bulunan Madde 1’de amaçlar; (Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, 2003: 2).

- *“Somut olmayan kültürel mirası korumak*
- *İlgili toplulukların, grupların ve bireylerin somut olmayan kültürel mirasına saygı göstermek*
- *Somut olmayan kültürel mirasın önemi konusunda yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde duyarlılığı arttırmak ve karşılıklı değerbilirliği sağlamak;*
- *Uluslararası iş birliği ve yardımlaşmayı sağlamak”* olarak sıralanmaktadır.

Somut olmayan kültürel mirasın ülkemizde kültürel mirasa konu olan kaynaklar içerisinde büyük bir bölüme sahip olması, Türkiye’nin birçok medeniyete ev sahipliği yapması ve bu medeniyetlerin sahip olduğu kültürel değerlerin günümüze kadar gelebilmiş olmasından kaynaklanmaktadır (Ar, 2015: 15). Ancak farklı bir bakış açısıyla konuya yaklaştığımızda, günümüze kadar gelemeyen somut olmayan kültürel miras değerlerinin ortaya çıkarılamaması büyük bir sorun niteliği taşımaktadır. Bu durum, somut olmayan kültürel miras kaynaklarının genellikle sözlü kaynaklar aracılığı ile aktarılmasından doğmaktadır (Ar ve Uğuz, 2015: 1407). Kültür ve Turizm Bakanlığı yapmış olduğu *“Kuşaktan kuşağa aktarılan bu miras, toplulukların ve grupların çevreleriyle, doğayla ve tarihleriyle etkileşimlerine bağlı olarak, sürekli biçimde yeniden yaratılır ve bu onlara kimlik ve devamlılık duygusu verir; böylece kültürel çeşitliliğe ve insan yaratıcılığına duyulan saygıya katkıda bulunur”* (www.kulturvarliklari.gov.tr, Ziyaret Tarihi: 25.01.2019) şeklindeki açıklaması sonucunda, somut olmayan kültürel miras kaynaklarının yaşayan ve devamlılığı olan bir yapıya sahip olduğunun vurguladığı söylenebilir.

UNESCO yapmış olduğu Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi ile ülkeleri kendi somut olmayan kültürel miras envanterlerini belirlemesine

teşvik etmiştir. Envanter kavramı, "unsurların kimlik tespitinin yapılması ve kayıt altına alınması" olarak açıklanmaktadır (Karabaşa, 2016: 180). Somut olmayan kültürel miras envanterlerinin belirlenmesi için de bazı temel ölçütler bulunmaktadır. Bu ölçütler, geçmişte yaşamış olan insanların yaratıcılığı hakkında bilgi niteliği taşıması, kültürel miras kavramları içerisinde sahip olduğu konumu, miras kaynağını üretmiş olan toplumu yansıtabilmesi ve son olarak da somut olmayan kültürel miras kaynağının yok olma tehlikesi olarak sıralanmaktadır (Karabaşa, 2009; akt. Karabaşa, 2016: 181). Ayrıca sözleşmenin 16. Maddesine göre; "Somut olmayan kültürel mirası daha gözle görülür kılmak, önemi konusunda bilinçlenmeyi sağlamak ve kültürel çeşitliliğe saygı içinde diyalogu desteklemek için, Taraf Devletlerin teklifi üzerine, insanlığın somut olmayan kültürel mirasının temsili bir listesi hazırlanır, güncellenir ve yayımlanır." (Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, 2003: 2). Bu madde neticesinde ülkemizde somut olmayan kültürel mirasın temsili listesi oluşturulmuştur. Türkiye'nin sahip olduğu somut olmayan kültürel miras unsurları Tablo 2.6. 'da verilmektedir:

Tablo 2.6 Türkiye’de bulunan Somut olmayan kültürel miras unsurları

Somut Olmayan Kültürel Miras Unsurları	Listeye girmiş olduğu yıl
Alevi-Bektaşî Ritüeli Semah	2010
Aşıklık Geleneği	2009
Bahar Kutlaması: Hidrellez (Çokuluslu)	2017
Ebru: Türk Kâğıt Süsleme Sanatı	2014
Geleneksel Çini Ustalığı	2016
Geleneksel Sohbet Toplantıları	2010
İnce Ekmek Yapma ve Paylaşma Kültürü: Lavaş, Katırma, Jupka, Yufka (Çokuluslu)	2016
Karagöz	2009
Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali	2010
Meddahlık	2008
Mesir Macunu Festivali	2012
Mevlevî Sema Töreni	2008
Nevruz (Çokuluslu)	2009
Tören Keşkeği Geleneği	2011
Türk Kahvesi Kültürü ve Geleneği	2013

Kaynak: aregem.kulturturizm.gov.tr, Ziyaret Tarihi: 26.01.2019.

Tablo 2.6. incelendiğinde ülkemizde 15 adet somut olmayan kültürel miras unsuru bulunmaktadır. Ayrıca tablo incelendiğinde 2008 yılında, ilk olarak “*Meddahlık*” geleneğinin ve son olarak 2017 yılında “*Bahar Kutlaması: Hidrellez (Çokuluslu)*” kutlamalarının listeye girdiği görülmektedir. UNESCO’nun yapmış olduğu sözleşmeye göre bu kültürel kaynaklara yenilerinin eklenebileceği söylenebilir.

Somut olmayan kültürel mirasın genellikle sözlü kaynaklara dayalı olması, yapısının değişime açık ve sabit olmayan bir yapıda olmasına sebep olmaktadır. Somut olmayan kültürel miras unsurları, bölgeler ve insan toplulukları ile doğrudan bağlantılı olması, yaşanacak toplumsal değişimler, kimlik kaybı, yaşam tarzlarında yaşanan değişimler, yozlaşma, tarihi ve kültürel değerlere önem verilmemesi son olarak teknolojik gelişmelerin olumsuz etkileri gibi faktörler somut olmayan kültürel miras kaynaklarının varlığını tehdit etmektedir. Sonuçta birbirini tetikleyen bir döngü olarak somut olmayan kültürel mirasın çeşitli nedenlerle zarar görmesi de toplum yapısının değişmesine ve bölgelerin de bu değişime ayak uydurmasına sebep olmaktadır (Cominelli ve Greffe, 2012: 245).

Somut olmayan kültürel miras kaynakları hem ülkenin kültürel değerleri için hem de turizm endüstrisi için oldukça önemli bir yere sahiptir. İnsanların geçmişteki yaşayış biçimleri, inançları, etkinlikleri, düşünce yapıları, değer yargıları, törenleri vb. hakkında bilgi edinmek istemeleri ve sonuç olarak merak etmeleri geniş kitleler tarafından ilgi gören bir turizm arzının oluşmasına fırsat vermektedir. Böylece somut olmayan kültürel miras kaynaklarının korunmasının turizm endüstrisi açısından son derece önemli bir yere sahip olduğu söylenebilmektedir (Şahin ve Özdemir, 2018: 564).

Bu doğrultuda somut ve somut olmayan kültürel mirasın sonraki kuşaklara sağlıklı bir şekilde ulaşabilmesi, mevcut zaman diliminde kültürü yaşayan, koruyan, aktaran ve dolayısıyla yaşatan bireylerin sağlıklı gelişiminin sağlanması ile mümkündür. Kültürel mirasın sürdürülebilirlik boyutunun sağlanabilmesi toplumun ve özellikle de genç bireylerin bu yönde eğitimine ve kültürel değerleri doğru bir şekilde öğrenerek gelecek nesiller ve diğer toplumlarla paylaşmasına bağlıdır. Bu noktada,

kültürel mirasın aktarımında yerinde deneyimleme imkânı sunan turlar, interaktif öğrenme ve sosyal paylaşım ortamları oluşturarak, kültürel mirasın proaktif bir şekilde sürdürülebilir kılınmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla turist gruplarına liderlik eden, bilgilendiren ve kültürel aracılık yapan turist rehberlerine somut ve somut olmayan kültürel mirasın korunması ve aktarılmasında büyük bir sorumluluk düşmektedir (Demircan, 2016: 20).

2.3.3. Kültürel Mirasın Yönetimi

Kültürel miras kaynaklarının turizm endüstrisinin en önemli turistik ürünlerinden biri olması hem ülkenin turizm endüstrisinin hem de ülke ekonomisi içerisinde dikkate değer bir maddi getiri sağladığı görülmektedir. Somut ve somut olmayan kültürel miras kaynaklarının bu kadar ilgi çekmesindeki temel sebep ise, kültürel miras kaynaklarının eşsiz ve tekrar üretilmesi mümkün olamamasıdır. Dolayısıyla bu kültürel miras kaynaklarının değerinin anlaşılması, tanıtım çalışmalarının yapılması, koruma ve sürdürülebilirlik politikalarının oluşturulması için belirli bir yönetim programına ihtiyaç duymaktadır (Ünsal ve Pulhan, 2012: 61). Somut kültürel miras kaynakları yönetimi genel anlamı ile, bu kapsama giren kültürel miras kaynakları hakkında derinlemesine bilgi edinilmesi ve korunup gelecek kuşaklara aktarılmasında ki süreci temsil ettiği söylenebilir.

Ayrıca, somut kültürel miras kaynağının hangi topluma ait olduğunun belirlenmesi, hangi amaçlarla uygulandığı, zaman içerisinde ne gibi değişikliklere uğradığının tespit edilmesi ve hangi toplumları etkilediği gibi konular da bu kapsam içerisine dahil edilmektedir. Yine aynı yazarın açıklamasında yola çıkarak; somut olmayan kültürel miras kaynaklarının yönetimi, günümüze ulaşmayı başarmış olan somut olmayan kültürel miras kaynağı hakkında elde edilen tüm bilgilerin (kültürel unsurun ne zaman ve kimler tarafından ortaya çıkartıldığı, o toplumun dili, dini, ırkı, gelenek, görenekleri, toplumsal ve kültürel değerleri, müzikleri, dansları, kutlamaları ve ritüelleri gibi) belirli bir yönetim sistemi altında korunması, kayıt altına alınması ve sürdürülebilmesi olarak açıklanmaktadır (Can, 2009: 3-4).

Kültürel miras yönetimi bu alanda üstlendiği birçok sorumluluğu bulunmaktadır. Bu sorumlulukların birkaçı, kültürel miras kaynağının devamlılığının sağlanması, koruma politikalarının oluşturulması, bu kültürel değerlerin insanlara faydalı olabilmesi için ulaşılabilir hale getirilmesi, maddi olarak desteklenmesi ve denetim mekanizmasının oluşturulması olarak sıralanmaktadır (Du Cros, 2001: 166).

Kültürel mirasın korunması çalışmalarının ilk ortaya çıktığından bu yana profesyonel yönetime sahip olan bir kavramdır. Bu yönetim organizasyonları, büyük oranda devlet kurumları tarafından yapılmaktadır. Devletin, bu yönetim organizasyonlarının içinde yer alması resmîyet açısından önem arz etmektedir. Devletin resmî kurumları tarafından yürütülen kültürel mirasın yönetimi organizasyonu, işleyişi takip etmek ve düzenli denetim yapmak için çalışmalarına devam etmektedir. Ülkemizde kültürel miras yönetimi yapan resmî kurumlar; “Kültür ve Turizm Bakanlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Milli Saraylar Genel Müdürlüğü, Millî Savunma Bakanlığı, Belediyeler ve İl Özel İdare” olarak sıralanmaktadır (Ünsal ve Pulhan, 2012: 61).

Kültürel miras kaynaklarının yönetiminde temel amaç, resmi olarak görev ve sorumlulukların belirlenmesi, kültürel mirasın korunması için gerekli projelerin yapılması, finansal olarak desteklenmesi, gerekli araştırma ve geliştirme çalışmalarının yapılması, koruma ve bilinçlendirme adına gerekli programlarının yapılması şeklinde sıralanmaktadır. Ancak, kültürel mirasın yönetiminde en büyük sorumluluktan biri kültürel mirasın korunmasıdır. Burada, üzerinde durulması gereken konu kültürel miras kaynağının neden korunması ve nasıl korunması gerektiğinin farkındalığını yaratmaktır. Bir diğer konu ise, kültürel miras kaynağının ülke için ne kadar önemli bir yere sahip olduğunun vurgulanmasıdır. Böylece yönetim adına yapılan çalışmaların bütün paydaşların desteği ile yürütüldüğünde daha başarılı olacağına inanılmaktadır (Kuşçuoğlu ve Taş, 2017: 60).

Kültürel miras kaynakları turizm endüstrisi içerisinde önemli bir yere sahiptir. Bu durum turizm ve kültürel mirasın arasında sıkı bir bağ olduğunu vurgulamaktadır. Genel olarak kültürel miras yönetimi bu kaynakların korunması, idare edilmesi ve gelecek

kuşaklara aktarılması çalışmalarından sorumlu iken turizm ise bu kültürel varlıkların ürün geliştirme, tanıtım ve pazarlamasında rol oynamaktadır. Bu durum, kültürel mirasın yönetilmesinin ve turizm endüstrisinin arasındaki ilişkiyi gözler önüne sermektedir. Fakat bu ilişkinin bazen bir çatışmaya dönüştüğü de görülmektedir bu çatışma, kültürel miras yönetimi tarafından bakıldığında, kültürel değerlerin ticari kazanım için tehlikeye atıldığını savunurken, turizm savunucuları tarafından bakıldığında ise, kültürel miras yönetiminin olumsuz algı yaratması önemli bir turistik arz olan kültürel miras turizminin müşteri potansiyelini düşürdüğünü vurgulamaktadır (McKercher, 2005: 539-540). Bu durum iki taraf içinde olumlu bir sonuç vermesi için, turizm endüstrisi ve kültürel mirasın yönetici organlarının ortak noktada buluşması gerektiği söylenebilir.

2.3.3.1. Kültürel Mirasın Yönetim Planı

Kültürel miras yönetim planı, kültürel kaynağın sahip olduğu değerın korunması ve sürdürülebilir olması için ilgili kurumlar tarafından uygulanması gereken program anlamına gelmektedir. Kültür ve tabiat varlıklarını koruma Kanunu'nun 5226/1. maddesinde verilen açıklamaya göre, *“kültürel miras yönetim plânı, yönetim alanının korunmasını, yaşatılmasını, değerlendirilmesini sağlamak amacıyla, işletme projesini, kazı plânı ve çevre düzenleme projesi veya koruma amaçlı imar plânını dikkate alarak oluşturulan koruma ve gelişim projesinin, yıllık ve beş yıllık uygulama etaplarını ve bütçesini de gösteren, her beş yılda bir gözden geçirilen plânlardır.”* (Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 2014: 5880-1).

Kültürel miras yönetim planının temel amacı; konu olan kültürel miras kaynağının ziyaretçiler ve paydaşlar (turizm çalışanları, yerel halk vb.) arasında dengeyi sağlamaktır. Kültürel miras yönetim planı, kültürel kaynak hakkında karar verme ve uygulama yetkilerine sahiptir (Anı Kültürel Peyzajı Yönetim Planı, 2015: 5). Buradan da anlaşılacağı üzere, kültürel miras yönetim planlaması, kültürel mirasa konu olan kaynağın yönetilmesinde, korunmasında ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında izlenmesi gereken yol gösterici bir harita olduğu söylenebilir. Kültürel miras yönetim planının

hazırlanması sırasında bütün kaynaklar dikkate alınması gerekmektedir. Bu kaynakların sahip olduğu bütün değerler göz önünde bulundurularak yönetim planının hazırlanması planın şekillenmesi için önem arz etmektedir (Feilden ve Jokilehto, 1998: 35).

Kültürel miras kaynağının yönetim planı hazırlanmasında bazı prosedürler bulunmaktadır. Bunlar: (Feilden ve Jokilehto, 1998: 35).

- *“Yer tanımı ve sınır tanımı.*
- *Kaynakların tanımlanması.*
- *Kaynakların değerlendirilmesi.*
- *Hedeflerin belirlenmesi ve kısıtlamaların dikkate alınması.*
- *Projelerin tanımı.*
- *İş programı ve yıllık planlar.*
- *İşlerin yürütülmesi*
- *Sonuçların kaydedilmesi, raporlanması ve gözden geçirilmesi*
- *Bilgi ve verilerin depolanması*
- *Site açıklamasının gözden geçirilmesi ve yeniden değerlendirilmesi*
- *Gözden geçirilmiş hedeflerin oluşturulması ve kısıtlamaların yeniden değerlendirilmesi*
- *Diğer projelerin tanımı*
- *Revize edilmiş iş programı ve bir sonraki yıllık plan” şeklinde sıralanmaktadır.*

Kültürel miras yönetim planı, korunması gereken kültürel kaynağın yeri, tarihi önemi, turistik değeri, arkeolojik kaynaklar ve bu kaynaklar hakkında derinlemesine bilgiyi içermesi gerekmektedir. Ayrıca kültürel kaynağın öneminin anlaşılması, eksikliklerinin belirlenmesi, yerel halkın bilinçlendirilmesi içinde çeşitli eğitim

çalışmaları, alan araştırmaları ve konferanslar yapılması planlama sürecinde olması gerekenler arasında gösterilmektedir. Bunlara ek olarak, planın oluşturulması sırasında planlama ve bütçeleme çalışmalarının sürekli güncel tutulması gerekmektedir (Karaduman, 2018: 3). Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yürütmüş olduğu "Ani Kültürel Peyzajı Yönetim Planı" örnek olarak verilecektir.

Ani Kültürel Peyzajı Yönetim Planı: Kars şehir merkezine 42 km uzaklıkta bulunan Ani Kültürel Peyzajı, Ermenistan sınırında yer almaktadır. Sahip olduğu özellikler ve İpek Yolu üzerinde yer alması neticesinde ekonomik ve sosyal açıdan önemli bir konuma sahiptir. Sahip olduğu kültürel kaynaklar üzerinde yapılan kazı ve restorasyon çalışmaları yapılarak son halini almıştır. Kültürel miras alanının son halini alabilmesi için yönetim planı oluşturulmuş ve "*Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul Esaslar Hakkında Yönetmelik*" esasınca gerekli alt yapı oluşturulmuş ve plan hayata geçirilmiştir (Ani Kültürel Peyzajı Yönetim Planı, 2015: 4).

Ani Kültürel Peyzajı Yönetim Planı vizyonunun belirlenmesi, korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için beş temel amaç bulunmaktadır. Bunlar; (Ani Kültürel Peyzajı Yönetim Planı, 2015: 103).

- "Alanın somut ve somut olmayan kültürel ve doğal mirasının bilimsel yöntemlerle araştırılması, belgelenmesi ve korunması
- Alanın turizm ve ulaşım ile ilişkin teknik alt yapısının geliştirilmesi, ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımının sağlanması
- Alanın önem ve değerinin tanıtılarak kültür mirasının topluma kazandırılması ve yerel halk tarafından sahiplenilmesinin sağlanması
- Kültür varlığının değerine zarar vermeden katılımcı yöntemlerle bölgenin sosyo-ekonomik kalkınmasının sağlanması için alanın potansiyelinin değerlendirilmesi

- Alanın eşgüdüm ve yönetim kapasitesinin arttırılması” olarak ifade edilmiştir.

Yönetim planının amaçları oluşturulması sonrasında faaliyetlerin belirlenip plan dahilinde hayata geçirildiği görülmektedir. Ani için oluşturulan Kültürel Peyzajı Yönetim Planını yedi temel faaliyet alanı aşağıda sıralamaktadır: (Ani Kültürel Peyzajı Yönetim Planı, 2015: 103).

- “Faaliyet Alanı 1: Bilimsel Araştırma
- Faaliyet Alanı 2: Arkeoloji ve Kazı Çalışmaları
- Faaliyet Alanı 3: Onarım, Güçlendirme ve Restorasyon
- Faaliyet Alanı 4: Çevre Düzenlemesi, Ziyaretçi Yönetimi ve Sunum
- Faaliyet Alanı 5: Turizm ve Tanıtma
- Faaliyet Alanı 6: Alanın Sosyo-Ekonomik Gelişimi, Yerel Katılım ve Bilinç Artırımı
- Faaliyet Alanı 7: Yönetim.”

Yönetim planı amaçları ve faaliyetleri doğrultusunda çalışmaların başarılı bir şekilde yapıp günümüzdeki halini aldığı görülmektedir. Bu uygulama kültürel miras kaynaklarının iyi bir yönetim planı ile korunup gelecek nesillere aktarılabilceğini vurgulamaktadır. Ayrıca bu plan doğrultusunda turizm açısında da olumlu sonuçlar doğuracağı söylenebilir.

2.3.4. Kültürel Mirasın Korunmasında Turist Rehberleri

2.3.4.1. Kültürel Mirasın Korunması

Günümüzde yaşayan insanların, geçmişleri hakkında bilgi edinmesini sağlayan kültürel miras kaynakları doğal felaketler, savaşlar, kontrolsüz kazılar, yol çalışmaları, inşaatlar gibi etmenler yüzünden tahrip edildiği görülmektedir. İnsanlık tarihi için evrensel değer taşıyan bu kültürel miras kaynaklarının tahrip edilmesi neticesinde de ülkeler çeşitli kültürel miras koruma çalışmaları yapmaya başlamışlardır. Bu çalışmalar neticesinde Dünya üzerinde bulunan bütün kültürel miras kaynaklarının korunmasında belirli standartlar konulmaya çalışıldığı, yasalar ve sözleşmelerin oluşturulduğu bilinmektedir. Böylece koruma politikalarının evrensel bir nitelik taşıması ve bütün insanların bu kaynaklara aynı hassasiyetle yaklaşması hedeflenmiştir (Basmacı, 2017: 17).

Kültürel mirasın korunması çalışmaları ilk olarak Avrupa'da 18. yüzyılın ortalarında gündeme geldiği ve II. Dünya Savaşı'nın yaşamasına kadar yaygın bir şekilde uygulandığı görülmektedir. İlerleyen dönemlerde savaşın sona ermesi ile kültürel miras koruma çalışmaları yeniden hayata geçmiştir. Bu çalışmalar daha sonrasında, COE (Avrupa Konseyi) 1949, UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu) 1950, ICOM (Milletler Arası Müzeler Konseyi) 1952, ICCROM (Kültür Varlıklarının Korunması ve Onarım Araştırma Merkezi) 1956 ve ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi) 1965, gibi çeşitli uluslararası kuruluşların bu koruma çalışmalarını üstlendiği bilinmektedir (Fitri vd 2015: 71-72). Bu kuruluşların Dünya genelinde birçok kültürel mirasın korunması çalışması, yayınları ve konferansları yaptığı görülmektedir. Fakat en çok yankı uyandıran çalışmanın, UNESCO'nun 17 Ekim ve 21 Kasım 1972 tarihleri arasında Paris'te yaptığı Genel Konferansı'nın on yedinci oturumunda kabul edilen "*Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması sözleşmesi*" olduğu görülmektedir (Heritage, 2014: 1).

UNESCO “*Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi*” kapsamında Madde 5’ de bulunan temel amaçlar; (Heritage, 2014: 3-4).

- “*Kültürel mirasa konu olan kaynaklara insanlar için bir anlam kazandırmak ve kültürel miras kaynaklarının korunması programlarını kapsayan bir politika belirlemek.*
- *Kültürel miras kaynaklarının belirlenmesi, araştırılması ve gün yüzüne çıkarılması için gerekli alt ve üst hizmet gruplarının görevlendirmesini yapmak.*
- *Kültürel miras kaynağının korunmasına engel ve yaşamını tehdit eden unların bilimsel ve teknik çalışma grupları ile belirlenip koruma önlemlerinin planlamasını yapmak.*
- *Kültürel miras kaynaklarının koruma kapsamında restorasyon ve bakım çalışmalarının yapılmasını sağlamak ve mali olarak desteklemek.*
- *Kültürel mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılmasında bilinç oluşturmak için eğitim programlarına bilimsel çalışmalar konusunda teşvik edici olmak.”* Şeklinde sıralanmaktadır.

UNESCO’nun kültürel mirasın korunması konusunda ki bir diğer çalışması ise, 29 Eylül- 17 Ekim 2003 tarihinde Paris’te düzenlenmiş olan 32. Genel Konferans ile hayata geçen “*Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi*” olduğu bilinmektedir. Bu sözleşme somut olmayan kültürel miras kaynaklarının sürdürülebilirliğini temel esas alarak, somut ve somut olamayan kültürel mirasın arasında ki bağı vurgulamaktadır. Sözleşme, teknolojik gelişmelerin, kentleşmenin, sosyal yaşam değişikliklerinin ve toplumun bu değişimler doğrultusunda gelenek, görenek, örf ve âdet gibi kültürel değerlerini kaybetmeye başlaması ile hataya geçirilmesinin insanlık için ne kadar önem arz ettiğini vurgulamak amacıyla oluşturulmuştur. Sözleşmede ki temel amaç; somut olmayan kültürel mirasa konu olan kaynakların

korunması ve gelecek nesillere aktarılmasıdır. Ayrıca UNESCO bu anlaşması konu ile ilgili yeni çalışmalar yapılmasına teşvik etmektedir. Böylece kaybedilemeye yüz tutan somut olmayan kültürel miras değerlerinin yeniden gün yüzüne çıkarılarak Dünyanın sahip olduğu kültürel zenginlik hakkında farkındalık yaratmaya çalışmıştır (www.unesco.org.tr, Ziyaret Tarihi: 01.02.2019). Sözleşmeye göre Madde 1’de bulunan amaçları ise; (www.unesco.org.tr, Ziyaret Tarihi: 01.02.2019).

- *“Somut olmayan kültürel mirası korumak*
- *İlgili toplulukların ve bireylerin somut olmayan kültürel mirasına saygı göstermek*
- *Somut olmayan kültürel mirasın önemi konusunda, yerel ulusal ve uluslararası düzeyde duyarlılığı arttırmak ve karşılıklı değerliliği sağlamak*
- *Uluslararası iş birliği ve yardımlaşmayı sağlamak”* sıralaması ile aktarılmaktadır.

Türkiye, sahip olduğu kültürel miras kaynaklarının zenginliği konusunda Dünya’da üzerinde eşi benzeri olmayan bir ülke olma niteliği taşıdığı söylenebilir. Bu nitelik, birçok kültürel kaynağa sahip olması ülkenin geçmişten bu yana birçok farklı kültüre, insan topluluğuna ve farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmasından kaynaklanmaktadır. Bu doğrultuda sahip olunan somut ve somut olmayan kültürel miras kaynaklarının korunması ve gelecek nesillere aktarılması çalışmalarının yapılmasına teşvik edilmesi gerekmektedir (Özdemir, 2005: 20).

Ülkemizde Cumhuriyetin ilan edilmesi ile kültürel miras kaynaklarının korunması adına yapılan ilk çalışmanın 1973 yılında yürürlüğe giren *“Eski Eserler Kanunu”* olduğu bilinmektedir. Yapılmış olan bu yasa kapsamında sit alanları, arkeolojik alanlar, ören yerleri, müzeler, tümülüsler, anıtlar, höyükler vb. kültürel miras alanlarının korunması için oluşturulan yasaların yürürlüğe girdiği bilinmektedir. Ayrıca kültürel

miras alanlarının devlete geçmesi için çeşitli çalışmalar yapılmış ve bu kaynaklar devlet himayesine girmesi uygun görülmüştür. Böylece korunmasında ve gelecek kuşaklara aktarılmasında devlet çeşitli kurum ve kuruluşları bu göreve atayarak kontrol altında tutmayı hedeflemiştir. Himayesine alamadığı kültürel miras kaynaklarına ise yine devletin koruma, bakım ve onarım desteği vermesi uygun görülmüştür (Özdemir, 2005: 22-23).

İlerleyen dönemlerde, Kültürel mirasın korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması konusu, 21 Temmuz 1983 yılında yayımlanan “*Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu*” ile gündeme geldiği görülmektedir. Bu kanunun temel amacı; kültürel ve doğal kaynakların tespit edilmesi, koruma prosedürlerinin oluşturulması, koruma çalışmalarının yapacak görevlendirilenin yapılması, uygulanması ve çalışmaların denetim altında tutulması olarak belirlenmiştir (Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 2014: 5879). Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu incelendiğinde, kültürel miras kaynaklarının tanımlamalarının yapıldığı ve kültürel miras koruma çalışmaları için yapılacak planlar, görev ve sorumlulukların aktarıldığı görülmektedir.

Evrensel bir değer taşıyan kültürel kaynaklar insanlığın ortak mirası olarak değerlendirilebilir. Geçmişte yaşayan insanların yaşayış biçimleri, inanışları, etkinlikleri, değer yargıları, mimari eserleri, sanat anlayışları, kültürel ve etnik yapıları vb. hakkında bilgi edinmelerine imkân veren bu somut ve somut olmayan kültürel miras kaynakları korunmalı ve gelecek nesillere aktarılmalıdır. İncelenen koruma kanunları, politikalar ve sözleşmeler kültürel mirasın sürdürülebilirliği temeli üzerine oturtulduğu söylenebilir.

Kültürel mirasın korunmasının bu kadar önemli bir yere sahip olması, görüldüğü üzere birçok çalışmanın yapılması ve kanunların oluşturulmasına vesile olmuştur. Devlet yönetimlerinin koruma politikaları oluşturmaları sürekli denetim altında tutmaları bu kültürel kaynakların önemini vurguladığı söylenebilir. Turizm endüstrisi içerisinde önemli bir yere sahip olan kültürel kaynakların, korunması ve gelecek nesillere

aktarılması kültürel miras turizmi ve kültür turizmi için büyük bir önem arz ettiği görülmektedir. Buradan yola çıkarak turizm endüstrisi çalışanları içerisinde turistlerle sürekli iletişim halinde olan, liderlik etme, yönlendirme, bilgilendirme gibi rollere sahip olan profesyonel turist rehberline kültürel mirasın korunması ve gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli sorumluluklar düşmektedir.

2.3.4.2. Profesyonel Turist Rehberlerinin Kültürel Mirasın Korunmasındaki Rolü

Tur sırasında katılımcıların doğal ve kültürel miras kaynaklarına zarar vermeden turu tamamlamaları ve kültürel miras kaynaklarının turistik bir arz olarak hayatını idame ettirebilmesi gibi gereklilikler turist rehberlerine çeşitli roller yüklemektedir (Koroğlu vd. 2012: 132). Önceki bölümlerde de değinildiği üzere rehberler, tur kapsamındaki sorumluluklarını yerine getirmek amacıyla liderlik, kültürel aracılık, yorumlama ve bilgilendirme rollerini üstlenmektedir. Bu noktada, turist rehberlerinin bilgi düzeyleri ve kültürel mirasın korunmasındaki hassasiyetleri devreye girmekte ve önemli rollerin öneminin artmasına sebebiyet vermektedir. Yapılan literatür taraması sonucunda kültürel mirasın korunmasında turist rehberlerinin rollerinin belirgin olmadığı tespit edilmiştir. Buradan hareketle çalışmanın amacı doğrultusunda kültürel mirasın korunmasında turist rehberlerinin bilgi düzeyleri ve üstlenmiş oldukları roller belirlenmeye çalışılmaktadır.

2.3.5. Kültürel Miras ve Turist Rehberleri Arasındaki İlişkiye Dair Literatür Taraması

Profesyonel turist rehberleri ve kültürel miras kaynakları adına literatür taraması yapıldığında kültürel miras kaynaklarının korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında turist rehberlerinin üstlendikleri rollerin, rehberlik mesleğinin turizm endüstrisinde ki yeri ve önemi, mesleği icra edenlerin yaşadıkları problemler, mesleğin olumlu ve olumsuz etkileri gibi konuların üzerinde durulduğu görülmektedir. Bu çalışmalar sırasıyla Tablo 2.7 aracılığı ile aktarılmaktadır.

Tablo 2.7 Kültürel Miras ve Rehberler Arasındaki İlişkiye Dair Literatür Taraması 1

Yazarlar	Yılı	Adı	Amacı	Yöntemi	Bulguları
Wei HU	2007	Tour Guides and Sustainable Development: The Case of Hainan, China	Bu araştırma, turist rehberlerinin turizmin endüstrisinin sürdürülebilirliğinin sağlanmasına nasıl bir katkıda bulunabileceğini anlamayı amaçlamaktadır.	İçerik analizi, Gözlem, n=112 turist rehberi ile görüşme ve 348 kişiye uygulanmış anket teknikleri kullanılan karma bir araştırma yöntemi kullanılmıştır.	Çalışma doğrultusunda, eğitim programları oluşturulması, denetlemelerin yapılması, rehberleri ve diğer paydaşların sürdürülebilirlik bilinci kazanması ve rehberlerin sürdürülebilir kalkınma için desteklenmesi gerekmektedir.
Carleigh RANDAL L ve Rick B. ROLLINS	2009	Visitor perceptions of the role of tour guides in natural areas	Bu çalışma, Pasifik kıyılarında uygulanmakta olan turizm çeşidinde turist rehberlerinin üstlendiği rolleri belirlemek amacı ile yapılmıştır.	Gözlem ve gezi öncesi n=68, gezi sonrası n=105 olmak üzere toplamda n=173 kişiye anket yöntemi ile veriler toplanmıştır.	Yapılan araştırmada veri analizlerine göre turist rehberinin doğal alanlarda uygulanan turizm çeşidinde üstlenmiş olduğu roller belirlenmiştir.
Arzu TOKER	2011	Kültür turizminin sürdürülebilirliğinde profesyonel turist rehberliğinin rolü: Ankara örneği	Tez çalışmasında amaç, profesyonel turist rehberinin çevresinde ki paydaşlar tarafından kültür elçisi olarak algılanıp algılanmadığının tespit edilmesidir.	N=111 seyahat acentesi müdürü, n=387 turist rehberi ve n=425 turist ile yapılan anket sonucunda veriler toplanmıştır.	Araştırma bulguları anketin uygulandığı üç grubunda sonuç olarak profesyonel turist rehberinin bir kültür elçisi olarak kabul ettiğini vurgulamaktadır.
Özlem KÖROĞLU	2013	Turist rehberlerinin iş yaşamındaki rolleri üzerine kavramsal bir değerlendirme	Çalışmanın temel amacı profesyonel turist rehberinin meslek içerisinde üstlenmiş oldukları veya üstlenmeleri gereken rollerin tespit edilmesidir.	İçerik analizi yapılarak oluşturulmuştur.	Literatür araması sonucunda rehberin üstlenmiş oldukları en belirgin roller, kaynak yöneticiliği, liderlik, kültürel aracılık ve yorumculuk olduğu vurgulanmaktadır.

Tablo 2.8 Kültürel Miras ve Rehberler Arasındaki İlişkiye Dair Literatür Taraması 2

Yazarlar	Yılı	Adı	Amacı	Yöntemi	Bulguları
James Malitoni CHILEM BWE ve Victor MWEIW A	2014	Tour guides: are they tourism promoters and developers? case study of Malawi	Çalışmanın amacı, rehberlerin Malavi'de turizme teşvik, tanıtım ve imaj oluşturma konusunda üstlendikleri rolün belirlenmesidir.	Literatür taraması ve 24 kişilik turist rehberi, 29 kişilik turist grubu ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile veriler toplanmıştır.	Çalışma, turist rehberlerinin liderlik, yorumlama, eğitim, bilgi verme, arabuluculuk ve temsil gibi rollerin turistik imaj oluşturma konusunda önemli olduğunu saptamıştır.
Sonja LOVREN TJEV	2015	Education of Tourist Guides: Case of Croatia	Çalışmanın amacı, turist rehberliğinde eğitimin ne kadar önemli bir yere sahip olduğunun anlaşılmasını sağlamaktır.	İçerik analizi yapılarak oluşturulmuştur.	Hırvatistan'daki turist rehberliği eğitim sistemi incelenmiş, diğer ülkelerin turist rehberliği eğitimi sistemleri belirlenmiş ve bu eğitim sistemleri karşılaştırılmıştır.
Hilmi AR	2015	Somut olmayan kültürel mirasın korunmasında turist rehberlerinin rolü	Tezin amacı, somut olmayan kültürel mirasın korunmasında profesyonel turist rehberlerinin üstlenmiş oldukları rollerin belirlenmesidir.	Literatür taraması ve n=384 kişiye uygulanan anket sonucunda veriler toplanmıştır.	Sonuç olarak turist rehberleri somut olmayan kültürel miras kaynakları hakkında bilgi sahibi olma konusunda önem arz ettikleri saptanmış. Somut olmayan kültürel mirasın korunmasında da yorulama, kültürel aracılık ve bilgilendirici rolleri ön plana çıktığı görülmektedir.
Hoang Le NGUYEN	2015	The impacts of tour guide performance on foreign tourist satisfaction and destination loyalty in Vietnam	1. Turist rehberlerinin performansını etkileyen faktörleri belirlemek. 2. Turist rehberleri tura katılan yabancı turist memnuniyetine verdiği önemin saptanması. 3. Yabancı katılımcıların memnuniyeti ile turist rehberleri performansı ve destinasyon sadakati arasındaki ilişkinin incelenmesi.	Literatür taraması, odak grup görüşmesi ve n=451 kişiye uygulanan anket sonucunda veriler toplanmıştır	Çalışma sonucunda bulgular dört ana bileşen halinde açıklanmıştır. Turist rehberinin tur hakkında derinlemesine bilgi sahibi olması, Tur katılımcılarının sosyo- kültürel özelliklerine göre önceden hazırlık yapması, sahip olması gereken nitelikler ve sertifikalı olmaları gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 2.9 Kültürel Miras ve Rehberler Arasındaki İlişkiye Dair Literatür Taraması 3

Yazarlar	Yılı	Adı	Amacı	Yöntemi	Bulguları
Zeynep ASLAN ve Zeynep ÇOKAL	2016	Profesyonel Turist Rehberinin Kültürel Değerlere Katkısına İlişkin Turist Algılamaları	Çalışmanın amacı, profesyonel turist rehberlerinin turist algılamalarına göre kültürel miras kaynaklarına sağladığı katkıların belirlenmesidir.	Literatür taraması ve n=408 kişiye uygulanan anket sonucunda veriler toplanmıştır	Elde edilen bulgular, turist rehberlerinin turist algılamalarında kültürel miras koruyucusu, tanıtıcı ve kültür aktarıcısı konumunda olduğu sonucu elde edilmiştir. Ayrıca kültürel mirasın sürdürülebilirliğinde de önemli rol oynadığı görülmektedir.
J.A. Rudmi Chehanik a SANDAR UWANI ve W.K. Athula C. GNANAP ALA	2016	The role of tourist guides and their impacts on sustainable tourism development: a critique on Sri Lanka	Çalışmanın amacı, profesyonel turist rehberlerinin turizmin gelişimini sürdürülebilir bir şekilde sağlamanın etkilerinin saptanmasıdır.	İçerik analizi, n=22 turist rehberi ile yarı yapılandırılmış görüşme, n=121 kişiye uygulanan anket teknikleri ile karma bir araştırma yöntemi kullanılarak veriler toplanmıştır.	Bu çalışma Sri Lanka turizminin sürdürülebilir olmasında turist rehberlerinin olumlu ve olumsuz etkileri belirlemektedir. Olumlu yönde etkilemesi için gerekli eğitimlerin alınması ve mesleğin profesyonel bir şekilde yapılmasının sağlanması neticesinde turizmin sürdürülebilirliğinde olumlu yönde etkileri olacağı savunulmaktadır.

Hu, 2007 yılında yapmış olduğu çalışmada, turist rehberlerinin turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında hangi sorumluluk ve rolleri üstlendiğini saptamaktadır. Çalışma kapsamında üç ana hedef belirlenmiştir: 1. Sürdürülebilir kalkınma ile turizm arasında ki bağlantıyı tespit etmek. 2. Turist rehberlerinin rollerini, sorumluluklarını ve sürdürülebilirliğe etkisini belirlemek. 3. Turist rehberlerinin turizmin sağlıklı bir şekilde gelişimini desteklemek için işlevlerini yerine getirip getirmediği saptamak şeklinde sıralanmaktadır.

Randall ve Rollins, 2009'da ki çalışması Kanada'nın batı kıyısında bulunan Pacific National Park'ta uygulanmıştır. Bu çalışmada, okyanus kıyısında uygulanan turizm çeşidinde profesyonel turist rehberlerinin rolleri Cohen'in (1985) ve Weiler ve Davis'in (1993) çalışmaları kapsamında geliştirilmiştir. Bu roller; “*sosyal liderlik, enstrümantal liderlik, arabuluculuk etkileşim, arabuluculuk iletişim, kaynak yönetimi sorumlu davranış motivasyonu ve kaynak yönetimi çevresel tercüman*” olarak belirlenmiştir.

Toker'in 2011 yılında yapmış olduğu araştırma bulguları sonucunda, profesyonel turist rehberlerini seyahat acentesi yöneticileri kültür elçisi olarak gördüklerini ancak bu konuda yetersiz olduklarını savunmuş. Turistler profesyonel turist rehberlerinin kültür elçisi olduklarını desteklemiş ancak yetersiz olduklarını vurgulamıştır. Profesyonel turist rehberlerinin kendilerini değerlendirmelerinde ise tam anlamıyla bir kültür elçisi rolü üstlendiklerini ve bütün yetilere sahip olduklarını bildirmişlerdir. Ayrıca bu çalışma profesyonel turist rehberlerinin üstlenmiş olduğu kaynak yönetimi rolü ve kültürel mirasın korunmasında yetersiz olduklarını vurgulamaktadır.

Köroğlu, (2013) profesyonel turist rehberinin meslek hayatı içerisinde üstlendiği rollerin belirlenmesini doğaya dayalı turizm çeşitleri kapsamında değerlendirmiştir. Çalışmada rehberlerin üstlenmiş oldukları birden fazla rolün rol çatışmasına sebep olduğu vurgulanmaktadır. Çalışma bu duruma, işverenlerin turist rehberinin sorumluluk ve rollerinin sınırlılıklarının belirlenmesi, iş ve sorumluluk tanımlarının yapılmasının rol çatışmasına engel olabileceği önerisini getirmektedir. Ayrıca yazar çalışmada rehberlerin rollerini literatür taraması sonucu, yorumcu, eğitimci, bilgi aktarıcı, lider, rol model, koruyucu, simsar ve arabulucu şeklinde sıralamamıştır.

Chilembwe ve Mweiwa, 2014 yılında yayınlamış oldukları çalışmanın genel amacı, Malavi'de turistik imajın oluşturulması için turist rehberlerinin rollerinin belirlenmesidir. Çalışma ayrıca, turist rehberlerinin mesleki problemlerine değinmiştir. Buna ek olarak, turist rehberlerinin eğitim ve bilgilendirme konusunda önemli roller üstlendiği için meslekte profesyonel hizmet vermenin önemi vurgulanmıştır. Bulgular

doğrultusunda, bölge imajının oluşturulması için turist rehberlerine önem verilmesi gerektiği tespit edilmiştir. Sonuç olarak, ülke çapında turist rehberliği derneği kurularak, temel eğitimin verilmesi ve rehberlerin sertifikalandırılması profesyonellik için atılacak bir adım olarak belirlenmiştir.

Lovrentjev, 2015 yılında yazmış olduğu makalesinin amacı, turizm endüstrisinin en önemli paydaşlarında bir olma özelliği taşıyan turist rehberlerinin eğitiminin öneminin anlaşılmasını sağlamaktır. Bu makale, Hırvatistan'daki turist rehberlerinin eğitim sistemini incelemektedir. Makaleden anlaşıldığı üzere, turizm endüstrisi Hırvatistan için oldukça önemli bir yere sahiptir. Ülke ekonomisi için taşıdığı bu önem neticesinde turist rehberlerinin eğitimi, işleyişi ve denetimi devlet tarafından yapıldığı görülmektedir. Ayrıca çalışma Hırvatistan'da profesyonel turist rehberliği mesleğini yapmak için gerekli şartlar hakkında da bilgi vermektedir.

Ar, 2015'de yaptığı tez çalışmasında, Türkiye'nin sahip olduğu somut olmayan kültürel miras kaynaklarını belirlemiş ve bu kaynakları başlıklar altında açıklamıştır. Profesyonel turist rehberlerinin üstlenmiş oldukları "*Kültürel aracı, yorumlayıcı, liderlik, bilgilendirme, imaj yaratma ve satış elemanı*" rollerini kültürel mirasın korunması kapsamında yerine getirmesi katılımcıların algılarını olumlu yönde etkilediği sonucuna varıldığı görülmektedir.

Nguyen, 2015 yılında Vietnam da yapmış olduğu tez çalışmasının amacını üç başlık altında toplamıştır. "*1. Turist rehberlerinin performansını etkileyen faktörleri belirlemek. 2. Turist rehberleri tura katılan yabancı turist memnuniyetine verdiği önemin saptanması. 3. Yabancı katılımcıların memnuniyeti ile turist rehberleri performansı ve destinasyon sadakati arasındaki ilişkinin incelenmesi.*" Çalışma sonucunda bulgular dört ana bileşen halinde açıklanmıştır. İlk bileşen, profesyonel turist rehberlerinin yönettikleri tur programı hakkında derinlemesine bilgi sahibi olması gerektiği, zaman yönetimi, organizasyon yeteneği gibi konularda kendini geliştirmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. İkinci bileşende, turist rehberinin tur katılımcıların kültürleri, sosyal özellikleri hakkında önceden bilgi edinmesi ve oluşabilecek kriz

durumlarının önüne geçebilmesi gerekmektedir. Üçüncü bileşende, turist rehberlerinin sahip olması gereken kişilik özelliklerini açıklamaktadır. Buna göre turist rehberi dürüst, iyi kişilikli, kültürlü, kibar ve güvenilir olması ayrıca görünüşüne de önem vermesi gerekmektedir. Dördüncü ve son bileşende ise rehberlik mesleğinin profesyonel bir şekilde yapılması için sertifikalı olması gerektiğini belirtmektedir. Böylece katılımcıların verdiği cevaplar doğrultusunda profesyonel bir turist rehberinin nasıl olması gerektiği vurgulanmaktadır.

Aslan ve Çokal, (2016) Kapadokya’da yapmış oldukları çalışmada kültürel miras kaynaklarında turist rehberlerinin etkisini turistlerin gözünden değerlendirilmiştir. Çalışma incelendiğinde turist rehberlerinin rolleri incelenmiştir. Çalışmanın devamında Kapadokya’ya gelen yerli ve yabancı turistlerle anket yapılarak veriler toplanmıştır. Anket sonuçlarında elde edilen bilgilere göre, turistlerin destinasyon hakkında bilgi edinmelerinde en önemli faktörün turist rehberleri olduğu ve kültürel miras kaynaklarının tanıtılmasında önemli roller üstlendiği görülmektedir. Ayrıca turist rehberlerinin tur sırasında kültürel aracılık yaptığı ve kültürel mirasın korunmasında kilit konumda olduğu sonucu elde edilmiştir.

Sandaruwani ve Gnanapala’ nın 2016 yılında Sri Lanka’ da yapmış oldukları çalışmanın amacı, profesyonel turist rehberlerinin turizmin gelişimini sürdürülebilir bir şekilde sağlamasında etkilerinin saptanmasıdır. Buna ek olarak, turizm endüstrisi içerisinde en önemli paydaşlarından biri olan turist rehberlerinin tur sırasında karşılaştıkları problemleri ve zorlukların katılımcı memnuniyetine olan etkisinin ölçülmesi de temel amaç çerçevesine girmektedir. Elde edilen veriler sonucunda, sertifikasız turist rehberlerinin haksız rekabet ortamı yaratması, toplumun mesleğe saygı göstermemesi, maddi olarak tatmin etmemesi, iş güvencesinin olmaması, mevsimsel olması gibi problemler turist rehberlerinin mesleklerinin iyi bir şekilde yerine getirememelerine sebep olmakta böylece turist memnuniyetini olumsuz etkilediği saptanmıştır. Diğer bir taraftan ise turist rehberlerinin eğitim eksiklikleri, düşük hizmet kalitesi sunmaları, olumsuz davranışlar, yabancı dil konusunda yetersiz olmaları ve destinasyonda bulunan ürünleri zorla pazarlamaya çalışmaları da turist memnuniyetini

olumsuz etkilediği gör÷lmektedir. Bu eksikliklerin giderilmesi ve turist rehberliği mesleğinin gerekli eğitim ve denetleme programları dahilinde yapılması ile turizmin sürdürülebilir olmasında büyük katkıda bulunabilecekleri sonucuna ulaşılmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MARDİN İLİNE GELEN TURİSTLER İLE GÜNEYDOĞU VE DOĞU ANADOLU BÖLGESİNDE GÖREV YAPAN PROFESYONEL TURİST REHBERLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Tez çalışmasının son bölümünde, kültürel mirasın korunmasında turist rehberlerinin rollerinin ve bilgi düzeylerinin ölçülebilmesi için oluşturulan anketlerin bulguları yer almaktadır. Araştırma kapsamında turist katılımcılar ve turist rehberi katılımcılar olmak üzere iki farklı gruba anket uygulanmıştır. Bu bölüm araştırmanın amacı ve önemi, yöntemi, evren ve örnekleme, veri toplama aracı son olarak da veri analiz teknikleri yer almaktadır. Ayrıca turist katılımcılardan ve turist rehberi katılımcılardan elde edilen bulgular ayrı ayrı analiz edilerek aktarılmış ve değerlendirilmeleri yapılmıştır.

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Turizm endüstrisi için en önemli turistik ürünlerden bir tanesi kültürel kaynaklardır. Bu durum da kültürel miras kaynaklarının korunup gelecek nesillere aktarılmasının ve bir turistik ürün olarak hayatını devam ettirmesinin ne kadar elzem olduğunu göstermektedir. Kültür turizmi ve/veya kültürel miras turizmi kapsamında sürdürülebilir bir turizm arzı oluşturulabilmesi için profesyonel turist rehberlerine oldukça önemli görevler düşmektedir (Cohen, 1985: 11-12).

Profesyonel turist rehberlerinin tur düzenledikleri anıtlar, sit alanları, antik kentler, müzeler, camiiler, arkeolojik alanlar, doğal ve tarihi milli parklar gibi somut kültürel miras kaynakları üzerinde büyük sorumlulukları bulunmaktadır. Bu sorumluluklardan en önemlileri ise, somut kültürel miras kaynaklarının korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasıdır. Aynı zamanda ziyaret edilen yerin somut olmayan kültürel miras kaynaklarının örneğin; sözlü ifadeler, gelenekler, görenekler, gösteri sanatları, halk oyunları, el sanatları gibi değerlerinin aktarılması ve yaşatılması da turist

rehberlerinin üstlendikleri temel sorumluluklar arasında yer almaktadır. Turist rehberinin üstlenmiş oldukları roller, aynı zamanda kültürel mirası koruma bilincinin geliştirilmesi ve korunması kapsamında turistlerin bilgi düzeylerinin arttırılması için de önemli işlevler yerine getirmektedir. Buradan hareketle, çalışmanın temel amacı, turist rehberlerinin, somut ve somut olmayan kültürel miras kaynaklarının korunması kapsamında üstlendikleri roller ile birlikte konu ile ilgili bilgi düzeylerinin saptanmasıdır. Bu çalışmanın turist rehberlerinin tur katılımcıları üzerindeki rollerinin belirlenmesiyle profesyonel turist rehberlerine ve aynı zamanda ilgili literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışma temelde birincil verilerden oluşmaktadır. Birincil veri, araştırmayı yapan kişinin araştırma ile ilgili gereksinim duyduğu bilgileri bizzat kendisinin ulaşması/toplaması ile elde ettiği verilerdir (Altunışık vd. 2015: 79). Gerek ulusal gerekse uluslararası literatür taranarak konu hakkında merak edilen sorular cevaplanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın temelini birincil verilerden oluşması nedeni ile veriler anket tekniği ile toplanmıştır. Tez çalışmasında, kültürel mirasın korunmasında profesyonel turist rehberlerinin rolleri ve konu ile ilgili bilgi düzeyinin saptanabilmesi için uygulanan iki farklı anket bulunmaktadır. Birinci anket, profesyonel turist rehberlerine ikincisi ise rehberli tura katılan turistlere uygulanarak veriler toplanmaya çalışılmıştır. Anket ile toplanan veriler SPSS 20.0 istatistik paket programı ile analiz edilmiştir.

3.2.1. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmacının dikkat etmesi gereken önemli başlıklardan bir tanesi kullanılan verilerin amaca uygun olması ve bu verilerin istenilen sonuca ulaştırabilmesidir. Araştırmanın istenilen sonuca ulaşabilmesi için evren ve örneklem grubunun çok iyi belirlenmesi gerekmektedir (Ural ve Kılıç, 2005: 27). Araştırma evreni, araştırma kapsamında ulaşılmak istenen sonuçların genellenebilmesi için bütünü temsil

edebilecek benzer özelliklere sahip olan grup olarak açıklanmaktadır (Karasar, 2013: 109). Araştırma evreni oluşturan ögeler; “evren, ana kütle, yığın ve toplum” olarak sıralanmaktadır. Araştırma evrenini meydana getiren birimler araştırmanın kapsamını belirlemektedir (Ural ve Kılıç, 2005: 27). Araştırma evreninin belirlenmesi ise, araştırmadan elde edilen verilerin neleri kapsayacağı, nasıl etkileyeceği ve hangi birimlerden oluşması gerektiğinin tespit edilmesi anlamına gelmektedir (Ural ve Kılıç, 2005: 27). Evren kavramı, genel ve çalışma evreni olmak üzere temel iki başlık altında incelenmektedir. Genel evren, tanımlanabilme açısından kolaylık sağlayan, fakat çalışma ve ulaşılabilirlik konusunda çeşitli sorunlarla karşılaşabilme ihtimali yüksek olan soyut bir kavramdır. Çalışma evreni, araştırmayı yürüten kişinin doğrudan gözlem yaparak ya da evreni temsil edebilecek elemanlar üzerinde yapılan gözlemlerden faydalanarak sonuca ulaşabileceği somut kavramdır (Karasar, 2013: 110).

Örnekleme, araştırmacının çalışması için belirlediği evrenden, belirli kurallar çerçevesinde seçilen, evreni temsil edebilme yeterliliğine sahip olan ve ulaşılan sonuçları büyük gruba genelleyebilme imkânı sağlayan elemanlar grubudur (Karasar, 2013: 110). Örneklemin amacı, araştırma evrenini oluşturan her bir elemana ulaşmaya gerek kalmadan bütün evreni temsil edebilecek yeterliliğe sahip olduğu düşünülen küçük grup ile araştırmanın yapılması ve bütün gruba genelleyebilmesidir (Altunışık vd. 2015: 133). Örnekleme büyüklüğünün belirlenmesinde, temsili gruptan elde edilen verilerin bütüne genellenmesi olasılıklı bir durumdur. Bu nedenle örneklem grubunun sayısının artması elde edilen sonuçların hata olasılığını düşürmektedir. Buradan yola çıkarak araştırmacının dikkat etmesi gereken durum, örneklem grubunun genel kütleyi temsil edebilecek yeterli sayıya ulaşması gerektiğidir. Bu yeterliliği sağlamada araştırmacı aynı zamanda veri toplama maliyetlerini, toplama zamanını ve analizde oluşabilecek sıkıntıları önceden hesaplamış olması gerekmektedir (Altunışık vd. 2015: 133).

Tez çalışması iki farklı ölçeğe ve iki farklı evrene sahiptir. Turistlere uygulanan ölçekte belirlenen araştırma evreni; Mardin iline gelen turistlerden oluşmaktadır. Turistlere uygulanan ölçekte örneklem büyüklüğü, Mardin İl Kültür ve Turizm

Müdürlüğü'nün 2017 yılında yapmış olduğu çalışmaya göre Ocak ve Aralık ayları arasında konaklayan turist sayısının 231.335 kişiden oluştuğu görülmektedir (www.mardinkulturturizm.gov.tr Ziyaret Tarihi: 18.04.2019). En güncel resmi raporun 2017'de yayınlamış olması neticesinde bu sayılar esas alınarak evren büyüklüğü hesaplaması yapılmıştır.

Tablo 3.1 Evren Büyüklüğüne karşılık Örneklem Büyüklüğü

N	n	N	n	N	n	N	n	N	n
10	10	100	80	280	162	800	260	2800	338
15	14	110	86	290	165	850	265	3000	341
20	19	120	92	300	169	900	269	3500	346
25	24	130	97	320	175	950	274	4000	351
30	28	140	103	340	181	1000	278	4500	354
35	32	150	108	360	186	1100	285	5000	357
40	36	160	113	380	191	1200	291	6000	361
45	40	170	118	400	196	1300	297	7000	364
50	44	180	123	420	201	1400	302	8000	367
55	48	190	127	440	205	1500	306	9000	368
60	52	200	132	460	210	1600	310	10000	370
65	56	210	136	480	214	1700	313	15000	375
70	59	220	140	500	217	1800	317	20000	377
75	63	230	144	550	226	1900	320	30000	379
80	66	240	148	600	234	2000	322	40000	380
85	70	250	152	650	242	2200	327	50000	381
90	73	260	155	700	248	2400	331	75000	382
95	76	270	159	750	254	2600	335	100000	384

(N=Evren Büyüklüğü, n=Örneklem Veri Büyüklüğü)

Kaynak: Ural ve Kılıç, 2005: 43.

Evren büyüklüğüne karşılık gelen örneklem büyüklüğü belirlenmesi için Tablo 3,1'den faydalanılmıştır. Bu hesaplama göre, Mardin ili Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün 2017 raporunda geçen 231.335 turist sayısına karşılık gelen örneklem sayısı 384 olarak belirlenmiştir. Anketler, turistik amaçla Mardin iline gelen katılımcılardan basit tesadüfi örneklem yöntemi benimsenerek toplanmıştır. Basit tesadüfi örneklem yöntemi, evreni oluşturan her bir elemanın örneklem dahilinde yer alma şansının eşit olduğu yöntemdir (Ural ve Kılıç, 2005: 32). Ayrıca bu örneklem yönteminde, evreni oluşturan bir elemanın seçilmesi diğerinin seçilmesinde engel teşkil

etmemesi gerekir (Altunışık vd. 2015: 139). Yapılan anket uygulamasında, araştırma güvenilirliğinin artması amacıyla olabildiğince fazla kişiye ulaşılmaya çalışılmış ve sonuç olarak turistlerden 517 adet anket toplamıştır.

TUREB'in yayınlamış olduğu istatistikler doğrultusunda Türkiye'de eylemli olarak rehberlik yapan profesyonel turist rehberleri sayısının 8030 olduğu görülmüştür (www.tureb.org.tr, Ziyaret Tarihi: 27.06.2019). Profesyonel turist rehberlerine ulaşılmada yaşanan güçlükler (verilerin yoğun sezonda toplanması, rehberlerin yoğun iş temposu sırasında anketi doldurmaya zaman bulamamaları, sürekli tur katılımcıları ile alakadar olma zorunlulukları ve sürekli hareket halinde olmaları vs.) nedeni ile 143 anket uygulanıp analize dahil edilmiştir. Turist rehberlerine yapılan anketler, Mardin, Malatya, Elâzığ ve Şanlıurfa illerinde tur organize eden rehberlerden, tur esnasında toplanmıştır. Elde edilen anketlerin incelenmesi sonucunda kayıp ve eksik veriler ayrıştırılıp SPSS istatistik paket programına aktarılmıştır.

3.2.2. Araştırmanın Veri Toplama Aracı

Tez çalışmasında veriler, ilgili literatürde yer alan çalışmalar baz alınarak geliştirilen anket formu aracılığıyla toplanmıştır. Anket tekniği; belirlenmiş olan bir konuda, sorular ve hipotezlere bağlı kalarak evren ve örnekleme oluşturan kişilere yöneltilen sorularla verilerin toplandığı araştırma yöntemidir (Küçük 2016: 68). Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasında rollerinin belirlenmesi için iki farklı anket uygulaması yapılmıştır. Sosyal bilimler alanında yapılan çalışmalarda, genellikle birincil verilerden anket tekniği ile verilerin toplandığı görülmektedir (Karasar 2011: 77). Ayrıca anket tekniği ile toplanan verilerin düşük maliyetli olması, hızlı bir şekilde ulaşılabilmesi, belirli bir soru kalıbı oluşturarak katılımcıların hepsinin aynı tür sorulara cevap verebilme imkânı sunması, toplanan verilerinin analiz sürecinin kolay ilerlemesi ve elde edilen verilerin saklanabilir olması anket tekniğinin tercih edilme sebepleri olarak sıralanabilir (Nakip, 2006: 120). Böylelikle tez çalışmasında anket tekniğinin kullanılmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

Veri toplama aracı olarak kullanılan iki farklı anket formu bulunmaktadır. Birinci anket formu kültürel mirasın korunmasında turist rehberlerinin rollerinin belirlenmesi için turistlere yöneltilen sorulardan oluşmaktadır. İkinci ankette ise, kültürel mirasın korunmasında turist rehberlerinin bilinç düzeylerinin ve rollerinin belirlenebilmesi için profesyonel turist rehberlerine yöneltilen sorular bulunmaktadır. Turistler için hazırlanan anket formu, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, katılımcıların demografik özelliklerini saptamaya yönelik dört sorudan, ikinci bölüm katılımcıların seyahat alışkanlıklarını belirlemesi için yöneltilen on bir sorudan oluşmaktadır. Bu bölüm, (Harman, 2012) tarafından hazırlanan ölçeğin araştırmanın amacına uygun olarak uyarlanmasıyla anket formuna yerleştirilmiştir.

Anketin üçüncü bölümünde ise, turist rehberlerinin tur sırasında üstlenmiş oldukları rolleri saptamaya yönelik 5’li Likert ölçeğinde olmak üzere yirmi altı adet ifade; Moscardo (1996), Rabotic (2011), Howard (2001), Köroğlu (2013), Ar (2015), Toker (2011), Güzel (2007) ve Aslan ve Çokal (2016)’ın çalışmalarında kullanmış oldukları ölçeklerden yararlanılarak araştırmanın amacına uygun bir şekilde düzenlenmiştir.

Profesyonel turist rehberlerine uygulanan anketin birinci bölümünde, katılımcıların demografik özelliklerini saptamaya yönelik üç soru bulunmaktadır. İkinci bölümde, profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunması konusunda bilgi düzeylerinin belirlenmesi için dokuz adet soru yer almaktadır. Bu sorular; Köroğlu (2013), Ar (2015), Toker (2011), Aslan ve Çokal (2016), Moscardo (1996), Rabotic (2011), Howard (2001), Ar (2015), Toker (2011) ve Güzel (2007)’in çalışmalarından faydalanılarak hazırlanmıştır. Anketin üçüncü bölümde ise, profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunması konusunda üstlenmiş oldukları rolleri turist rehberlerinin de değerlendirmesi amacı ile turist anketinde yer alan aynı 5’li Likert ölçekli sorular kullanılmıştır.

3.2.3. Veri Analiz Teknikleri

Tez çalışmasında öncelikle, birincil veri toplama yöntemlerinden anket tekniği ile toplanılan veriler bilgisayar ortamına aktarılması ve analiz edilmesi için istatistik paket programı olan, SPSS'e girilmiştir. Girilen verilerin kodlama hatalarının olup olmadığı kontrol edilmiş ve hatalı girilen veriler düzeltilerek analize hazırlanmıştır. Anketler aracılığı ile toplanan verilerin analizlileri ve katılımcıların demografik özelliklerine göre frekans dağılımı yapılmıştır. Bu dağılımların oranlarına ek olarak; ortalamalar, standart sapma, en büyük değerler, en küçük değerler, çeyreklikler ve modları hesaplanmıştır.

Faktör analizi, birden fazla değişken arasında bulunan ilişkinin analiz edilmesi ve bu değişkenlerin benzer boyutlarını anlamlandırmak için uygulanan yöntemdir (Erdoğan, 2003: 352). Başka bir açıklama ile faktör analizi, genellikle algı ve tutum ölçeklerinin yer aldığı çalışmalarda birden fazla değişkenin yakın değerlere sahip olan maddelerinin birbirleri ile ilişkilendirilerek gruplandırılması anlamına gelmektedir (Kozak, 2015: 150). Açımlayıcı faktör analizinin uygulanabilmesi için hem turist rehberlerine uygulanan ölçeğin hem de turist katılımcılara uygulanan ölçeğin faktör yükleri kontrol edilmesi ve bu faktör yüklerinin -1 ile +1 arasında değer alması gerekmektedir (Erdoğan, 2009: 353). Daha sonrasında ise, bu faktör yükleri önem düzeyinin saptanabilmesi için, “+/- 0,3 az, +/- 0,4 çok önemli ve +/- 0,5 anlamlı” aralıklarında yer alması gerekli görülmektedir (Hair vd; akt. Altunışık, vd. 2015: 283). Ayrıca, elde edilen verilerin faktör yüklerinin alt limitinin 0,3 olması ve her ölçek içinde en az üç ayrı faktör grubuna ayrılması gerekmektedir (Kozak, 2015: 151-152). İki ayrı grup içinde yapılan faktör analizlerinin yer aldığı Tablo 3.13 ve Tablo 3.29 incelendiğinde faktörlerin bu değerleri sağladığı saptanmıştır.

Daha sonrasında ise, araştırmada parametrik ya da parametrik olmayan testlerden hangisinin uygulanacağına karar vermek amacıyla verilerin normal dağılım gösterip göstermediği araştırılmıştır. Buradan yola çıkarak verilerin aralık ve rasyo seviyesinde ölçülebilmesi gerekmektedir (Altunışık vd. 2015: 163-164). Verilerin normal dağılım gösterip göstermediği incelenmesi için basıklık ve çarpıklık katsayılarına bakılmaktadır.

Çeşitli araştırmacılara göre bu kat sayılar farklı değerler alabilmektedir. Araştırma kapsamında elde edilen verilerin normal dağılım gösterdiği durumlarda, çarpıklık ve basıklık katsayılarının sıfıra yakın olması gerekmektedir (Field, 2009; akt. Muzaffar, 2016: 51). İstatistik analizler sonucunda verilerin, çarpıklık ve basıklık değerleri -2 ile +2 arasında kabul edilebilir olduğunu ve verilerin normal dağıldığını gösterdiğini belirtmektedir (George ve Mallery, 2010; akt. Muzaffar, 2016: 51). Bu bilgiler doğrultusunda Tablo 3.14 ve 3.30'dan görüleceği üzere faktörlerin normal dağılım gösterdiği görülmekte ve böylece parametrik testlere uygun olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Araştırma kapsamında parametrik testlerden, t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile veriler analiz edilmiştir.

T-testi, elde edilen verilerin normal dağılım gösterdiği en çok iki bağımsız değişkenin olduğu durumlarda, oluşturulan hipotezlerin sınanması için bu testin uygulanması gerekmektedir. T-testi, bağımsız değişkenler üzerine yüklenen değer ile bağımlı değişkenlere yüklenen değerlerin arasında farkın olup olmadığının saptanması için kullanılmaktadır (Kozak, 2015: 152). Çalışmada, değişkenler arasında anlamlı farklılıkların olup olmadığının saptanması ve hipotezlerin sınanması için parametrik analizlerden T- testi uygulanmıştır.

Varyans (ANOVA) birbirinden bağımsız ikiden fazla değişken grubunun arasındaki ortalamaların karşılaştırılması için uygulanan bir istatistiksel yöntemdir (Ural ve Kılıç, 2005: 185). Varyans (ANOVA) analizi sonucunda tek ve çift yönlü olarak ikiye ayrılan varyansın değerlendirilmesi yapılırken (F) değerinin anlamlılık düzeyinin dikkate alınması gerekmektedir (Arseven, 2001: 152). Elde edilen sonuçlar neticesinde, karşılaştırmaya tabii tutulan değişkenlerin arsasındaki farkın saptanması ve bu farkın hangi değişkenden kaynaklı olduğunun belirlenmesi amacı ile Tek Yönlü Varyans (ANOVA) testi altında bulunan Post Hoc analizleri uygulanmaktadır (Altunışık vd. 2015:200). Ayrıca çalışmada, gruplar arası varyansın belirgin bir şekilde saptanabilmesi ve farklılığın hangi gruptan kaynaklı olduğunun belirlenebilmesi için çoklu karşılaştırma testlerinden, Hochberg's GT2 testi kullanılmıştır (Kayri, 2009:53).

3.3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Tez çalışması kapsamında iki farklı örneklem grubu bulunması nedeni ile, turist katılımcılara uygulanan anket ile turist rehberi katılımcılara uygulana ankete ilişkin verilerin analizi ayrı başlıklar altında yapılarak aktarılamaya çalışılmıştır.

3.3.1. Turist Katılımcılara İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında, gerekli karşılaştırmaların yapılabilmesi için turist katılımcılara ve turist rehberi katılımcılara ilişkin bulgular ayrı ayrı incelenmiştir. Bu bölümde araştırmaya katılan 517 turist katılımcıya ilişkin bulgular aktarılacaktır.

3.3.1.1. Turist Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Ankete katılan, turistlerin demografik özellikleri Tablo 3.2’de verilmiştir. Tablo incelendiğinde 517 turist katılımcının; %63,4’ü kadın, %36,6’sı ise erkek olduğu saptanmıştır. 17-25 yaş grubunda olan katılımcıların %30,4, 26-35 yaş grubunda olan katılımcıların 29,6, 36-45 yaş grubuna dahil olan katılımcıların %15,9, 46-55 yaş grubunda olan katılımcıların %12,8, 56-65 yaş grubuna dahil olan katılımcıların %8,9 son olarak 66 ve üzeri yaş grubunda olan katılımcıların ise %2,5’lik bir orana sahip olduğu görülmektedir. Araştırmaya dahil olan turistlerin eğitim durumları incelendiğinde, İlköğretim mezunları %3,5, Lise mezunları %19,7, Önlisans mezunları 12,0, Lisans mezunları %46,2 ve Lisansüstü eğitim alanların ise %18,6 oranına sahip olduğu saptanmıştır. Buradan hareketle katılımcıların yoğunlukla lisans mezunu gruptan oluştuğu söylenebilir. Katılımcıların ortalama gelir düzeyleri incelendiğinde ise yöneltilen soruya 508 kişi cevap vermiş geriye kalan 9 kişi ise cevap vermemiştir. 508 katılımcının ortalama gelir dağılımı; 0-500 gelir düzeyinde olan katılımcılar %10,3, 501-1000 gelir düzeyinde olan katılımcılar %7,2, 1001-2000 gelir düzeyinde olan katılımcılar %12,6, 2001-4000 aralığında olan katılımcılar %32,3, 4001-7000 aralığında olan katılımcılar %25,4, 7001-10000 gelir grubunda olan katılımcılar %7,4 ve 10001 üzerinde geliri olan katılımcılar ise %3,7’lik kısmı oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 3.2 Turist Katılımcıların Demografik Özellikleri

Turist Katılımcılar		
Cinsiyet (n 517)	Frekans	Oran %
Kadın	328	63,4
Erkek	189	36,6
Yaş (n 517)	Frekans	Oran %
17-25	157	30,4
26-35	153	29,6
36-45	82	15,9
46-55	66	12,8
56-65	46	8,9
66 ve üzeri	13	2,5
Eğitim Durumu (n 517)	Frekans	Oran %
İlköğretim	18	3,5
Lise	102	19,7
Önlisans	62	12,0
Lisans	239	46,2
Lisansüstü	96	18,6
Ortalama Gelir (n 508)	Frekans	Oran %
0-500	53	10,3
501-1000	37	7,2
1001-2000	65	12,6
2001-4000	167	32,3
4001-7000	129	25,4
7001-10000	38	7,4
10001 ve üzeri	19	3,7

3.3.1.2. Turist Katılımcıların Seyahat Alışkanlıklarına İlişkin Bulgular

Turist katılımcıların destinasyonu tercih etme nedenleri Tablo 3.3'de verilmektedir. Tablo incelendiğinde araştırmaya katılan 517 katılımcının %76,6'lık kısmı Kültür, %67,5'i Tarih, %26,5'i Sanat, %9,1'i Dinlenme, %5,0'ı İş Seyahati, %4,4'ü Kongre ve Toplantı, %2,9'u Festival, %9,1'i Bölgeye Yönelik Turun Bir Parçası Olması, %19,0'ı Eğlence, %46,0'ı Doğal Güzellikler ve %10,1'i ise Diğeri tercih ederek destinasyonu tercih etme sebeplerini belirtmiştir.

Tablo 3.3 Turist Katılımcıların Destinasyonu Tercih Etme Nedenlerinin Dağılımı

Destinasyonu Tercih Etme Nedenleri (N 517)	Frekans	Oran %
Kültür	396	76,6
Tarih	349	67,5
Doğal Güzellikler	238	46,0
Sanat	137	26,5
Eğlence	98	19,0
Diğer	52	10,1
Dinlenme	47	9,1
Bölgeye Yönelik Turun Bir Parçası Olması	47	9,1
İş Seyahati	26	5,0
Kongre, Toplantı	23	4,4
Festival	15	2,9

Tablo 3.3'den elde edilen bulgulardan hareketle katılımcıların en fazla tercih ettiği %76,6'lık oran ile Kültür faktörü olduğu, ikinci en yüksek katılım düzeyinin görüldüğü faktörün %67,5'lik oran ile Tarih olduğu görülmektedir. En düşük katılımın görüldüğü tercih etme faktörünün ise, %2,9'luk oran ile Festival faktörü olduğu görülmektedir.

Katılımcıların destinasyon hakkında bilgi edinmek için kullandıkları bilgi kaynaklarının dağılımı Tablo 3.4' de verilmektedir. Katılımcılar seyahate çıkmadan önce gidecekleri destinasyon hakkında çeşitli faktörlerden ön bilgi edindikleri görülmektedir.

Tablo 3.4 Katılımcıların Destinasyon Hakkında Bilgi Edinmek İçin Kullandıkları Bilgi Kaynaklarının Dağılımı

Bilgi Kaynağı (n 517)	Frekans	Oran %
İnternet	318	61,5
Arkadaşlar	156	30,2
TV	129	25,0
Film ve Belgeseller	115	22,2
Seyahat Acentesi	71	13,7
Aile	70	13,5
Tur Broşürleri	70	13,5
Kitaplar	66	12,8
Daha Önceki Ziyaretler	51	9,9
İş Arkadaşları	28	5,4
Radyo	14	2,7
Diğer	13	2,5

Bu faktörlerinin dağılımının yer aldığı Tablo 3.4 incelendiğinde; TV %25,0, Radyo %2,7, İnternet %61,5, Seyahat Acentesi %13,7, Tur Broşürleri %13,5, Film ve Belgeseller %22,2, Kitaplar %12,8, Daha Önceki Ziyaretler, %13,5 Aile, %30,2 Arkadaşlar, %5,4 İş Arkadaşları ve %2,5 Diğer faktörleri aracılığı ile destinasyon hakkında bilgi edinildiği görülmektedir. Bu oranlardan da anlaşılacağı üzere en yüksek katılım düzeyinin görüldüğü tercih etme faktörünün %61,52'lik oran ile İnternet olduğu görülmektedir. En düşük katılımın görüldüğü tercih etme faktörünün ise %2,5'lik oranı ile Diğer faktörü olduğu saptanmıştır.

Tablo 3.5 Turist Katılımcıların Mardin Seyahatlerine İlişkin Bulgular

	Seyahat Alışkanlığı	Frekans	Oran (%)
Mardin'i daha önce ziyaret etme durumu (n 517)	Evet	188	36,4
	Hayır	329	63,6
Mardin'de konaklama yapma durumu (n 517)	Evet	398	77,0
	Hayır	119	23,0
Seyahate çıkılan kişiler (n 517)	Yalnız	22	4,3
	Aile	132	25,5
	Arkadaşlar	354	68,5
	Diğer	9	1,7
Mardin'e geliş biçimi (n 517)	Bireysel	215	41,6
	Tur ile	299	57,8
	Diğer	3	0,6

Araştırma kapsamında Mardin'e gelen turistlerin seyahatlerine ilişkin bulgular Tablo 3.5'de yer almaktadır. Tablo incelendiğinde katılımcıların tamamı "Mardin'i daha önce ziyaret etme durumu", "Mardin'de konaklama yapma durumu", "seyahate çıkılan kişiler" ve "Mardin'e geliş biçimi" sorularına cevap verdiği görülmektedir. Turist katılımcıların %36,4'ü Mardin'i Daha Önce Ziyaret Etme Durumu sorusuna Evet, %63,6'sı ise Hayır cevabı verdiği görülmektedir. Mardin'de konaklama Yapma Durumuna katılımcıların, %77,0'ı Evet cevabı verirken, %23,0'ı Hayır cevabı vermiştir. Katılımcıların seyahate kiminle çıktıklarının dağılımını saptamak için yöneltilen soruluya turistlerin %4,3'ü Yalnız, %25,5'i Aile ile, %68,5'i Arkadaşları ile seyahate çıktıklarının bildirirken, %1,7'si Diğer cevabını vermiştir. Buradan da anlaşılacağı üzere katılımcıların genellikle arkadaşları ile seyahate çıktıkları görülmektedir.

Tablo 3.6 Turist Katılımcıların Seyahat Tecrübelerine İlişkin Bulgular

	Seyahat Alışkanlığı	Frekans	Oran (%)
Son 1 yıl içinde çıkılan yurt içi seyahat durumu (n 517)	Evet	407	78,7
	Hayır	110	21,3
Son 3 yıl içinde çıkılan yurt dışı seyahat durumu (n 517)	Evet	236	45,6
	Hayır	281	54,4

Tablo 3.6’da turistlerin seyahat tecrübelerine ilişkin bulgular yer almaktadır. Tablo incelendiğinde 517 katılımcının %78,7’si son bir yıl içerisinde yurt içi seyahate çıktığını bildirirken %21,3’ü ise çıkmadığını bildirmiştir. Katılımcıların son üç yıl içinde yurt dışı seyahate çıkma durumlarına ilişkin yöneltilen soruya ise %45,6’sı Evet cevabını vermiş, %54,4’ü ise Hayır cevabını vermiştir.

Tablo 3.7 Turist Katılımcıların Mardin’e Daha Önceki Ziyaret Sayıları ve Konaklama Sürelerine İlişkin Betimleyici İstatistikler

	İstatistikler					Çeyreklikler		
	Ortalama	St, Sapma	Mod	Min.	Max.	%25	%50	%75
Daha önce Mardin’e geliş sayısı (n 188)	3,377	4,630	1	1	50	1	2	3
Mardin’de konaklama yapma sayısı (n 398)	1,773	1,193	1	1	10	1	1	2

Turist Katılımcıların “Mardin’e daha önceki ziyaret sayıları” ve “konaklama sürelerine ilişkin betimleyici istatistikler” Tablo 3.7’de verilmektedir. İstatistiklerin yer aldığı tablo incelendiğinde, daha önce Mardin ilini ziyaret eden 188 katılımcının geliş sayısının 1 ile 50 defa arasında değişiklik göstermektedir. En çok tekrar eden değer 1 olduğu saptanmış, ortalama değer ise 3,377 olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcıların %75’i Mardin’e daha önce 2 kereden fazla geldiği cevabını vermiştir. Katılımcıların Mardin ilinde konaklama yapma sayıları ilişkin betimsel istatistikler incelendiğinde konaklamaya yapmış ya da yapacak olan 398 katılımcının 1 ile 10 gün

arasında değişiklik gösterdiği ve ortalama kalış süresinin 1,7 gün olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna ek olarak katılımcıların %75'inin 1 günden fazla konaklama yaptıkları ya da yapacakları görülmektedir.

Tablo 3.8 Turist Katılımcıların Seyahat Tecrübelerine İlişkin Betimleyici İstatistikler

	İstatistikler					Çeyreklikler		
	Ortalama	St, Sapma	Mod	Min.	Max.	%25	%50	%75
Son 1 yıl içinde çıkılan yurt içi seyahat sayısı (n 407)	3,668	3,065	2	1	30	2	3	4
Son 3 yıl içinde çıkılan yurt dışı seyahat sayısı (n 236)	3,580	3,765	1	1	30	1	2	5
Son 3 yıl içinde yurt dışı seyahatlerde gidilen ülke sayısı (n 236)	4,146	3,599	1	1	25	2	3	6

Tablo 3.8 turist katılımcıların seyahat tecrübelerine ilişkin betimleyici istatistikleri içermektedir. Bu tablo, katılımcıların seyahat sıklıkları ve gittikleri ülke sayılarının belirlenmesi için yöneltilen soruların cevaplarını aktarmaktadır. Böylece katılımcıların seyahat alışkanlıkları hakkında yorum yapılabilecektir. Katılımcılar son 1 yıl içinde çıkılan yurt içi seyahat sayısına ortalama 3,6 cevabını vermiş olup en çok tekrar eden sayının 2 olduğu saptanmıştır. Son 3 yıl içinde çıkılan yurt dışı seyahat sayısına bakıldığında ortalamanın 3,5 olduğu görülmektedir. Katılımcıların son 3 yıl içerisinde ziyaret ettikleri ülke sayılarına bakıldığında ise ortalamanın 4,1 olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Turist katılımcıların seyahatleri sırasında yaptıkları harcamalara ilişkin betimleyici istatistiklerin yer aldığı bulgular Tablo 3.9'da aktarılmıştır. Katılımcıların seyahatlerinin toplam maliyeti ve günlük harcamalarına ilişkin saptama yapılması için turistlere yöneltilen soruların ikisine de 515 katılımcı cevap vermiştir. Cevap veren katılımcıların seyahatlerinin toplam maliyetinin ortalaması 1161 TL civarında olduğu ve

en çok tekrar eden cevabın 500 TL olduğu görülmektedir. Ayrıca seyahat maliyetinin 50 ve 6000 TL arasında değişkenlik gösterdiği saptanmış, katılımcıların %75'inin ise seyahat maliyetlerinin 1400 TL üzerinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı tabloda yer alan bir diğer bulgu ise, katılımcıların seyahatleri sırasında ortalama günlük harcamalarının belirlenebilmesi için yönetilen sorudur.

Tablo 3.9 Turist Katılımcılar Seyahatleri Sırasında Yaptıkları Harcamalara İlişkin Betimleyici İstatistikler

	İstatistikler					Çeyreklikler		
	Ortalama	St, Sapma	Mod	Min.	Max.	%25	%50	%75
Seyahatin toplam maliyeti (Türk Lirası) n 515	1161,728	1038,618	500	50	6000	400	1000	1500
Günlük ortalama harcama (Türk Lirası) n 515	332,689	337,137	500	20	3250	100	250	500

Yine Tablo 3.9 incelendiğinde, 515 katılımcının ortalama günlük harcamasının 332 TL civarında olduğu saptanmıştır. Katılımcıların günlük harcamalarına ilişkin en çok verdikleri cevap 500 TL'dir. En düşük ve en yüksek günlük harcama bedellerine bakıldığında ise, en düşük harcamanın 20 TL, en yüksek günlük harcamanın da 3250 TL olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tablo 'da son olarak çeyreklikler incelendiğinde 515 katılımcının %75'inin günlük harcamalarının 400 TL' den fazla olduğu görülmektedir.

3.3.1.3. Profesyonel Turist Rehberlerinin Kültürel Mirasın Korunmasındaki Rollerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan turist katılımcıların, kültürel mirasın korunmasında turist rehberlerinin rollerini belirleyebilmek için 26 ifadeden önem düzeylerine göre derecelendirmeleri istenmiştir. Turist katılımcılara ve turist rehberi katılımcılara

uygulanan ankette de aynı ifadeler bulunmaktadır. Böylece kültürel mirasın korunmasında turist rehberlerinin rollerini belirleyebilmek için hem turist hem de turist rehberinin görüşleri alınarak rollerin daha belirgin bir şekilde ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Turist katılımcıların ölçekte yer alan ifadelere vermiş oldukları puanlamaların betimleyici istatistikleri Tablo 3.10 aracılığı ile aktarılmıştır.

Tablo 3.10 Turist Rehberleri için Oluşturulan Ölçekte Yer Alan Maddelerin Betimleyici İstatistikleri (Turist Katılımcı Anketi)

No	İfadeler	n	Ortalama	St. Sapma
1.	Turist rehberlerinin somut kültürel kaynaklar (anıtlar, sit alanları, antik kentler, arkeolojik, millî parklar vb.) ile ilgili yaptığı anlatımlar turistler tarafından başkalarına aktarılır	517	4,3849	,78306
2.	Turist rehberleri, tarihi ve kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılmasını sağlarlar.	517	4,3849	,89400
3.	Turist rehberleri, turistlerin, kültürel varlığı tanımalarında ve yorumlamalarında önemlidirler.	517	4,3752	,73295
4.	Turist rehberlerinin farklı kültürleri doğru yorumlamaları, ziyaretçilerin bu farklılığı anlamalarında önemlidir.	517	4,3578	,79094
5.	Turist rehberleri, kültürel değerlerin turizm yoluyla maddi değer kazanmasında etkindirler.	517	4,3308	,82645
6.	Turist rehberleri, gidilen bölgenin gelenek ve göreneklerinin tanıtımında önemli rollere sahiptirler.	517	4,3288	,83073
7.	Turist rehberleri, kültürel değerlerin gerçeğe en yakın yorumlanmasından sorumludurlar.	517	4,3133	,86629
8.	Turist rehberlerinin, kültürler arasında denge kurmaları gereklidir.	517	4,3075	,81662
9.	Turist rehberleri, kültürel değerlerin korunmasında hassasiyet gösterirler.	517	4,3017	,78864
10.	Turist rehberleri, turistler ve kültürel değerler arasında bir bağ oluştururlar.	517	4,2921	,79594
11.	Turist rehberleri kültürel çeşitliliğe saygı gösterir.	517	4,2901	,79299
12.	Turist rehberlerinin sözlü gelenekler (destanlar, halk hikâyeleri, efsaneler, atasözleri, fıkralar vb.) ile ilgili yaptığı anlatımlar turistler tarafından başkalarına aktarılır.	517	4,2689	,88881
13.	Turist rehberleri gidilen destinasyonun yaşayan kültürünü öğretir.	517	4,2573	,86802
14.	Turist rehberleri, turistlerin, ziyaret edilen yerlerde çevresel açıdan sorumlu davranışlar sergilemelerini sağlarlar.	517	4,2553	,84713

15.	Turist rehberleri bilgileriyle kültürü yorumlayarak turistlerin ziyaretlerini bir turdan deneyime dönüştürür.	517	4,2534	,81864
16.	Turist rehberleri turistlerin destinasyonun farklı yönlerini kavramasını sağlar.	517	4,2398	,80726
17.	Turist rehberleri kültürel mirasın unutulmaya yüz tutmuş unsurları ile ilgili farkındalık yaratma çabasında olan kişilerdi	517	4,2398	,90032
18.	Turist rehberleri, kültürel değerlerin korunmasında hassasiyet gösterirler.	517	4,2360	,90135
19.	Turist rehberleri, tur katılımcılarını, konaklama yapılan yerlerdeki kültürel aktivitelere katılmaları için yönlendirirler.	517	4,2244	,90431
20.	Turist rehberleri geçmiş ile bugün arasında bağlantı kurar.	517	4,1779	,91460
21.	Turist rehberleri, katılımcıların kültür turizmini tercih etmelerinde etkilidirler.	517	4,1663	,94796
22.	Turist rehberleri gidilen bölgeye ait toplumsal uygulamalar (ritüeller, şöenler vb.) hakkında aktarımlarda bulunduğu turistler bunu kendi kültürleriyle kıyaslar.	517	4,1586	,93281
23.	Turist rehberleri, kültürel tutumların şekillendirilmesinde etkilidirler.	517	4,1354	,87882
24.	Turist rehberleri, ziyaretçi ile yerel halk arasında bir aracı olarak hareket ederler.	517	4,1103	,94080
25.	Turist rehberlerinin, kültürlerarası empati oluşturmak gibi bir misyonları vardır.	517	4,0793	,95818
26.	Turist rehberleri turistler için birer rol modelidir.	517	3,7969	1,13239

Ölçek: 1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum

Tablo 3.10’da görüldüğü üzere, anketi dolduran turist katılımcıların ölçekte yer alan ifadelerden önemli gördükleri maddelerin: “Turist rehberlerinin somut kültürel kaynaklar (anıtlar, sit alanları, antik kentler, arkeolojik, millî parklar vb.) ile ilgili yaptığı anlatımlar turistler tarafından başkalarına aktarılır” (4,3849), “Turist rehberleri, tarihi ve kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılmasını sağlarlar” (4,3849), “Turist rehberleri, turistlerin, kültürel varlığı tanımalarında ve yorumlamalarında önemlidirler” (4,3752), “Turist rehberlerinin farklı kültürleri doğru yorumlamaları, ziyaretçilerin bu farklılığı anlamalarında önemlidir” (4,3578) ve “Turist rehberleri, kültürel değerlerin turizm yoluyla maddi değer kazanmasında etkindirler“ (4,3308) şeklinde sıralandığı ve bu maddelerin göreceli olarak en yüksek katılıma sahip olduğu saptanmıştır. Tablodan yola çıkarak yüksek katılım düzeyine sahip olan maddelerin, profesyonel turist rehberin

“kültürel aracılık ve yorumlayıcı rolü” kapsamında yer aldığı görülmektedir. Böylece turist katılımcılar için rehberlerin en belirgin rollerinin “kültürel aracılık ve yorumlayıcı rolleri” olduğu söylenebilir. Turist rehberlerinin rollerinin belirlenmesi için katılımcılara yöneltilen ifadeler içerisinde en düşük katılım düzeyine sahip olan maddenin ise (3,7969) oranı ile “Turist rehberleri turistler için birer rol modeldir” ifadesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla, turist katılımcıların göreceli olarak profesyonel turist rehberlerini bir rol model olarak kabul etmedikleri sonucuna ulaşılabilir.

3.3.1.4. Profesyonel Turist Rehberlerinin Kültürel Mirasın Korunmasındaki Rollerinin Belirlenmesi İçin Oluşturulan Turist Katılımcı Ölçeğinin Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Güvenirlik, aynı değere sahip olan olguların ölçümleri arasındaki tutarlılık, araştırmacı tarafından ölçülmek istenen belli bir şeyin, her seferinde aynı değerleri alması ve ölçülmek istenen olgunun aynı ölçüm süreçleri ve teknikleri kullanması sonucunda aynı sonuçlara ulaştırması şeklinde açıklanmaktadır (Karasar, 2013: 148). Bilimsel araştırmalarda, güvenilirliğin ölçülmesi için çeşitli hesaplama yöntemleri kullanılmaktadır. Bu yöntemlerden en yaygın olarak, “Cronbach’s Alpha ölçüm yöntemi kullanılmaktadır (Altunışık vd. 2015: 126). Güvenirlik katsayısı olan Cronbach’s Alpha katsayısı, 0 ile 1 arasında değer alması gerekmekte ve bu değer 1’e yaklaştıkça ölçeğin güvenilirliği artmaktadır (Ural ve Kılıç, 2005: 258). Ayrıca güvenilirliğin sağlanması için 0 ile 1 arasında yer alan en düşük kat sayının 0.7 olması yeterli görüldüğü söylenmektedir (Altunışık vd. 2015: 126). Araştırma kapsamında, turist katılımcı ölçeği için güvenilirlik analizi yapılmıştır. Bu analizlerden elde edilen bulgular Tablo 3.11 aracılığı ile aktatılmaktadır.

Tablo 3.11 Turist Rehberleri için Oluşturulan Ölçeğin Güvenirlik Analizi Sonuçları: Turist Katılımcı Anketi (N 517)

	İfadeler	Madde Bütün Korelasyon Değeri	Madde Silindiğinde Oluşan Cronbach' s Alpha Değeri
1.	Turist rehberleri, tarihi ve kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılmasını sağlarlar.	,544	,946
2.	Turist rehberleri, kültürel değerlerin turizm yoluyla maddi değer kazanmasında etkindirler.	,501	,946
3.	Turist rehberleri, katılımcıların kültür turizmini tercih etmelerinde etkilidirler.	,614	,945
4.	Turist rehberleri, kültürel değerlerin korunmasında hassasiyet gösterirler.	,608	,945
5.	Turist rehberleri, kültürel değerleri koruma bilinci oluşturulmasına yardımcı olurlar.	,646	,944
6.	Turist rehberleri, tur katılımcılarını, konaklama yapılan yerlerdeki kültürel aktivitelere katılmaları için yönlendirirler.	,609	,945
7.	Turist rehberleri, ziyaretçi ile yerel halk arasında bir aracı olarak hareket ederler.	,606	,945
8.	Turist rehberleri, turistlerin, ziyaret edilen yerlerde çevresel açıdan sorumlu davranışlar sergilemelerini sağlarlar.	,654	,944
9.	Turist rehberleri, kültürel değerlerin gerçeğe en yakın yorumlanmasından sorumludurlar.	,641	,944
10.	Turist rehberleri, turistler ve kültürel değerler arasında bir bağ oluştururlar.	,682	,944
11.	Turist rehberleri, turistlerin, kültürel varlığı tanımalarında ve yorumlamalarında önemlidirler.	,659	,944
12.	Turist rehberleri, kültürel tutumların şekillendirilmesinde etkilidirler.	,649	,944
13.	Turist rehberlerinin, kültürlerarası empati oluşturmak gibi bir misyonları vardır.	,605	,945
14.	Turist rehberleri, gidilen bölgenin gelenek ve göreneklerinin tanıtımında önemli rollere sahiptirler.	,668	,944
15.	Turist rehberlerinin, kültürler arasında denge kurmaları gereklidir.	,592	,945
16.	Turist rehberlerinin farklı kültürleri doğru yorumlamaları, ziyaretçilerin bu farklılığı anlamalarında önemlidir.	,639	,945
17.	Turist rehberleri gidilen destinasyonun yaşayan kültürünü öğretir.	,644	,944
18.	Turist rehberleri bilgileriyle kültürü yorumlayarak turistlerin ziyaretlerini bir turdan deneyime dönüştürür.	,683	,944
19.	Turist rehberleri geçmiş ile bugün arasında bağlantı kurar.	,645	,944
20.	Turist rehberleri kültürel mirasın unutulmaya yüz tutmuş unsurları ile ilgili farkındalık yaratma çabasında olan kişilerdir.	,666	,944
21.	Turist rehberleri turistler için birer rol modelidir.	,582	,946

22.	Turist rehberleri kültürel çeşitliliğe saygı gösterir.	,638	,945
23.	Turist rehberleri turistlerin destinasyonun farklı yönlerini kavramasını sağlar.	,662	,944
24.	Turist rehberlerinin sözlü gelenekler (destanlar, halk hikâyeleri, efsaneler, atasözleri, fıkralar vb.) ile ilgili yaptığı anlatımlar turistler tarafından başkalarına aktarılır.	,631	,945
25.	Turist rehberleri gidilen bölgeye ait toplumsal uygulamalar (ritüeller, şöenler vb.) hakkında aktarımlarda bulunduğu turistler bunu kendi kültürleriyle kıyaslar.	,560	,945
26.	Turist rehberlerinin somut kültürel kaynaklar (anıtlar, sit alanları, antik kentler, arkeolojik, milli parklar vb.) ile ilgili yaptığı anlatımlar turistler tarafından başkalarına aktarılır.	,576	,945
	Madde bütün korelasyon değeri aralığı	0,501- 0,683	
	Ölçeğin tamamı için Cronbach' s Alpha Değeri	0, 947	

Turist katılımcılara uygulanan ölçeğin güvenilirlik analizi sonuçları Tablo 3. 11' de verilmektedir. Tablo incelendiğinde ölçekte yer alan maddelerin, madde bütün korelasyon değeri ve madde silindiğinde oluşan Cronbach's Alpha değeri aktarılmıştır. Turist katılımcılara uygulanan 26 ifadeli ölçeğin Cronbach's Alpha katsayısı; 0,947 olduğu görülmektedir. Bu değer 1'e yakın olması yüksek güvenilirlik katsayısına sahip olduğunu göstermektedir (Altunışık vd. 2015: 126). Tablodan da görüldüğü üzere, madde silindiğinde oluşan Cronbach's Alpha değerlerinin büyük farklılık göstermemesi sebebi ile madde çıkarılması gerekli görülmemiştir.

Geçerlilik, araştırma kapsamında yer alan ölçeğin ya da testin ölçmek istenilen olguyu ne derece ölçebildiğini saptamak için kullanılan yöntemdir. Bir diğer ifade ile, ölçüm sonuçları arasındaki gözlemlenebilen farklılığın, hata paylarından arındırılarak ölçülmek istenen olgular arasındaki asıl farkın belirlenmesi olarak açıklanmaktadır (Altunışık vd. 2015: 123). Geçerliliğin, güvenilirliğe oranla daha karmaşık bir yapısı bulunmaktadır. Ayrıca geçerliliğin yapısal açıdan değerlendirilmesi için açımlayıcı faktör analizi ve karşılaştırma yöntemleri kullanılır (Karasar, 2013: 151-152). Araştırmada, geçerliliğin sağlanması için faktör analizinin uygulanması gerekmektedir. Bu testin uygulanabilmesinde, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterlilik testi ve Bartlett küresellik testinden elde edilen sonuçlar önem arz etmektedir. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterlilik testi, faktör analizinin uygunluğunu ifade eden test

olarak açıklanmaktadır. KMO değerinin 0.5 ve 1.0 arasında değer alması KMO değerinin yeterli olduğunu gösterirken bu değer 0.5'in altında kalması araştırma için kullanılacak veri setinin faktör analizine uygun olmadığını göstermektedir. Bartlett küresellik testi ise, korelasyon matrisinde bulunan tüm korelasyon değerlerinin genel olarak anlamlılığının hesaplanmasında kullanılan istatistiksel yöntemdir. Temel amacı, araştırma evreninde yer alan değişkenlerin birbirleri ile bağlantısının olup olmadığının saptanmasıdır. Dolayısıyla, ölçeğin geçerli olabilmesi için değişkenler arasındaki korelasyonun sıfır olması ve böylece değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunması beklenmektedir (Altunışık vd. 2015: 267-268).

Tablo 3.12 Turist Rehberleri için Oluşturulan Ölçeğin Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterlilik testi ve Bartlett küresellik testi: Turist Katılımcı (N 517)

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,953
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	5970,929
	df	253
	Sig.	,000

Tablo 3.12 turist katılımcılara uygulanan ölçeğin KMO ve Bartlett Testi sonuçları aktarılmaktadır. Turist rehberlerinin, kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin belirlenebilmesi için oluşturulan ölçeğe uygulanan KMO testi ,953, sonucunu vermiş bu değer 0,5'den yeteri kadar büyük olduğu saptanmış ve faktör analizi için uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Bartlett Küresellik testinin de ,000 olması anlamlı olduğunu göstermektedir (Altunışık vd. 2015: 267-268).

3.3.1.5. Profesyonel Turist Rehberlerinin Kültürel Mirasın Korunmasındaki Rollerinin Belirlenmesi İçin Oluşturulan Turist Katılımcı Ölçeğinin Faktör Analizi Sonuçları

Faktör analizi, birden fazla değişken arasında bulunan ilişkinin analiz edilmesi ve bu değişkenlerin benzer boyutlarını anlamlandırmak için uygulanan yöntemdir (Erdoğan, 2003: 352). Başka bir açıklama ile faktör analizi, genellikle algı ve tutum ölçeklerinin yer aldığı çalışmalarda birden fazla değişkenin yakın değerlere sahip olan maddelerinin birbirleri ile ilişkilendirilerek gruplandırılması anlamına gelmektedir (Kozak, 2015: 150). Bu doğrultuda, turist rehberlerinin, kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin belirlenebilmesi için oluşturulan ölçeğe açımlayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Yapılan açımlayıcı faktör analizi neticesinde ulaşılan faktörlerin açıklanması ve faktör yüklerinin kontrol edilmesi gerekmektedir.

Ulaşılan faktör yükleri; -1 ve +1 arasında olmalıdır (Erdoğan, 2003: 353). Ayrıca elde edilen faktör yüklerinin, “+/- 0,3 az, +/- 0,4 çok önemli ve +/- 0,5 anlamlı” olarak açıklanmıştır (Hair vd; akt. Altunışık vd. 2015: 283). Bu doğrultuda, faktör yüklerinin minimum değeri 0,3 olmalı ve her bir faktör grubu kendi içerisinde en az 3 değişken bulunması gerekmektedir. Faktör grubu içerisinde yer alan değişken sayısının 3’ den küçük olduğu durumlarda yeniden faktör analizi yapılması gereklidir (Kozak, 2015: 151-152). Yine faktör analizi dahilinde açıklanan varyans oranının ise bazı araştırmacılara göre en az değer %50 olması gerekirken, kimi araştırmacılar varyans değerinin %60 olması gerektiğini savunmaktadır (Altunışık vd. 2015: 275). Sonuçların karşılaştırılabilir olması amacı ile turistlere ve profesyonel turist rehberlerine uygulanan her iki ölçeğinde faktör analizi yapılmıştır. Tablo 3.13’de turist katılımcılara uygulanan ölçeğin faktör analizine ilişkin sonuçlar aktarılmaktadır.

Tablo 3.13 Turist Rehberleri için Oluşturulan Ölçeğin Faktör Analizi: Turist Katılımcı Anketi (N 517)

FAKTÖRLER	Eş kökenlilik	Yük	Öz değer	Varyans %	Ortalama	Güvenilirlik
Kültürel Aracılık ve Yorumlama			10,060	43,741	4,2687	,904
Turist rehberlerinin, kültürler arasında denge kurmaları gereklidir.	,539	,814				
Turist rehberleri, turistler ve kültürel değerler arasında bir bağ oluştururlar.	,585	,739				
Turist rehberlerinin farklı kültürleri doğru yorumlamaları, ziyaretçilerin bu farklılığı anlamalarında önemlidir.	,544	,735				
Turist rehberlerinin, kültürlerarası empati oluşturmak gibi bir misyonları vardır.	,514	,725				
Turist rehberleri, kültürel değerlerin gerçeğe en yakın yorumlanmasından sorumludurlar.	,545	,719				
Turist rehberleri, gidilen bölgenin gelenek ve göreneklerinin tanıtımında önemli rollere sahiptirler.	,534	,608				
Turist rehberleri, turistlerin, kültürel varlığı tanımalarında ve yorumlamalarında önemlidirler.	,506	,561				
Turist rehberleri, kültürel tutumların şekillendirilmesinde etkilidirler.	,497	,554				
Turist rehberleri bilgileriyle kültürü yorumlayarak turistlerin ziyaretlerini bir turdan deneyime dönüştürür.	,546	,524				
Turist rehberleri gidilen destinasyonun yaşayan kültürünü öğretir.	,508	,511				
Turist rehberleri, turistlerin, ziyaret edilen yerlerde çevresel açıdan sorumlu davranışlar sergilemelerini sağlarlar.	,482	,400				
Liderlik ve Yönlendirme			1,671	7,263	4,2740	,854
Turist rehberleri, tarihi ve kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılmasını sağlarlar.	,629	,814				
Turist rehberleri, kültürel değerlerin turizm yoluyla maddi değer kazanmasında etkindirler.	,576	,803				
Turist rehberleri, katılımcıların kültür turizmini tercih etmelerinde etkilidirler.	,662	,784				
Turist rehberleri, kültürel değerlerin korunmasında hassasiyet gösterirler.	,626	,750				
Turist rehberleri, kültürel değerleri koruma bilinci oluşturulmasına yardımcı olurlar.	,627	,695				
Turist rehberleri, tur katılımcılarını, konaklama yapılan yerlerdeki kültürel aktivitelere katılmaları için yönlendirirler.	,438	,353				
Bilgilendirme			1,061	4,614	4,181	,838

Turist rehberlerinin somut kültürel kaynaklar (anıtlar, sit alanları, antik kentler, arkeolojik, Milli parklar vb.) ile ilgili yaptığı anlatımlar turistler tarafından başkalarına aktarılır.	,663	,857			5	
Turist rehberleri gidilen bölgeye ait toplumsal uygulamalar (ritüeller, şölenler vb.) hakkında aktarımlarda bulunduğu turistler bunu kendi kültürleriyle kıyaslar.	,598	,790				
Turist rehberlerinin sözlü gelenekler (destanlar, halk hikâyeleri, efsaneler, atasözleri, fıkralar vb.) ile ilgili yaptığı anlatımlar turistler tarafından başkalarına aktarılır.	,650	,764				
Turist rehberleri turistlerin destinasyonun farklı yönlerini kavramasını sağlar.	,596	,590				
Turist rehberleri kültürel mirasın unutulmaya yüz tutmuş unsurları ile ilgili farkındalık yaratma çabasında olan kişilerdir.	,522	,446				
Turist rehberleri turistler için birer rol modelidir.	,412	,428				

Direct Oblimin rotasyonlu temel bileşenler analizi. Açıklanan toplam varyans; %55,619, Kaiser-Meyer-Olkin örneklem yeterliliği: 0,953; Bartlett küresellik testi: X²: 5970,929, s.d.: 253, p<0.001; Genel ortalama: 4.2414; Ölçeğin tamamı için Alpha: ,940; Ölçek: 1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum ,5: Kesinlikle Katılıyorum

Tablo 3.13’de turist rehberlerinin, kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin belirlenebilmesi için turistlere uygulanan ölçeğin faktör analizi verilmektedir. Analizden yola çıkarak, faktör yüklerinin 0,3’den küçük olması nedeni ile İfade 7, İfade 19, ve İfade 22’nin yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçekten çıkarılması yapı geçerliliğinin sağlanması adına uygun görülmüştür. Bu maddeler çıkarıldığında ulaşılan Cronbach’s Alpha kat sayısı ,940 olarak hesaplanmıştır. Ölçek içerisindeki faktörler arasında bir korelasyon bulunması halinde “Orthogonal” yöntemler yerine “Oblique” yöntemlerin kullanılması gerekmektedir (Yaşlıoğlu, 2017: 78). Bu doğrultuda, çalışmada kullanılan ölçek içerisindeki faktörler arasında korelasyon bulunduğundan “Oblique” yöntemlerden; “Direct Oblimin” tercih edilmiştir. Uygulanan turist ölçeğinin üç faktör altında toplandığı görülmüştür. Turistlere uygulanan ölçeğin açıklanan toplam varyansın %55,619 olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3.13 incelendiğinde birinci faktörün on bir ifadeden oluştuğu ve toplam varyansın %43,741’ini açıkladığı görülmektedir. Birinci faktörü oluşturan ifadeler

incelendiğinde; İfade 15 “Turist rehberlerinin, kültürler arasında denge kurmaları gereklidir” (faktör yükü ,814), İfade 10 “Turist rehberleri, turistler ve kültürel değerler arasında bir bağ oluştururlar (faktör yükü ,739) ve ifade 16 “Turist rehberlerinin farklı kültürleri doğru yorumlamaları, ziyaretçilerin kültürler arasındaki farklılığı anlamalarına yardımcı olmaktadır” (faktör yükü ,735) şeklinde birinci faktör altında toplanan ifadelerin faktör yüklerinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu yüzden birinci faktör “Kültürel aracılık ve yorumlama” olarak adlandırılmıştır.

Uygulanan faktör analizi kapsamında yer alan ikinci faktörün, altı ifadeden oluştuğu ve bu ifadelerin de toplam varyansın %7,263’ünü açıkladığı görülmektedir. İfadeler incelendiğinde; İfade 1 “Turist rehberleri, tarihi ve kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılmasını sağlarlar” (faktör yükü ,814), İfade 2 “Turist rehberleri, kültürel değerlerin turizm yoluyla maddi değer kazanmasında etkindirler” (faktör yükü ,803) ve İfade 3 “Turist rehberleri, katılımcıların kültür turizmini tercih etmelerinde etkilidirler” (faktör yükü ,784) şeklinde sırlanmakta ve bunların ikinci faktör içinde en yüksek faktör yüklerine sahip olan ifadeler olduğu görülmektedir. İkinci faktör altında toplanan bu ifadeler, profesyonel turist rehberlerinin katılımcılara liderlik etme ve yönlendirme sorumluluklarını vurgulaması nedeni ile faktör “Liderlik ve Yönlendirme” olarak adlandırılmıştır.

Son olarak üçüncü faktör incelendiğinde ise, bu faktörün altı ifadeden oluştuğu ve toplam varyansın %4,614’ünü açıkladığı saptanmıştır. Üçüncü faktörü oluşturan ifadeler incelendiğinde; İfade 26 “Turist rehberlerinin somut kültürel kaynaklar (anıtlar, sit alanları, antik kentler, arkeolojik, milli parklar vb.) ile ilgili yaptığı anlatımlar turistler tarafından başkalarına aktarılır” (faktör yükü ,857) İfade 25 “Turist rehberleri gidilen bölgeye ait toplumsal uygulamalar (ritüeller, şölenler vb.) hakkında aktarımlarda bulunduğu turistler bunu kendi kültürleriyle kıyaslar” (faktör yükü ,790) ve İfade 24 Turist rehberlerinin sözlü gelenekler (destanlar, halk hikâyeleri, efsaneler, atasözleri, fıkralar vb.) ile ilgili yaptığı anlatımlar turistler tarafından başkalarına aktarılır (faktör yükü ,764) şeklinde sıralanan ifadelerin üçüncü faktör içerisinde en yüksek faktör yüklerine sahip oldukları anlaşılmış ve bu ifadelerin profesyonel turist rehberlerinin

somut ve somut olmayan kültürel miras kaynakları hakkında bilgi verme sorumluluğu olduğunu ifade etmektedir. Yapılan literatür taraması sonucunda, oluşan faktörün “Bilgilendirme” adını alması uygun görülmüştür.

3.3.1.6. Profesyonel Turist Rehberlerinin Kültürel Mirasın Korunmasındaki Rollerinin Belirlenmesi İçin Oluşturulan Turist Katılımcı Ölçeğinin Normal Dağılım Testlerine İlişkin Bulgular

Bilimsel araştırmalarda, istatistik hesaplamaların önemli bir bölümünün normal dağılımla birlikte değerlendirilerek sonuca ulaştırılması nedeni ile normal dağılım testi uygulanmaktadır (Karasar, 2013: 216). Araştırmada parametrik analizlerin yapılabilmesi için elde edilen verilerin normal dağılım ya da normale yakın bir dağılım göstermesi gereklidir. Bunun için öncelikle ifadelerin rasyo ve aralık seviyeleri hesaplanmalıdır. Faktörlerin normal dağılım gösterip göstermediğinin saptanması için özellikle çarpıklık ve basıklık katsayıları incelenmelidir (Altunışık vd. 2015: 163-164).

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin normal dağılım gösterdiği durumlarda, çarpıklık ve basıklık katsayılarının sıfıra yakın olması gerekmektedir (Field, 2009; akt. Muzaffar, 2016: 51). İstatistik analizler sonucunda verilerin, çarpıklık ve basıklık değerleri -2 ile +2 arasında kabul edilebilir olduğunu ve verilerin normal dağıldığını gösterdiğini belirtmektedir (George ve Mallery, 2010; akt. Muzaffar, 2016: 51). Araştırma verilerinin, normal dağılım gösterip göstermediğinin saptanması için faktörlerin aritmetik ortalamaları, standart sapmaları basıklık ve çarpıklık katsayıları hesaplanmıştır. Bu hesaplamalar içerisinde, verilerin normal dağıldığının ya da dağılmadığının en doğru şekilde anlaşılması için basıklık ve çarpıklık katsayıları önem arz etmektedir (Altunışık vd. 2015: 165). Bu doğrultuda, araştırmada kullanılacak olan verilere parametrik ya da parametrik olmayan terslerden hangilerinin uygulanacağını saptanması için normal dağılım testi uygulanmış. Turist katılımcı ölçeğine uygulanan testin sonuçları Tablo 3.14 aracılığı ile aktarılmıştır.

Tablo 3.14 Turist Rehberleri İçin Oluşturulan Ölçekte Yer Alan Faktörlerin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, Çarpıklık ve Basıklık Katsayıları: Turist Katılımcı (N 517)

Faktörler	Aritmetik ortalama	St. sapma	Çarpıklık katsayısı	Basıklık katsayısı
Turist Katılımcı Ölçeği Faktörleri				
Kültürel Aracılık ve Yorumlama	4,2884	,55989	-,761	,892
Liderlik ve Yönlendirme	4,2988	,61950	-1,058	1,751
Bilgilendirme	4,1979	,65015	-,814	,873

Tablo 3.14’de yer alan faktörlerin çarpıklık ve basıklık katsayıları incelendiğinde turistlere uygulanan ölçekte kültürel aracılık ve yorumlama ile liderlik faktörlerinin normal dağılmadığı görülmüş, bunun üzerine outliers değerleri belirlenmiş ve analize dahil edilmemiştir. Daha sonra tekrar yapılan normal dağılım testinde ise her bir faktörün çarpıklık ve basıklık katsayılarının -2 ile +2 arasında bir değer aldığı ve verilerin normal dağıldığı belirlenmiştir. Buradan hareketle turist katılımcılara uygulanan ölçeğin parametrik analizlerin uygulanmasına uygun olduğu belirlenmiştir.

3.3.1.7. Turist Katılımcılar İçin Oluşturulan Hipotezleri Test Etmek Amacıyla Uygulanan T-Testi ve Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Araştırma kapsamında bulunan ve normal dağılımın sağlandığı en çok iki bağımsız değişkenin olduğu durumlarda, oluşturulan hipotezlerin sınanması için T-testi uygulanması gerekmektedir. T-testi, bağımsız değişkenler üzerine yüklenen değer ile bağımlı değişkenlere yüklenen değerlerin arasında farkın olup olmadığının saptanması için kullanılmaktadır (Kozak, 2015: 152). Başka bir ifade ile T-testi araştırmaya dahil olan örneklem içerisindeki iki grubunun ayrı ayrı ortalamaları alınarak aralarında bir farkın olup olmadığını saptamak için uygulanan istatistiksel bir analizdir (Kalaycı, 2006: 74). Çalışmanın bu bölümünde, profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile turistlerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı sorgulanmış ve bu amaçla T-Testi uygulanmıştır.

Tablo 3.15 Profesyonel Turist Rehberlerinin Rollerinin Algılanması ile Turistlerin Cinsiyetleri Arasında Anlamlı Bir Farklılığın Olup Olmadığının Belirlenmesi Amacıyla Uygulanan T-Testi

Faktörler	Cinsiyet	n	Ortalama	St. sapma	Levene Sig.	T-değeri	Anlam düzeyi Sig(2 uçlu) (p)
Kültürel Aracılık ve Yorumlama	Kadın	327	4,3481	,53953	,558	3,599	,000
	Erkek	188	4,1625	,60286			
Liderlik ve Yönlendirme	Kadın	327	4,3415	,61308	,719	2,392	,017
	Erkek	187	4,2041	,64925			
Bilgilendirme	Kadın	328	4,2276	,67061	,703	2,039	,042
	Erkek	189	4,1014	,69030			

p<0.05

Tablo 3.15 incelendiğinde Kültürel Aracılık ve Yorumlama Faktörü ile ilgili ifadeleri değerlendiren 327 Kadın, 188 Erkek, Liderlik ve Yönlendirme Faktörünü ile ilgili ifadeleri değerlendiren 327 Kadın, 187 Erkek ve son olarak Bilgilendirme Faktörü ile ilgili ifadeleri değerlendiren 328 Kadın, 189 Erkek bulunduğu görülmektedir. Yapılan analiz neticesinde iki grup arasında varyans farkının belirlenmesi amacıyla Levene Testi sonuçlarına bakılmıştır. Bu noktada üç faktör için de Levene Sig. değerinin 0,05'den büyük olduğu belirlenmiş ve varyans farkının olmadığı tespit edilmiştir. Bu durumda Sig.(2-uçlu)P değeri incelenmiş ve Kültürel Aracılık ve Yorumlama Faktörünün $0,000 < 0,05$, Liderlik ve Yönlendirme Faktörünün $0,017 < 0,05$ ve son olarak Bilgilendirme Faktörünün $0,042 < 0,05$ olduğu görülmüştür. Bu değerlerin 0,05'den küçük olması nedeni ile profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile turistlerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla “**Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile turistlerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.**” şeklindeki H1a hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 3.16 Profesyonel Turist Rehberlerinin Rollerinin Algılanmasında Daha Önce Seyahate Çıkan ve Çıkmayan Turistler Arasında Anlamlı Bir Farklılığın Olup Olmadığının Belirlenmesi Amacıyla Uygulanan T-Testi

Faktörler	Seyahate çıkma durumu	n	Ortalama	St. sapma	Levene Sig.	T-değeri	Anlam düzeyi (p)
Kültürel Aracılık ve Yorumlama	Evet	406	4,2962	,54489	,371	1,224	,222
	Hayır	109	4,2210	,65431			
Liderlik ve Yönlendirme	Evet	405	4,2979	,61011	,286	,447	,655
	Hayır	109	4,2676	,69870			
Bilgilendirme	Evet	407	4,1843	,66340	,598	,179	,858
	Hayır	110	4,1712	,74106			

p>0.05

Tablo 3.16’da daha önce seyahate çıkıp çıkmayan katılımcılar incelendiğinde, Kültürel Aracılık ve Yorumlama Faktörü ile ilgili ifadeleri değerlendiren katılımcılardan 406 kişi Evet, 109 kişi Hayır, Liderlik ve Yönlendirme Faktörünü ile ilgili ifadeleri değerlendiren katılımcılardan 405 kişi Evet, 109 kişi Hayır ve son olarak Bilgilendirme Faktörü ile ilgili ifadeleri değerlendiren katılımcılardan 407 kişi Evet, 110 kişinin ise Hayır cevabı verdiği görülmektedir. Yapılan analiz neticesinde iki grup arasında varyans farkının belirlenmesi amacıyla Levene Testi sonuçlarına bakılmıştır. Bu noktada üç faktör için de Levene Sig. değerinin 0,05’den büyük olduğu belirlenmiş ve varyans farkının olmadığı tespit edilmiştir. Bu durumda Sig.(2-uçlu)P değeri incelenmiş ve Kültürel Aracılık ve Yorumlama Faktörünün $0,222 > 0,05$, Liderlik ve Yönlendirme Faktörünün $0,655 > 0,05$ ve son olarak Bilgilendirme Faktörünün $0,858 > 0,05$ olduğu görülmüştür. Bu değerlerin 0,05’den büyük olması nedeni ile profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile daha önce seyahate çıkan ve çıkmayan turistler arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Buradan hareketle “**Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanmasında daha önce seyahate**

çıkan ve çıkmayan turistler arasında anlamlı bir farklılık vardır.” biçimindeki H2 hipotezi kabul edilmemiştir.

Varyans (ANOVA) birbirinden bağımsız ikiden fazla değişken grubunun arasındaki ortalamaların karşılaştırılması için uygulanan bir istatistiksel yöntemdir (Ural ve Kılıç, 2005: 185). Varyans (ANOVA) analizi sonucunda tek ve çift yönlü olarak ikiye ayrılan varyansın değerlendirilmesi yapılırken (F) değerinin anlamlılık düzeyinin dikkate alınması gerekmektedir (Arseven, 2001: 152). Varyans (ANOVA) analizinin kabul görülmesindeki koşullardan bir tanesi; tüm örneklem grubunun normal dağılım göstermiş olan katılımcılardan, tesadüfi olarak toplanmış veriler aracılığı ile oluşturulması gerektiğidir. Aynı zamanda, tüm grubun varyansının eşit değerlere sahip olması şartı da aranmaktadır. Elde edilen sonuçlar neticesinde, karşılaştırmaya tabii tutulan değişkenlerin arsasındaki farkın saptanması ve bu farkın hangi değişkenden kaynaklı olduğunun belirlenmesi amacı ile Tek Yönlü Varyans (ANOVA) testi altında bulunan Post Hoc analizleri uygulanmaktadır (Altunışık vd. 2015:200). Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile turistlerin yaşları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığının belirlenmesi amacıyla turist katılımcı anketinden elde edilen verilere tek yönlü varyans (ANOVA), testi uygulanmıştır. Yapılan testin sonuçları Tablo 3.17’de yer almaktadır.

Tablo 3.17 Profesyonel Turist Rehberlerinin Rollerinin Algılanması ile Turistlerin Yaşları Arasında Anlamlı Bir Farklılığın Olup Olmadığının Belirlenmesi Amacıyla Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Roller		Grup	n	Ortalama	Std. Sapma	Gruplar Arası Varyas Homojenliği	F Değeri	Farklılık (Sig.)
Kültürel Aracılık ve Yorumlama	A	17-25	157	4,2449	,59146	,195	,613	,653
	B	26-35	152	4,2685	,61027			
	C	36-45	81	4,3535	,55763			
	D	46-55	66	4,3223	,54503			
	E	56 ve üzeri	59	4,2573	,43897			
		Toplam	515	4,2803	,56995			
Liderlik ve Yönlendirme	A	17-25	156	4,2447	,68403	,333	,733	,570
	B	26-35	152	4,2719	,61160			

	C	36-45	81	4,3539	,64355			
	D	46-55	66	4,3737	,50303			
	E	56 ve üzeri	59	4,2881	,63565			
		Toplam	514	4,2915	,62934			
Bilgilendirme	A	17-25	157	4,1263	,69245	0,028	,948	,436
	B	26-35	153	4,1623	,70008			
	C	36-45	82	4,1870	,8118			
	D	46-55	66	4,3106	,47939			
	E	56 ve üzeri	59	4,2260	,57632			
		Toplam	517	4,1815	,67994			

$p>0.05$

Yaş grupları arasındaki farklılıkların saptanması amacıyla yapılan teste geçilmeden önce, 65 yaş ve üzeri katılımcı sayısının 13 tane olması nedeniyle iki grup birleştirilmiş ve 55 yaş ve üzeri katılımcılar tek grup olarak değerlendirilmiştir. Bu noktada Tablo 3.17 incelendiğinde Tek Yönlü Varyans (ANOVA) testinin bir ön şartı olan gruplar arası varyansın homojenliği iki faktörde sağlanmış ancak Bilgilendirme Rolü faktöründe bu ön koşul sağlanamamıştır (Gruplar Arası Varyans Homojenliği; $0.028 < 0,05$). Yine de Tek Yönlü Varyans (ANOVA) analizi kapsamında teste devam edilebilmektedir. Bu doğrultuda gruplar arasındaki farklılığı gösteren Sig. değeri incelendiğinde Kültürel Aracılık ve Yorumlama Faktörü $0,653 > 0,05$, Liderlik ve Yönlendirme Faktörü $0,570 > 0,05$ ve son olarak Bilgilendirme Faktörü $0,436 > 0.05$ olduğu görülmektedir. Sig. değerlerinin $0,05$ 'ten büyük çıkması nedeniyle turistlerin yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın oluşmadığı belirlenmiştir. Dolayısıyla **“Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile turistlerin yaşları arasında anlamlı bir farklılık vardır.”** şeklindeki H3a hipotezi kabul edilmemiştir.

Tablo 3.18 Profesyonel Turist Rehberlerinin Rollerinin Algılanması ile Turistlerin Eğitim Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılığın Olup Olmadığının Belirlenmesi Amacıyla Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Roller		Grup	n	Ortalama	Std. Sapma	Gruplar Arası Varyans Homojenliği	F Değeri	Farklılık (Sig.)
Kültürel Aracılık ve Yorumlama	A	İlk Öğretim-Lise	120	4,3225	,54543	,527	1,297	,275
	B	Önlisans	61	4,2444	,57365			
	C	Lisans	239	4,3047	,56744			
	D	Lisansüstü	95	4,1876	,60080			
		Toplam	515	4,2803	,56995			
Liderlik ve Yönlendirme	A	İlk Öğretim-Lise	119	4,2857	,68552	,693	,268	,848
	B	Önlisans	62	4,2688	,64821			
	C	Lisans	238	4,3158	,60359			
	D	Lisansüstü	95	4,2526	,61399			
		Toplam	514	4,2915	,62934			
Bilgilendirme	A	İlk Öğretim-Lise	120	4,2875	,59013	,269	,2,840	,037 A<D
	B	Önlisans	62	4,1237	,71028			
	C	Lisans	239	4,2043	,71741			
	D	Lisansüstü	96	4,0295	,64843			
		Toplam	517	4,1815	,67994			

Bilgilendirme $p < 0,05$, Kültürel Aracılık ve Yorumlama $p > 0,05$, Liderlik ve Yönlendirme $p > 0,05$

Turistlerin eğitim düzeyleri arasındaki farklılıkların belirlenmesi amacıyla yapılan teste geçilmeden önce, ilköğretim mezunu katılımcı sayısının 18 tane olması nedeniyle ilköğretim mezunları ile lise mezunları birleştirilerek tek grup altında değerlendirilmiştir. Bu noktada Tablo 3.18 incelendiğinde Tek Yönlü Varyans (ANOVA) testinin bir ön şartı olan gruplar arası varyans homojenliğinin sağlandığı görülmektedir (Gruplar Arası Varyans Homojenliği $> 0,05$). Bu doğrultuda gruplar arasındaki farklılığı gösteren Sig. değeri incelendiğinde Kültürel Aracılık ve Yorumlama Faktörü $0,275 > 0,05$, Liderlik ve Yönlendirme Faktörü $0,848 > 0,05$ değerlerini aldığı görülmektedir. Söz konusu roller ile turistlerin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı belirlenmiştir. Son olarak Bilgilendirme Faktörü göz önüne

alındığında Sig. değerinin $0,037 < 0,05$ olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buradan hareketle Bilgilendirme Rolü ile turistlerin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Bu farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacıyla, gruplar arasında katılımcı farkı yüksek olduğu için Post Hoc analizlerinden Hochberg's GT2 testi uygulanmıştır. Bu testin sonucunda ilköğretim ve lise mezunları ile lisansüstü mezunu olan katılımcılar arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir (Sig.; $0,033 < 0,05$). Bu durumda “**Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile turistlerin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.**” şeklindeki H5a hipotezi kısmen kabul edilmemiştir.

Tablo 3.19 Profesyonel Turist Rehberlerinin Rollerinin Algılanması ile Turistlerin Gelir Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılığın Olup Olmadığının Belirlenmesi Amacıyla Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Roller		Grup	n	Ortalama	Std. Sapma	Gruplar Arası Varyas Homojenliği	F Değeri	Farklılık (Sig.)
Kültürel Aracılık ve Yorumlama	A	0-1000	90	4,2040	,60307	,915	1,169	,323
	B	1001-2000	65	4,3427	,52881			
	C	2001-4000	166	4,3204	,53756			
	D	4001-7000	129	4,2763	,61766			
	E	7001 ve üzeri	57	4,1882	,54243			
		Toplam	507	4,2765	,57066			
Liderlik ve Yönlendirme	A	0-1000	89	4,2322	,68884	,242	,559	,692
	B	1001-2000	65	4,3436	,62213			
	C	2001-4000	167	4,2655	,64890			
	D	4001-7000	127	4,3373	,57829			
	E	7001 ve üzeri	57	4,3070	,57545			
		Toplam	505	4,2924	,62676			
Bilgilendirme	A	0-1000	90	4,1167	,68716	,690	1,069	,371
	B	1001-2000	65	4,2690	,62848			
	C	2001-4000	167	4,2475	,64286			
	D	4001-7000	129	4,1357	,73207			
	E	7001 ve üzeri	57	4,1316	,59156			
		Toplam	508	4,1844	,66766			

$p > 0,05$

Turistlerin gelir düzeylerine göre rolleri algılama arasındaki farklılıkların saptanması amacıyla yapılan teste geçilmeden önce frekans analizi uygulanması sonucunda, 0-500 TL gelir düzeyine sahip olan katılımcı sayısı 53, 501-1000 TL gelir düzeyine sahip olan katılımcı sayısı da 37 olduğundan bu iki grup birleştirilerek analize dahil edilmiştir. Aynı şekilde 7000-10000 TL gelir düzeyine sahip olan katılımcı sayısı 38, 10000 TL ve üzeri gelir düzeyine sahip olan katılımcı sayısı da 19 olması nedeniyle bu iki grup da birleştirilmiş ve 7000 TL ve üzeri biçiminde analize tabii tutulmuştur.

Tablo 3.19 incelendiğinde Tek Yönlü Varyans (ANOVA) testinin bir ön şartı olan gruplar arası varyansın homojenliği bütün faktörlerde sağlanmıştır (Gruplar Arası Varyans Homojenliği $>0,05$). Buradan hareketle gruplar arasındaki farklılığı gösteren Sig. değeri incelendiğinde Kültürel Aracılık ve Yorumlama Faktörü $0,323>0,05$, Liderlik ve Yönlendirme Faktörü $0,692>0,05$ ve son olarak Bilgilendirme Faktörü $0,371>0,05$ değerlerini aldıkları görülmektedir. Sig. değerlerinin $0,05$ 'ten büyük çıkması nedeniyle turistlerin gelir düzeyleri ile rolleri algılamaları arasında anlamlı bir farklılığın oluşmadığı belirlenmiştir. Dolayısıyla **“Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile turistlerin gelirleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.”** şeklindeki H6 hipotezi kabul edilmemiştir.

3.3.2. Profesyonel Turist Rehberi Katılımcılara İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında, gerekli karşılaştırmaların yapılabilmesi için turist katılımcılara ve turist rehberi katılımcılara ilişkin bulgular ayrı ayrı incelenmiştir. Bu bölümde araştırmaya katılan 143 turist rehberi katılımcıya ilişkin bulgular aktarılacaktır.

3.3.2.1. Profesyonel Turist Rehberi Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Ankete katılan, kokartlı turist rehberlerinin sahip olduğu demografik özellikler ve mesleklerine ilişkin bilgileri Tablo 3.20'de verilmiştir. Tablo incelendiğinde 143 katılımcının; %29,3'ünün Kadın, %70,6'sının Erkek katılımcıdan oluştuğu saptanmıştır.

Profesyonel turist rehberlerinin yaş dağılımları incelendiğinde, 21-30 yaş grubunda olan katılımcıları %16,8, 31-40 yaş grubunda olan katılımcıların %46,2, 41-50 aralığında olan katılımcıların %28,0, 51-60 yaş grubunda olan katılımcıların %7,7, 61 ve üzeri yaş grubunda olan katılımcıların %1,4'lük orana sahip olduğu görülmektedir. Katılımcılar eğitim durumlarına ilişkin bulgular incelendiğinde; Önlisans mezunları %23,8, Lisans mezunları %59,4 ve Lisansüstü eğitim alan katılımcıların ise %16,8'lik orana sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 3.20 Profesyonel Turist Rehberlerinin Demografik Özellikleri

Profesyonel Turist Rehberleri		
Cinsiyet (n 143)	Frekans	Oran %
Kadın	42	29,3
Erkek	101	70,6
Yaş (n 143)	Frekans	Oran %
21-30	24	16,8
31-40	66	46,2
41-50	40	28,0
51-60	11	7,7
61 ve üzeri	2	1,4
Eğitim (n 143)	Frekans	Oran %
Önlisans	34	23,8
Lisans	85	59,4
Lisansüstü	24	16,8
Geçimi Sağlama (n 143)	Frekans	Oran %
Sadece rehberlik yaparak	100	69,9
Rehberliği ek iş olarak yaparak	43	30,1
Mesleğe Nasıl Başladığı (n 143)	Frekans	Oran %
Turist rehberliği ile alakalı bir önlisans programından mezun olarak	43	30,1
Turist rehberliği ile alakalı bir lisans programından mezun olarak	42	29,4
Turist rehberliği ile alakalı lisansüstü eğitim alarak	3	2,1
Kültür ve Turizm Bakanlığının açmış olduğu kursu bitirerek	55	38,5
Çalışma Kartının Coğrafi Kapsamı (n 143)	Frekans	Oran %
Bölgesel	19	13,3
Ülkesel	124	86,7
Rehberlik Tecrübesi (n 143), (Yıl)	Frekans	Oran %
1-5	37	25,9
6-10	51	35,7
11-15	27	18,9
16-20	14	9,8
21-25	5	3,5
26-30	5	3,5
31-35	3	2,1
36-40	0	0
41 ve üzeri	1	0,7

Profesyonel turist rehberlerinin mesleki tecrübelerine ilişkin bulgular incelendiğinde ise; turist rehberlerinin %69,9'u geçimini sadece rehberlik yaparak sağlarken %30,1'lik kısmı ise turist rehberliğini ek iş olarak yaptığı sonucuna varılmıştır. Rehberlik mesleğine nasıl başladıkları sorusuna verilen cevapların dağılımları incelendiğinde; %30,1'i Turist rehberliği ile alakalı bir önlisans programından mezun olarak, %29,4'ü Turist rehberliği ile alakalı bir lisans programından mezun olarak, 2,1'i Turist rehberliği ile alakalı lisansüstü eğitim alarak, 38,5'lik kısmı ise Kültür ve Turizm Bakanlığının açmış olduğu kursu bitirerek rehberlik mesleğine başladığı görülmektedir. Turist rehberlerinin çalışma kartlarının kapsamının saptanması için yöneltilen soruya ise; %13,3'lük kısmının Bölgesel çalışma kartına sahip olduğunu görülürken, %86,7'sinin ise Ülkesel çalışma kartına sahip olduğunu görülmektedir. Rehberlerin mesleki tecrübelerine ilişkin bulgular incelendiğinde; 1-5 yıl arası tecrübeye sahip olanlar %25,9, 6-10 yıl arası tecrübeye sahip olanların %35,7, 11-15 yıl arası tecrübeye sahip olanların 18,9, 16-20 yıl arası tecrübeye sahip olanların %9,8, 21-25 yıl mesleki tecrübe edinmiş olanlar %3,5, 26-30 yıl arası tecrübeye sahip olan rehberlerin de %3,5, 31-35 yıl arası tecrübeye sahip olanların %2,1, 41 ve üzeri mesleki tecrübeye sahip olanların ise %0,7'lik oranlara sahip olduğu görülürken, araştırmaya katılan 143 katılımcıdan 36-40 yıl arası tecrübeye sahip olan turist rehberinin bulunmadığı saptanmıştır.

3.3.2.2. Profesyonel Turist Rehberi Katılımcıların Kültürel Miras Konusundaki Bilgi Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tez çalışmasının bu bölümünde, araştırmaya katılan profesyonel turist rehberlerinin somut ve somut olmayan kültürel miras konusunda bilgi düzeylerinin ölçülmesi planlanmıştır. Bu bağlamda rehberin bilgi düzeylerine ilişkin değerlendirme yapabilmek için ilk soru olarak Tablo 3.21; rehberlerin meslekleri adına takip ettikleri ya da abone oldukları dergiler sorulmuş ve elde edilen cevaplara göre frekans dağılımları yapılmıştır. Tablo 3.22; Turist Rehberlerinin, UNESCO Dünya kültürel miras listesinde, Türkiye'de yer alan alanlardan bildiklerini yazmaları istenmiş, elde edilen sonuçlara göre frekans dağılımları yapılmıştır. Yöneltilen üçüncü soruda Tablo 3.23;

katılımcıların kültürel mirasın korunması ile ilgi bildikleri kanun ve yönetmelikleri yazmaları istenmiş ve elde edilen cevapların frekans dağılımları yapılmıştır. Dördüncü ve beşinci sorularda ise Tablo 3.24-3.25; katılımcıların ankette yer alan somut ve somut olmayan kültürel miras kaynaklarından bildiklerini işaretlemeleri istenmiş maddelerin işaretlenme sayılarına göre frekans dağılımları yapılmıştır. Böylece elde edilen sonuçlar tez çalışmasının dördüncü araştırma sorusuna “Turist rehberinin kültürel miras konusunda ki bilgi düzeyleri ne durumdadır?” cevabı olarak verilebileceği düşünülmektedir.

Tablo 3.21 Turist Rehberlerinin Takip Ettiklerin Dergilere İlişkin Bulgular

Dergi (n 143)	Frekans	Oran (%)
Aktüel Arkeoloji	35	24,5
Atlas	33	23,1
Turist Rehberliği Dergisi (TURED)	33	23,1
Arkeopera Dergisi	16	11,2
Arkeoloji ve Sanat Dergisi	15	10,5
Tarih Dergisi	13	9,1
National Geographic Dergisi	8	5,6
Turizm Aktüel	6	4,2

Tablo 3.21’de turist rehberlerinin takip ettiklerin dergilere ilişkin bulgular yer almaktadır. Tablo incelendiğinde, 143 rehber katılımcının %24,5’i Aktüel Arkeoloji dergisini, %23,1’i Atlas dergisini, %23,1’i TURED’ dergisini, %11,2’si Arkeopera dergisini, %10,5’i Arkeoloji ve Sanat dergisin, %9,1’i Tarih dergisini takip ederken, %5,6’sının National Geographic Dergisi ve %4,2’sinin de Turizm Aktüel dergisini takip ederek meslekleri ile ilgi yeni gelişmeleri takip ettiklerini, bilgilerini güncel tuttuklarını ve yeni bilgi edinmeye çalıştıklarını savunmaktadırlar. Tablodan da görüldüğü üzere araştırmaya katılan profesyonel turist rehberlerinin en yoğun olarak ilgi gösterdikleri derginin %24,5’lik oranı ile, Aktüel Arkeoloji dergisi olduğu ve en düşük ilgi gören derginin ise, %4,2’lik oranı ile Turizm Aktüel dergisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3.22 Turist Rehberlerinin UNESCO Dünya Kültürel Miras Listesinde, Türkiye’de Yer Alan Alanlara İlişkin Verdikleri Cevapların Dağılımı

Türkiye’de UNESCO Dünya Kültürel Miras Listesinde Yer Alan Alanlar (n 143)	Frekans	Oran (%)
Efes (İzmir)	110	76,9
Nemrut Dağı (Adıyaman)	98	68,5
Göbekli Tepe (Şanlıurfa)	88	61,5
Göreme Millî Parkı ve Kapadokya (Nevşehir)	79	55,2
Truva Arkeolojik Alanı (Çanakkale)	72	50,3
İstanbul’un Tarihi Alanları (İstanbul)	70	49,9
Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzajı (Diyarbakır)	65	45,5
Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı (İzmir)	65	45,5
Hieropolis-Pamukkale (Denizli)	62	43,4
Çatalhöyük Neolitik Alanı (Konya)	56	39,2
Hattuşa: Hitit Başkenti (Çorum)	56	39,2
Safranbolu Şehri (Karabük)	55	38,5
Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (Sivas)	54	37,8
Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğunun Doğuşu (Bursa)	38	26,6
Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi (Edirne)	32	24,4
Aphrodisias (Aydın)	32	24,4
Xanthos-Letoon (Antalya-Muğla)	30	21,0
Ani Arkeolojik Alanı (Kars)	26	18,2

Araştırmaya katılan profesyonel turist rehberlerinin somut ve somut olmayan kültürel miras hakkında bilgi düzeylerinin saptanabilmesi için rehberlere yöneltilen ikinci soruya verilen cevaplar Tablo 3.22’de yer almaktadır. Bu soru aracılığıyla, 143 rehber katılımcıdan Türkiye’de UNESCO’nun Dünya kültürel mirası listesine aldığı alanlardan bildiklerinin yazmaları istenmiştir. Tablo incelendiğinde katılımcıların; %79,9’u Efes (İzmir), %68,5’i Nemrut Dağı (Adıyaman), %61,5’i Göbekli Tepe (Şanlıurfa), %55,2’si Göreme Millî Parkı ve Kapadokya (Nevşehir), %50,3’ü Truva Arkeolojik Alanı (Çanakkale), %49,9’u İstanbul’un Tarihi Alanları (İstanbul), %45,5’i Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzajı (Diyarbakır), %45,5’i Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı (İzmir), %43,4’ü Hieropolis-Pamukkale (Denizli), %39,2’si Çatalhöyük Neolitik Alanı (Konya), %39,2’si Hattuşa: Hitit Başkenti

(Çorum), %38,5'i Safranbolu Şehri (Karabük), %37,8'i Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (Sivas), %26,6'sı Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğunun Doğuşu (Bursa), %24,4'ü Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi (Edirne), %24,4'ü Aphrodisias (Aydın), %21,0'ı Xanthos-Letoon (Antalya-Muğla) ve son olarak da %18,2'si Ani Arkeolojik Alanı (Kars)'ın UNESCO Dünya kültürel miras listesinde yer aldığı cevabını vermiştir.

Buradan hareketle turist rehberlerinin en çok katılım gösterdiği ilk üç kültürel miras alanının; %79,9 oranı ile Efes (İzmir), ikinci olan alan %68,5'lik oranı ile Nemrut Dağı (Adıyaman), üçüncü ise %61,5'lik oranı ile Göbekli Tepe (Şanlıurfa) olduğu görülmektedir. Rehberlerin en düşük katılım gösterdiği cevabın ise; %18,2 orana sahip olan Ani Arkeolojik Alanı (Kars) olduğu saptanmıştır. Bu sorudan elde edilen cevapların, 4. araştırma sorusuna (Turist rehberinin kültürel miras konusunda ki bilgi düzeyleri ne durumdadır?) cevap niteliği taşıyabileceği düşünülmektedir.

Tablo 3.23 Araştırmaya Katılan Turist Rehberlerinin Kültürel Mirasın Korunması İle İlgili Bildikleri Kanun ve Yönetmeliklere İlişkin Bulgular

Kanun ve Yönetmelikler (n 143)	Frekans	Oran (%)
Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu	34	23,8
UNESCO Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme	29	20,3
UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi	23	16,1
Eski Eserler Kanunu	14	9,8
Milli Parklar Kanunu	14	9,8
Çevre Kanunu	9	6,3

Profesyonel turist rehberlerinin, bilgi düzeylerinin saptanmasına ilişkin yöneltilen üçüncü soru, kültürel mirasın korunmasında bildikleri kanun ve yönetmeliklerdir. Tablo 3.23 incelendiğinde araştırmaya katılan 143 profesyonel turist rehberlerinden; %28,3'ü Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nu, %20,3'ü UNESCO Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşmesi'ni, %16,1'i UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'ni, %9,8'i Eski Eserler Kanunu'nu, %9,8'i

Milli Parklar Kanunu'nu ve %6,3'ünün ise Çevre Kanunu'nu bildiklerini belirtmişlerdir. Bu oranlardan hareketle araştırmaya katılan 143 profesyonel turist rehberi arasında en çok bilinen kanunun; %28,3'lük oranı ile Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununu olduğu, en az bilinenin ise; %6,3'lük orana sahip olan Çevre Kanunu'nu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3.24 Araştırmaya Katılan Turist Rehberlerinin Somut Olmayan Kültürel Miras Kaynakları Hakkındaki Bilgilerine İlişkin Bulgular

Somut Olmayan Kültürel Miras Kaynakları (n 143)	Frekans	Oran (%)
Gelenek ve görenekler	106	74,1
Sözlü ifadeler	102	71,3
Geleneksel yemek kültürü	99	69,2
Halk oyunları	98	68,5
El sanatları	96	67,1
Ritüeller	81	56,6
Halk inanışları	74	51,7
Şölenler	74	51,7
Törenler	68	47,6
Gösteri sanatları	68	47,6
Doğa ve evrenle ilgili bilgiler	55	38,5
Tecrübeler	46	32,2

Dördüncü araştırma sorusu kapsamında, 143 profesyonel turist rehberinden ankette bulunan somut olmayan kültürel miras kaynaklarından bildiklerini işaretlemeleri istenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 3.24 aracılığı ile aktarılmıştır. Tablo incelendiğinde, katılımcıların; %74,1'i Gelenek ve görenekler, %71,3'ü Sözlü ifadeler, %69,2'si Geleneksel yemek kültürü, %68,5'i Halk oyunları, %67,1'i El sanatları, %56,6'sı Ritüeller, %51,7'si Halk inanışları, %51,7'si Şölenler, %47,6'sı Törenler, %47,6'sı Gösteri sanatları, %38,5'i Doğa ve evrenle ilgili bilgiler ve %32,2'si ise Tecrübeler 'i işaretleyerek bu kültürel değerlerin somut olmayan kültürel miras kaynağı olduğu cevabını vermiştir. Tablodan da anlaşılacağı üzere, araştırmaya katılan turist rehberlerinin en çok işaretledikleri somut olmayan kültürel miras kaynağının; %74,1'lük oranı ile Gelenek ve görenekler, en az katılımın gösterildiği kaynağın ise; %32,2 orana sahip olan Tecrübeler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3.25 Araştırmaya Katılan Turist Rehberlerinin Somut Kültürel Miras Kaynakları Hakkındaki Bilgilerine İlişkin Bulgular

Somut Kültürel Miras Kaynakları (n 143)	Frekans	Oran (%)
Antik kentler	138	96,5
Arkeolojik alanlar	127	88,8
Anıtlar	124	86,7
Camii ve külliyeler	121	84,6
Sit alanları	119	83,2
Mezarlar	96	67,1
Tarihi milli parklar	91	63,6
Doğal milli parklar	80	55,9
Müzeler	70	49,0
Tabiat güzellikleri	67	46,9
Su altı kaynakları	49	34,3
Yapı grupları	45	31,5

Tablo 3.25’de, araştırmaya katılan profesyonel turist rehberlerinin kültürel miras hakkında bilgi düzeylerinin saptanması için yöneltilen son sorunun bulguları bulunmaktadır. Bu soruda, katılımcıların ankette yer alan somut kültürel miras kaynaklarından bildiklerini işaretlemeleri istenmiştir. Elde edilen bulgular neticesinde 143 turist rehberinin %96,5’i Antik kentler, %88,8’i Arkeolojik alanlar, %86,7’si Anıtlar, %84,6’sı Camii ve külliyeler, %83,2’si Sit alanları, %67,1’i Mezarlar, %63,6’sı Tarihi milli parklar, %55,9’u Doğal milli parklar, %49,0’ı Müzeler, %46,9’u Tabiat güzellikleri, %34,3’ü Su altı kaynakları ve son olarak da %31,5’i Yapı grupları’nın somut kültürel miras kaynakları arasında yer aldığını söylemektedir. Tablodan da görüldüğü üzere, profesyonel turist rehberlerinin somut kültürel miras kaynakları arasında en yüksek katılım gösterdiği seçeneğin %96,5’lik oran ile Antik kentler olduğu ve en az katılımın görüldüğü somut kültürel miras kaynağının ise %31,5 oranı ile Yapı grupları olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca araştırmaya katılan profesyonel turist rehberlerinin somut olmayan kültürel miras kaynaklarına oranla daha fazla katılım gösterdiği söylenebilir.

3.3.2.3. Profesyonel Turist Rehberlerinin Kültürel Mirasın Korunmasındaki Rollerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya profesyonel turist rehberlerinden, kültürel mirasın korunmasında rollerini belirleyebilmek için 26 ifadeden önem düzeylerine göre puanlama yapmaları istenmiştir. Turist rehberleri katılımcılara ve turist katılımcılara uygulanan iki ankette de aynı ifadeler yer almaktadır. Böylece kültürel mirasın korunmasında turist rehberlerinin rollerini belirleyebilmek için hem turist hem de turist rehberinin görüşleri alınarak rollerin daha belirgin bir şekilde ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Turist rehberi katılımcıların ölçekte yer alan ifadelerle vermiş oldukları puanlamaların betimleyici istatistikleri Tablo 3.26 aracılığı ile aktarılmıştır.

Tablo 3.26 T Turist Rehberleri İçin Oluşturulan Ölçekte Yer Alan Maddelerin Betimleyici İstatistikleri (Turist Rehberi Katılımcı Anketi)

No	İfadeler	n	Ortalama	St. Sapma
1.	Turist rehberleri, gidilen bölgenin gelenek ve göreneklerinin tanıtımında önemli rollere sahiptirler.	143	4,5105	,70078
2.	Turist rehberleri, katılımcıların kültür turizmini tercih etmelerinde etkilidirler.	143	4,5035	,71082
3.	Turist rehberleri, turistlerin, kültürel varlığı tanımalarında ve yorumlamalarında önemlidirler.	143	4,4965	,56760
4.	Turist rehberleri, kültürel değerlerin korunmasında hassasiyet gösterirler.	143	4,4895	,62649
5.	Turist rehberleri turistlerin destinasyonun farklı yönlerini kavramasını sağlar.	143	4,4825	,63748
6.	Turist rehberleri, ziyaretçi ile yerel halk arasında bir aracı olarak hareket ederler.	143	4,4545	,68923
7.	Turist rehberleri kültürel çeşitliliğe saygı gösterir.	143	4,4545	,72895
8.	Turist rehberlerinin farklı kültürleri doğru yorumlamaları, ziyaretçilerin bu farklılığı anlamalarında önemlidir.	143	4,4545	,67893
9.	Turist rehberleri bilgileriyle kültürü yorumlayarak turistlerin ziyaretlerini bir turdan deneyime dönüştürür.	143	4,4476	,67842
10.	Turist rehberleri, kültürel değerlerin gerçeğe en yakın yorumlanmasından sorumludurlar.	143	4,4406	,70832
11.	Turist rehberleri, tarihi ve kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılmasını sağlarlar.	143	4,3986	,82342
12.	Turist rehberleri gidilen destinasyonun yaşayan kültürünü öğretir.	143	4,3916	,69236

13.	Turist rehberleri, turistlerin, ziyaret edilen yerlerde çevresel açıdan sorumlu davranışlar sergilemelerini sağlarlar.	143	4,3566	,75438
14.	Turist rehberleri, tur katılımcılarını, konaklama yapılan yerlerdeki kültürel aktivitelere katılmaları için yönlendirirler.	143	4,3497	,69463
15.	Turist rehberleri, turistler ve kültürel değerler arasında bir bağ oluştururlar.	143	4,3357	,68118
16.	Turist rehberlerinin somut kültürel kaynaklar (anıtlar, sit alanları, antik kentler, arkeolojik, milli parklar vb.) ile ilgili yaptığı anlatımlar turistler tarafından başkalarına aktarılır	143	4,3357	,75939
17.	Turist rehberleri gidilen bölgeye ait toplumsal uygulamalar (ritüeller, şölenler vb.) hakkında aktarımlarda bulunduğu turistler bunu kendi kültürleriyle kıyaslar.	143	4,3287	,77620
18.	Turist rehberleri, kültürel değerleri koruma bilinci oluşturulmasına yardımcı olurlar.	143	4,3287	,72942
19.	Turist rehberleri geçmiş ile bugün arasında bağlantı kurar.	143	4,3217	,71799
20.	Turist rehberlerinin, kültürler arasında denge kurmaları gereklidir.	143	4,3147	,79982
21.	Turist rehberleri kültürel mirasın unutulmaya yüz tutmuş unsurları ile ilgili farkındalık yaratma çabasında olan kişilerdir.	143	4,2867	,76566
22.	Turist rehberlerinin sözlü gelenekler (destanlar, halk hikâyeleri, efsaneler, atasözleri, fıkralar vb.) ile ilgili yaptığı anlatımlar turistler tarafından başkalarına aktarılır.	143	4,2797	,82569
23.	Turist rehberleri, kültürel değerlerin turizm yoluyla maddi değer kazanmasında etkindirler.	143	4,2448	,84933
24.	Turist rehberlerinin, kültürlerarası empati oluşturmak gibi bir misyonları vardır.	143	4,2098	,85459
25.	Turist rehberleri, kültürel tutumların şekillendirilmesinde etkilidirler.	143	4,1678	,87199
26.	Turist rehberleri turistler için birer rol modelidir.	143	3,6713	1,13072

Ölçek: 1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Karasızım, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum

Tablo 3.26, turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin belirlenebilmesi için oluşturulan ölçekte yer alan maddelerin betimleyici istatistiklerini aktarmaktadır. Bu ölçekte yer alan ifadeler, profesyonel turist rehberleri tarafından puanlanarak kendilerinin kültürel mirasın korunmasında ne gibi rollere ve sorumluluklara sahip olduklarını maddeler aracılığı ile ifade etmeleri istenmiştir. Tablo incelendiğinde 26 madde içerisinde diğerlerine kıyasla daha yüksek katılım düzeyine sahip olan ifadelerin; “Turist rehberleri, gidilen bölgenin gelenek ve göreneklerinin

tanıtımında önemli rollere sahiptirler” (4,5105), “Turist rehberleri, katılımcıların kültür turizmını tercih etmelerinde etkilidirler” (4,5035), “Turist rehberleri, turistlerin, kültürel varlığı tanımalarında ve yorumlamalarında önemlidirler” (4,4965) ve “Turist rehberleri, kültürel değerlerin korunmasında hassasiyet gösterirler” (4,4895) biçiminde sıralandığı görülmektedir. Bu maddeler, liderlik etme, yönlendirme ve yorumlama rolleri kapsamında yer almaktadır. Bu doğrultuda, turist rehberleri kendilerinin liderlik etme, yönlendirme ve yorumlama gibi rollere sahip olduklarını ifade ettikleri görülmektedir. Diğer ifadelere oranla en düşük katılımın görüldüğü maddenin ise turist katılımcılarda olduğu gibi “Turist rehberleri turistler için birer rol modeldir” (3,6713) ifadesi olduğu görülmektedir. Dolayısıyla profesyonel turist rehberlerinin de kendilerini bir rol model olarak görmedikleri söylenebilir.

3.3.2.4. Profesyonel Turist Rehberlerinin Kültürel Mirasın Korunmasındaki Rollerinin Belirlenmesi İçin Oluşturulan Profesyonel Turist Rehberi Katılımcı Ölçeğinin Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Araştırmaya çerçevesinde, turist rehberi katılımcılara uygulanan ölçeğin güvenilirlik analizi yapılmıştır. Bu analizlerden elde edilen bulgular Tablo 3.27 aracılığı ile aktarılmaktadır. Tablo 3.27’de profesyonel turist rehberlerine uygulana 26 ifadeli ölçeğin Cronbach’s Alpha katsayısının; ,903 olduğu saptanmış ve bu katsayıların güvenilirlik için yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Altunışık vd. 2015: 126). Turist katılımcılara uygulanan ölçekte olduğu gibi, madde silindiğinde elde edilecek olan Cronbach’s Alpha katsayılarında yüksek oranda değişim olmaması sebebi ile herhangi bir madde çıkarılmasına gerek duyulmamıştır.

Tablo 3.27 Turist Rehberleri için Oluşturulan Ölçeğin Güvenirlik Analizi Sonuçları: Turist Rehberi Katılımcı Anketi (N 143)

	İfadeler	Madde Bütün Korelasyon Değeri	Madde Silindiğinde Oluşan Cronbach' s Alpha Değeri
1.	Turist rehberleri, tarihi ve kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılmasını sağlarlar.	,413	,901
2.	Turist rehberleri, kültürel değerlerin turizm yoluyla maddi değer kazanmasında etkindirler.	,506	,899
3.	Turist rehberleri, katılımcıların kültür turizmini tercih etmelerinde etkilidirler.	,464	,900
4.	Turist rehberleri, kültürel değerlerin korunmasında hassasiyet gösterirler.	,471	,900
5.	Turist rehberleri, kültürel değerleri koruma bilinci oluşturulmasına yardımcı olurlar.	,562	,898
6.	Turist rehberleri, tur katılımcılarını, konaklama yapılan yerlerdeki kültürel aktivitelere katılmaları için yönlendirirler.	,459	,900
7.	Turist rehberleri, ziyaretçi ile yerel halk arasında bir aracı olarak hareket ederler.	,532	,899
8.	Turist rehberleri, turistlerin, ziyaret edilen yerlerde çevresel açıdan sorumlu davranışlar sergilemelerini sağlarlar.	,577	,898
9.	Turist rehberleri, kültürel değerlerin gerçeğe en yakın yorumlanmasından sorumludurlar.	,465	,900
10.	Turist rehberleri, turistler ve kültürel değerler arasında bir bağ oluştururlar.	,548	,899
11.	Turist rehberleri, turistlerin, kültürel varlığı tanımalarında ve yorumlamalarında önemlidirler.	,461	,900
12.	Turist rehberleri, kültürel tutumların şekillendirilmesinde etkilidirler.	,437	,901
13.	Turist rehberlerinin, kültürlerarası empati oluşturmak gibi bir misyonları vardır.	,514	,899
14.	Turist rehberleri, gidilen bölgenin gelenek ve göreneklerinin tanıtımında önemli rollere sahiptirler.	,385	,902
15.	Turist rehberlerinin, kültürler arasında denge kurmaları gereklidir.	,472	,900
16.	Turist rehberlerinin farklı kültürleri doğru yorumlamaları, ziyaretçilerin bu farklılığı anlamalarında önemlidir.	,444	,900
17.	Turist rehberleri gidilen destinasyonun yaşayan kültürünü öğretir.	,579	,898
18.	Turist rehberleri bilgileriyle kültürü yorumlayarak turistlerin ziyaretlerini bir turdan deneyime dönüştürür.	,522	,899
19.	Turist rehberleri geçmiş ile bugün arasında bağlantı kurar.	,572	,898
20.	Turist rehberleri kültürel mirasın unutulmaya yüz tutmuş unsurları ile ilgili farkındalık yaratma çabasında olan kişilerdir.	,535	,899
21.	Turist rehberleri turistler için birer rol modelidir.	,385	,904

22.	Turist rehberleri kültürel çeşitliliğe saygı gösterir.	,593	,898
23.	Turist rehberleri turistlerin destinasyonun farklı yönlerini kavramasını sağlar.	,574	,898
24.	Turist rehberlerinin sözlü gelenekler (destanlar, halk hikâyeleri, efsaneler, atasözleri, fıkralar vb.) ile ilgili yaptığı anlatımlar turistler tarafından başkalarına aktarılır.	,396	,902
25.	Turist rehberleri gidilen bölgeye ait toplumsal uygulamalar (ritüeller, şöenler vb.) hakkında aktarımlarda bulunduğu turistler bunu kendi kültürleriyle kıyaslar.	,517	,899
26.	Turist rehberlerinin somut kültürel kaynaklar (anıtlar, sit alanları, antik kentler, arkeolojik, milli parklar vb.) ile ilgili yaptığı anlatımlar turistler tarafından başkalarına aktarılır.	,506	,899
Madde bütün korelasyon değeri aralığı		0,385- 0,593	
Ölçeğin tamamı için Cronbach' s Alpha Değeri		0,903	

Tablo 3. 28'de ise profesyonel turist rehberlerine uygulanan ölçeğin, KMO ve Bartlett's Testi sonuçları yer almaktadır. Turist rehberlerinin, kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin belirlenebilmesi için oluşturulan ölçeğe uygulanan KMO testinden: ,839, sonucu elde edilmiş ve böylece bu değerin 0,5'den yeteri kadar büyük olduğu saptanarak faktör analizi için uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Bartlett Küresellik testinin de ,000 olması anlamlı olduğunu ifade etmektedir.

Tablo 3.28 Turist Rehberleri için Oluşturulan Ölçeğin Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterlilik testi ve Bartlett küresellik testi: Turist Rehberi Katılımcı (N 143)

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,839
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	1343,580
	df	325
	Sig.	,000

3.3.2.5. Profesyonel Turist Rehberlerinin Kültürel Mirasın Korunmasındaki Rollerinin Belirlenmesi İçin Oluşturulan Profesyonel Turist Rehberi Katılımcı Ölçeğinin Faktör Analizi Sonuçları

Tablo 3.29’da turist rehberlerinin, kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin belirlenebilmesi için turist rehberlerine uygulanan ölçeğin faktör analizi sonuçları yer almaktadır. Analizden yola çıkarak, faktör yüklerinin 0,3’den küçük olması nedeni ile ifade 5, İfade 6, İfade 12, ifade 19 ve ifade 20’nin yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçekten çıkarılması yapı geçerliliğinin sağlanması adına uygun görülmüştür. Bu maddeler çıkarıldığında ulaşılan Cronbach’s Alpha kat sayısı ,880 olarak hesaplanmıştır. Bilgilendirme faktörü altında yer alan, İfade 21 silindiğinde Cronbach’s Alpha sayısının 0.7’den yüksek olduğu görülmüştür. Ancak faktör yükü 0,3’den yüksek olması ve ölçeğin toplam güvenliğine bakıldığında Cronbach’s Alpha kat sayısı ,880 olması nedeni ile yapı geçerliliği sağlandığı için ifade 21’in çıkarılmasına gerek duyulmamıştır.

Tablo 3.29 Turist Rehberleri için Oluşturulan Ölçeğin Faktör Analizi: Turist Rehberi Katılımcı Anketi (N 143)

FAKTÖRLER	Eş kökenlilik	Yük	Öz değer	Varyans %	Ortalama	Güvenilirlik
Liderlik ve Yönlendirme						
Turist rehberleri, gidilen bölgenin gelenek ve göreneklerinin tanıtımında önemli rollere sahiptirler.	,698	,874	6,464	30,788	4,4671	,718
Turist rehberleri bilgileriyle kültürü yorumlayarak turistlerin ziyaretlerini bir turdan deneyime dönüştürür.	,537	,640				
Turist rehberleri, turistlerin, kültürel varlığı tanımalarında ve yorumlamalarında önemlidirler.	,386	,534				
Turist rehberleri gidilen destinasyonun yaşayan kültürünü öğretir.	,480	,447				
Turist rehberleri, kültürel değerlerin korunmasında hassasiyet gösterirler.	,304	,338				
Bilgilendirme						
Turist rehberlerinin sözlü gelenekler	,688	,838	1,647	7,865	4.1538	,686

(destanlar, halk hikâyeleri, efsaneler, atasözleri, fıkralar vb.) ile ilgili yaptığı anlatımlar turistler tarafından başkalarına aktarılır.						
Turist rehberlerinin somut kültürel kaynaklar (anıtlar, sit alanları, antik kentler, arkeolojik, milli parklar vb.) ile ilgili yaptığı anlatımlar turistler tarafından başkalarına aktarılır.	,744	,833				
Turist rehberleri gidilen bölgeye ait toplumsal uygulamalar (ritüeller, şölenler vb.) hakkında aktarımlarda bulunduğu anda turistler bunu kendi kültürleriyle kıyaslar.	,600	,660				
Turist rehberleri turistler için birer rol modelidir.	,300	,390				
Kültürel Aracılık						
Turist rehberleri, katılımcıların kültür turizmini tercih etmelerinde etkilidirler.	,500	,716	1,303	6,207	4,3578	,750
Turist rehberleri, tarihi ve kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılmasını sağlarlar.	,477	,684				
Turist rehberleri, kültürel değerlerin turizm yoluyla maddi değer kazanmasında etkindirler.	,493	,651				
Turist rehberlerinin, kültürlerarası empati oluşturmak gibi bir misyonları vardır.	,523	,578				
Turist rehberleri, ziyaretçi ile yerel halk arasında bir aracı olarak hareket ederler.	,448	,519				
Turist rehberleri, turistler ve kültürel değerler arasında bir bağ oluştururlar.	,461	,425				
Yorumlama						
Turist rehberlerinin, kültürler arasında denge kurmaları gereklidir.	,506	,689	1,203	5,730	4,4172	,762
Turist rehberleri turistlerin destinasyonun farklı yönlerini kavramasını sağlar.	,558	,635				
Turist rehberleri kültürel çeşitliliğe saygı gösterir.	,563	,594				
Turist rehberlerinin farklı kültürleri doğru yorumlamaları, ziyaretçilerin bu farklılığı anlamalarında önemlidir.	,453	,579				
Turist rehberleri, kültürel değerlerin gerçeğe en yakın yorumlanmasından sorumludurlar.	,475	,543				
Turist rehberleri, turistlerin, ziyaret edilen yerlerde çevresel açıdan sorumlu davranışlar sergilemelerini sağlarlar.	,423	,341				

Direct Oblimin rotasyonlu temel bileşenler analizi. Açıklanan toplam varyans; %50,560, Kaiser-Meyer-Olkin örneklem yeterliliği: 0,839; Bartlett küresellik testi: X²: 1343,580 s.d.: 325, p<0.001; Genel ortalama: 4,3620; Ölçeğin tamamı için Alpha: ,880; Ölçek: 1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Ne Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum

Ölçekte yer alan ifadelerin dört faktör altında toplandığı belirlenmiştir. Turistler ile turist rehberlerine uygulanan ölçeğin aynı olmasına rağmen ölçekte yer alan ifadelerin toplandığı faktörler arasında anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir. Bu durum, turistlerin ve turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasında profesyonel turist rehberlerin rollerinin iki grup içinde farklı anlaşıldığı ve rollerinin farklı değerlendirildiği sonucuna ulaştırmaktadır. Turist rehberlerine uygulanan ölçek toplam varyansın %50,560'ını açıklamaktadır.

Faktörler incelendiğinde birinci faktörün beş ifadeden oluştuğu ve toplam varyansında %30,788'ini açıkladığı görülmektedir. Tablo 3.29 incelendiğinde, İfade 14 “Turist rehberleri, gidilen bölgenin tarihinin, gelenek ve göreneklerinin tanıtımında önemli rollere sahiptirler” (faktör yükü ,874), İfade 18 “Turist rehberleri bilgileriyle destinasyona ait kültürü yorumlayarak, turistlerin ziyaretlerini bir turdan deneyime dönüştürür” (faktör yükü ,640) ve İfade 11 “Turist rehberleri, turistlerin, kültürel varlığı tanımlamalarında ve yorumlamalarında önemli bir role sahiptir” (faktör yükü 534) ifadeleri birinci faktörün en yüksek faktör yüklerine sahip olduğu göstermektedir. Bu ifadelerden yola çıkarak birinci faktörün “Liderlik ve Yönlendirme” başlığı altında toplanarak açıklanmaya çalışılmıştır.

İkinci faktör incelendiğinde, toplamda dört ifadeden oluştuğu ve bu ifadelerin de toplam varyansın %7,865'ini açıkladığı görülmektedir. İkinci faktörü yükleri incelendiğinde, İfade 24 “Turist rehberlerinin sözlü gelenekler (destanlar, halk hikâyeleri, efsaneler, atasözleri, fıkralar vb.) ile ilgili yaptığı anlatımlar turistler tarafından başkalarına aktarılır (faktör yükü ,838), İfade 26 “Turist rehberlerinin somut kültürel kaynaklar (anıtlar, sit alanları, antik kentler, arkeolojik, milli parklar vb.) ile ilgili yaptığı anlatımlar turistler tarafından başkalarına aktarılır” (faktör yükü ,833) ve İfade 25 “Turist rehberleri gidilen bölgeye ait toplumsal uygulamalar (ritüeller, şölenler vb.) hakkında aktarımlarda bulunduğu anda turistler bunu kendi kültürleriyle kıyaslar” (faktör yükü 660) şeklinde sıralandığı görülmektedir. Bu faktörler incelendiğinde, ikinci faktörü oluşturan ifadelerin faktör yükleri farklı olsa da aynı faktör altında toplanma durumları turist ölçeği ile benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda ifadelerin

iki grup içinde neredeyse aynı anlama geldiği söylenebilir. Faktörü oluşturan maddelerden yola çıkarak ikinci faktör “Bilgilendirme” olarak adlandırılmıştır.

Üçüncü faktör incelendiğinde ise, toplamda altı ifadeden oluştuğu ve bu ifadelerinde toplam varyansın %6,207’sini açıkladığı saptanmıştır. Üçüncü faktörü oluşturan ifadelerin faktör yüklerine göre sıralamaları, İfade 3 “Turist rehberleri, katılımcıların kültür turizmini tercih etmelerinde etkilidirler” (faktör yükü ,716), ifade 1 “Turist rehberleri, tarihi ve kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılmasını sağlarlar” (faktör yükü ,684), İfade 2 “Turist rehberleri, kültürel değerlerin turizm yoluyla maddi değer kazanmasında etkindirler” (faktör yükü ,651) ve İfade 13 “Turist rehberlerinin, kültürlerarası empati oluşturmak gibi bir misyonları vardır” (faktör yükü ,578) şeklinde aktarılmaktadır. Bu ifadeler profesyonel turist rehberinin kültürel aracılık konusundaki rolleri ve sorumluluklarına vurgu yaptığı neticesi ile üçüncü faktör “Kültürel Aracılık” olarak adlandırılmıştır.

Dördüncü sırada yer alan son faktör incelendiğinde ise, altı ifadeden oluştuğu ve toplam varyansında %5,730’unu açıkladığı görülmektedir. Son faktörü oluşturan ifadeler faktör yüklerinin büyüklüklerine göre, İfade 15 “Turist rehberlerinin, kültürler arasında denge kurmaları gereklidir” (faktör yükü ,689), İfade 23 “Turist rehberleri turistlerin destinasyonun farklı yönlerini kavramasını sağlar” (faktör yükü ,635), İfade 22 “Turist rehberleri kültürel çeşitliliğe saygı gösterir” (faktör yükü ,594) ve İfade 16 “Turist rehberlerinin farklı kültürleri doğru yorumlamaları, ziyaretçilerin kültürler arasındaki farklılığı anlamalarına yardımcı olmaktadır” (faktör yükü ,579) şeklinde sıralandığı görülmektedir. Bu ifadelerden yola çıkarak dördüncü faktör “Yorumlama” olarak adlandırılmıştır.

Turistlere uygulanan ölçekte yer alan “Kültürel Aracılık ve Yorumlama” faktörü rehberlere uygulanan ölçekle ayrılmış ve “Kültürel Aracılık” ile “Yorumlama” şeklinde ikiye ayrılmıştır. Buradan hareketle, turist rehberlerinin üstlenmiş oldukları “Kültürel Aracılık” ve “Yorumlama” rollerinin turistler ile turist rehberleri tarafından farklı algılandığı sonucuna ulaşılmıştır.

3.3.2.6. Profesyonel Turist Rehberlerinin Kültürel Mirasın Korunmasındaki Rollerinin Belirlenmesi İçin Oluşturulan Profesyonel Turist Rehberi Katılımcı Ölçeğinin Normal Dağılım Testlerine İlişkin Bulgular

Araştırma verilerinin, normal dağılım gösterip göstermediğinin saptanması için faktörlerin aritmetik ortalamaları, standart sapmaları basıklık ve çarpıklık katsayıları hesaplanmıştır. Bu hesaplamalar içerisinde, verilerin normal dağıldığının ya da dağılmadığının en doğru şekilde anlaşılması için basıklık ve çarpıklık katsayıları önem arz etmektedir (Altunışık vd. 2015: 165). Bu doğrultuda, araştırmada kullanılacak olan verilere parametrik ya da parametrik olmayan terslerden hangilerinin uygulanacağını saptanması için normal dağılım testi yapılmıştır. Turist rehberi katılımcılara uygulanan ölçeğin normal dağılım testi sonuçları Tablo 3.24’de verilmektedir.

Tablo 3.30 Turist Rehberleri için Oluşturulan Ölçekte Yer Alan Faktörlerin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, Çarpıklık ve Basıklık Katsayıları

Faktörler	Aritmetik ortalama	St. sapma	Çarpıklık katsayısı	Basıklık katsayısı
Turist Rehberi Ölçeği Faktörleri				
Liderlik ve Yönlendirme	4,4690	,45009	-.561	-,467
Bilgilendirme	4,1637	,62671	-,552	,044
Kültürel Aracılık	4,3732	,48212	-,627	,595
Yorumlama	4,4190	,48773	-,545	-,452

Tablo 3.30’da yer alan faktörlerin çarpıklık ve basıklık katsayıları incelendiğinde turist rehberi katılımcılara uygulanan ölçekte; kültürel aracılık faktörünün normal dağılmadığı görülmüş, bunun üzerine outliers değerleri belirlenmiş ve analize dahil edilmemiştir. Daha sonra tekrar yapılan normal dağılım testinde ise her bir faktörün çarpıklık ve basıklık katsayılarının -2 ile +2 arasında bir değer aldığı ve verilerin normal dağıldığı belirlenmiştir. Buradan hareketle turist rehberi katılımcıların veri setine parametrik analizler uygulanmasına karar verilmiştir.

3.3.2.7. Profesyonel Turist Rehberi Katılımcıları İçin Oluşturulan Hipotezleri Test Etmek Amacıyla Uygulanan T-Testi ve Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile turist rehberlerinin cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığının belirlenmesi amacıyla T-Testi uygulanmıştır. Tablo 3.31 incelendiğinde ise Liderlik ve Yönlendirme, Bilgilendirme, Kültürel Aracılık ve Yorumlama ile ilgili ifadeleri değerlendiren 42 Kadın, 101 Erkek bulunduğu görülmektedir.

Tablo 3.31 Profesyonel Turist Rehberlerinin Rollerinin Algılanması ile Turist Rehberlerinin Cinsiyetleri Arasında Anlamlı Bir farklılığın Olup Olmadığının Belirlenmesi Amacıyla Uygulanan T-Testi

Faktörler	Cinsiyet	n	Ortalama	St. Sapma	Levene Sig.	T-değeri	Anlam düzeyi (p)
Liderlik ve Yönlendirme	Kadın	42	4,4333	,51689	,076	-,579	,563
	Erkek	101	4,4812	,41969			
Bilgilendirme	Kadın	42	4,2083	,53794	,064	,660	,510
	Erkek	101	4,1312	,67323			
Kültürel Aracılık	Kadın	42	4,4008	,46571	,724	,440	,661
	Erkek	101	4,3617	,49068			
Yorumlama	Kadın	42	4,3770	,55590	,043	,587	,559
	Erkek	101	4,4340	,45648			

p>0.05

Yine Tablo 3.31’da yapılan analiz neticesinde iki grup arasında varyans farkının belirlenmesi amacıyla Levene Testi sonuçlarına bakılmıştır. Bu noktada üç faktör için Levene Sig. değerinin 0,05’den büyük olduğu belirlenmiş ve varyans farkının olmadığı, sadece Yorumlama Faktörünün Levene Sig. değerinin 0,043<0,05 olduğu belirlenmiştir. Bu durumda Yorumlama Faktörü için “Equal variances not assumed” satırındaki değerler dikkate alınmıştır. Sig.(2-uçlu)P değeri incelendiğinde Liderlik ve Yönlendirme Faktörünün 0,563>0,05, Bilgilendirme Faktörünün 0,510>0,05, Kültürel

Aracılık Faktörünün $0,661 > 0,05$ ve son olarak Yorumlama Faktörünün $0,559 > 0,05$ olduğu görülmüştür. Bu değerlerin $0,05$ 'den büyük olması nedeni ile profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile turist rehberlerinin cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla **“Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile turist rehberlerinin cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.”** şeklindeki H1b hipotezi kabul edilmemiştir.

Varyans (ANOVA) birbirinden bağımsız ikiden fazla değişken grubunun arasındaki ortalamaların karşılaştırılması için uygulanan bir istatistiksel yöntemdir (Ural ve Kılıç, 2005: 185). Varyans (ANOVA) analizi sonucunda tek ve çift yönlü olarak ikiye ayrılan varyansın değerlendirilmesi yapılırken (F) değerinin anlamlılık düzeyinin dikkate alınması gerekmektedir (Arseven, 2001: 152). Varyans (ANOVA) analizinin kabul görülmesindeki koşullardan bir tanesi; tüm örneklem grubunun normal dağılım göstermiş olan katılımcılardan, tesadüfi olarak toplanmış veriler aracılığı ile oluşturulması gerektiğidir. Aynı zamanda, tüm grubun varyansının eşit değerlere sahip olması şartı da aranmaktadır. Elde edilen sonuçlar neticesinde, karşılaştırmaya tabii tutulan değişkenlerin arsasındaki farkın saptanması ve bu farkın hangi değişkenden kaynaklı olduğunun belirlenmesi amacı ile Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) altında bulunan Post Hoc analizleri uygulanmaktadır (Altunışık vd. 2015: 200).

Turist rehberlerinin yaş grupları arasındaki farklılıkların saptanması amacıyla yapılan teste geçilmeden, 17-25 yaş aralığında 5 ve 55 yaş ve üzeri katılımcı sayısının 7 tane olması nedeniyle 17-25 yaş grubu ile 26-35 yaş grubu ve 55 yaş ve üstü grup ile de 46-55 yaş grubu birleştirilmiştir. Tablo 3.32'de görüldüğü üzere, Tek Yönlü Varyans (ANOVA) testinin bir ön şartı olan gruplar arası varyansın homojenliği bütün faktörlerde sağlanmıştır (Gruplar Arası Varyans Homojenliği $> 0,05$). Buradan hareketle gruplar arasındaki farklılığı gösteren Sig. değeri incelendiğinde Liderlik ve Yönlendirme Faktörü $0,813 > 0,05$, Bilgilendirme Faktörü $0,292 > 0,05$ Kültürel Aracılık Faktörü $0,706 > 0,05$ ve son olarak Yorumlama Faktörü $0,700 > 0,05$ değerlerini aldıkları görülmektedir. Sig. değerlerinin $0,05$ 'ten büyük çıkması nedeniyle turist rehberlerinin

yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın oluşmadığı belirlenmiştir. Dolayısıyla **“Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile turist rehberlerinin yaşları arasında anlamlı bir farklılık vardır.”** şeklindeki H3b hipotezi kabul edilmemiştir.

Tablo 3.32 Profesyonel Turist Rehberlerinin Rollerinin Algılanması ile Turist Rehberlerinin Yaşları Arasında Anlamlı Bir Farklılığın Olup Olmadığının Belirlenmesi Amacıyla Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Roller		Grup	n	Ortalama	Std. Sapma	Gruplar Arası Varyans Homojenliği	F Değeri	Farklılık (Sig.)
Liderlik ve Yönlendirme	A	17-35	61	4,4951	,41730	,817	,207	,813
	B	36-45	55	4,4436	,45816			
	C	46 ve üzeri	27	4,4519	,51018			
		Toplam	143	4,4671	,44906			
Bilgilendirme	A	17-35	61	4,0574	,70326	,294	1,241	,292
	B	36-45	55	4,2182	,55079			
	C	46 ve üzeri	27	4,2407	,62972			
		Toplam	143	4,1538	,63560			
Kültürel Aracılık	A	17-35	60	4,3444	,49467	,858	,349	,706
	B	36-45	55	4,3727	,49583			
	C	46 ve üzeri	27	4,4383	,43399			
		Toplam	142	4,3732	,48212			
Yorumlama	A	17-35	61	4,4317	,46684	,151	,358	,700
	B	36-45	55	4,4364	,44617			
	C	46 ve üzeri	27	4,3457	,60786			
		Toplam	143	4,4172	,48647			

p>0.05

Tablo 3.33 incelendiğinde, turist rehberlerinin mesleki tecrübeleri çalıştıkları yıllara göre kategorize edilmiştir. Daha sonra Tek Yönlü Varyans (ANOVA) testinin bir ön şartı olarak gruplar arası varyansın homojenliği araştırılmış ve bu şartın Yorumlama Faktörü (Gruplar Arası Varyans Homojenliği; $0,006 < 0,05$) haricinde yerine getirildiği saptanmıştır. Bu doğrultuda gruplar arasındaki farklılığı gösteren Sig. değeri incelendiğinde Liderlik ve Yönlendirme Faktörü $0,635 > 0,05$, Bilgilendirme Faktörü $0,520 > 0,05$ Kültürel Aracılık Faktörü $0,745 > 0,05$ ve son olarak Yorumlama Faktörü $0,860 > 0,05$ değerlerini aldıkları görülmektedir. Sig. değerlerinin $0,05$ 'ten büyük

çıkması nedeniyle turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile mesleki tecrübeleri arasında anlamlı bir farklılığın oluşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu veriler ışığında, **“Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile turist rehberlerinin mesleki tecrübeleri (çalıştıkları yıl) arasında anlamlı bir farklılık vardır.”** biçimindeki H4 hipotezi kabul edilmemiştir.

Tablo 3.33 Profesyonel Turist Rehberlerinin Rollerinin Algılanması ile Turist Rehberlerinin Mesleki Tecrübeleri Arasında Anlamlı Bir Farklılığın Olup Olmadığının Belirlenmesi Amacıyla Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Roller	Grup	n	Ortalama	Std. Sapma	Gruplar Arası Varyans Homojenliği	F Değeri	Farklılık (Sig.)
Liderlik ve Yönlendirme	1-5	37	4,4324	,46789	,322	,572	,635
	6-10	51	4,4980	,40472			
	11-15	27	4,3926	,50985			
	16 ve üzeri	28	4,5286	,44957			
	Toplam	143	4,4671	,44906			
Bilgilendirme	1-5	37	4,1419	,69357	,459	,757	,520
	6-10	51	4,2206	,62779			
	11-15	27	4,0000	,55470			
	16 ve üzeri	28	4,1964	,65035			
	Toplam	143	4,1538	,63560			
Kültürel Aracılık	1-5	38	4,3565	,46488	,305	,412	,745
	6-10	51	4,3497	,56101			
	11-15	27	4,3457	,43590			
	16 ve üzeri	28	4,4643	,39638			
	Toplam	142	4,3732	,48212			
Yorumlama	1-5	37	4,4324	,45212	,006	,251	,860
	6-10	51	4,4346	,50780			
	11-15	27	4,4383	,35551			
	16 ve üzeri	28	4,3452	,60507			
	Toplam	143	4,4172	,48647			

p>0.05

Tablo 3.34’de görüldüğü üzere, Tek Yönlü Varyans (ANOVA) testinin bir ön şartı olan gruplar arası varyansın homojenliği bütün faktörlerde sağlanmıştır (Gruplar Arası Varyans Homojenliği>0,05). Buradan hareketle gruplar arasındaki farklılığı gösteren

Sig. değeri incelendiğinde Liderlik ve Yönlendirme Faktörü $0,515 > 0,05$, Bilgilendirme Faktörü $0,734 > 0,05$ Kültürel Aracılık Faktörü $0,074 > 0,05$ ve son olarak Yorumlama Faktörü $0,474 > 0,05$ değerlerini aldıkları görülmektedir. Sig. değerlerinin $0,05$ 'ten büyük çıkması nedeniyle turist rehberlerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın oluşmadığı belirlenmiştir. Bu doğrultuda, **“Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile turist rehberlerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.”** biçimindeki H5b hipotezi kabul edilmemiştir.

Tablo 3.34 Profesyonel Turist Rehberlerinin Rollerinin Algılanması ile Turist Rehberlerinin Eğitim Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılığın Olup Olmadığının Belirlenmesi Amacıyla Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Roller		Grup	n	Ortalama	Std. Sapma	Gruplar Arası Varyans Homojenliği	F Değeri	Farklılık (Sig.)
Liderlik ve Yönlendirme	A	Önlisans	34	4,4235	,43139	,357	,667	,515
	B	Lisans	85	4,4588	,46478			
	C	Lisansüstü	24	4,5583	,41209			
		Toplam	143	4,4671	,44906			
Bilgilendirme	A	Önlisans	34	4,0882	,63925	,770	,310	,734
	B	Lisans	85	4,1618	,62286			
	C	Lisansüstü	24	4,2188	,69279			
		Toplam	143	4,1538	,63560			
Kültürel Aracılık	A	Önlisans	33	4,2273	,54298	,254	2,647	,074
	B	Lisans	85	4,3902	,47319			
	C	Lisansüstü	24	4,5139	,38043			
		Toplam	142	4,3732	,48212			
Yorumlama	A	Önlisans	34	4,3480	,47384	,719	,750	,474
	B	Lisans	85	4,4196	,48017			
	C	Lisansüstü	24	4,5069	,53042			
		Toplam	143	4,4172	,48647			

$p > 0,05$

Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile turist rehberlerinin geçimlerini sağlama durumları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığının belirlenmesi amacıyla T-Testi uygulanmıştır. Tablo 3.35 incelendiğinde ise Liderlik ve Yönlendirme, Bilgilendirme, Kültürel Aracılık ve

Yorumlama ile ilgili ifadeleri değerlendiren 43 Kadın, 100 Erkek bulunduğu görülmektedir.

Tablo 3.35 Profesyonel Turist Rehberlerinin Rollerinin Algılanması ile Turist Rehberlerinin Geçimlerini Sağlama Durumları Arasında Anlamlı Bir farklılığın Olup Olmadığının Belirlenmesi Amacıyla Uygulanan T-Testi

Faktörler	Geçimi sağlama durumu	n	Ortalama	St. Sapma	Levene Sig.	T-değeri	Anlam düzeyi (p)
Liderlik ve Yönlendirme	Sadece rehberlik yaparak	100	4,4860	,45238	,491	,765	,446
	Rehberliği ek iş olarak yaparak	43	4,4233	,44338			
Bilgilendirme	Sadece rehberlik yaparak	100	4,1950	,62823	,970	1,282	,239
	Rehberliği ek iş olarak yaparak	43	4,0581	,64972			
Kültürel Aracılık	Sadece rehberlik yaparak	99	4,3687	,51523	,141	-,170	,865
	Rehberliği ek iş olarak yaparak	43	4,3837	,40095			
Yorumlama	Sadece rehberlik yaparak	100	4,4117	,49376	,735	-,209	,835
	Rehberliği ek iş olarak yaparak	43	4,4302	,47453			

p>0.05

Tablo 3.35’de yapılan analiz neticesinde iki grup arasında varyans farkının belirlenmesi amacıyla Levene Testi sonuçlarına bakılmıştır. Bu noktada dört faktör için Levene Sig. değerinin 0,05’den büyük olduğu belirlenmiş ve varyans farkının olmadığı, belirlenmiştir. Sig.(2-üçlü)P değeri incelendiğinde Liderlik ve Yönlendirme Faktörünün $0,446 > 0,05$, Bilgilendirme Faktörünün $0,239 > 0,05$, Kültürel Aracılık Faktörünün $0,865 > 0,05$ ve son olarak Yorumlama Faktörünün $0,835 > 0,05$ olduğu görülmüştür. Bu değerlerin 0,05’den büyük olması nedeni ile profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile turist rehberlerinin geçimlerini sadece rehberlik yaparak kazanan ya da rehberliği ek iş olarak yapan turist rehberleri durumları arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla **“Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin**

algılanması ile turist rehberlerinin geçimlerini sağlama durumları arasında anlamlı bir farklılık vardır.” şeklindeki H7 hipotezi kabul edilmemiştir.

Tablo 3.36 Profesyonel Turist rehberlerinin Rollerinin Algılanması ile Turist Rehberlerinin Mesleğe Kabul Şekilleri Arasında Anlamlı Bir Farklılığın Olup Olmadığının Belirlenmesi Amacıyla Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Roller		Grup	n	Ortalama	Std. Sapma	Gruplar Arası Varyans Homojenliği	F Değeri	Farklılık (Sig.)
Liderlik ve Yönlendirme	A	Ön lisans	43	4,4047	,43092	2.073	1,262	,285
	B	Lisans-Lisansüstü	45	4,5511	,38649			
	C	Kültür ve Turizm Bakanlığı Kursu	55	4,4473	,50474			
		Toplam	143	4,4671	,44906			
Bilgilendirme	A	Ön lisans	43	4,0349	,63523	,552	1,105	,334
	B	Lisans-Lisansüstü	45	4,1889	,69322			
	C	Kültür ve Turizm Bakanlığı Kursu	55	4,2182	,58344			
		Toplam	143	4,1538	,63560			
Kültürel Aracılık	A	Ön lisans	42	4,2976	,56133	1,790	,763	,468
	B	Lisans-Lisansüstü	45	4,4185	,47090			
	C	Kültür ve Turizm Bakanlığı Kursu	55	4,3939	,42475			
		Toplam	142	4,3732	,48212			
Yorumlama	A	Ön lisans	43	4,3837	,52014	,435	,453	,636
	B	Lisans-Lisansüstü	45	4,4741	,45220			
	C	Kültür ve Turizm Bakanlığı Kursu	55	4,3970	,49117			
		Toplam	143	4,4172	,48647			

$p > 0.05$

Tablo 3.36 incelendiğinde, turist rehberlerinin mesleğe kabul şekilleri sıralanmıştır. Lisansüstü mezunu olarak turist rehberliğine başlayan üç rehberin bulunması nedeni ile lisans ve lisansüstü birleştirilerek analize dahil edilmiştir. Daha sonra Tek Yönlü Varyans (ANOVA) testinin bir ön şartı olarak gruplar arası varyansın homojenliği araştırılmış ve homojenliğin sağlandığı saptanmıştır (Gruplar Arası Varyans Homojenliği $> 0,05$). Bu doğrultuda gruplar arasındaki farklılığı gösteren Sig. değeri incelendiğinde Liderlik ve Yönlendirme Faktörü $0,285 > 0,05$, Bilgilendirme Faktörü $0,334 > 0,05$ Kültürel Aracılık Faktörü $0,468 > 0,05$ ve son olarak Yorumlama

Faktörü $0,636 > 0,05$ değerlerini aldıkları görülmektedir. Sig. değerlerinin $0,05$ 'ten büyük çıkması nedeniyle turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile mesleğe kabul şekilleri anlamlı bir farklılığın oluşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu veriler ışığında, **“Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile turist rehberlerinin mesleğe kabul şekilleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.”** biçimindeki H4 hipotezi kabul edilmemiştir.

Tablo 3.37 Profesyonel Turist rehberlerinin Rollerinin Algılanması ile Turist Rehberlerinin Bildikleri UNESCO Türkiye Kültürel Miras Alanı Sayıları Arasında Anlamlı Bir Farklılığın Olup Olmadığının Belirlenmesi Amacıyla Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Roller		Gru	n	Ortalama	Std. Sapma	Gruplar Arası Varyans Homojenliği	F Değeri	Farklılık (Sig.)
Liderlik ve Yönlendirme	A	1-3	10	4,6200	,35839	1,121	2,264	,084
	B	4-6	38	4,5053	,45259			
	C	7-9	55	4,5127	,40509			
	D	10 ve üzeri	39	4,3128	,49799			
		Toplam	142	4,4634	,44840			
Bilgilendirme	A	1-3	10	4,4250	,56581	2,261	1,437	,235
	B	4-6	38	4,0724	,73039			
	C	7-9	55	4,2409	,64901			
	D	10 ve üzeri	39	4,0641	,49907			
		Toplam	142	4,1602	,63326			
Kültürel Aracılık	A	1-3	10	4,5500	,32442	1,213	1,321	,270
	B	4-6	37	4,4550	,42246			
	C	7-9	55	4,3394	,53764			
	D	10 ve üzeri	30	4,2863	,47749			
		Toplam	141	4,3700	,48226			
Yorumlama	A	1-3	10	4,5333	,48939	2,896	1,260	,291
	B	4-6	38	4,3070	,55552			
	C	7-9	55	4,4848	,49719			
	D	10 ve üzeri	39	4,3846	,37881			
		Toplam	142	4,4131	,48570			

$p > 0,05$

Tablo 3.37 turist rehberlerinin UNESCO Türkiye kültürel miras alanların hakkında sahip oldukları bilgi ile kültürel mirasın korunmasında üstlendikleri rolleri algılamaları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını saptamak için aktarılmıştır.

Analizin yapılabilmesi için turist rehberlerinin ankete yazdıkları UNESCO Türkiye kültürel miras alanlarının sayılarına göre gruplandırılmaları yapılmıştır. Daha sonra Tek Yönlü Varyans (ANOVA) testinin bir ön şartı olarak gruplar arası varyansın homojenliği araştırılmış ve homojenliğin sağlandığı saptanmıştır (Gruplar Arası Varyans Homojenliği $>0,05$). Bu doğrultuda gruplar arasındaki farklılığı gösteren Sig. değeri incelendiğinde Liderlik ve Yönlendirme Faktörü $0,084 > 0,05$, Bilgilendirme Faktörü $0,235 > 0,05$ Kültürel Aracılık Faktörü $0,270 > 0,05$ ve son olarak Yorumlama Faktörü $0,291 > 0,05$ değerlerini aldıkları görülmektedir. Sig. değerlerinin $0,05$ 'ten büyük çıkması nedeniyle turist rehberlerinin bildikleri UNESCO Türkiye kültürel miras alanı sayıları ile kültürel mirasın korunmasında üstlendikleri rolleri algılamaları arasında bir farklılığın oluşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu veriler ışığında, **“Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile turist rehberlerinin bildikleri UNESCO Türkiye kültürel miras alanı sayıları arasında anlamlı bir farklılık vardır.”** biçimindeki H9 hipotezi kabul edilmemiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsanların, seyahat alışkanlıklarının ortaya çıktığı ilk günden bu yana bilmedikleri bir yere gittiklerinde o yeri bilen ve dilini konuşabilen bir aracıya ihtiyaç duydukları bilinmektedir. Rehberliğin bir meslek dalı haline gelmesinde seyahat edenlerin ihtiyaçlarını karşılamak ve bu yolla para kazanmak amacının öne çıktığı söylenebilir. İlerleyen dönemlerde seyahat alışkanlıklarının değişmesi, ulaşım araçlarının artması, insanların bilmedikleri yerleri keşfetme merakları neticesinde turizmin daha yaygın bir hale geldiği bilinmektedir. Turizmin yaygınlaşmasındaki en büyük etkenin maddi gücün artması ve seyahat için ayrılan zaman olduğu söylenebilir. Turizm etkinliklerinin zaman içerisinde artması ve bir hizmet sektörü olması nedeniyle büyük oranda insan gücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Bu durum turizm çatısı altında birçok paydaşın buluşmasına ve ortak çalışmasına imkân vermiştir. Turistik ürünlerin reklam ve pazarlamasını yapan ayrıca ülkenin tanıtım yüzü olan profesyonel turist rehberleri de bu paydaşlar arasında yer almaktadır (Kozak vd. 2014: 38).

Genel anlamı ile profesyonel turist rehberi, ülkesine gelen yabancı turistlere ve rehberlik yapmış olduğu bölgeyi ziyaret eden yerli turistlere turistik kaynakları, somut ve somut olmayan kültürel miras kaynaklarının tanıtımını yapan kişi olarak tanımlanabilmektedir. Rehberlerin bu görevlerini yerine getirirken dikkat etmeleri gereken bazı durumlar bulunmaktadır. Profesyonel turist rehberlerinin seçtikleri dilde tanıtım yapmaları, katılımcıların din, ırk, yaş, cinsiyet, sosyal statü, değer yargıları gibi konularda bilgi sahibi olmaları ve bu konularda hassasiyet göstermeleri gerekmektedir (www.wftga.org, Ziyaret Tarihi: 18.05.2018). Ek olarak profesyonel turist rehberlerinin sahip olması gereken bazı nitelikler bulunmaktadır. Bunlar kısaca, liderlik vasfı, genel kültür bilgisi, öz güven, dürüstlük, samimiyet, saygı, sabır, espri yeteneği, demokratik tutum, yeni teknolojilere uyum, günceli takip etme ve prezantabl görünüş şeklinde sıralanabilir. Profesyonel turist rehberlerinin, sahip olması gereken niteliklere ek olarak tur sırasında bazı görev ve sorumlulukları da bulunmaktadır. Bu sorumluluklar; katılımcıların seyahatleri boyunca herhangi bir problem yaşamadan turu tamamlamaları, gittikleri destinasyon hakkında doğru bilgi almaları, tur programında yer alan bütün

vaatlerin yerine getirilmesi, bilgilerin anlaşılır ve sıkmadan eğlenceli bir dille anlatılması, mesleki etik ve gizlilik kurallarına uyulması şeklinde sıralanmaktadır (Yarcan, 2007: 35).

Her meslekte olduğu gibi turist rehberliğinin de olumlu ve olumsuz yönleri bulunmaktadır. Kendini yenileme, yeni yerler görebilme, yeni insanlar tanıyabilme, kültür seviyesini arttırabilme ve ülkesini temsil edebilme gibi imkanlar mesleğin olumlu yönleri olarak ön plana çıkmaktadır. Turist rehberliğinin olumsuz yönleri ise, rehberlik mesleğinin genellikle fiziki güç gerektirmesi nedeniyle yorucu bir iş olması, mesleğin iş güvencesi konusunda yetersiz olması, ülkenin siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel problemlerden direkt olarak etkilenmesi ve çalışma saatleri şeklinde sıralanmaktadır (Ahipaşaoğlu, 2006: 145-146).

Turist rehberliği ile ilgili değinilmesi gereken bir başka önemli konu ise, rehberlik mesleğinin yapan kişinin eğitimi ve denetlenmesidir. Dünya geneline bakıldığında turistik açıdan önemli değerlere sahip olan ülkeler, turist rehberlerinin eğitimine son derece önem vermekte ve farklı eğitim aşamaları uygulamaktadır. Ülkemize bakıldığında ise, bu durum diğer ülkelerde olduğu gibi önem arz etmektedir. Türkiye’de turist rehberliği eğitim süreci Kültür ve Turizm Bakanlığı kontrolünde ilerlemektedir. Ülkemizin turist rehberliği eğitim sistemi, Yaygın Eğitim ve Örgün Eğitim olarak iki şekilde uygulanmaktadır. Yaygın eğitim, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve TÜRSAB’ın desteği ile profesyonel turist rehberlerinin yetişmesi için yapmış olduğu bir sertifika programıdır. Örgün eğitim ise, üniversitelerin ilgili bölümlerinde önlisans, lisans ve yüksek lisans programları aracılığı ile verilmektedir (Albuz vd. 2018: 84; Hacıoğlu, vd. 2018: 79).

Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılması için kültürel miras kaynaklarının korunması hakkında bilgi sahibi olması, tur sırasında katılımcılara uyarılarda bulunması ve bu konuda katılımcıları yönlendirmesi gerekmektedir. Bu sorumlulukları yerine getirmede en önemli faktör ise turist rehberlerinin tur sırasında üstlenmiş oldukları rollerdir. Tez çalışması kapsamında,

literatürden yola çıkarak bu roller; liderlik, kültürel aracılık, yorumlama ve bilgilendirme rolleri olarak belirlenmiştir.

Kültürel miras, geçmişte yaşamış olan insanların yaşayışları, inanışları, değer yargıları, dinleri, dilleri, gelenekleri görenekleri, sanat anlayışları, eserleri, mimari yapıları gibi değerlerin günümüze ulaşmış hali olarak açıklanabilmektedir. Bu değerler, konu ile ilgili literatürden yola çıkılarak somut kültürel miras kaynakları ve somut olmayan kültürel miras kaynakları başlıkları altında incelenmiştir (Sarı ve Nazlı, 2018: 2). Bu kültürel kaynakların korunması ve gelecek nesillere aktarılması için Kültür ve Turizm Bakanlığı ve UNESCO çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Bu çalışmaların yapılması ve yönetilmesi amacıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafında kültürel miras yönetim planı oluşturulmuştur. Kültürel miras yönetim planı, koruma kapsamına girmiş olan kültürel miras kaynaklarının gelecek nesillere aktarılması için ilgili kurum tarafından yönetim, yenileme, temizlik, güvenlik ve koruma gibi hizmetlerin verilmesine ek olarak düzenli kontrol edilebilmesi için uygulanmaktadır. Böylece kültürel kaynakların korunması ve yaşatılması planlanmaktadır (Feilden ve Jokilehto, 1998: 35).

UNESCO'nun yaptığı çalışmalara ek olarak bu konuda hassasiyet gösteren başka kurumlar da bulunmaktadır. Bu kurumların bazıları; COE (Avrupa Konseyi) 1949, UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu) 1950, ICOM (Milletler Arası Müzeler Konseyi) 1952, ICCROM (Kültür Varlıklarının Korunması ve Onarım Araştırma Merkezi) 1956 ve ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi) 1965 (Fitri, vd 2015: 71-72) şeklinde sıralanmaktadır.

Tez çalışması kapsamında, profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasında üstlenmiş oldukları roller ve bu konuda bilgi düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada, tarama modeli benimsenmiş olup, uygulama kısmında iki farklı gruptan anket tekniği ile veriler toplanmıştır. Verilerin toplanabilmesi için iki farklı anket formu oluşturulmuştur. İlk anket, turist rehberlerinin kültürel mirasın korunması konusunda üstlenmiş oldukları rolleri nasıl algıladıklarının saptanması ve konu

hakkındaki bilgi düzeylerinin belirlenebilmesi amacıyla profesyonel turist rehberleri için oluşturulmuştur. İkinci anket formu ise, turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasında üstlenmiş oldukları rollerin turistler tarafından nasıl algılandığını belirlemek amacıyla turistlere uygulanmıştır. Turistlere uygulanan anketler Mardin ilinde, turist rehberlerine uygulanan anketler ise Mardin, Malatya, Elâzığ ve Şanlıurfa illerinde Mart-Mayıs 2019 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmaya, 517 turist ve 143 profesyonel turist rehberi katılmıştır.

Turist katılımcıların, 328'i kadın, 189'u ise erkektir. Buradan hareketle kadınların kültür turizmine daha ilgili oldukları söylenebilir. Diğer yandan turistlerin yarısından çoğu genç katılımcılardan oluşmakta ve 17-35 yaş aralığındadır. Eğitim durumları incelendiğinde ise katılımcıların büyük bir oranının lisans ve lisansüstü mezunu olduğu ve ortalama gelir düzeylerine bakıldığında da orta ve orta üst gelir düzeyine sahip olduğu saptanmıştır. Turistlerin seyahat alışkanlıkları incelendiğinde ise, gittikleri destinasyonu tercih etmelerindeki en önemli faktör olarak kültür ve tarih olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Destinasyon hakkında bilgi edinme kaynakları incelendiğinde, katılımcıların çoğunluğunun internet kaynağından faydalandıkları saptanmıştır. Bu doğrultuda genç, eğitim düzeyi yüksek ve ekonomik özgürlüklerini kazanmış turistlerin kültür turizmine ve dolayısı ile kültürel mirasın korunmasına ilgi gösterdikleri söylenebilmektedir.

Turist katılımcıların büyük bir kısmının Mardin'i daha önce ziyaret etmedikleri görülmektedir. Turistlerin Mardin ile ilgili bilgileri çoğunlukla internet üzerinden elde etmeleri sonucundan hareketle, günümüzde bilgi iletişim teknolojilerinin yoğun kullanımının Mardin'in tanıtımında etkili olduğu söylenebilir. Diğer yandan Mardin'i daha önce ziyaret eden 188 katılımcının verileri incelendiğinde, ortalama üç kez ziyaret ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların, Mardin ilinde konaklama yapıp yapmama durumlarına bakıldığında çoğunluğunun en az bir gece konaklama yapacağı belirlenmiştir. Ayrıca, Mardin'e gelen turistler genellikle arkadaşlarıyla seyahate çıktıklarını bildirmiş ve seyahate çıkanların yarsından çoğunun paket tur satın alarak

geldiği görülmüştür. Buradan yola çıkarak kültür turizmine katılanların sosyalleşmek amacıyla, konaklamalı olarak, rehberli turları tercih ettikleri söylenebilir.

Turistlerin seyahat tecrübelerine ilişkin elde edilen veriler doğrultusunda, katılımcıların büyük bir kısmının son bir yıl içinde ortalama 3 kez yurt içi seyahate çıktığı ve son üç yıl içerisinde yurt dışı seyahate çıkan 236 kişinin de yine ortalama 3 kez uluslararası bir seyahat yaptığı görülmüştür. Bu verilere ek olarak, son üç yıl içerisinde yurt dışı seyahate çıkan 236 kişinin ortalama olarak 4 ülke ziyaret ettiği saptanmıştır. Mardin'e gelen turistlerin günlük ortalama 332 TL harcadığı ve seyahatin toplam maliyetinin ortalama 1161 TL olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda, katılımcıların büyük bir bölümünün aktif olarak turistik faaliyetlere katıldığı ve seyahati bir alışkanlık haline getirdikleri ileri sürülebilir.

Turist rehberlerine uygulanan ölçekten elde edilen veriler incelendiğinde araştırmaya katılan profesyonel turist rehberlerinin 42'si kadın, 101'inin ise erkek olduğu ve katılımcıların büyük oranda 31-50 yaş arasında olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan turist rehberlerinin yarısından çoğunun lisans mezunu olduğu görülmüş ve çok büyük bir kısmının sadece rehberlik yaparak geçimlerini sağladıkları saptanmıştır. Turist rehberlerinin mesleki tecrübelerine ilişkin veriler incelendiğinde ise katılımcıların genellikle Kültür ve Turizm Bakanlığının açmış olduğu kursu bitirerek turist rehberi oldukları ve çalışma kartlarının büyük oranda ülkesel kapsamda olduğu belirlenmiştir. Ayrıca araştırmaya katılan turist rehberlerinden 51 rehberin 6-10 yıl ve 37 rehberin de 1-5 yıl arası tecrübeye sahip oldukları geriye kalan 28 rehberin ise 10 yıldan daha fazla süredir turist rehberliği yaptığı belirlenmiştir. Araştırma kapsamında görüldüğü üzere, kültür turizminde faaliyet gösteren rehberlerin büyük oranda tecrübeli, genç ve orta yaşlı ve eğitim düzeyi yüksek olduğu ifade edilebilir.

Turist rehberlerinin, kültürel mirasın korunması hakkında bilgi düzeylerinin belirlenmesi için elde edilen veriler incelendiğinde, rehberlere yöneltilen ilk soru kültürel miras ya da turist rehberliği ile ilgili takip ettikleri herhangi bir derginin olup olmadığıdır. Elde edilen veriler doğrultusunda, araştırmaya katılan turist rehberlerinin

en çok takip ettikleri dergilerin Aktüel Arkeoloji, Atlas Dergisi ve TURED Dergisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer soruda turist rehberlerinden UNESCO Dünya Kültürel Miras listesinde yer alan alanlardan bildiklerini yazmaları istenmiştir. Ulaşılan veriler ışığında, turist rehberleri tarafından en çok ifade edilen alanların sırasıyla; %76,9 Efes, %68,5 Nemrut Dağı, %61,5 Göbekli Tepe, %55,2 Göreme Milli Parkı ve Kapadokya ve %50,3 katılım oranı ile Truva Arkeolojik Alanı olduğu saptanmıştır. Turist rehberine yöneltilen bir diğer soruda ise kültürel mirasın korunması hakkında bildikleri kanun ve yönetmelikleri yazmaları istenmiştir. Katılımcılardan 34 kişinin Kültür ve Tabiat varlıklarının Korunması Kanunu, 29 kişi UNESCO Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair sözleşme ve 23 kişi de UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması sözleşmesi hakkında bilgi sahibi olduğunu ifade ettiği görülmektedir. Bu veriler ışığında, araştırmaya katılan turist rehberlerinin kültürel miras konusunda günceli takip ettikleri, kültürel miras alanları hakkında bilgi sahibi oldukları fakat kültürel mirasın korunması kapsamındaki kanun ve yönetmelikler hakkında yetersiz kaldıkları görülmektedir. Bu doğrultuda profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunması ile ilgili kanun ve yönetmelikler hakkında bilgilendirilmeleri önerilebilir.

Turist rehberine yöneltilen son iki soruda, ankette yer alan somut ve somut olmayan kültürel miras kaynaklarından bildiklerinin işaretlemeleri istemiştir. Katılımcıların somut olmayan kültürel miras kaynaklarından çok bilinenlerin sırasıyla; Gelenek ve Görenekler, Sözlü İfadeler, Geleneksel Yemek Kültürü, Halk Oyunları ve El sanatları olduğu saptanmıştır. Somut kültürel miras kaynaklarına ise en çok katılımın görüldüğü ifadelerin sırasıyla; Antik Kentler, Arkeolojik Alanlar, Anıtlar, Camii ve Külliyeleler olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla turist rehberlerinin somut ve somut olmayan kültürel miras kaynakları hakkında yeterli bilgiye sahip oldukları ifade edilebilir.

Turist katılımcılardan elde edilen bilgiler doğrultusunda, profesyonel turist rehberlerinin üstlenmiş oldukları roller genel itibari ile üç başlık altında toplanmıştır. Turist katılımcılara göre bu rollerden en belirgin olanı; Kültürel Aracılık ve

Yorumlama, ikinci yüksek katılım düzeyine sahip olan rol; Liderlik ve Yönlendirme, diğerlerine oranda daha az etkinin görüldüğü rol ise; bilgilendirme rolüdür. Buna karşın turist rehberlerine uygulanan ölçekte dört farklı rol belirlenmiştir. Bu noktada en yüksek etki düzeylerine göre rollerin sırasıyla; Liderlik ve Yönlendirme, Bilgilendirme, Kültürel Aracılık ve son olarak Yorumlama olduğu belirlenmiştir. Bu veriler doğrultusunda turist rehberleri ile turistlerin rolleri algılamaları arasında farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Turistler rehberleri genellikle kültürel aracı ve yorumlayıcı olarak görürken, rehberlerin kendilerini tur sırasında Lider ve Yönlendirici olarak gördüğü sonucuna ulaşılmıştır. Bu verilerden yola çıkarak turist rehberlerinin tur sırasında üstlenmiş oldukları rollerin Ar (2015) çalışması ile paralellik gösterdiği görülmektedir. Ancak yapılan faktör analizi neticesinde örnek teşkil eden çalışmalardaki roller ile bazı farklılıklar keşfedilmiştir. Ar (2015) turist rehberlerinin rollerini turist katılımcıların değerlendirmesi ile “*Kültürel aracı, yorumlayıcı, liderlik, bilgilendirme, imaj yaratma ve satış elemanı*” şeklinde belirlemiştir. Bu çalışmada ise turist katılımcıların değerlendirmesi sonucu profesyonel turist rehberlerinin üstlenmiş oldukları roller “*kültürel aracılık ve yorumlama, liderlik ve yönlendirme ve bilgilendirme rolleri*” şeklinde tespit edilmiştir.

Araştırma başlangıcında literatür taramasından sonra oluşturulan hipotezler, faktör analizi uygulandıktan sonra çeşitli parametrik analizler ile sınanmıştır. Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanmasında turist ve turist rehberi arasındaki farklar sınanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda, H1a kabul edilmiş, H5a kısmen kabul edilmiş, H1b, H2, H3a, H3b, H4, H5b, H6, H7, H8 ve H9 hipotezleri kabul edilmemiştir.

Araştırma bulgularına göre H1a ve H1b hipotezleri incelendiğinde, turist rehberlerinin rollerini algılayış bakımından kadın ve erkek turistler arasında anlamlı bir farklılık bulunurken, kadın ve erkek rehberler arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Bu durumun hizmet alan turistlerin beklentileri ile hizmet veren rehberlerin beklentileri arasındaki farklılıktan kaynaklandığı düşünülmektedir.

H2 hipotezi, profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile daha önce seyahate çıkan ve çıkmayan turistlerin arasında anlamlı bir farklılığın bulunamaması nedeniyle kabul edilememiştir. Buradan hareketle turistlerin önceki seyahat deneyimlerinin rollerin algılanmasında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı söylenebilir.

Turistlerin ve turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rolleri algılamaları ile yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın arandığı H3a ve H3b hipotezleri kabul edilmemiştir. Bu doğrultuda rollerin algılanmasında turistler ve turist rehberlerinin yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı ve her yaş grubunun rolleri algılama düzeylerinin birbirine yakın olduğu ileri sürülebilir.

H4, Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile turist rehberlerinin mesleki tecrübeleri arasında anlamlı bir farklılık saptanmadığı için kabul görmemiştir. Dolayısıyla mesleki tecrübenin kültürel mirasın korunmasındaki roller üzerinde bir etkisi olmadığı ifade edilebilir.

Diğer hipotezlerden farklı olarak H5a hipotezi, turist rehberlerinin üstelendiği rollerin algılanmasında ilköğretim ve lise mezunları ile lisansüstü mezunu olan turist katılımcıların arasında sadece bilgilendirme rolü kapsamında anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşıldığı için kısmen kabul edilmiştir. Bu noktada lisansüstü mezunların lise ve altı mezunlara göre kültürel mirasın korunmasındaki bilgilere karşı daha hassas oldukları ileri sürülebilir. Diğer yandan H5b hipotezi kabul edilmemiştir. Daha açık bir ifade ile turist rehberlerinin eğitim düzeyleri ile rollerin algılanması arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

H6 hipotezi, profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile turistlerin gelir düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık belirlenemediği için kabul edilmemiştir. Bu noktada kültür turizmine çıkan turistlerin genellikle orta ve orta üstü gelir düzeyine sahip olması ve ekonomik özgürlüklerini

kazanmış olan turistlerden meydana gelmesi nedeniyle, benzer profilli turistler arasında anlamlı bir fark oluşmadığı ileri sürülebilir.

H7 hipotezi profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile turist rehberlerinin geçimi sağlama durumları arasında anlamlı bir farklılık oluşmadığı için kabul edilmemiştir. Bu doğrultuda, araştırmaya katılan profesyonel turist rehberlerinin geçimi sadece rehberlik yaparak sağlayanları ile rehberliği ek iş olarak yapanların rolleri aynı şekilde algıladıkları sonucu elde edilmiştir.

H8 hipotezi profesyonel turist rehberlerinin rollerinin algılanması ile turist rehberlerinin mesleğe kabul şekilleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edildiği için kabul edilmemiştir. Böylece profesyonel turist rehberlerinin ön lisans, lisans-lisansüstü ya da kültür ve turizm bakanlığı gibi farkı kabul süreçlerinden geçmiş olsalar da kültürel mirasın korumasında üstlenmiş oldukları rollerin algılanmasında bir fark yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

H9: Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerinin algılanması ile turist rehberlerinin bildikleri UNESCO Türkiye kültürel miras alanı sayıları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilemediği için kabul edilmemiştir. Bu doğrultuda rehberlerin UNESCO Türkiye kültürel miras alanları hakkında bilgi sahibi olmaları üstlendikleri rolleri algılamaları konusunda herhangi bir farklılık yaratmamaktadır.

Tez çalışmasından elde edilen bilgiler doğrultusunda, profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasında daha fazla hassasiyet göstermeleri için bazı önerilerde bulunmanın faydalı olacağı düşünülmektedir. Buradan hareketle, profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasında kilit konumunda olması neticesinde birçok sorumluluğu üstlenmeleri gerektiği bilinmektedir. Bu sorumlulukları yerine getirmede kullandıkları temel araç olan rolleri, koruma bilinci oluşturma konusunda kullanmaları son derece önem arz etmektedir.

Profesyonel Turist Rehberleri İçin Öneriler

Elde edilen bulgular neticesinde, araştırmaya katılan turist rehberlerinin kültürel mirasın korunması konusunda yasalar, sözleşmeler, somut ve somut olmayan kültürel miras kaynakları konusunda bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca rehberlerin meslekleri ile ilgili takip ettikleri dergiler sorulduğunda elde edilen cevapların da yetersiz olduğu görülmüştür. Turist rehberlerine bu konudaki eksikliklerini gidermeleri için turist rehberliği ve kültürel miras konuları ile ilgili yayın yapan dergi vs. yazılı kaynakları düzenli bir şekilde takip etmeleri böylece kendilerini güncel tutmaları önerilmektedir. Bu doğrultuda Kültürel mirasın korunması konusunda bu denli etkiye sahip olan turist rehberlerinin gerekli eğitim ve seminerlere katılarak kendilerini bu konuda geliştirmeleri, ulusal ve uluslararası ölçekte UNESCO Dünya Kültürel Miras alanları hakkında bilgi sahibi olmaları, kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliği hakkında bilgi sahibi olmaları ve bu bilgileri turistlere kültürel mirasın korunması konusunda farkındalık yaratabilmek için aktarmaları önerilmektedir.

Turist Rehberliği Eğitimi Veren Kurumlar İçin Öneriler

Profesyonel turist rehberliği eğitimi veren kurumların, profesyonel turist rehberlerinin kültürel miras kaynakları ve kültürel mirasın korunması konusundaki eksikliklerinin tamamlanması için kültürel miras kavramı hakkında derinlemesine bilgi vermeleri, gerekli derslerin programa eklenmesi ve bu kavram çerçevesinde bütün kültürel miras alanları, kültürel mirasın korunması çalışmaları, kanun ve yönetmelikler gibi konuları ders içeriklerine dahil etmeleri önerilmektedir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı İçin Öneriler

Yapılan çalışma neticesinde profesyonel turist rehberlerinin ülkenin tanıtımının yapılmasında önemli roller üstlendiği belirtilmektedir. Turist rehberlerinin tur katılımcıları üzerinde olumlu bir imaj yaratmak için ülke kültürünü en iyi şekilde

tanıtması gerekmektedir. Dolayısıyla profesyonel turist rehberlerinden ülkenin sahip olduğu kültürel miras kaynakları hakkında derinlemesine bilgiye sahip olması beklenmektedir. Bu denli önemli görev ve sorumluluklara sahip olan rehberin kültürel miras konusunda bilgilerinin güncel tutulması ve kendilerini geliştirmeleri için bakanlık tarafından gerekli eğitim ve denetleme çalışmalarının düzenli bir şekilde yapılması önerilmektedir.

Gelecekteki Çalışmalar İçin Öneriler

Yapılan literatür taraması ve elde edilen bulgular neticesinde, gelecekte bu konuya benzer bir çalışma yapmak isteyen araştırmacılar için bazı önerilerde bulunulması gerekmektedir. Öncelikle araştırmanın Türkiye’de farklı turistik bölgelerde görev yapan profesyonel turist rehberlerine uygulanması farklı sonuçlar elde etmelerine imkân vereceği düşünülmektedir. Buna ek olarak turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasında üstlendikleri rollerin daha belirgin olarak ortaya çıkarılması için hem yerli hem de yabancı turistler üzerinde araştırma yapmaları tavsiye edilmektedir. Ayrıca araştırmacıların turist rehberlerinden veri toplama zorluklarını dikkate almaları ve verileri toplayacakları zaman diliminin turist rehberlerinin yoğun olarak tur yaptıkları zamanlar dışında bir aralıkta gerçekleştirmeye dikkat etmeleri önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Ahipaşaoğlu, S. (2006) Turizmde rehberlik, Gazi Kitapevi, Ankara, 2. baskı s 14.
- Albayrak, A (2013), Alternatif Turizm, Detay Yayıncılık: Ankara.
- Albuz, N., Çakmak, T. F., Eren, A., Tekin, Ö., ve Güven Yeşildağ, G. N., (2018). Turist rehberliğine giriş, Ankara, Detay Yayıncılık.
- Altunbaş, A., ve Özdemir, Ç. (2012). Çağdaş müzecilik anlayışı ve ülkemizde müzeler. Mesleki/Bilimsel Çalışmalar ve Yayınlar.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., & Yıldırım, E. (2015). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri SPSS uygulamalı. 8. Baskı, Sakarya Kitabevi, Sakarya.
- Ap, J., and Wong, K. K. (2001). Case study on tour guiding: Professionalism, issues and problems. *Tourism Management*, 22(5), 551-563.
- Ar, H. (2015). Somut olmayan kültürel mirasın korunmasında turist rehberlerinin rolü. Yüksek lisans tezi. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ar, H., ve Uğuz, S. Ç. (2015). Somut olmayan kültürel mirasın korunmasında turist rehberlerinin rollerine yönelik turist algıları üzerine bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(41), 1406-1418.
- Arseven, A. D. (2001). Alan araştırma yöntemi (ilkeler, teknikler ve örnekler), Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Atasoy, Ö. A. Solmaz Karabaşa, (2014). Geçmişten geleceğe yaşayan kültür mirasımız (Türkiye somut olmayan kültürel miras ulusal envanteri), (proje koordinatörü: Okan İBİŞ). Ankara: Özyurt Matbaacılık. ISBN 978-975-17-3759-5, s, 124-125

- Asmadili, M. (2018). Turist rehberlerinin liderlik rollerine ilişkin bakış açılarının belirlenmesi: Eskişehir örneği. Necdet HACIOĞLU (ed), Turist rehberliği üzerine güncel araştırmalar içinde s 331, Ankara: Detay yayıncılık,
- Avcı, U., ve Topaloğlu, C. (2009). Hiyerarşik kademelere göre liderlik davranışlarını algılama farklılıkları: otel çalışanları üzerinde bir araştırma. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2009(1), 1-20.
- Avcıkurt, C. (2009). Turizm sosyolojisi, genel ve yapısal yaklaşım, 3. Baskı, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Avcıkurt, C., & Demirbulat, Ö. G. (2015). Tourist guide's attitude towards sustainable tourism. Journal of Tourism Theory and Research, s 124.
- Basmacı, D. (2017). Kültürel mirasın korunmasında yerel yönetimlerin rolü: Beyoğlu Belediyesi örneği= The role of local governments in the protection of the cultural heritage: a sample of Beyoglu Municipality. AURUM-Mühendislik Sistemleri ve Mimarlık Dergisi, 1(2), 77-90.
- Turist Rehberleri Kataloğu (2006). İstanbul. TUREB Yayını.
- Büyüköztürk, Ş, (2012). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı, istatistik, araştırma deseni SPSS uygulamaları ve yorum, 16. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Biddle, B. J. (1986). Recent developments in role theory. Annual review of sociology, 12(1), 67-92.
- Chilembwe, J. M., and Mweiwa, V. (2014). Tour guides: Are they tourism promoters and developers? Case study of Malawi. Internafional Journal of Research in Business Management (IMPACT), 2(9), 30-32.

- Cohen, E. (1985). The tourist guide: The origins, structure and dynamics of a role. *Annals of Tourism Research*, 12(1), 5-29.
- Cohen, E. (2004). *Contemporary Tourism Diversiy and Change*, Tourism Social Science Series, Emerald Group Publishing Limited: UK.
- Cominelli, F., and Greffe, X. (2012). Intangible cultural heritage: Safeguarding for creativity. *City, Culture and Society*, 3(4), 245-250.
- Çapar, G. ve Yenipınar, U. (2017). Kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilirliğinde turist rehberlerinin rolüne ilişkin turist algısı, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.
- Çiftci, G., Çakır, G., ve Çakır, A. (2015). Political crisis' and their implications on heritage sites: The case of Turkey. *journal of tourism theory and research*, s 90-93 s91
- Çimrin, H. (1995). turizm ve turist rehberliğinin ABC'si. Akdeniz Kitabevi.
- Çolakoğlu, O. E., Epik, F. ve Efendi, E. (2010). tur yönetimi ve turist rehberliği. Detay Yayıncılık, Ankara 2. Baskı.
- Çolakoğlu, O. E., Epik, F., ve Efendi, E. (2017). Tur yönetimi ve turist rehberliği. Güncellenmiş 4. Baskı Ankara Detay yayıncılık.
- Demircan, Ş. (2016). Sürdürülebilirliğin ekonomik boyutu. Hüseyin ÇEKEN (ed), *Sürdürülebilir turizm:(temel kavramlar ve ilkeler)* içinde s 20 . Ankara: Detay Yayıncılık.
- Değirmencioğlu, A. Ö. ve Ahipaşaoğlu, S. (2003). Anadolu'da turizm rehberliği, Ankara: Gazi Kitabevi.

- Değirmencioğlu, A. Ö. (1998). Türkiye’de turizm rehberliği eğitimine bir yaklaşım. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm Eğitimi Anabilim Dalı.
- Doğaner, S. (2013). Türkiye kùltür turizmi, Doğu Kitapevi, 1.baskı, İstanbul, s,13-14 s14
- Donmez, C., and Yesilbursa, C. C. (2014). The effect of cultural heritage education on students’ attitudes toward tangible heritage. *Elementary Education Online*, 13(2), 425-442.
- Du Cros, H. (2001). A new model to assist in planning for sustainable cultural heritage tourism. *International journal of tourism research*, 3(2), 165-170.
- Eker, N., ve Zengin, B. (2006). Turizm rehberliği eğitimi müfredatlarının uygulama yeterliliğinin profesyonel turist rehberleri bakış açısıyla irdelenmesi.
- Er, Ö., ve Bardakoğlu, Ö. (2016). Kùltürel mirasın sürdürülebilir turizm ürünü çeşidi olarak değerlendirilmesi: Edirne örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakùltesi Dergisi*, 17(2), 95-111.
- Erdoğan, İ. (2003). Pozitivist metodoloji bilimsel araştırma tasarımı istatistiksel yöntemler analiz ve yorum, Ankara: ERK Yayıncılık.
- Eser, S., şahin, S., ve Çakıcı, C. (2018). Turist rehberliği, Ankara, Detay Yayıncılık.
- Feilden, B. M., and Jokilehto, J. (1998). Management guidelines for world cultural heritage sites. ICCROM (International Centre For The Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property), Roma. 122.

- Fitri, I., Ahmad, Y., and Ahmad, F. (2015). Conservation of tangible cultural heritage in Indonesia: a review current national criteria for assessing heritage value. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 184, 71-78.
- Goodwin, H. (2011). *Taking responsibility for tourism*. Woodeaton: Goodfellow Publishers Limited. S 103- 104, s103
- Güneş, N., ve Şengül, N. Ç. (2017). Antik dönemlerden günümüze turist rehberliği. Özlem GÜZEL, Volkan ALTINTAŞ, İlker ŞAHİN (ed), *Turist rehberliği araştırmaları içinde*. 3-23. Ankara: Detay Yayıncılık. s 4.
- Güzel, F. Ö. (2007). Türkiye imajının geliştirilmesinde profesyonel turist rehberlerinin rolü (alman turistler üzerine bir araştırma) Basılmamış yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Balıkesir.
- Güzel, F. Ö., ve Köroğlu, Ö. (2015). Turist rehberlerinin mesleklerine yönelik pozitif ve negatif yönlü algılarının içerik analizi yöntemi ile belirlenmesi. *CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 16(1), 155-174.
- Güzel, F. Ö., Altıntaş, V., ve Şahin, İ. (2017). *Turist Rehberliği Araştırmaları Öngörüler ve Uygulamalar*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Güzel, F. Ö., ve Köroğlu, Ö. (2014). Turist rehberlerinin liderlik ve aracılık rollerinin tur deneyimine etkisi: doğa turları üzerine bir araştırma. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 13(4), 939-960.
- Harman, S. (2012). *Sırtçantalı turistlerin seyahat motivasyonları ve ilgilenimleri: İstanbul'a gelen sırtçantalı turistler üzerinde bir araştırma*. Basılmamış Doktora Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Hazar, A. (2010). *Meslek yüksekokulları için genel turizm*, Ankara: Nobel Yayıncılık, s 31-35.

- Heritage, N. (2014). United nations educational, scientific and cultural organization.
- Hocaoğlu, D. (2016). Beypazarı'nın kültürel mirasa dayalı kentsel markalaşmasında tasarımın rolü. *Milli Folklor*, 28(109).
- Howard, J., Smith, B., and Thwaites, R. (2001). Investigating the role of the indigenous tour guide. *Journal of Tourism Studies*, 12(2), 32.
- Hu, W. (2007). Tour guides and sustainable development: The case of Hainan, China. s 25.
- Huang, S., Hsu, C. H., and Chan, A. (2010). Tour guide performance and tourist satisfaction: A study of the package tours in Shanghai. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 34(1), 3-33.
- İstanbulu, Dinçer, F. ve Kızılırmak, İ. (1997). Türkiye’de turizmin gelişmesinde turist rehberlerinin rolü, Erciyes üniversitesi ve Nevşehir turizm işletmeciliği ve otelcilik yüksekokulu, hafta sonu seminerleri IV. Nevşehir, s119- 173 s130
- İşçeli, Z., ve Kılıç, G. (2018). Lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi veren fakültelerin müfredatlarının incelenmesi. *Turist Rehberliği Dergisi (TURED)- Journal of Tour Guiding (JOTOG)*, 1(1), 41-56.
- Kalay Arslan, H., ve Yıldız, S. (2017). Akdamar Anıt Müzesi'nin (kilisesi) tarihsel süreçleri ve kültürel miras turizmi açısından önemi. s123-125, s123
- Kalaycı, Ş. (2006). SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikler, Asil Yayın Dağıtım.
- Karabaşa, S. (2016). Somut olmayan kültürel miras envanteri. *Kültür Envanteri*, 7(7).

- Karabaş, S. (2009). "T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın somut olmayan kültürel miras çalışmaları", Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması. Temel Belgeler: 97-112.
- Karapınar, E., ve Barakazı, M. (2017). Kültürel miras turizminin sürdürülebilir turizm açısından değerlendirilmesi: Göbeklitepe Ören Yeri.
- Karasar, N. (2011). Bilimsel araştırma yöntemleri, Ankara: Pegem Yayıncılık
- Karasar, N. (2013). Bilimsel araştırma yöntemleri, 25. Baskı, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kayri, M. (2009). Araştırmalarda gruplar arası farkın belirlenmesine yönelik çoklu karşılaştırma (post-hoc) teknikleri. Journal of Social Science, 55.
- Kozak, M. (2015). Bilimsel araştırma: tasarım, yazım ve yayım teknikleri, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kozak, N., Kozak, M. A., ve Kozak, M. (2014). Genel turizm ilkeler – kavramlar, 16. Baskı, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Köroğlu, Ö. (2013). Turist rehberlerinin iş yaşamındaki rolleri üzerine kavramsal bir değerlendirme. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16, 91-112
- Köroğlu, Ö., ve Karaman, S. (2014). Doğaya dayalı turizm faaliyetlerinin gelişiminde toplum temelli doğal kaynak yönetiminin önemi. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2014(1), 96-98, s 97.
- Köroğlu, Ö., Köroğlu, A. ve Alper, B. (2012). Doğaya dayalı gerçekleştirilen turizm faaliyetleri içerisinde turist rehberlerinin rolleri üzerine bir inceleme. KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, s 132.

- Kuşçuoğlu, G. Ö., ve Taş, M. (2017). Sürdürülebilir kültürel miras yönetimi. *Yalvaç Akademi Dergisi*, 2(1), 58-67.
- Kutlu, M. M. (2009). Somut olmayan kültürel mirasın korunmasında eğitime yönelik ilk adım: halk kültürü dersi. *Milli Folklor*, 21(82).
- Küçük, O. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*, Bursa: Ekin Yayınları.
- Leclerc, D., ve Martin, J. N. (2004). Tour guide communication competence: French, German and American tourists' perceptions. *International Journal of Intercultural Relations*, 28(3-4), 181-200.
- Lovrentjev, S. (2015). Education of Tourist Guides: Case of Croatia. *Procedia economics and finance*, 23, 555-562
- McKercher, B., Ho, P. S., and Du Cros, H. (2005). Relationship between tourism and cultural heritage management: evidence from Hong Kong. *Tourism management*, 26(4), 539-548.
- Moscardo, G. (1996). Mindful visitors: heritage and tourism. *Annals of tourism research*, 23(2), 376-397.
- Moscardo, G., Woods, B. and Saltzer R. (2004). The role of interpretation in wildlife tourism. Chapter 12 in K. Higginbottom (ed.) *Wildlife Tourism: Impacts, Planning and Management*. London: Common Ground.
- Muzaffar, B. (2016). The Development and Validation of a Scale to Measure Training Culture: The TC Scale. *Journal of Management Value & Ethics*, 37.
- Müfettiş, M. C. (2009). *Kültürel miras ve müzecilik*. TC Kültür ve Turizm Bakanlığı, kültürel miras ve müzecilik konulu çalışma raporu. Web.

- Nakip, M. (2006). Pazarlama araştırmaları teknikleri ve (SPSS destekli) Uygulamalar, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Oğuz, M. Ö. (2013). Terim olarak somut olmayan kültürel miras. Milli Folklor, 25(100), 5-13.
- Oğuz, M. Ö., Özünel Ölçer, E., ve Teke Gülçayır, S. (2013). Somut olmayan kültürel mirasın geleceği Türkiye deneyimi. UNESCO Türkiye Millî Komisyonu: Ankara
- Okan, B. (2015). Günümüzde Müzecilik Anlayışı. Anadolu Üniversitesi Sanat & Tasarım Dergisi, 5(9).
- Okuyucu, A. (2011). Osmaneli ilçe merkezinde kültürel mirasın korunması ve turizm amaçlı kullanımına yönelik bir araştırma. Ankara Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Özdemir, M. Z. D. (2005). Türkiye’de kültürel mirasın korunmasına kısa bir bakış. Planlama, 31, 20-25.
- Özdoğan, O. N. (2014). Sürdürülebilir turizm ve kültürel miras. Metin KOZAK (ed), Sürdürülebilir turizm kavramlar uygulamalar, içinde s 45, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Özdemir, Ö. (2016). Turist rehberlerinde personel güçlendirme uygulamalarının iş doyumuna etkisi (Master's thesis, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü). Balıkesir.
- Özer Sarı, F., ve Nazlı, M. (2018). Değişen Dünyada kültürel mirası müzelerin yardımıyla sürdürmek. Gaziantep University Journal of Social Sciences, 17(1), 2-4.s 3

- Özgören, F. (2007). boş zaman pazarlaması ve müzecilikte bir uygulama (master's thesis Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü) İstanbul.
- Pond, K. L. (1993). The professional guide: Dynamics of tour guiding. Van Nostrand Reinhold Company.
- Rabotić, B. (2010). Tourist guides in contemporary tourism. In International conference on tourism and environment.
- Reisinger, Y., and Steiner, C. (2006). Reconceptualising interpretation: The role of tour guides in authentic tourism. *Current Issues in Tourism*, 9(6), 481-498.
- Rosenfeld, R. A. (2008). Cultural and heritage tourism. Municipal Economic Tool Kit project.
- Sandaruwani, J. R. C., and Gnanapala, W. A. C. (2016). The role of tourist guides and their impacts on sustainable tourism development: A critique on Sri Lanka. *Tourism, Leisure and Global Change*.
- Sarı, F. Ö., ve Nazlı, M. (2018). Sustaining Cultural Heritage by Means of Museums in an Ever-Changing World Değişen Dünyada Kültürel Mirası Müzelerin Yardımıyla Sürdürmek. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 1.
- Schweibenz, W. (1998). The " virtual museum": new perspectives for museums to present objects and information using the internet as a knowledge base and communication system. *ISI*, 34, 185-200.
- Schweibenz, W. (2004). Virtual museums. The Development of Virtual Museums,,ICOM News Magazine, (3 s 3).

- Sezer, İ. (2017). Kültürel mirasın turizm açısından değerlendirilmesi: Taşköprü ilçesi örneği. Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi, 2(2), 175-198.
- Sinem, K. (2018). Seyahat acentelerinin bakış açısıyla bir niş pazarın profili: somut kültürel miras yaklaşımı ile yedi kiliseler. Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi, 15(1), 6-22.
- Şahin, S. (2004). Atatürk döneminde Batı'daki olumsuz Türk ve Türkiye imajını düzeltme çabaları ve Türk Seyyahin Cemiyeti'nin bu konudaki çalışmaları, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:8, ss. 137-160.
- Şahin, S., ve Özdemir, Ö. (2018). İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri internet sitelerinde Türkiye'nin somut olmayan kültürel miras ürünlerinin tanıtılması. MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7(2), 563-583.
- Tahir, M. (2007). Cultural tourism and the opportunities for presentation of the ethno cultural heritage. vasil7penchev. files. wordpress. com. s.341
- Tangüler, A.(2002). "Profesyonel turist rehberliği ve turist rehberlerinin seyahat acentası ve müşteri ilişkileri (Kapadokya Örneği)", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tetik, N. (2006). Türkiye'de profesyonel turist rehberliği ve müşterilerin turist rehberlerinden beklentilerinin analizi (*Kuşadası örneği*) (Master's thesis, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü). Balıkesir.
- Toker, A. (2011). Kültür turizminin sürdürülebilirliğinde profesyonel turist rehberlerinin rolü: Ankara örneği. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm ve Otel İşletmeciliği Anabilim Dalı. s .39-40.

- TUREB (Turist Rehberleri Birliği). (2006). Turist rehberleri kataloğu, 2. Baskı,
- UNESCO (2003). Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesi
www.unesco.org.tr, Ziyaret Tarihi: 01.02.2019)
- Ural, A. ve Kılıç, İ. (2005). Bilimsel araştırma süreci ve SPSS ile veri analizi, Ankara:
Detay Yayıncılık.
- Ünsal, D.ve Pulhan, G. (2012). Türkiye’de kültürel mirasın anlamı ve yönetimi, Asu
AKSOY ve Deniz ÜNSAL (ed), Kültürel miras yönetimi. Anadolu
Üniversitesi, Eskişehir.
- Walczak, K., Cellary, W., and White, M. (2006). Virtual museum exhibitions.
Computer, 39(3), 93-95.
- Weiler, B., and Black, R. (2014). Tour guiding research: Insights, issues and
implications (Vol. 62). Channel View Publications.
- Yarcan, Ş. (2007). Profesyonel turist rehberliğinde mesleki etik üzerine kavramsal bir
değerlendirme. Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, 18(1).
- Yaşlıoğlu, M. M. (2017). Sosyal bilimlerde faktör analizi ve geçerlilik: Keşfedici ve
doğrulayıcı faktör analizlerinin kullanılması. İstanbul Business Research, 46,
74-85.
- Yazıcıoğlu, İ., Tokmak, C., Uzun, S., Uzun, U., ve Rehber, P. U. (2008). Turist
rehberlerinin rehberlik mesleğine bakışı. Bilim ve Eğitim Düşünce Dergisi,
8(S 2), 1-19.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan S. (2011). Bilimsel araştırma yöntemleri. 3. Baskı. Ankara:
Detay Yayıncılık.

- Yenen, Ş. (2007). Turizm sektöründe profesyonel turist rehberliğinin yeri ve önemi. Bulu, Melih ve İ. Hakkı Eraslan (Editörler). sürdürülebilir rekabet avantajı elde etmede turizm sektörü sektörel stratejiler ve uygulamalar, 923-931.
- Yenipınar, U., ve Zorkirişci, A. (2013). Türkiye ve Avrupa Birliği ülkelerinde turist rehberliği eğitimi. Cag University Journal of Social Sciences, 10(2).
- Yenipınar, U., Bak, E., ve Çapar, G. (2014). Turist rehberliği meslek kanununun, meslek örgütleri ve öğretim elemanlarının bakış açısı ile değerlendirilmesi. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, s 90.
- Yeşilbursa, C. C. (2013). Altıncı sınıf öğrencilerinin somut kültürel mirasa yönelik görüşleri. Kastamonu Eğitim Dergisi, 21(2), 405-420.
- Yılmaz Gül, E, (2017). Turist rehberliği, Meryem AKDOĞAN KOZAK (ed), Rekreatyonel liderlik ve turist rehberliği kavram ve kuramlar üzerine bir analiz, içinde s 129, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yu, X., Weiler, B., and Ham, S. (2002). Intercultural communication and mediation: A framework for analysing the intercultural competence of Chinese tour guides. Journal of Vacation Marketing, 8(1), 75-87.
- Yükselsin, İ. Y. (2014). Kültürel aracılık, romanlar (çingeneler) ve müzik: bir Rumeli halk ezgisinin Kırkpınar güreş havasına dönüştürülmesi örnek olayı. Journal of International Social Research, 7(34).
- Zhang, H. Q., and Chow, I. (2004). Application of importance-performance model in tour guides' performance: evidence from mainland Chinese outbound visitors in Hong Kong. Tourism Management, 25(1), 81-91.

İnternet Kaynakları

Ani Kültürel Peyzajı Yönetim Planı, (2015),

[http://www.kulturvarliklari.gov.tr/Eklenti/57313,ani-kulturel-peyzaji-
yonetim-planipdf.pdf?0](http://www.kulturvarliklari.gov.tr/Eklenti/57313,ani-kulturel-peyzaji-
yonetim-planipdf.pdf?0) (Ziyaret Tarihi: 29.01.2016)

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, (2014),

[http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:si_qa9BCqq8J:www
.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2863.doc+&cd=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr&
client=safari.](http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:si_qa9BCqq8J:www
.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2863.doc+&cd=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr&
client=safari.) (Ziyaret Tarihi: 01.02.2019)

Karaduman, A. (2014-2018), Aphrodisias Antik Kenti alan yönetim planı 2014-2018,

[http://www.kulturvarliklari.gov.tr/Eklenti/57314,aphrodisias-
alan-
planipdf.pdf?0](http://www.kulturvarliklari.gov.tr/Eklenti/57314,aphrodisias-
alan-
planipdf.pdf?0). (Ziyaret Tarihi: 29.01.2016).

Icomos, (1996). Sualtı kültür mirasının korunması ve yönetimi ile ilgili tüzük.

[http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0882066001536913778.p
df](http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0882066001536913778.p
df)

Icomos, (2013). Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi,

[http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0033791001536913477.p
df](http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0033791001536913477.p
df)

<http://www.wftga.org> (Ziyaret Tarihi: 18.05.2018)

<http://www.wftga.org> (Ziyaret Tarihi: 06.12.2018)

[http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR-159257/somut-olmayan-kulturel-miras-ulusal-
envanteri.html](http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR-159257/somut-olmayan-kulturel-miras-ulusal-
envanteri.html) (Ziyaret Tarihi: 26.01.2019)

[http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR-120445/turist-rehberligi-meslek-
yonetmeligi.html](http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR-120445/turist-rehberligi-meslek-
yonetmeligi.html) (Ziyaret Tarihi: 19.12.2018)

<http://tureb.org.tr/tr/Page/Detail/50> (Ziyaret Tarihi: 24.12.2018)

<http://whc.unesco.org/en/list> (Ziyaret Tarihi: 24.01.2019)

<http://www.aro.org.tr/rehberin-rehberi-detay.asp?id=40> (Ziyaret Tarihi: 25.11.2018)

<http://www.dosim.gov.tr/muze-istatistikleri> (Ziyaret Tarihi: 25.11.2018)

<http://www.icomos.org.tr/?Sayfa=DMLTurkiye&dil=tr> (Ziyaret Tarihi: 24.01.2019)

<http://www.kultur.gov.tr/TR-96254/kultur.html> (Ziyaret Tarihi: 24.01.2019)

<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR-227176/2018-yili-kazi-ve-yuzey-arastirma-faaliyetleri.html> (Ziyaret Tarihi: 22.01.2019)

<http://www.mardinkulturturizm.gov.tr/TR-181399/2017-yili-konaklama-sayilari.html>
(Ziyaret Tarihi: 18.04.2019)

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120622-2.htm> (Ziyaret Tarihi:
16.12.2018)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c3ce4d358b194.45676225 (Ziyaret Tarihi: 14.01.2019)

<http://www.unesco.org/new/en/cairo/culture/tangible-cultural-heritage/> (Ziyaret Tarihi:
22.01.2019)

<http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/underwater-cultural-heritage/underwater-cultural-heritage/> (Ziyaret Tarihi: 22.01.2019)

<http://www.yok.gov.tr/documents/37915040/38672190/2547+say%C4%B1%C4%B1%20Y%C3%BCksek%C3%B6%C4%9Fretim+Kanunu.pdf/954efd63-dec8-4584-8bc9-b3a58968f2da> (Ziyaret Tarihi: 21.12.2018)

<https://ich.unesco.org/en/what-is-intangible-heritage-00003> (Ziyaret Tarihi: 25.01.2019)

<https://www.cekulvakfi.org.tr/proje/cekulun-kulturel-miras-anlayisi> (Ziyaret Tarihi: 25.05.2018)

<https://www.feg-touristguides.com/about.php> (Ziyaret Tarihi: 13.12.2018)

<http://tureb.org.tr/tr/RehberIstatistik/> (Ziyaret Tarihi: 27.06.2019)

EK-1 Turist Katılımcı Anketi

Sayın Katılımcı,

Elinizdeki anketin amacı, turist rehberlerinin kültürel mirası korumadaki rollerinin belirlenmesidir. Vereceğiniz yanıtlar kesinlikle gizli tutulacak olup, bilimsel amaçlar dışında kullanılmayacaktır.

Hüseyin DENİZ

Batman Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
huseyindeniz7@outlook.com

1. **Cinsiyetiniz:** Kadın Erkek
2. Yaşınız:
3. Eğitim Durumunuz (En son mezun olduğunuz okul):
İlköğretim Lise Önlisans Lisans Lisansüstü
4. Aylık Ortalama Gelir Düzeyinizi belirtiniz:.....TL
5. **Seyahatinizde Mardin’i tercih etme nedenlerinizi aşağıda işaretleyiniz (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz):**
Kültür Tarih Sanat Dinlenme İş Seyahati Kongre-toplantı Festival
Bölgeye yönelik turumun bir Parçası Olması Eğlence Doğal Güzellikler Diğer (Lütfen Belirtiniz.....)
6. **Mardin’e daha önce geldiniz mi?**
Hayır Evet, **Yanıtınız evet ise kaç kez?** kez
7. **Mardin’de konaklama yapacak mısınız/yaptınız mı?**
Hayır Evet **Yanıtınız evet ise kaç gece?** gece
8. **Mardin seyahatinize kiminle çıktınız?**
Yalnız Ailemle Arkadaşlarımla Diğer..... (lütfen belirtiniz)
9. **Mardin’e nasıl geldiniz?**
Bireysel Tur ile Diğer..... (belirtiniz)
10. **Mardin seyahatine çıkmadan önce Mardin hakkında hangi kaynaklardan bilgi edindiniz?**
(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)
TV Radyo İnternet İnternet Seyahat Acentesi Tur Broşürleri Film ve Belgeseller
Kitaplar Mardin’e daha önceki ziyaretlerim Aile Arkadaşlar İş Arkadaşlarım Diğer
(.....)
11. **Mardin seyahatinizin toplam maliyeti** (Konaklama, Ulaşım, Yeme-İçme vb. Dahil) nedir?.....TL
12. **Mardin’de geçirdiğiniz bir günde ortalama kaç TL harcama yaptınız/yapmayı planlıyorsunuz?** TL
13. **Son 1 yıl içinde yurtiçinde turistik amaçlı kaç seyahate çıktınız?** Çıkmadım (.....) kez çıktım
14. **Son 3 yıl içinde uluslararası seyahate çıktınız mı?** Hayır Çıktıysanız kez ,
15. **Son 3 yıl içindeki uluslararası seyahatlerinizde gezdiğiniz ülke sayısını belirtiniz** ülke.

16. Turist rehberleri ile ilgili olarak aşağıdaki ifadelere katılım düzeyinizi lütfen “X” şeklinde işaretleyerek belirtiniz

Turist rehberleri ile ilgili faktörler		Kesimlikle	Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesimlikle	Katılıyorum			
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1.	Turist rehberleri, tarihi ve kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılmasını sağlarlar.	1	2	3	4	5					
2.	Turist rehberleri, kültürel değerlerin turizm yoluyla maddi değer kazanmasında etkilidirler.	1	2	3	4	5					
3.	Turist rehberleri, katılımcıların kültür turizmini tercih etmelerinde etkilidirler.	1	2	3	4	5					
4.	Turist rehberleri, kültürel değerlerin korunmasında hassasiyet gösterirler.	1	2	3	4	5					
5.	Turist rehberleri, kültürel değerleri koruma bilinci oluşturulmasına yardımcı olurlar.	1	2	3	4	5					
6.	Turist rehberleri, tur katılımcılarını, konaklama yapılan yerlerdeki kültürel aktivitelere katılmaları için yönlendirirler.	1	2	3	4	5					
7.	Turist rehberleri, ziyaretçi ile yerel halk arasında bir aracı olarak hareket ederler.	1	2	3	4	5					
8.	Turist rehberleri, turistlerin, ziyaret edilen yerlerde çevresel açıdan sorumlu davranışlar sergilemelerini sağlarlar.	1	2	3	4	5					
9.	Turist rehberleri, kültürel değerlerin gerçeğe en yakın yorumlanmasından sorumludurlar.	1	2	3	4	5					
10.	Turist rehberleri, turistler ve kültürel değerler arasında bir bağ oluştururlar.	1	2	3	4	5					
11.	Turist rehberleri, turistlerin, kültürel varlığı tanımalarında ve yorumlamalarında önemlidirler.	1	2	3	4	5					
12.	Turist rehberleri, kültürel tutumların şekillendirilmesinde etkilidirler.	1	2	3	4	5					
13.	Turist rehberlerinin, kültürlerarası empati oluşturmak gibi bir misyonları vardır.	1	2	3	4	5					
14.	Turist rehberleri, gidilen bölgenin gelenek ve göreneklerinin tanıtımında önemli rollerde sahiptirler.	1	2	3	4	5					
15.	Turist rehberlerinin, kültürler arasında denge kurmaları gereklidir.	1	2	3	4	5					
16.	Turist rehberlerinin farklı kültürleri doğru yorumlamaları, ziyaretçilerin bu farklılığı anlamalarında önemlidir.	1	2	3	4	5					
17.	Turist rehberleri gidilen destinasyonun yaşayan kültürünü öğretir.	1	2	3	4	5					
18.	Turist rehberleri bilgileriyle kültürü yorumlayarak turistlerin ziyaretlerini bir turdan deneyime dönüştürür.	1	2	3	4	5					
19.	Turist rehberleri geçmiş ile bugün arasında bağlantı kurar.	1	2	3	4	5					
20.	Turist rehberleri kültürel mirasın unutulmaya yüz tutmuş unsurları ile ilgili farkındalık yaratma çabasında olan kişilerdir.	1	2	3	4	5					
21.	Turist rehberleri turistler için birer rol modelidir.	1	2	3	4	5					
22.	Turist rehberleri kültürel çeşitliliğe saygı gösterir.	1	2	3	4	5					
23.	Turist rehberleri turistlerin destinasyonun farklı yönlerini kavramasını sağlar.	1	2	3	4	5					
24.	Turist rehberlerinin sözlü gelenekler (destanlar, halk hikâyeleri, efsaneler, atasözleri, fıkralar vb.) ile ilgili yaptığı anlatımlar turistler tarafından başkalarına aktarılır.	1	2	3	4	5					
25.	Turist rehberleri gidilen bölgeye ait toplumsal uygulamalar (ritüeller, şölenler vb.) hakkında aktarımlarda bulunduğu anda turistler bunu kendi kültürleriyle kıyaslar.	1	2	3	4	5					
26.	Turist rehberlerinin somut kültürel kaynaklar (anıtlar, sit alanları, antik kentler, arkeolojik, milli parklar vb.) ile ilgili yaptığı anlatımlar turistler tarafından başkalarına aktarılır.	1	2	3	4	5					

EK-2 Turist Rehberi Katılımcı Anketi

Sayın Katılımcı,

Elinizdeki anketin amacı, turist rehberlerinin kültürel mirası korumadaki rollerinin belirlenmesidir. Vereceğiniz yanıtlar kesinlikle gizli tutulacak olup, bilimsel amaçlar dışında kullanılmayacaktır.

Hüseyin DENİZ

Batman Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
huseyindeniz7@outlook.com

1. **Cinsiyetiniz:** Kadın Erkek
2. Yaşınız:.....
3. **Eğitim Durumunuz** (en son mezun olduğunuz okul):
Önlisans Lisans Lisansüstü
4. **Geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz?** Sadece rehberlik yaparak Rehberliği ek iş olarak yapıyorum.
5. **Rehberlik mesleğine nasıl başladınız?**
Turizm rehberliği ile alakalı bir önlisans programından mezun olarak
Turizm rehberliği ile alakalı bir lisans programından mezun olarak
Turizm rehberliği ile alakalı lisans üstü eğitim alarak
Kültür ve Turizm Bakanlığının açmış olduğu bir kursu bitirdim.
6. **Çalışma kartınızın coğrafi kapsamı nedir**
Bölgesel Ülkesel
7. Kaç yıldır rehberlik yapmaktasınız? yıl.
8. Rehberlik mesleğinde sizlere yararlı olabileceğini düşündüğünüz herhangi bir dergiye aboneliğiniz var ise yararlı olabileceğini düşündüğünüz dergilerin isimlerini belirtiniz?
.....
.....
9. UNESCO Dünya kültürel miras listesinde Türkiye’de yer alan alanlardan bildiklerinizi aşağıdaki boşluğa sıralayınız?
.....
.....
.....
10. Türkiye’de, kültürel mirasın korunması ile ilgili kanun veya yönetmeliklerden bildiklerinizin adını aşağıdaki alana yazınız?
.....
.....
.....
11. Aşağıdakilerden hangisi somut olmayan kültürel miras kaynakları arasında yer almaktadır? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)
Sözlü ifadeler Gelenekler ve görenekler Gösteri sanatları Halk oyunları
Ritüeller Şölenler Geleneksel yemek kültürü El sanatları
Halk inanışları Törenler Doğa ve evrenle ilgili bilgiler. Tecrübeler

12. Aşağıdakilerden hangisi somut kültürel miras kaynakları arasında yer almaktadır? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- Anıtlar Sit alanları Antik kentler. Müzeler Camii ve külliyeleer Doğal milli parklar Tarihi milli parklar Yapı grupları Mezarlar Tabiat güzellikleri Arkeolojik alanlar Su altı kaynakları

13. Turist rehberleri ile ilgili olarak aşağıdaki ifadelere katılım düzeyinizi lütfen “X” şeklinde işaretleyerek belirtiniz.

Turist rehberleri ile ilgili faktörler		Kesnikle	Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesnikle	Katılıyorum
		1	2	3	4	5	1	2
1.	Turist rehberleri, tarihi ve kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılmasını sağlarlar.	1	2	3	4	5	1	2
2.	Turist rehberleri, kültürel değerlerin turizm yoluyla maddi değer kazanmasında etkilidirler.	1	2	3	4	5	1	2
3.	Turist rehberleri, katılımcıların kültür turizmini tercih etmelerinde etkilidirler.	1	2	3	4	5	1	2
4.	Turist rehberleri, kültürel değerlerin korunmasında hassasiyet gösterirler.	1	2	3	4	5	1	2
5.	Turist rehberleri, kültürel değerleri koruma bilinci oluşturulmasına yardımcı olurlar.	1	2	3	4	5	1	2
6.	Turist rehberleri, tur katılımcılarını, konaklama yapılan yerlerdeki kültürel aktivitelere katılmaları için yönlendirirler.	1	2	3	4	5	1	2
7.	Turist rehberleri, ziyaretçi ile yerel halk arasında bir aracı olarak hareket ederler.	1	2	3	4	5	1	2
8.	Turist rehberleri, turistlerin, ziyaret edilen yerlerde çevresel açıdan sorumlu davranışlar sergilemelerini sağlarlar.	1	2	3	4	5	1	2
9.	Turist rehberleri, kültürel değerlerin gerçeğe en yakın yorumlanmasından sorumludurlar.	1	2	3	4	5	1	2
10.	Turist rehberleri, turistler ve kültürel değerler arasında bir bağ oluştururlar.	1	2	3	4	5	1	2
11.	Turist rehberleri, turistlerin, kültürel varlığı tanımalarında ve yorumlamalarında önemlidirler.	1	2	3	4	5	1	2
12.	Turist rehberleri, kültürel tutumların şekillendirilmesinde etkilidirler.	1	2	3	4	5	1	2
13.	Turist rehberlerinin, kültürlerarası empati oluşturmak gibi bir misyonları vardır.	1	2	3	4	5	1	2
14.	Turist rehberleri, gidilen bölgenin gelenek ve göreneklerinin tanıtımında önemli rollerde sahiptirler.	1	2	3	4	5	1	2
15.	Turist rehberlerinin, kültürler arasında denge kumaları gereklidir.	1	2	3	4	5	1	2
16.	Turist rehberlerinin farklı kültürleri doğru yorumlamaları, ziyaretçilerin bu farklılığı anlamalarında önemlidir.	1	2	3	4	5	1	2
17.	Turist rehberleri gidilen destinasyonun yaşayan kültürünü öğretir.	1	2	3	4	5	1	2
18.	Turist rehberleri bilgileriyle kültürü yorumlayarak turistlerin ziyaretlerini bir turdan deneyime dönüştürür.	1	2	3	4	5	1	2
19.	Turist rehberleri geçmiş ile bugün arasında bağlantı kurar.	1	2	3	4	5	1	2
20.	Turist rehberleri kültürel mirasın unutulmaya yüz tutmuş unsurları ile ilgili farkındalık yaratma çabasında olan kişilerdir.	1	2	3	4	5	1	2
21.	Turist rehberleri turistler için birer rol modeldir.	1	2	3	4	5	1	2
22.	Turist rehberleri kültürel çeşitliliğe saygı gösterir.	1	2	3	4	5	1	2
23.	Turist rehberleri turistlerin destinasyonun farklı yönlerini kavramasını sağlar.	1	2	3	4	5	1	2
24.	Turist rehberlerinin sözlü gelenekler (destanlar, halk hikâyeleri, efsaneler, atasözleri, fıkralar vb.) ile ilgili yaptığı anlatımlar turistler tarafından başkalarına aktarılır.	1	2	3	4	5	1	2
25.	Turist rehberleri gidilen bölgeye ait toplumsal uygulamalar (ritüeller, şölenler vb.) hakkında aktarımlarda bulunduğunda turistler bunu kendi kültürleriyle kıyaslar.	1	2	3	4	5	1	2
26.	Turist rehberlerinin somut kültürel kaynaklar (anıtlar, sit alanları, antik kentler, arkeolojik, milli parklar vb.) ile ilgili yaptığı anlatımlar turistler tarafından başkalarına aktarılır.	1	2	3	4	5	1	2

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Hüseyin DENİZ
Uyruğu : TC.
Doğum Yeri ve Tarihi : MALATYA/ 14.02.1991
Telefon : 05067486077
e-mail : huseyindeniz7@outlook.com

EĞİTİM

Derece		Bitirme Yılı
Lise	: Malatya Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi, MALATYA	2008
Üniversite	: Ege Üniversitesi, Çeşme Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu/Konaklama İşletmeciliği, Çeşme, İZMİR	2016
Yüksek Lisans:	Batman Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği Tezli BATMAN	-